

นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย : ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบาย,
ค.ศ. 1993 - 1997

ธีระ อดัม

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

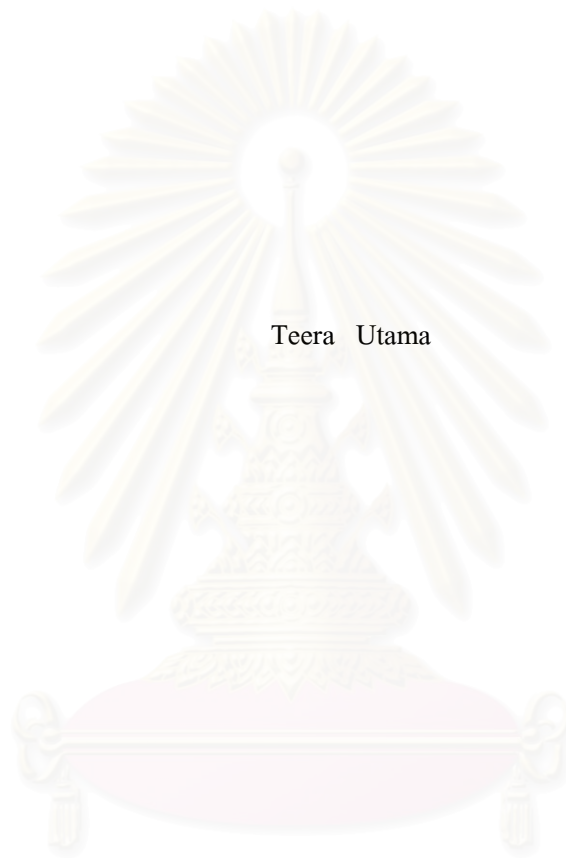
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1216-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KAMPUCHEAN SECURITY POLICY TOWARDS THAILAND :
A STUDY OF POLICY MAKING PROCESS , 1993 – 1997

Teera Utama

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Departments of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1216-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย : ศึกษากระบวนการกำหนด
นโยบาย, ค.ศ.1993 - 1997
โดย ชีระ อุดมะ
สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข)

ธีระ อุดมะ : นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย : ศึกษากระบวนการกำหนด
นโยบาย, ค.ศ.1993 - 1997 (KAMPUCHEAN SECURITY POLICY TOWARDS
THAILAND: A STUDY OF POLICY MAKING PROCESS , 1993 – 1997)
อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ , 201 หน้า. ISBN 974-13-1216-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการต่อสู้ทางการเมือง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในรัฐบาลผสม
ของกัมพูชา ตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 - 1997 คือ ภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับการช่วยเหลือจากสหประชาชาติ
ในการจัดให้มีการเลือกตั้งและต่อมาก็มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยวิทยานิพนธ์เรื่องนี้อาศัยกรอบ
ความคิด เรื่อง การเมืองในระบบรัฐบาลมาศึกษาวิเคราะห์ ผลกระทบของการต่อสู้ทางการเมือง และ
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในรัฐบาลผสมของกัมพูชา ที่มีต่อการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงต่อไทย

ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993
ดำเนินไปภายใต้บริบทของการต่อสู้ทางการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างพรรคการเมือง
ใหญ่สองพรรค คือ พรรคพุนซินเปค ที่มีเจ้ารณฤทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1
กับพรรคประชาชนกัมพูชา ที่มี นายฮุน เซน เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 พรรคการเมือง
ทั้งสองพรรคเคยเป็นศัตรูกันมาในอดีตและมีนโยบายที่แตกต่างกัน แต่ภายหลังจากที่มีการจัดตั้งรัฐบาล
ผสมแล้ว ก็ปรากฏความพยายามที่จะดำเนินการเจรจาต่อรองทางการเมือง และประสานผล
ประโยชน์ส่วนตัว ผลประโยชน์ของพรรคการเมือง เพื่อรักษาความอยู่รอดและเสถียรภาพของรัฐบาลผสม
เอาไว้ การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคง ที่เกิดมาจากแนวความคิดของผู้กำหนดการตัดสินใจของ
ทั้งสองพรรคการเมือง ซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับไทยและอีกฝ่ายหนึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย
แต่เมื่อมีการเจรจา การต่อรองทางการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐบาลผสม ทำให้ทิศทางนโยบายด้านความ
มั่นคงของกัมพูชาต่อไทยมีลักษณะที่เป็นมิตรมากขึ้นกว่าในอดีต

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2543 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4081133224

MAJOR : INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORDS : KAMPUCHEAN SECURITY POLICY / KAMPUCHEAN / CAMBODIA /
POLITICAL CONFLICTS

TEERA UTAMA : KAMPUCHEAN SECURITY POLICY TOWARDS

THAILAND : A STUDY OF POLICY MAKING PROCESS , 1993 – 1997

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.CHAYACHOKE CHULASIRIWONGS,

Ph.D. 201 pp. ISBN 974-13-1216-4

This thesis studies political conflicts and power relations in the Kampuchean coalition government in the context of the country's security policy towards Thailand. The temporal focus of this study is from 1993 to 1997.

Based on the analytical framework of governmental politics, this thesis finds that security policy of Kampuchea during the above period was shaped by political conflicts and power relations between two major coalition partners in the government: the Funcinpec Party led by the First Prime Minister Prince Norodom Ranariddh, and the Cambodian's People's Party (CPP) led by the Second Prime Minister Hun Sen. These two political parties had previously fought each other during the civil war, and actually applied different policies. However, when the Funcinpec and the CPP entered into a power-sharing agreement after the election sponsored by the United Nations in 1993, they had to compromise their differences and mediate both personal and party rivalries so as to maintain the overall stability of the coalition government. The direction of security policy of Kampuchea towards Thailand was also a result of the compromise and the sharing of political power between decision-makers of the Funcinpec and the CPP. The Funcinpec was known to have a relatively friendly position toward Thailand while the CPP used to stand against Thailand over issues during various the civil war. But in general the compromise and the sharing of power between the Funcinpec and the CPP had improved security relations with Thailand.

Department	International relations	Student's signature.....
Field of study	International relations	Advisor's signature
Academic year	2000	Co- advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากความกรุณาและการให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจทาน แก่ใจ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก อาจารย์หัวหน้าภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการปรับปรุง จนทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้ง คณาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทุกท่าน ที่ได้กรุณาแนะนำความรู้ต่างๆ ให้ข้อพิจารณา ต่อผู้เขียนมาด้วยดีตลอดเวลา

นอกจากนั้น ผู้เขียนขอขอบคุณบุคคลต่างๆ ที่เป็น เพื่อน พี่ และน้อง ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลและให้ข้อพิจารณาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนทุกคนในประเทศกัมพูชาที่กรุณาให้สัมภาษณ์ ให้การต้อนรับที่อบอุ่นยิ่ง นับว่าเป็นมิตรภาพที่ดียิ่งทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวิจัยและผู้เขียนขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ในที่สุดนี้ ผู้เขียนใคร่ขอบคุณ คุณธรรณา อุตมะ และลูกๆ ที่คอยให้กำลังใจมาโดยตลอด ซึ่งทำให้ผู้เขียนสามารถทำงานวิจัยนี้ได้สำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ได้

พันเอก ชีระ อุตมะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง, แผนที่ และแผนผัง	ฉ
รายการภาคผนวก	ฉ
บทที่	
1	1
1.1 สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 กรอบความคิดในการศึกษา	8
1.3 สมมติฐาน	13
1.4 วัตถุประสงค์และขอบเขตในการศึกษา.....	13
1.5 ประโยชน์ในการศึกษา	13
1.6 การนำเสนอ	13
1.7 การรวบรวมข้อมูล	14
2 การเมืองกัมพูชา ก่อน ค.ศ.1993	16
2.1 ภูมิรัฐศาสตร์ประเทศกัมพูชา	16
2.1.1 ที่ตั้ง	16
2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ	16
2.1.3 การแบ่งเขตการปกครอง	19
2.1.4 ช่องทางชายแดนไทย - กัมพูชา	20
2.1.5 จุดผ่านแดน	21
2.2 เศรษฐกิจ	23
2.2.1 โครงสร้างพื้นฐาน	24
2.2.2 การอุตสาหกรรม	25
2.2.3 การเกษตรกรรม	26
2.2.4 ระบบการเงิน การธนาคาร	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.5 การบริการและการท่องเที่ยว	27
2.3 การเมืองภายในประเทศ	28
2.4 การเมืองระหว่างประเทศ	40
2.5 ความสัมพันธ์กับประเทศไทย	41
3 การเมืองภายในกัมพูชา	45
3.1 โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง	45
3.1.1 รัฐธรรมนูญกัมพูชา	47
3.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง	48
3.1.3 รัฐบาล	52
3.1.4 พรรคการเมือง	55
3.1.5 คณะรัฐบาล	57
3.2 การต่อสู้ทางด้านการเมือง	58
3.2.1 การใช้อำนาจทางทหารและการสะสมอาวุธ	58
3.2.2 การควบคุมกลไกทางด้านการบริหาร	70
3.2.3 การแบ่งสรรอำนาจ	71
3.2.4 การแข่งขันกันแสวงหาอำนาจทางการเมือง	72
3.3 นโยบายของรัฐบาลกัมพูชา	79
3.3.1 ยุทธศาสตร์การเมือง	80
3.3.2 นโยบายด้านการเมือง	81
3.3.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจ	81
3.3.4 นโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรม	81
3.3.5 นโยบายด้านการป้องกันประเทศ	81
3.3.6 นโยบายด้านการต่างประเทศ	82
4 นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชา	83
4.1 ความมั่นคงแห่งชาติ	83
4.2 การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคง	84

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.2.1	องค์ประกอบของนโยบายการป้องกันประเทศ	85
4.2.1.1	การรักษาความปลอดภัยของประเทศ	85
4.2.1.2	แนวทางการเมืองของรัฐบาลกัมพูชา	86
4.2.1.3	การรักษาความปลอดภัยในระดับภูมิภาค	86
4.2.2	การกำหนดค้ำคุกคามต่อกัมพูชา	86
4.2.2.1	ด้านการทหาร	87
4.2.2.2	ด้านเศรษฐกิจ	87
4.2.2.3	ด้านการประชากร	87
4.2.2.4	ด้านภูมิศาสตร์	88
4.2.2.5	ด้านสภาพแวดล้อม	88
4.2.3	ผลประโยชน์ของชาติกัมพูชา	88
4.2.4	เป้าหมายในการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ	89
4.3	นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย	95
4.3.1	ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ	98
4.3.2	แนวทางของนโยบายด้านการป้องกันประเทศ	98
4.4	การป้องกันประเทศของกัมพูชา	99
4.4.1	การป้องกันราชอาณาจักรกัมพูชา	99
4.4.2	การพัฒนาคุณภาพของกำลังทางบก	100
4.4.3	การรักษาความปลอดภัย	100
4.4.4	ความเป็นกลางของกำลังทางบก	100
4.4.5	ความร่วมมือกับนานาชาติ	101
4.5	ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของนโยบายต่อไทย	101
5	วิเคราะห์	107
6	สรุป	117

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

รายการอ้างอิง	121
ภาคผนวก	129
ประวัติผู้เขียน	201

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง , แผนที่ และ แผนผัง

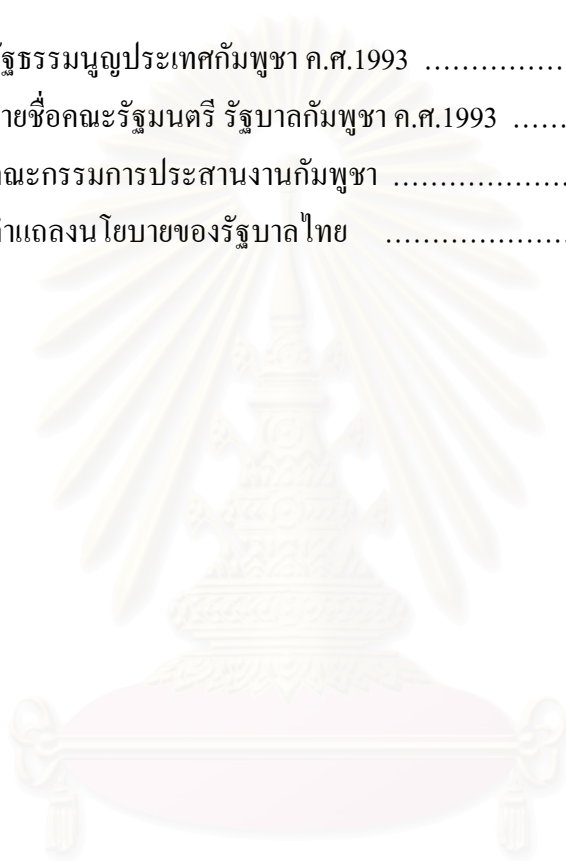
		หน้า
ตารางที่ 1	ข้อมูลจำนวนผู้ว่าราชการจังหวัด และรองผู้ว่าราชการจังหวัด	49
ตารางที่ 2	งบประมาณการช่วยเหลือจากต่างประเทศ	54
แผนที่ที่ 1	ประเทศกัมพูชา	19
แผนที่ที่ 2	ช่องทาง จุดผ่อนปรน จุดผ่านแดนไทย/กัมพูชา	22
แผนที่ที่ 3	การแบ่งพื้นที่ของพรรคการเมือง	50
แผนที่ที่ 4	การวางกำลังของทหารกัมพูชาเฮง สัมริน ในกัมพูชา ค.ศ.1992	64
แผนที่ที่ 5	การวางกำลังกองทัพแห่งชาติกัมพูชา ค.ศ.1993	66
แผนผังที่ 1	กองทัพแห่งชาติกัมพูชา	60
แผนผังที่ 2	กำลังทางบก	62
แผนผังที่ 3	กำลังทางเรือ	62
แผนผังที่ 4	กำลังทางอากาศ	63
แผนผังที่ 5	การเชื่อมโยงอำนาจในรัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993	79
แผนผังที่ 6	โครงสร้างการจัดด้านการป้องกันประเทศ	90
แผนผังที่ 7	โครงสร้างการจัด กองบัญชาการทหารสูงสุด	91
แผนผังที่ 8	โครงสร้างการจัด กระทรวงกลาโหม	92
แผนผังที่ 9	โครงสร้างการจัด กองเสนาธิการ	94

รายการภาคผนวก

หน้า

ภาคผนวก

ก.	รัฐธรรมนูญประเทศกัมพูชา ค.ศ.1993	130
ข.	รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993	154
ค.	คณะกรรมการประสานงานกัมพูชา	170
ง.	คำแถลงนโยบายของรัฐบาลไทย	178

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศกัมพูชา ได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ตามข้อตกลงเงินวาระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ.2497) เจ้านโรดมสีหนุ ได้รับการสนับสนุนจากประเทศฝรั่งเศสให้ปกครอง กัมพูชาต่อมา จนกระทั่งคณะทหารนำโดย นายพล ลอน นอล กระทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 1970 และได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ “ สาธารณรัฐ ” แต่จากการไร้เสถียรภาพทางการเมือง การทุจริต ความอ่อนแอทางการทหารและวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ กัมพูชากลุ่มเขมรแดง ด้วยความช่วยเหลือของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามใช้กำลังเข้ายึดอำนาจ รัฐบาลได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 1975 พร้อมกับเปลี่ยนการปกครองเป็นแบบ “ สังคมนิยม ” * รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนายพอล พต ต้องรับภาระในการฟื้นฟูประเทศเนื่องจากความเสื่อมโทรมจากสงครามกลางเมืองที่ผ่านมา ประกอบกับความต้องการที่จะล้มล้างระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแบบเดิม ทำให้เลือกใช้วิธีการรุนแรงในการปฏิรูป และการบริหารประเทศจนเป็นเหตุให้ประชาชนกัมพูชาไม่น้อยกว่า 1.2 ล้านคน ต้องเสียชีวิตโดยเฉพาะ ในกรณีที่มีการอพยพออกไปทำการผลิตในพื้นที่ชนบท ** และจากความขัดแย้งของพรรค คอมมิวนิสต์กัมพูชากับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาได้ดำเนินการ ทั้งทางการเมือง การทหาร เพื่อลดอิทธิพลของเวียดนามจึงทำให้เกิดการปะทะด้วยกำลังทหารตาม บริเวณชายแดนกัมพูชาเวียดนามตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 1975 ในที่สุดเวียดนามจึงได้สนับสนุน กำลังทหารประมาณ 60,000 คน ให้แก่นายเฮง สัมริน ผู้บัญชาการกองพลที่ 4 ของฝ่ายเขมรแดง ซึ่งแปรพักตร์ไปยังเวียดนามและจัดตั้ง “ แนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาเพื่อการกอบกู้ชาติ ” ขึ้น เพื่อการกู้ชาติ โดยนำกำลังเข้าทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 1978 และกลุ่มเขมรฝ่ายนายเฮง สัมริน

* ประเทศที่เรียกตัวเองว่าคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมในโลกที่สาม ได้ลอกเลียนแบบระบบเศรษฐกิจ และการปกครองจากประเทศจีน สมัยเหมา เจ๋อตุง จึงถือได้ว่าระบบการปกครองเป็นระบบเผด็จการชาตินิยม ที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมรัฐ (state capitalism)

** การผลิตด้านเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบทของประชาชนกัมพูชาโดยการใช้แรงงาน เพื่อผลในการผลิต ให้เพียงพอกับความต้องการในการสร้างประชามรร่วมกัน (commune)

นายเจีย ชิม และนายฮุน เซน ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นที่กรุงพนมเปญเมื่อวันที่ 7 มกราคม 1979 เหตุการณ์นี้ได้นำไปสู่การเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชาอีกครั้ง การสู้รบได้กระจายไปทั่วทั้งพื้นที่ประเทศกัมพูชา โดยกองกำลังกลุ่มต่อต้านที่ประกอบด้วยเขมร 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิยมเจ้าสีหนุ ฝ่ายนิยมนายซอน ซาน และฝ่ายเขมรแดง ได้จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นเป็น “ รัฐบาลผสมกัมพูชา ประชาธิปไตย ” (The Coalition Government of Democratic Kampuchea –CGDK) และได้ใช้ยุทธวิธีการรบแบบกองโจรโดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดนกัมพูชา/ไทย ได้มีการสู้รบอย่างรุนแรงเป็นผลให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการสู้รบของสงครามกลางเมืองกัมพูชาโดยตรง เนื่องจากมีพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกันหรือที่เรียกว่าเป็นประเทศหน้าด่าน (front line state) เป็นความยาวถึง 798 กิโลเมตร ดังนั้น ไทยจึงต้องรับภาระตามหลักมนุษยธรรมต่อผู้ลี้ภัยจากการสู้รบและผู้อพยพพลัดถิ่นชาวกัมพูชาประมาณ 370,000 คนเศษ¹ ที่หลบหนีภัยสงคราม ในการนี้กองทัพไทยต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบังคับวิธีการสู้รบไม่ให้มีการรุกล้ำอธิปไตยและที่สำคัญ คือ กองกำลังเวียดนามมีแผนการที่จะสนับสนุนกองกำลังฝ่ายพนมเปญในการรุกล้ำอธิปไตยของไทย² โดยการพยายามกองกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชา จำนวน 200,000 คนเศษ ประชิดตามแนวชายแดนกัมพูชาที่ติดกับไทย³ ซึ่งทางกองทัพไทยได้ให้ข้อสังเกตทางด้านความมั่นคง (defense security) ว่าการวางกำลังทั้งหมดนั้น* เป็นการวางกำลังเพื่อเตรียมการรุกเข้ามาทางทิศตะวันออกของไทยเป็นหลัก อันเป็นการขยายอิทธิพลเพื่อการจัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนของเวียดนาม⁴ กรณีนี้จะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยโดยตรงเนื่องจากได้รวมเอาดินแดนไทยบางส่วนเข้าไปในสหพันธ์อินโดจีนด้วย ดังนั้นนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ในห้วงก่อนปี ค.ศ.1993 จึงเป็นการรับเอาแนวความคิดของเวียดนามมาเป็นหลัก ดังเห็นได้จากทำให้สัมภาษณ์ของนายฮุน เซน ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 1979 ที่กรุงพนมเปญ ว่า

¹ สนั่น ขจรกล้า , “ การส่งผู้ลี้ภัย / ผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาจากประเทศไทยกลับมาตุภูมิ, ” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 35 . 2535 . หน้า ๘.

² ไทยกับปัญหากัมพูชา (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2528) , หน้า 4 , 11.

³ กองทัพบก , “ ข้อมูลประเทศกัมพูชา, ” 2523. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

* ที่ตั้งหน่วยทหารกัมพูชาเสง สัมริน (ทกพ.) กองพลที่ 57 อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร กองพลที่ 72 อำเภอสำโรง จังหวัดเสียมราฐ กองพลที่ 75 อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบอนเตียเมียนชัย กองพลที่ 341 อำเภอไพลิน จังหวัดพระตะบอง กองพลที่ 59 จังหวัดพระตะบอง กองบัญชาการส่วนหน้าที่ 479 จังหวัดเสียมราฐ ทางด้านชายฝั่งทะเล ที่จังหวัดเกาะกง คือ กองพลที่ 4 กับ กองพลน้อยนาวิกโยธินที่ 950 กองพันน้อยนาวิกโยธินที่ 126 จังหวัดกัมปงโซม และ กองพลที่ 339 กรุงพนมเปญ

⁴ ไทยกับปัญหากัมพูชา , หน้า 35.

“...อย่าได้ร่วมมือกับชาติอภิมหาอำนาจ เช่น จีน ซึ่งนโยบายของผู้นำจีนปักกิ่งไม่อาจที่จะเอาชนะต่อประชาชาติทั้ง 3 ประเทศ ทหารปฏิวัติกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ได้ยึดถือแนวทางสันติและร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่น...”⁵ เช่นเดียวกันกับนายเหงียน โก ชัก รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในขณะนั้น ได้เดินทางมาประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 1979 เพื่อปรับความสัมพันธ์กับรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือของเวียดนามในกัมพูชาว่า “... และครั้งนี้เป็นครั้งที่สามที่กองทัพเวียดนามได้เข้ามาในกัมพูชา เนื่องจากมีการรุกรานและข่มขู่ ที่จะรุกรานต่อสามประเทศในอินโดจีนของผู้นำจีนปักกิ่งและกองทัพเวียดนามจะถอนเมื่อไม่มีการรุกรานจากจีน...”⁶ จากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเทศจีนของบุคคลทั้งสองดังกล่าวนี้ เป็นห้วงเวลาที่ประเทศจีนให้การสนับสนุนเขมรแดงในการต่อสู้ จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าประเทศกัมพูชาได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากประเทศเวียดนาม

ในการแก้ไขปัญหาที่กัมพูชานั้น การรณรงค์ทางการเมืองของประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน⁷ ได้พยายามผลักดันให้สหประชาชาติและประเทศต่างๆที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือสนับสนุนแนวความคิดที่จะให้กัมพูชาเกิดสันติภาพนับตั้งแต่ ค.ศ.1980 เป็นต้นมา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เวียดนามประกาศยอมถอนกองกำลังทหารออกจากกัมพูชา ในวันที่ 5 พฤษภาคม 1989⁸ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ยินยอมให้กลไกควบคุมระหว่างประเทศ (International Control Mechanism – ICM) มีการตรวจสอบการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา ซึ่งกองกำลังเขมร 3 ฝ่าย ที่ต่อสู้กับรัฐบาลพนมเปญจึงได้ยกประเด็นปัญหาการคงอยู่ของกองกำลังทหารเวียดนามในกัมพูชา รวมทั้งประชาชนชาวเวียดนามที่เปลี่ยนแปลงสัญชาติแล้วจำนวน 350,000 คน⁹ และอีกประมาณ 500,000 คน ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกัมพูชา¹⁰ เป็นเงื่อนไขหลักสำคัญประการหนึ่งในการ

⁵ จรัล โยบรรงค์, สังขชาติเขมร, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ , พฤศจิกายน 2522) , หน้า 184.

⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า (ข).

⁷ กองทัพบกในรอบสี่สิบปี , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์ จำกัด , 2538) , หน้า 128.

⁸ Sorpong Peou , “ The Foreign Policy of Weak States : Cambodia’s Domestic Crises and Dependent Status in World Politics , ” in The Cambodian Journal of International Affairs , Vol.22 No.1 (Phnom Penh : The Cambodian Institute for Cooperation and Peace , 1997) , p.26.

⁹ กองทัพบก, “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” กันยายน 2539 , หน้า 4 – 3.(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰ ไทยกับปัญหากัมพูชา , หน้า 106.

เจรจาสันติภาพ¹¹ และยังคงเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในการต่อสู้ทางการเมืองภายในกัมพูชาจนกระทั่งปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าจะมีการถอนกำลังทหารเวียดนามออกไปจากกัมพูชา แต่ก็ยังมีการคงกำลังไว้ในรูปแบบต่างๆ¹² โดยเฉพาะการเป็นที่ปรึกษาในระดับสูงในการกำหนดนโยบายทำให้รัฐบาลกัมพูชาขณะนั้นจึงมีนโยบายด้านความมั่นคงที่มีผลกระทบต่อไทย คือ การกวาดล้างกำลังของกลุ่มต่อต้านต่อไป ซึ่งฝ่ายรัฐบาลพนมเปญมั่นใจว่าจะสามารถต้านทานการโจมตีจากกองกำลังกลุ่มต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายเขมรแดงได้ พลเอก เตีย บันห์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการป้องกันประเทศ ได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชางดให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้าน เพื่อรัฐบาลกัมพูชาจะได้จำกัดสงครามภายในไม่ให้ขยายตัว¹³ สิ่งที่ พลเอก เตีย บันห์ เรียกร้องนี้ยึดหลักข้อเสนอของนายสุน เชน ในการประชุมนานาชาติที่กรุงปารีส ที่ให้การถอนกำลังของเวียดนามเชื่อมโยงกับการงดความช่วยเหลือแก่ฝ่ายต่อต้านจากภายนอก นั้นหมายถึง ประเทศไทยซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนสนับสนุนให้มีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านนั่นเอง จึงสรุปได้ว่านโยบายความมั่นคงของรัฐบาลกัมพูชาขณะนั้น ยังคงมีแนวความคิดว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นภัยคุกคามต่อกัมพูชา ซึ่งเห็นได้จากการจัดปรับการวางกำลัง * ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนักจากการวางกำลังของทหารเวียดนามในปี ค.ศ.1979¹⁴

เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 1991 ในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่ กรุงปารีส (The Paris International Conference on Cambodia – PICC) ได้มีการลงนามการแก้ไขปัญหาของกัมพูชาและมอบหมายให้องค์การถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชาจากสหประชาชาติ (United Nations

¹¹ วัชรินทร์ ขงศิริ, “กัมพูชา,” เอเชียรายปี 1994/2537 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 108 และ 127.

¹² กองทัพบก, “ข้อมูลประเทศกัมพูชา,” 2523.

¹³ วัชรินทร์ ขงศิริ, “กัมพูชา,” เอเชียรายปี 1990/2533 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 123.

* ที่ตั้งหน่วยทหารกัมพูชาเฮง สัมริน กองพลที่ 2 อำเภอกุเลน จังหวัดพระวิหาร กองพลที่ 11 อำเภอกรอว์ดี จังหวัดเสียมราฐ กองพลที่ 7 อำเภอทอมพวก จังหวัดบอนเตียเมียนเจย กองพลที่ 6 อำเภอบอเวด จังหวัดพระตะบอง กองพลที่ 4 อำเภอตรง จังหวัดพระตะบอง กองพลที่ 8 อำเภอเล็ช จังหวัดโพธิสัตว์ กองพลที่ 5 จังหวัดเกาะกง และ กองพลที่ 1 จังหวัดกัมปงสปีอ

¹⁴ กองทัพบก, ราชอาณาจักรกัมพูชา, 2542, หน้า 118. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) กำหนดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา ระหว่างวันที่ 23 – 27 พฤษภาคม 1993 การเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันกันหลายพรรคเป็นครั้งแรกและมีความเป็นเสรีมากที่สุดครั้งหนึ่งของกัมพูชานับแต่ปี ค.ศ.1953 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม จากปัจจัยภายนอกประเทศโดยเฉพาะการดำเนินงานของสหประชาชาติ และปัจจัยภายในประเทศกัมพูชา คือ การเมืองภายในประเทศ ตลอดจนการสู้รบของกลุ่มเขมรทั้ง 4 ฝ่าย รวมทั้งความรู้สึกของประชาชนกัมพูชาเองที่มีความเบื่อหน่ายต่อการสู้รบอันยาวนาน¹⁵ ทำให้การดำเนินการถ่ายโอนอำนาจของกัมพูชาโดย UNTAC สามารถดำเนินการเลือกตั้งเป็นผลสำเร็จ โดยมีฝ่ายเจ้านโรดม รณฤทธิ์ หัวหน้าพรรคฟุนซินเปค (Front Uni National pour un Cambodge Independent Neutre Pacifique et Cooperatif - FUNCINPEC / FCP) ได้ที่นั่งในสภานิติบัญญัติ จำนวน 58 ที่นั่ง ฝ่ายนายฮุน เซน หัวหน้าพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodia People Party - CPP) ได้จำนวน 51 ที่นั่ง ฝ่ายนายซอน ซาน หัวหน้าพรรคพุทธศาสนาเสรีประชาธิปไตย (Buddhist Liberal Democracy Party - BLDP) ได้จำนวน 10 ที่นั่ง และพรรคโมลินากา (MOLINAKA) ได้จำนวน 1 ที่นั่ง แต่เนื่องจากการมีอิทธิพลทางด้านความมั่นคงทางทหารของฝ่ายนายฮุน เซน ที่สามารถควบคุมกำลังส่วนใหญ่ จำนวน 6 กองพล จาก 11 กองพล (กลุ่มเจ้ารณฤทธิ์ จำนวน 3 กองพล และกลุ่มนายซอน ซาน จำนวน 2 กองพล) โดยยังไม่นับถึงหน่วยระดับ กรม และ กองพันดำเนินกลยุทธ์อีกจำนวนมากด้วย¹⁶ ทำให้นายฮุน เซน จึงได้นำกำลังทหารเข้าปิดล้อมกรุงพนมเปญ จับกุมผู้นำฝ่ายตรงข้าม พร้อมทั้งยึดสถานีวิทยุและโทรทัศน์เพื่อเป็นข้อต่อรองต่างๆ และได้ประกาศไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งจึงทำให้เกิดความวุ่นวาย สับสนภายหลังการเลือกตั้ง ในที่สุดจากการไกล่เกลี่ยของสมเด็จพระสันตะปาปา และการประนีประนอมผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างพรรค FCP และพรรค CPP จึงได้มีการจัดตั้ง " รัฐบาลผสม " ขึ้น คือ The Royal Government of Cambodia - RGC เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 1993 โดยมีนายกรัฐมนตรี 2 คน คือ เจ้ารณฤทธิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ซึ่งรัฐธรรมนูญใหม่ได้กำหนดให้กัมพูชามีการปกครองแบบ “ เสรีประชาธิปไตย ” เป็นระบบรัฐสภา (มีสภาเดียว) คือ สภาแห่งชาติ มีกษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และมีการแบ่งสรรตำแหน่งในคณะรัฐบาลเป็นของพรรค FCP กับ พรรค CPP เกือบทั้งหมด โดยยึดหลักการถ่วงดุลอำนาจระหว่างพรรคใหญ่ทั้งสองพรรค หากพรรคหนึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการ อีกพรรคหนึ่งจะดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีประจำกระทรวง ซึ่งเทียบเท่ากับรัฐมนตรีช่วยว่าการ (ผนวก ข. รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993)

¹⁵ กองทัพบก, “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ กัมพูชา, ” หน้า 2 – 174 ถึง 2 – 176. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 5 – 3.

สำหรับด้านความมั่นคง กองทัพแห่งชาติกัมพูชา เป็นกองทัพขนาดเล็กซึ่งพัฒนามาจากกำลังกองโจรกลุ่มต่อต้านในอดีตและกำลังฝ่ายรัฐบาลสมัยเวียคนามมีอิทธิพล ซึ่งก็มีลักษณะเป็นกำลังกึ่งกองโจรเหมือนกัน จึงทำให้โครงสร้างของกองทัพล้าสมัย ขาดแคลนยุทธโปกรณ์และเทคโนโลยี ขาดความเป็นระเบียบวินัยในกองทัพ อีกทั้งยังขาดเอกภาพร่วมกันของกองกำลังทั้งสองฝ่าย ในขณะที่กองกำลังแต่ละฝ่ายต่างเชื่อมโยงกับพรรคการเมืองที่ตนเคยสังกัด ดังนั้น กองทัพจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยุทธศาสตร์ทางทหารจึงเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงภายในเป็นวัตถุประสงค์แรก และการพัฒนากองทัพเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถเป็นลำดับต่อมา จึงทำให้นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาตั้งแต่ ค.ศ.1993 ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางนโยบายไปจากเดิม¹⁷ จากการศึกษาที่ประเทศกัมพูชามีแนวคิดที่ว่าประเทศไทย คือ ภัยคุกคามเหมือนในอดีตกลับกลายเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อความมั่นคงและสันติสุข ซึ่งเห็นได้จากการจัดกำลังและการวางกำลัง¹⁸ ในลักษณะของการยึดพื้นที่ (area command) ด้วยการวางกำลังทั่วทั้งพื้นที่ของประเทศที่เป็นลักษณะสากล ไม่ได้เน้นการวางกำลังตามแนวชายแดนกัมพูชา/ไทย อีกทั้งเปิดรับความช่วยเหลือทางทหารจากประเทศไทยและประเทศอื่นๆ อีกด้วย

ความน่าสนใจที่จะศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทยในห้วงปี ค.ศ.1993 ถึง 1997 นั้น เนื่องจากว่า ประการที่หนึ่ง ประเทศกัมพูชาเพิ่งผ่านพ้นภาวะสงครามกลางเมือง ทำให้การเมืองภายในกัมพูชามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากประเทศอื่น คือ มีรัฐบาลผสมที่เกิดจากสองพรรคการเมืองที่เคยเป็นศัตรูสู้รบกันอย่างหนักมาก่อน ทำให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระยะเริ่มแรกของความร่วมมือจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ทำให้ต้องมีนายกรัฐมนตรีถึง 2 คน ตามข้อเสนอของเจ้านโรดมสีหนุ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ประการที่สอง ปัญหาการถ่ายโอนอำนาจทั้งด้านการเมืองและการทหาร จากพรรคการเมืองเดียวมาสู่พรรคการเมืองอื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ประการที่สาม กระทรวงที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง คือ กระทรวงกลาโหม และกระทรวงมหาดไทย มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการร่วม ประการที่สี่ รัฐสภาประกอบขึ้นมาเฉพาะฝ่ายรัฐบาลโดยไม่มีฝ่ายค้าน และประการสุดท้าย ถึงแม้จะมีการสลายกองกำลังของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมใน

¹⁷ กองทัพบก, “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์,” หน้า 2 – 117 ถึง 2 – 118.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 5 – 28 ถึง 5 – 69.

ที่ตั้งหน่วยทหาร ภูมิภาคทหารที่ 1 จังหวัดสตริงตรง ภูมิภาคทหารที่ 2 จังหวัดกัมปงจาม ภูมิภาคทหารที่ 3 จังหวัดกัมปงสปีอ ภูมิภาคทหารที่ 4 จังหวัดเสียมราช ภูมิภาคทหารที่ 5 จังหวัดพระตะบอง ภูมิภาคพิเศษ จังหวัดกัมปงชนัง และกองพลที่ 1 อำเภอโอรัด จังหวัดกัมปงสปีอ กองพลที่ 5 จังหวัดเกาะกง

กองทัพแห่งชาติอย่างเป็นทางการแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ พรรค FCP และ พรรค CPP ต่างก็ยังคงมีกองกำลังทหารเป็นของตนเอง ซึ่งแต่ละพรรคสามารถสั่งการได้อย่างเป็นเอกเทศ

กรณีที่รัฐบาลกัมพูชาสามารถคงสถานะอยู่ได้ ก็เป็นเพราะการพึ่งพาประสานประโยชน์กัน รวมทั้งการคานอำนาจซึ่งกันและกัน ภายใต้การประคับประคองของนานาชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะ 2 ปีแรก ทั้งสองพรรคการเมืองสามารถที่จะร่วมกันทำงานกันได้ค่อนข้างราบรื่น เนื่องจากสมเด็จพระรณฤทธิ์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 แสดงท่าทีโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของนายฮุน เซน นายกรัฐมนตรีก่อนที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ทั้งสองพรรคต่างช่วยกันประคับประคองให้การบริหารประเทศดำเนินไปได้ ในระดับที่ทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหารและสังคมของประเทศ เป็นที่พอใจของบรรดาประเทศที่มีส่วนร่วมในการนำสันติภาพมาสู่กัมพูชา เช่น การพัฒนาและการบูรณะฟื้นฟูประเทศ เกิดผลที่เป็นรูปธรรมอย่างเห็นได้ชัดเจน ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น อัตราการเข้ามลงทุนของต่างชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม หลังจากรัฐบาลบริหารประเทศเข้าสู่ปีที่ 3 คือ ในปี ค.ศ.1996 ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์และอำนาจ รวมทั้งการบ่อนทำลายกันและกันภายในพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่งเคยถูกกลบเกลื่อนปิดบังไว้ก็เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนและค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากถึงเวลาใกล้การเลือกตั้งครั้งใหม่ในปี ค.ศ.1998 เช่น เรื่องหลักการที่จะแบ่งสรรอำนาจปกครองในระดับอำเภออย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในที่สุดการแบ่งสรรอำนาจการปกครองได้กลายเป็นจุดแตกแยกอย่างเปิดเผยระหว่างนายกรัฐมนตรีทั้งสอง เมื่อต่างก็กล่าวหากันว่าไม่ยอมแบ่งสรรอำนาจให้ซึ่งกันและกัน อีกกรณีหนึ่ง คือ การแข่งขันกันและต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่มากกว่า โดยทั้งสองพรรคมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การรณรงค์หาเสียงสนับสนุนจากประชาชนและการมีอำนาจรัฐอยู่ในมือ เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งเดือนพฤษภาคม 1998 โดยการกล่าวหากันในเรื่อง การทุจริตในหน้าที่ การสะสมกำลังทหาร โดยมีการทำลายกันทางด้านการเมือง ทั้งทางลับและเปิดเผย เช่น การสร้างหลักฐานให้เจ้าสิริวุฒิเป็นผู้วางแผนลอบสังหารนาย ฮุน เซน และการที่พยายามทำให้นายเจีย ชิม กับ นาย ฮุน เซน ไม่ไว้วางใจกัน เป็นต้น นอกจากนี้กรณีฝ่ายเขมรแดงบางส่วนที่ได้แยกตัวออกมา เป็นผลทำให้พรรคการเมืองทั้งสองพรรคต่างแยกกันดำเนินการชักชวนและแข่งขันกัน เพื่อแย่งชิงกำลังของเขมรแดงให้เข้ามาเป็นพวกตนและจะใช้เป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองต่อไป ดังนั้น ในรัฐบาลผสมของกัมพูชาจึงมีความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างสองฝ่ายเป็นหลัก ทำให้การกำหนดนโยบายต่างๆของรัฐบาลกัมพูชาจึงมีความสลับซับซ้อน และมีความยุ่งยากวุ่นวาย

มากขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันทางแนวความคิดดังกล่าว¹⁹ และรวมถึงความหวาดระแวงซึ่งกันและกันที่มีอยู่ตลอดเวลา

จุดแตกหักของทั้งสองฝ่ายนี้ ได้เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ได้ชักชวนฝ่ายเขมรแดงในพื้นที่อำเภอฮัลลองเวง จังหวัดเสียมราฐ ซึ่งเป็นกลุ่มนอกกฎหมาย²⁰ มาเป็นแนวร่วมทางการเมืองเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองโดยนำเข้าไปเพิ่มเติมกำลังให้กับหน่วยพิเศษที่ ค่ายตั้งกระสัง การจัดตั้งหน่วยข่าวกรอง โดยเฉพาะขึ้น การลักลอบนำอาวุธจากต่างประเทศ และความพยายามที่จะเคลื่อนย้ายกำลังทหารจากภูมิภาคทหารที่ 4 และ 5 เข้ามาเพิ่มเติมกำลังในกรุงพนมเปญ ในที่สุด เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 1997 เจ้ารณฤทธิ์ ได้บรรลุข้อตกลงกับกลุ่มเขมรแดงเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงได้เดินทางไปฝรั่งเศส เพื่อประกาศข้อตกลงที่กรุงปารีส²¹ ในขณะที่การต่อสู้ในกรุงพนมเปญและพื้นที่โดยรอบมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และการเคลื่อนย้ายกำลังของฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์จากส่วนภูมิภาคเข้ามาเสริมกำลังในกรุงพนมเปญ จึงเป็นสาเหตุให้นายสุน เซน สั่งใช้กำลังเข้าตอบโต้การปฏิบัติการพร้อมกับได้เดินทางไปประเทศเวียดนามในวันที่ 3 กรกฎาคม 1997 โดยอ้างว่าเพื่อไปตรวจสอบสุขภาพที่กรุงฮานอย กองกำลังทั้งสองฝ่ายได้เข้าโจมตีซึ่งกันและกัน ในการใช้กำลังครั้งนั้น พรรค CPP เป็นฝ่ายได้เปรียบ และเมื่อนายสุน เซน ได้กลับมาจากเวียดนามในวันที่ 5 กรกฎาคม 1997 จึงได้ประกาศทางวิทยุกองทัพแห่งชาติให้ฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ยอมรับการพ่ายแพ้ในอีก 2 วันต่อมา ถือได้ว่า นายสุน เซน สามารถยึดอำนาจได้สำเร็จ

1.2 กรอบความคิดในการศึกษา

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เป็นการอธิบายและบรรยายเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ระหว่างปี ค.ศ.1993 – 1997 โดยมีแนวความคิดมาช่วยเป็นกรอบในการทำความเข้าใจต่อประเด็นคำถามต่างๆ ซึ่งแนวความคิดที่น่าสนใจและเหมาะสมกับวิทยานิพนธ์นี้ คือ การกำหนดนโยบายที่ว่าด้วยการเมือง (bureaucratic politics framework) หรือ

¹⁹ Narodom Ranariddh , “ Cooperation and Development for Peace and Stability, ” in *Peace & Cooperation in ASEAN, Alternative Paradigms* , eds. Kao Kim Horn and Din Merican (London : ASEAN Academy Press Ltd., 1997) , p.38.

²⁰ วัชรินทร์ ยงศิริ , “ กัมพูชา, ” *เอเชียรายปี 1995/2538* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538) , หน้า 108.

²¹ กองทัพบก, “ ข้อมูลประเทศกัมพูชา , ” 2541.

การเมืองในรัฐบาล (governmental politics framework) ของ Graham T. Allison ²² ที่ได้ศึกษากรณี การตัดสินใจของฝ่ายบริหารของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในวิกฤตการณ์คิวบา เมื่อ ค.ศ.1962 โดย Allison ได้ใช้แนวทางในการวิเคราะห์การตัดสินใจกำหนดนโยบายอยู่ 3 แนวทาง คือ

1) รูปแบบของการกำหนดนโยบายอย่างสมเหตุสมผล (The rational policy model) ซึ่ง เป็นการตัดสินใจที่มุ่งประโยชน์สูงสุดสำหรับต้นทุนที่เสียไป หรือการเสียต้นทุนต่ำสุด สำหรับ ผลตอบแทนที่ได้มา ทั้งนี้การตัดสินใจจะมีได้ก็ต่อเมื่อได้มีการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย และความสำคัญของเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายขึ้นก่อน แล้วจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

2) รูปแบบของกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กร (An organizational process model) เป็นการตัดสินใจโดยมีองค์กรต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีระเบียบวิธีการขององค์กรเหล่านั้น อย่างมากมาย ในที่สุดแล้วการกระทำของรัฐบาลก็คือ ผลลัพธ์ขององค์กร

3) รูปแบบของการเมืองในระบบราชการ (The bureaucratic politics model หรือ A government politics paradigm) ซึ่งมองว่าภายในระบบราชการมีการเล่นการเมือง

คำว่า bureaucratic มีคำจำกัดความอยู่มาก แต่ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จะใช้คำนิยามว่า เป็นองค์กรของทางการที่มีขนาดใหญ่ ที่มีคุณลักษณะต่างๆ ²³ คือ

1) มีแบบแผนกำหนดอำนาจ หน้าที่ และการติดต่อสื่อสารกันตามลำดับชั้นของอำนาจ โดยมีความสัมพันธ์ในลักษณะผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยเฉพาะ

2) มีความชำนาญเฉพาะด้าน ทั้งในบทบาทและหน้าที่

3) มีการแบ่งงานกันทำอย่างสลับซับซ้อน

4) การดำเนินงานภายในองค์กร กระทำโดยวิธีดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเน้นระเบียบ กฎเกณฑ์อย่างเป็นทางการ

ส่วนคำว่า politics นั้น ก็มีผู้ให้คำนิยามไว้อย่างมากมายเช่นเดียวกัน คือ Aristotle กล่าวว่า มนุษย์ คือ สัตว์การเมือง ซึ่งธรรมชาติจึงใจให้มนุษย์อาศัยอยู่รวมเป็นกลุ่มและว่าการเมืองเกี่ยวข้องกับ

²² Graham T. Allison , Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis (Boston : Little , Brown and Co., 1971)

²³ โรเบิร์ต แอล. เวนด์เซิล , ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : การศึกษาโดยเน้นผู้กำหนดนโยบาย แปลโดย ดร.โคริน เฟื่องเกษม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2532) , หน้า 336 – 337.

กับการปกครองกลุ่มเหล่านั้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 Max Weber ได้ตั้งอยู่บนคำจำกัดความที่ว่า “ รัฐ ” คือ ชุมชนของมนุษย์ ซึ่งอ้างการผูกขาดการใช้อำนาจอย่างชอบธรรมภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ และว่าการเมืองเป็นการแข่งขันกันมีส่วนร่วมในอำนาจหรือการแข่งขันกันมีอิทธิพลในการกระจายอำนาจ ซึ่งอาจจะปรากฏในบรรดารัฐต่างๆหรือกลุ่มต่างๆภายในรัฐ สำหรับ Roger Hillsman ²⁴ ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การเมือง คือ การตัดสินใจแบบกลุ่ม ที่กล่าวได้ว่าเป็นการเมืองที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ภายในระบบการเมืองขนาดใหญ่การเมืองย่อมต้องเกี่ยวข้องกับการปกครองและการตัดสินใจแบบการเมืองส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการออกคำสั่งและข้อกำหนดของสังคม การเมืองเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ในกลุ่มประชาชนซึ่งรวมตัวกันเป็นสังคม ดังนั้นกระบวนการทางการเมือง อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นกลไกสำหรับการตัดสินใจแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการแบบสันติและมีระบบน้อยบ้างมากบ้าง ที่อาจจะเป็นแนวทางสำหรับกลุ่มชนในการตัดสินใจว่า สิ่งใดที่กลุ่มของตนควรปฏิบัติในฐานะ “ กลุ่ม ” เป้าหมายที่กลุ่มของตนควรจะแสวงหา และลู่ทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายหรือวิธีการที่พวกเขาควรจะใช้แบ่งปันผลประโยชน์ในหมู่พวกเขาเอง ดังนั้นการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเช่นนั้นและการใช้อำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลที่กระทบต่อการตัดสินใจ ²⁵

ดังนั้น การเมืองในระบบราชการ คือ พฤติกรรมขององค์กรย่อยในส่วนราชการ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีระเบียบกฎเกณฑ์และลำดับชั้นในการปฏิบัติงานมีความชำนาญในการปฏิบัติงานเฉพาะอย่างต่างแข่งขันกันในเรื่องอำนาจและอิทธิพล ในการหาเส้นทางปฏิบัติที่นำไปสู่เป้าหมายที่ตนปรารถนาตลอดจนอาจจะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน

สำหรับ Graham T. Allison ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการเมืองในระบบราชการในส่วนที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างหน่วยราชการว่า เป็นเรื่องของเกมการต่อรองใจกัน เมื่อมีความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานอันเนื่องมาจากการแข่งขันซึ่งดีซึ่งเด่นกัน การเมืองในระบบราชการนี้แตกต่างจากรูปแบบของกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กร (organization process model) ซึ่งยึดถือว่าการปฏิบัติงานของรัฐบาลนั้นมาจากผลลัพธ์ขององค์กรประกอบกับการร่วมมือกันแบบมีเอกภาพของกลุ่มผู้นำต่างๆ เนื่องจากรูปแบบการเมืองในระบบราชการได้ตระหนักว่าผู้นำต่างๆ ซึ่งมีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรนั้นไม่ใช่กลุ่มที่มีความเป็นเอกภาพแบบแกนเดียว (monolithic

²⁴ Roger Hillman , [The Politics of Policy Making in Defense and Foreign Affairs : Conceptual Models and Bureaucratic Politics](#) (Englewood Cliffs , N.J. Prentics – Hall., 1987) , p.66.

²⁵ Ibid., p.67

group) ยิ่งกว่านั้นปัจเจกบุคคลในกลุ่มต่างมีสิทธิของตนเอง โดยเป็นตัวแสดงในเกมสำคัญและเต็มไปด้วยการแข่งขัน ในเกมนี้ เรียกว่า “ politics ” ดังนั้น การต่อรองท่ามกลางตัวแสดงที่มีตำแหน่งตามลำดับชั้นในคณะรัฐบาลทำให้พฤติกรรมของรัฐบาลสามารถเป็นที่เข้าใจได้ตามกรอบความคิดแบบที่ 3 คือ รูปแบบการเมืองในระบบราชการ (bureaucratic politics model หรือ government politics paradigm) ซึ่งเป็นผลมาจากเกมการต่อรองกัน รูปแบบการเมืองในระบบราชการไม่ได้ทำให้เห็นตัวแสดงที่มีเอกภาพ แต่จะดูเป็นตัวแสดงหลายตัวในฐานะตัวแสดงมากกว่านั้นหมายถึงตัวแสดงไม่ได้เน้นในเรื่องของยุทธวิธีเพียงอย่างเดียว แต่เน้นที่ปัญหาต่างๆภายในชาติมากมายด้วยเช่นกัน ตัวแสดงจะเล่นบทบาทในลักษณะที่ไม่มีลำดับวัตถุประสงค์ของยุทธวิธีที่ตายตัว แต่ดูเหมือนจะเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าด้วยเป้าหมายแห่งชาติ แห่งองค์กร และเป้าหมายส่วนบุคคลจำนวนมากมาย ผู้แสดงทำให้รัฐบาลตัดสินใจเรื่องต่างๆไม่ใช่โดยทางเลือกที่มีเหตุผลแต่อย่างเดียวกันหากแต่เป็นวิธีการชักจูง

สำหรับแนวคิดเรื่องการเมืองในระบบราชการนี้ Richard D. Head และคณะ²⁶ ได้จำแนกหลักการพื้นฐานของการศึกษาแนวคิดไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) อำนาจของรัฐมีลักษณะไม่รวมตัวกัน แต่กระจายอยู่ท่ามกลางหน่วยงานผู้เล่นต่างๆอย่างหลากหลาย
- 2) ผู้เล่นเหล่านี้มักจะมองปัญหาตามความเคยชินของพวกเขา โดยคำนึงถึงผลประโยชน์หรือมุมมองโดยส่วนตัวและตามแนวคิดขององค์กร ขณะที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชาติหรือของตัวผู้นำรัฐบาล
- 3) หน่วยงาน ผู้เล่นแต่ละหน่วยงานต่างมีแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทำให้มีอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน ด้วยพวกเขามีข้อมูลภายใต้การควบคุมดูแลที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งยังมีความสามารถด้านการสื่อสาร ทักษะความชำนาญส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและนักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนวิธีการเข้าถึงช่องทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน
- 4) ลักษณะของการตัดสินใจที่เกิดขึ้นมิได้ผ่านการจัดลำดับทางเลือกที่เหมาะสมเป็นสำคัญ และมีได้มีการคำนวณถึงต้นทุน กำไร (cost / benefit) ดังที่จำเป็นต้องการศึกษาแบบ rational / analytic model แต่โดยผ่านกระบวนการต่อรองทางการเมือง

²⁶ Richard D. Head , Frisco W. Short and Robert c. Mcfarlane , [Crisis Resolution : Presidential Decision Making in Mayaquez and Korean Confrontation](#) (Boulder , Corolado : Westview Press , 1987) , p.14.

5) ทฤษฎีการตัดสินใจแบบดั้งเดิม ทฤษฎีเกม และรูปแบบของเหตุและผล (rational model) โดยทั่วไปมีแนวโน้มเน้นการวิเคราะห์ที่การตัดสินใจ แต่การเมืองในระบบราชการจะให้ความสำคัญกับการตัดสินใจน้อยกว่าการดำเนินการด้วยการควบคุม ขั้นตอน การดำเนินการ ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญของอำนาจทางการเมือง

จุดอ่อนประการหนึ่งของการนำแนวคิดเรื่องการเมืองในระบบราชการมาใช้วิเคราะห์นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ คือ ประเด็นทางด้านความมั่นคงแห่งชาติ ถูกมองว่าสำคัญเกินกว่าที่จะแก้ไขโดยเกมการเมือง ฉะนั้น ผู้ใดที่ถูกกล่าวหาว่าเล่นเกมการเมืองในเรื่องนี้จึงเป็นคำกล่าวหาที่รุนแรงมาก

ด้วยเหตุนี้ นโยบายต่างประเทศจึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของรัฐ (หรือรัฐบาล) พยายามแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาและสร้างเสริมอำนาจและความมั่นคงของตน เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสภาพอนาธิปไตยและในระบบระหว่างประเทศนั่นเอง²⁷

สำหรับการศึกษาศาสนาการณณ์ของประเทศกัมพูชาปี ค.ศ.1993 – 1997 นั้น รัฐบาลที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาจากการช่วยเหลือของสหประชาชาติ เป็นรัฐบาลผสม (coalition government) ซึ่งต่อมาได้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรค คือ พรรคพุนซินเปค กับ พรรคประชาชนกัมพูชา ทั้งนี้โครงสร้างขององค์กรที่กำหนดนโยบายด้านความมั่นคงในการป้องกันประเทศ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม ซึ่งทั้งสามกระทรวงดังกล่าวมีคณของพรรคการเมืองทั้งสองพรรคอยู่ในองค์กรเดียวกัน เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันในการต่อสู้กันทางการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายนั้น ก็เพื่อที่จะให้ฝ่ายของตนเองได้เปรียบทั้งที่นโยบายดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ของชาติ

²⁷ Allison , Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis , pp. 4-5. ; Dougherty, J.E. and Pfaltzgraff, R.L.Jr. , Contending Theories of International Relation : A Comprehensive Survey (New York : Harpers Row ,1981) , p. 470. ; Morgenthau , H.Politics among Nations . (New York : Knopf , 1970) , pp. 5 – 6 .

1.3 สมมติฐาน

การกำหนดนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของกัมพูชา ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับไทยนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยภายในที่สำคัญคือ การต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศของกลุ่มอำนาจในกัมพูชา คือ กลุ่มเจ้ารณฤทธิ์ และกลุ่มนายฮุน เซน

1.4 วัตถุประสงค์และขอบเขตในการศึกษา

1.4.1 ศึกษา องค์ประกอบที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ระหว่างปี ค.ศ.1993 – 1997 โดยเฉพาะการต่อสู้ของพรรคการเมือง ทั้งการประสานประโยชน์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการเมืองภายในประเทศกัมพูชา

1.4.2 ศึกษา ผลการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชาที่มีต่อลักษณะนโยบายความมั่นคง และนโยบายการต่างประเทศ

1.4.3 ศึกษา นโยบาย จุดมุ่งหมายสำคัญของนโยบาย และการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ระหว่างปี ค.ศ.1993 – 1997

1.5 ประโยชน์ในการศึกษา

1.5.1 เพื่อให้เกิดความเข้าใจในนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาต่อไทย

1.5.2 เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชา

1.5.3 เพื่อให้เกิดความเข้าใจในท่าที บุคลิกลักษณะของผู้นำกัมพูชาที่มีต่อไทย

1.5.4 เพื่อให้สามารถเป็นข้อพิจารณาการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกัมพูชาในอนาคต

1.6 การนำเสนอ

การนำเสนอได้แบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้-

บทที่ 1 เป็นบทนำ โดยนำเสนอในเรื่อง สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา กรอบความคิดในการศึกษา สมมติฐาน วัตถุประสงค์และขอบเขตในการศึกษา ประโยชน์ในการศึกษา การนำเสนอ และการรวบรวมข้อมูล

บทที่ 2 อธิบาย การเมืองกัมพูชา ก่อน ค.ศ.1993 โดยมีประเด็นดังนี้ คือ ภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ และความสัมพันธ์กับประเทศไทย

บทที่ 3 กล่าวถึง การเมืองภายในกัมพูชา ทั้งในด้าน โครงสร้างทางการเมือง การปกครอง การต่อสู้ทางการเมือง และนโยบายของรัฐบาลกัมพูชา

บทที่ 4 อธิบาย นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชา โดยนำเอาประเด็นที่สำคัญๆ มานำเสนอ คือ ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคง นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย นโยบายด้านการป้องกันประเทศของกัมพูชา รวมทั้ง ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของนโยบายต่อไทย

บทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์ เนื้อหาที่นำเสนอ

บทที่ 6 เป็นการสรุปภาพรวม ตอบสมมติฐานและแนวความคิดที่นำมาใช้

1.7 การรวบรวมข้อมูลและวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง นโยบายความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย จากกรณีของกระบวนการกำหนดนโยบาย ค.ศ.1993 - 1997 จะใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analytical method) โดยการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร และการสัมภาษณ์ ทั้งที่เป็นของประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ดังนี้

1.7.1 เอกสารต่างๆที่เป็นทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่รวบรวมไว้ที่ สำนักงานประสานงานตามแนวชายแดน ไทย / กัมพูชา , ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด, ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก , กรมข่าวทหารบก , หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ , กองกำลังบูรพา กองทัพภาคที่ 1 , กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ อีกทั้ง วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง , วารสาร หนังสือ และหนังสือพิมพ์ภาษาไทย/อังกฤษ , เอกสาร ข้อมูล ที่สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิชาการของ 3 เหล่าทัพ รวมถึง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร , เอกสาร และข้อมูลที่สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในประเทศ

กัมพูชา จากเอกสาร และข้อมูลที่ Cambodian Institute for Cooperation and Peace และวารสาร
หนังสือ หนังสือพิมพ์

1.7.2 การสัมภาษณ์ จากผู้ปฏิบัติงานตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา รวมทั้ง
เจ้าหน้าที่สถานทูตไทย ประจำกรุงพนมเปญ และผู้นำทางด้านการเมือง ด้านการทหารฝ่ายกัมพูชา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

การเมืองกัมพูชา ก่อน ค.ศ.1993

2.1 ภูมิรัฐศาสตร์

2.1.1 ที่ตั้ง ประเทศกัมพูชา¹ เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเนื้อที่ประมาณ 1,810,356 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศไทย) มีรูปร่างลักษณะประเทศเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู มีจุดศูนย์กลางของประเทศบริเวณจังหวัดกัมปงทม ส่วนกว้างที่สุดประมาณ 560 กิโลเมตร และยาวที่สุดประมาณ 450 กิโลเมตร มีอาณาเขตทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เส้นเขตแดนติดต่อกับประเทศไทย ยาวประมาณ 725 กิโลเมตร บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด และทางด้านอ่าวไทยยาวประมาณ 450 กิโลเมตร สำหรับเส้นเขตแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยาวประมาณ 400 กิโลเมตร บริเวณแขวงอัตตะปือ และแขวงจำปาสัก และเส้นเขตแดนติดต่อกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ยาวประมาณ 1,025 กิโลเมตร บริเวณจังหวัดคอนตุม (Kontum) จังหวัดยาไล (Gialai) จังหวัดดักลัก (Daclac) จังหวัดบินห์เฟือก (Binh Phouc) จังหวัดไต๋นินห์ (Tay Ninh) จังหวัดลองอาน (Long An) จังหวัดดองทับ (Dong Thap) จังหวัดอานยาง (An Yang) และจังหวัดเคียนยาง (Kein Yang)

2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง ป่าโปร่ง ป่าดิบ และภูเขา มีลักษณะคล้ายแอ่งกระทะ คือ พื้นที่ตอนกลางของประเทศเป็นที่ราบลุ่มระหว่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำบาสัค (Bassac) มีทะเลสาบขนาดใหญ่พื้นที่ประมาณ 10,350 ตารางกิโลเมตร รอบๆประเทศเป็นที่ือกเขาสลับซับซ้อน ภูเขาที่สำคัญทางตอนเหนือ คือ เทือกเขาดงรัก (Phanom Dangrek) ภูเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดพระตะบอง คือ เทือกเขาคาร์ดาโมน (The Cardomon mountain / Phanom Kravanh) ภูเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงพนมเปญ คือ เทือกเขาซ้าง (Phanom Damrei)

¹ Dawn F. Rooney, [Angkor an Introduction to the Temples](#) (Bangkok : Asia Books Co.Ltd., 1994), pp.17 – 20. และ กองทัพบก, “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา, ” กันยายน 2539. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

และภูเขาที่สูงที่สุดของประเทศ คือ ภูเขาออรัด (Phnom Aural) ซึ่งสูงถึง 1,813 เมตร จากระดับน้ำทะเล อยู่ทางตะวันออกเฉียงของกรุงพนมเปญ ระหว่างจังหวัดกัมปงชนัง และจังหวัดกัมปงสะปือ ในกัมพูชาเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยแม่น้ำ ลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง และมีทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณลุ่มน้ำที่สำคัญมี 3 แห่ง คือ แม่น้ำโขง ทะเลสาบ และแม่น้ำทางฝั่งทะเลอ่าวไทย สำหรับป่าไม้ เนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศกัมพูชาเป็นป่า 2 ประเภท คือ ป่าน้ำท่วมถึงอยู่บริเวณชายทะเล บริเวณรอบทะเลสาบและริมฝั่งแม่น้ำต่างๆ อีกประเภทหนึ่งคือ ป่าสูง ที่แบ่งออกเป็นป่าโปร่งและป่าทึบ ป่าไม้มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 75 ของพื้นที่ประเทศในด้านทรัพยากรที่สำคัญและมีอยู่ในปริมาณมาก คือ สัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ปลา ที่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และสามารถเป็นสินค้าส่งออกส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศด้วย สำหรับด้านแร่ธาตุ อัญมณี กัมพูชามีแหล่งอัญมณีมีคุณภาพดีที่กรุงโพลิน จังหวัดพระตะบอง

ลักษณะอากาศโดยทั่วไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา และมีชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดต่อกับอ่าวไทย จึงทำให้ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านอ่าวไทยมีโอกาสพัดเข้าสู่ประเทศได้สะดวกนำเอาฝนและความชุ่มชื้นมาสู่กัมพูชา

ประชากรในกัมพูชามีหลายเชื้อชาติ² เช่น เขมร เวียดนาม และจีน เป็นประชากรที่เชื้อชาติกัมพูชาแท้ประมาณร้อยละ 90 เป็นกลุ่มคนเก่าแก่ที่สุดและเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ทำให้อำนาจทางการเมือง การปกครองและการบริหารประเทศเป็นของคนกลุ่มนี้ มีชาวเวียดนามประมาณร้อยละ 5 ซึ่งในปี ค.ศ.1998 มีมากกว่า 500,000 คน และ จาม หรือมุสลิม หรือเขมรอีสลามมีประมาณ 200,000 คน ชาวจีน แต่เดิมก่อนที่เขมรแดงจะทำการกวาดล้าง ชาวจีนจะมีอัตราส่วนประมาณ 1/4 ของประชากรทั่วประเทศ ปัจจุบันมีชาวจีน ประมาณร้อยละ 1 คุณภาพของประชากรกัมพูชาส่วนใหญ่ ยังขาดคุณภาพทางการศึกษาและการสาธารณสุข³ จากสถิติการอ่านออกเขียนได้ใน ค.ศ.1990 พบว่า ชาย อ่านออกเขียนได้ร้อยละ 48 หญิง อ่านออกเขียนได้ร้อยละ 22 นอกจากนี้ ประชาชนกัมพูชาประมาณ 180,000 คน คิดเชื่อเอดส์จากประชากรทั้งหมด 11.5 ล้านคน ซึ่งเป็นอัตราการติดเชื้อสูงสุดในทวีปเอเชีย และลักษณะนิสัยของประชากรชาวกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นคนรักสงบ

² สถาบันสถิติแห่งชาติกัมพูชา , “ การสำรวจสำมะโนประชากร ประจำปี 2541 ,” กค.2542 และ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals \(Phnom Penh : Royal Government of Cambodia , January 1999 \)](#)

³ “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา ,” หน้า 4 -4.

มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกันดี ยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง ควบคู่ไปกับการทำบุญสุนทาน ซึ่งเชื่อว่าจะส่งผลทางด้านจิตใจต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคต⁴ ชาวแกมพูชามีความเชื่อถือศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ แม้จะมีบางส่วนจะเลื่อมศรัทธาในสถาบันกษัตริย์ไปบ้างก็ตาม จะเห็นได้ว่าศักยภาพโดยรวมด้านประชากรของแกมพูชายังมีตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ บทบาท และอิทธิพลของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวเวียดนาม ที่พยายามครอบงำขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม นอกจากนี้ ความเป็นอยู่ของชาวแกมพูชา ปัญหาการขาดแคลนอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ การคุกคามของโรคเอดส์ การค้าโสเภณี และการบาดเจ็บทุพพลภาพจากภาวะสงครามและการสู้รบที่ยาวนานก็นับเป็นสาเหตุแห่งความด้อยคุณภาพของประชากรเท่ากับว่าแกมพูชายังขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาประเทศให้พร้อมที่จะก้าวไปให้ทันประเทศเพื่อนบ้านได้

จากข้อมูลพอสังเขปข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศแกมพูชามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เพียงพอสำหรับการพัฒนาประเทศซึ่งสามารถทำเป็นผลผลิตส่งออก รวมทั้งมีวัตถุดิบอีกมากมายที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ เนื่องจากขีดจำกัดเกี่ยวกับบุคลากร เทคโนโลยี และงบประมาณของประเทศ ดังนั้น หากเขมรฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศแล้ว ก็จะสามารถที่จะทำให้ประเทศมีความร่ำรวย มั่งคั่ง ก่อให้เกิดความมั่นคงในโอกาสต่อไป อย่างไรก็ดี ในห้วงเวลาปัจจุบันแกมพูชาเพิ่งจะยุติสงครามกลางเมืองและเริ่มมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้สถานการณ์ด้านการเมืองยังไม่มีเสถียรภาพเพียงพอ จึงมีลักษณะของการต่อสู้กันทางการเมืองเพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งอำนาจที่แต่ละฝ่ายเคยมีมาแต่เดิม ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ด้วย คือ บุคลากรและทรัพยากรของชาติ จึงทำให้ความสลับซับซ้อนในการบริหารประเทศแกมพูชาเป็นไปด้วยความยุ่งยากมากขึ้น เนื่องจากมีผลประโยชน์เกิดขึ้นและเป็นช่องว่างที่เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐบาล รวมทั้งประชาชนที่ได้ใช้โอกาสนี้แสวงหาความร่ำรวยให้แก่อนเองจึงก่อให้เกิดการทุจริตขึ้นโดยทั่วไป สำหรับพื้นที่ทางด้านตะวันตกของประเทศแกมพูชานั้น นับได้ว่ามีความสำคัญในด้านทรัพยากรต่อประเทศมาก กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ยังคงมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งกำหนดของแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย มีทรัพยากรแร่ธาตุเป็นจำนวนมากบริเวณเทือกเขากระวานและที่สำคัญตั้งแต่อดีตมาจวบจนกระทั่งปัจจุบันมีโบราณสถานที่สำคัญ คือ นครวัด นครธม

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 – 10. และ รูเอล เบอร์กเลอร์ (Roel Burgler) , “ แกมพูชาประชาธิปไตย : ที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับเบ็ดเสร็จ,” แปลโดย ภาสกร ศิริยะพันธุ์ ใน แกมพูชา. เขียน ชีระวิทย์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ , กันยายน 2524) , หน้า 29.

ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกนั้นมีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเสียมราฐ⁵ ย่อมเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญ
ของพื้นที่ทางตะวันตกของประเทศกัมพูชามาตั้งแต่โบราณ ในลักษณะของความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์
คือ การตั้งถิ่นฐานเดิมของชนชาวฟูนาน เจนละ และขอม ที่ต้องเลือกทำเลที่ตั้งที่อุดมสมบูรณ์⁶
สามารถขยายอำนาจของเมืองได้ และในปัจจุบันนับได้ว่าความเจริญทางด้านวัตถุนั้นได้หลั่งไหล
เข้าสู่ประเทศกัมพูชาทางด้านตะวันตกของประเทศ โดยการผ่านจากประเทศไทย

แผนที่ที่ 1 ประเทศกัมพูชา

2.1.3 การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองประเทศกัมพูชาได้แบ่งออกเป็น 20 จังหวัด 4 กรุง ได้แก่

⁵ เชนจิต สุขวาสนะ, “เนื้อหาในการจัดนิทรรศการ,” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ในยุคโลกาภิวัตน์ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, 7 พฤศจิกายน 2538), หน้า 19.

⁶ เดวิด พี. แชนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, แปลโดย พรรณงาม เกษธรรมสาร สดใส ชันติวงษ์ วงเดือน นาราวัจจ์ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 1992), หน้า 13.

- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร (กัมปงโสม)	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร		
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร
- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร	- กรุงเทพมหานคร

2.1.4 ช่องทางชายแดนไทย – กัมพูชา

ก่อนปี ค.ศ.1993 กลุ่มต่อต้านรัฐบาลฝ่ายแสง สัมริน อันประกอบด้วยฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายนายซอน ซาน และฝ่ายเขมรแดง เคยได้ใช้บริเวณใกล้เคียงกับช่องทางต่างๆเป็นที่หลบซ่อนกำลัง เพื่อเป็นหลักประกันประการหนึ่งว่าฝ่ายกองกำลังรัฐบาลแสง สัมริน จะไม่กล้าที่จะใช้กำลังขนาดใหญ่บุกเข้าโจมตีฐานที่มั่นเนื่องจากอาจจะกระทบต่ออธิปไตยและความมั่นคงของไทยได้⁷ แต่อย่างไรก็ดี ในบางกรณีก็เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น เช่น บริเวณช่องบก ช่องพระพลัย ช่องสายตะกู ช่องโนนหมากมุ่น ช่องศาลเจ้า เป็นต้น และจากการสืบตามบริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา นี้เองจึงทำให้ประเทศไทยจำต้องรับภาระผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จากการหนีภัยสงครามและความอดอยาก อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับได้ว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของไทยอีกประการหนึ่งจากนโยบายความมั่นคงการป้องกันประเทศของกัมพูชา ในห้วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1978 ถึง ค.ศ.1992 ซึ่งมีช่องทางต่างๆ ที่สำคัญที่มีการสู้รบและรวมทั้งเป็นช่องทางที่อพยพหลบหนีของประชาชนกัมพูชา⁸ ดังนี้.-

ช่องทางในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี	จำนวน 5 ช่องทาง
ช่องทางจังหวัดศรีสะเกษ	จำนวน 25 ช่องทาง
ช่องทางจังหวัดสุรินทร์	จำนวน 33 ช่องทาง
ช่องทางจังหวัดบุรีรัมย์	จำนวน 11 ช่องทาง

⁷ ไทยกับปัญหา กัมพูชา (กรุงเทพมหานคร : เข้าพระยาการพิมพ์ , กรกฎาคม 2528) , หน้า 17.

⁸ “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 1-15 ถึง 1-39.

ช่องทางจังหวัดสระแก้ว	จำนวน 123 ช่องทาง
ช่องทางจังหวัดจันทบุรี	จำนวน 6 ช่องทาง
ช่องทางจังหวัดตราด	จำนวน 11 ช่องทาง
รวมช่องทางทั้งสิ้น	จำนวน 214 ช่องทาง

ช่องทางที่สำคัญ เช่น

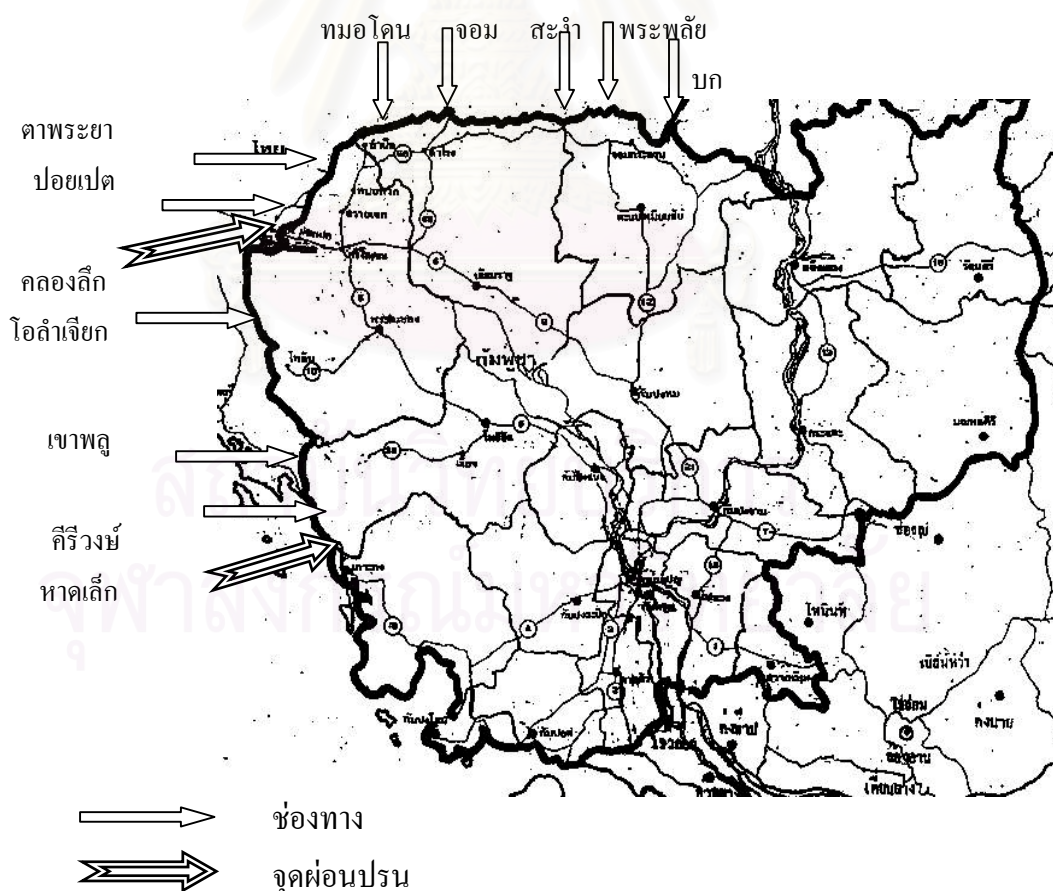
- 1) ช่องบก บริเวณบ้านแปดอู่ม ตำบลโคมประดิษฐ์ อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี มีเส้นทางถนนจากปากช่องไปสู่บ้าน ทรอเปียงกุล อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร
- 2) ช่องพระพลัย บริเวณบ้านตำโรงเกียรติ ตำบลบักคอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
- 3) ช่องสะง่า บริเวณบ้านแซร์ไพร ตำบลละลม อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 4) ช่องจอม บริเวณบ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- 5) ช่องทมอโดนหรือช่องเสม็ด บริเวณบ้านรุน ตำบลบักไค อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- 6) ช่องตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เขตติดต่อกับ อำเภอทมอพวก จังหวัดบอนเตียเมียนจัย
- 7) ช่องปอยเปต (คลองลึก) อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างถนนสุวรรณศรของไทย กับ ถนนหมายเลข 5 ของกัมพูชา
- 8) ช่องโกล่าเจียก (เนินผี) บ้านโกล่าเจียก อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
- 9) ช่องเขาพลู อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด
- 10) ช่องคีรีวงษ์ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

2.1.5 จุดผ่านแดน ในปัจจุบัน ตามแนวเขตแดนไทย/กัมพูชา มีจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 2 แห่ง และจุดผ่อนปรน จำนวน 9 แห่ง คือ

จุดผ่านแดนถาวร

- บ้านคลองลึก อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว

- บ้านหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด
- จุดผ่อนปรน จำนวน 9 แห่ง ดังนี้
- ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
 - บ้านน้ำเย็น อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี
 - บ้านตาพระยา อำเภوتاพระยา จังหวัดสระแก้ว
 - บ้านเขาหิน อำเภอกลองหาด จังหวัดสระแก้ว
 - บ้านชะบารี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
 - บ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
 - บ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
 - บ้านบึงชนั่งล่าง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี
 - บ้านหมื่นด่าน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด

แผนที่ที่ 2 ช่องทาง จุดผ่อนปรน จุดผ่านแดน ไทย / กัมพูชา

2.2 เศรษฐกิจ

แม้ทางการเมืองของกัมพูชาจะได้มีการเลือกตั้งมีรัฐบาลแห่งชาติบริหารประเทศก็ตาม แต่สภาพเศรษฐกิจของกัมพูชาในปี ค.ศ.1993 ยังคงไร้เสถียรภาพ อันเนื่องมาจากยังไม่มีพัฒนาปรับปรุงในเรื่องการค้า การลงทุน ภาคเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคเกษตรกรรม เป็นต้น รวมทั้งยังขาดแคลนบุคลากร เทคโนโลยีพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่างๆ ซึ่งรัฐบาลผสมกัมพูชาก็ได้พยายามพัฒนาในด้านเศรษฐกิจที่พอจะสรุปได้ ดังนี้.-

แหล่งรายได้สำคัญในขณะนั้นจะมาจากงบประมาณการช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจและการคลังของกัมพูชาได้ประเมินไว้ว่าต้องใช้จ่ายเงินช่วยเหลือถึง 3,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา⁹ โดยประชาคมนานาชาติได้ตกลงให้การช่วยเหลือผ่านทางคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อฟื้นฟูกัมพูชา (The International Committee on the Reconstruction of Cambodia – ICORC) ด้านการเงิน จากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์เป็นเศรษฐกิจการตลาด และการเข้ามา / ออกไป ของกองกำลัง UNTAC ทำให้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเงินของกัมพูชา ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (gross domestic product - GDP) เติบโตร้อยละ 13.5 ในปี ค.ศ.1991 และยังคงเติบโตขึ้นประมาณร้อยละ 6-8 ในปี 1992 ต่อมาในช่วงต้นปี 1993 กัมพูชาประสบปัญหาเงินเพื่อประมาณร้อยละ 300 ต่อเมื่อการเลือกตั้งแล้วเสร็จมีรัฐบาลแล้วจึงทำให้ภาวะเงินเฟ้อลดลงเหลือร้อยละ 70 และราคาสินค้าลดลง ร้อยละ 5.7 ในเดือนสิงหาคม 1993¹⁰ ด้านการค้าและการลงทุน เป็นแผนระยะยาวที่รัฐบาลกัมพูชาพยายามจะดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุน แต่เนื่องจากความด้อยพัฒนาของการสาธารณูปโภค การขนส่งคมนาคมเป็นอุปสรรคสำคัญของการลงทุน เช่น ทางหลวงสายหลักยังคงชำรุดไม่สามารถใช้งานได้ สะพานหลายแห่งยังไม่ได้รับการบูรณะ น้ำประปายังไม่ได้รับการปรับปรุง ถึงแม้ว่าในเดือนกันยายน 1993 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้เงินช่วยเหลือในการตั้งโรงงานน้ำประปาก็ตาม กระแสไฟฟ้ายังคงติดๆดับๆ สายโทรศัพท์ถูกตัด รถไฟถูกวางระเบิด เป็นต้น โครงการอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ประกอบด้วยโรงงานทอผ้าที่ใช้เครื่องทอมือ โรงงานผลิตเครื่องทำไร่ ทำนา โรงงานผลิตยางรถยนต์และผลิตยางอื่นๆ และ โรงงานผลิตสินค้าการเกษตร ที่ประมาณว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นคิดเป็นร้อยละ 6-8

⁹ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals](#) , p.39.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ¹¹ แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรม สหประชาชาติได้ประเมินว่ากัมพูชายังคงมีทั้งมีทรัพยากรการเกษตร ป่าไม้ แร่ธาตุและทรัพยากรในทะเล ที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาให้เกิดขบวนการอุตสาหกรรมได้ ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อหัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประชากร ในปี ค.ศ.1993 คือ 170 เหรียญสหรัฐอเมริกา ที่นับว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ กัมพูชาจึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ยากจนที่สุดในโลก การที่จะให้ประเทศกัมพูชามีความเติบโตทางเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานชีวิตของประชาชน จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐบาลผสมกัมพูชาและในปี ค.ศ.1993 รัฐบาลผสมกัมพูชา จึงได้ประกาศบททวนสัญญาการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติใหม่อีกครั้ง¹² เพื่อแก้ไขข้อตกลงที่กัมพูชาเป็นฝ่ายเสียเปรียบซึ่งปรากฏว่านักลงทุนจากประเทศไทยได้รับผลกระทบมากที่สุด

2.2.1 โครงสร้างพื้นฐาน

ก่อน ค.ศ.1993 โครงสร้างพื้นฐานของกัมพูชาที่มีอยู่เดิม ส่วนใหญ่จะถูกทำลายและเสียหายจากสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศก็ตาม กัมพูชายังคงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องต่อไป กล่าวคือ การไฟฟ้าแห่งกรุงพนมเปญ สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้เพียง 50 เมกะวัตต์ ในขณะที่ประชาชนมีความต้องการใช้ถึง 90 เมกะวัตต์ จึงทำให้มีการลงทุนในเรื่องกระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น โดยการร่วมทุนกับต่างประเทศ รวมทั้งการกู้เงินจากธนาคารต่างๆด้วย¹³ เช่น การก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำจากเขื่อนคีร์ริม ในจังหวัดกัมปงสปีอ ของรัฐบาลออสเตรเลีย เป็นต้น เส้นทางคมนาคมในกัมพูชาทั่วทั้งประเทศมีระยะทางประมาณ 3,500 กิโลเมตร สะพานประมาณ 4,000 แห่ง รวมทั้งเส้นทางรถไฟอีกประมาณ 600 กิโลเมตร แต่ทั้งหมดได้รับความเสียหายจากการสู้รบในสงครามกลางเมือง เส้นทางขนส่งทางรถยนต์ที่สำคัญคือ ถนนหมายเลข 1, 4, 5 และ 7 เส้นทางรถไฟมีสองเส้นทางคือ จากกรุงพนมเปญไปยังอำเภอโอโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย และจากกรุงพนมเปญไปยังท่าเรือกัมปงโสม การคมนาคมทางอากาศ กัมพูชามีสนามบินที่สำคัญ 3 แห่งคือ สนามบินโปเชนตง กรุงพนมเปญ สนามบินจังหวัดเสียมราฐ และสนามบินจังหวัดพระตะบอง การคมนาคมทางน้ำนั้น กัมพูชามีแม่น้ำที่สำคัญหลายสายแต่ที่สำคัญ คือ แม่น้ำโขง นอกจากนั้นยังมีแม่น้ำทะเลสาบใช้เดินเรือได้ตลอดทั้งปี ท่าเรือที่สำคัญเช่น ท่าเรือพนมเปญ ท่าเรือกัมปงจาม ท่าเรือกัมปงชนัง

¹¹ วัชรินทร์ ยงศิริ, “กัมพูชา,” ใน *เอเชียรายปี 1993/2536* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, มิถุนายน 2536), หน้า 132.

¹² เรื่องเดียวกัน

¹³ สภาความมั่นคงแห่งชาติ, “ราชอาณาจักรกัมพูชา,” 2542, หน้า 127. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ท่าเรือกัมปงโสม เป็นต้น การติดต่อสื่อสาร กัมพูชากำลังอยู่ในระหว่างการปรับปรุงระบบโทรศัพท ให้มีประสิทธิภาพโดยอาศัยการร่วมลงทุนกับต่างประเทศ¹⁴ เช่น บริษัทยูไนเต็ด คอมมิวนิเคชั่น อินดัสตรีส์ จำกัด (ยูคอม) ของประเทศไทย บริษัทอินโดแซท ของอินโดนีเซีย บริษัทเทลสตาร์ ของออสเตรเลีย องค์การไจก้า (Japan International Cooperation Agency - JICA) ของประเทศ ญี่ปุ่น เป็นต้น สถานีวิทยุระบบเอฟเอ็มในกรุงพนมเปญมีจำนวน 8 สถานี สถานีโทรทัศน์มีจำนวน 2 สถานี และอยู่ในระหว่างก่อสร้างอีกจำนวน 3 สถานี กัมพูชามีหนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็นภาษาเขมร ประมาณ 30 ฉบับ เช่น รัศมีกัมพูชา มอญนิวัต เกาสันติพิชัย เป็นต้น ภาษาอังกฤษ 4 ฉบับ เช่น พนมเปญโพสต์ แคมโบเดียนเดลี แคมโบเดียนไทมส์ เป็นต้น และภาษาฝรั่งเศส 1 ฉบับ คือ เลอแม็อง¹⁵ เรื่องน้ำประปา กัมพูชายังขาดระบบน้ำสะอาดที่จะให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง โรงผลิตน้ำประปาที่ญี่ปุ่นให้การช่วยเหลือเมื่อ เมษายน 1993 ผลิตน้ำประปาได้ 1000,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน¹⁶ และในปลายปี ค.ศ.1994 ฝรั่งเศส ได้ช่วยเหลือด้านสิ่งอุปกรณ์เครื่องมือสูบน้ำ และส่งน้ำ ประปาในกรุงพนมเปญ เป็นจำนวนเงินประมาณ 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังคงมีน้ำสะอาด ไม่พอใช้ ซึ่งส่งผลให้การลงทุนธุรกิจขนาดใหญ่ส่วนมากจะขาดทุนขาดกำไร และในจังหวัด อื่นๆจะอาศัยน้ำจากแม่น้ำหรือขุดน้ำบาดาลในหมู่บ้าน

2.2.2 การอุตสาหกรรม

ประเทศกัมพูชามีทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก และยังมีได้นำออกมาใช้ ประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น ไม้ ยางพารา อัญมณี และแร่ธาตุต่างๆ ดังนั้นการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรจึงมีศักยภาพค่อนข้างสูง แต่ในห้วงเวลา ค.ศ.1993 กัมพูชายังต้องพึ่งพาสินค้าอุปโภค บริโภคจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมยังแคบมากและไม่ เพียงพอที่จะสนองความต้องการในประเทศ การอุตสาหกรรมในกัมพูชาตั้งแต่ ค.ศ. 1994 – 1997 มีมูลค่าประมาณร้อยละ 17 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ¹⁷ และมีการขยายตัวเร็วกว่าด้านการ เกษตร ผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมได้แก่ อิฐ กระเบื้องมุงหลังคา อุตสาหกรรมก่อสร้าง การผลิตยางนอกและยางในรถยนต์ และอุตสาหกรรมด้านสิ่งทอกำลังจะเติบโตอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เนื่องจากได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้า จาก 26 ประเทศ

¹⁴ "ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา," หน้า 7 – 27.

¹⁵ "ราชอาณาจักรกัมพูชา," หน้า 130.

¹⁶ "ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา," หน้า 4 -16.

¹⁷ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals](#) , pp.11- 12., 25.

2.2.3 การเกษตรกรรม

การเกษตรถือได้ว่าเป็นรายได้หลักของประเทศ เนื่องจากเป็นอาชีพของประชากรมากกว่าร้อยละ 80 ของประเทศ มีอัตราเจริญเติบโตร้อยละ 2 ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมมาจากการกสิกรรมร้อยละ 63 ซึ่งพืชที่ปลูก คือ ข้าว มากที่สุดถึงร้อยละ 74 รองลงไป เช่น พืชผัก ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ปอ ยาสูบ อ้อย และข้าวโพด ส่วนยางพาราได้ลดความสำคัญลงไปจากเดิมที่เป็นพืชที่ทำรายได้ในอันดับสองรองจากข้าว การปศุสัตว์ร้อยละ 26 สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงมาก คือ วัว รองลงมา คือ ควาย ส่วนสุกรและสัตว์ปีก เลี้ยงเพื่อการบริโภคภายในประเทศเท่านั้น การประมงร้อยละ 8 มูลค่าการประมงน้อยกว่าการปศุสัตว์ เนื่องจากวิธีการทำการประมงยังล้าหลัง ไม่มีการทำเป็นการค้า คงอาศัยปลาจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และการป่าไม้ร้อยละ 3 การลักลอบการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ยังคงมีอยู่ในกัมพูชา โดยเห็นได้จากพื้นที่ป่าไม้เดิมมีอยู่ถึงร้อยละ 73 ของพื้นที่ประเทศ ในปัจจุบันเหลือเพียง ร้อยละ 50 ¹

2.2.4 ระบบการเงิน การธนาคาร

ในปี ค.ศ.1992 กัมพูชาได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยกิจการธนาคารพาณิชย์ฉบับแรก ซึ่งมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของธนาคารกัมพูชาให้ดำเนินกิจกรรมในฐานะเป็นธนาคารกลางมากขึ้น ธนาคารชาติกัมพูชา (National Bank of Cambodia – NBC) ทำหน้าที่ออกกฏระเบียบต่างๆ และมีสภาพเป็นธนาคารพาณิชย์อีกสถานหนึ่งด้วย ในการที่ต้องระดมทุนกับรัฐบาลและปล่อยสินเชื่อให้เอกชน ซึ่งในปี ค.ศ.1995 มีธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการในกัมพูชารวมทั้งสิ้น 25 แห่ง ² และมีธนาคารของไทย คือ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด และธนาคารกรุงไทย จำกัด เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1994 ธนาคารชาติกัมพูชาได้ออกเงินตราใหม่ทั้งธนบัตรและเงินเหรียญ แต่เงินบาทและเงินเหรียญสหรัฐอเมริกา ยังคงเป็นสกุลเงินที่นิยมของประชาชนกัมพูชา ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยกัมพูชาไม่เชื่อถือในระบบการเงินของประเทศเนื่องจากมีความผันผวนค่อนข้างมากและต้องพกพาเงินเป็นจำนวนมากในการใช้จ่ายซื้อของ จะเห็นได้จากอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ³ ดังนี้ .-

ค.ศ.1995	1 เหรียญ สหรัฐอเมริกา	2,500	เรียล
ต้นปี ค.ศ.1996	1 เหรียญ สหรัฐอเมริกา	2,500 – 2,600	เรียล

¹ Ibid., pp.10 –11., 22. และ “ราชอาณาจักรกัมพูชา,” หน้า 61.

² “ราชอาณาจักรกัมพูชา,” หน้า 91.

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 87. และ “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 3 - 5.

ปลายปี ค.ศ.1996	1 เหรียญ สหรัฐอเมริกา	2,700 – 2,800	เรียล
ค.ศ.1997	1 เหรียญ สหรัฐอเมริกา	3,000	เรียล

2.2.5 การบริการและการท่องเที่ยว

นครวัด นครธม ที่ซึ่งเป็น 1 ใน 7 ของสิ่งมหัศจรรย์ของโลกทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ หลังไหลเข้ามาชมจำนวนมาก รัฐบาลกัมพูชาจึงมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กว้างขวางมากขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับ และในปี ค.ศ.1994 มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 113 พันล้านเรียล ค.ศ.1995 จำนวน 140 พันล้านเรียล ค.ศ. 1996 จำนวน 183 พันล้านเรียล และ ค.ศ.1997 จำนวน 200 พันล้านเรียล⁴ การลงทุนด้านธุรกิจโรงแรมและการบริการ มีความเจริญเติบโตอย่างมาก มีโรงแรม 138 แห่ง จำนวน 4,404 ห้อง ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ เช่น กรุงพนมเปญ กรุงพระสีหนุ จังหวัดเสียมราฐ และจังหวัดเกาะกง

สรุปศักยภาพเศรษฐกิจกัมพูชาโดยรวม กัมพูชา นับว่ายังมีทรัพยากรด้านเศรษฐกิจอีกเป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างคุ้มค่าต่อการลงทุนในระยะยาว ประกอบกับอัตราค่าจ้างแรงงานยังอยู่ในอัตราต่ำ อีกทั้งรัฐบาลได้ออกกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยและรักษาผลประโยชน์ของนักลงทุนต่างชาติ⁵ คือ การใช้กฎหมายลงทุนและมีการจัดตั้งคณะกรรมการลงทุนในกัมพูชา (Cambodian Investment Board – CIB) ในเดือนสิงหาคม 1994 เช่น ยกเว้นให้ชาวต่างชาติไม่ต้องเสียภาษีในเงินกำไรที่นำมาลงทุนต่อไปและสามารถโอนเงินตราออกนอกประเทศได้ด้วย จึงเป็นเหตุผลให้นักลงทุนต่างชาติน่าจะมาลงทุนเพิ่มขึ้น แต่ตัวแปรที่สำคัญ คือ ความไม่แน่นอนทางการเมือง นโยบายของผู้บริหารประเทศ และการทุจริตคอร์รัปชันที่มีอยู่ทั่วไปในวงราชการ อาจจะทำให้ให้นักลงทุนขาดความมั่นใจในการลงทุน นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคยังขาดแคลนและไม่ได้มาตรฐาน อย่งไรก็ดี รัฐบาลกัมพูชาได้มุ่งเน้นการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เช่น เปิดเสรีระบบเศรษฐกิจ ปรับปรุงมาตรการด้านภาษีศุลกากร ประกาศใช้กฎหมายการลงทุน เป็นต้น จึงทำให้ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตที่สำคัญที่สุดและเป็นแหล่งจ้างงานร้อยละ 50-70 ของการจ้างงานทั่วประเทศ แต่ความสามารถในการผลิตยังคงต่ำอยู่ จากการที่เศรษฐกิจของประเทศกัมพูชายังคงต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศถึงประมาณร้อยละ 40 ของงบประมาณรัฐบาล⁶ ส่ง

⁴ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals](#) , p.11.

⁵ “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 3 - 19.

⁶ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals](#) , pp.7,9.

ผลให้ประเทศและองค์การระหว่างประเทศผู้ให้ความช่วยเหลืออาจจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของกัมพูชาได้

2.2 การเมืองภายในประเทศ

การเมืองภายในประเทศกัมพูชา ในห้วงปี ค.ศ.1993 – 1997 เป็นเรื่องสำคัญที่จะได้นำเสนอในบทที่ 3 ต่อไป ในเรื่อง การต่อสู้ทางด้านการเมือง (political struggle) ในรัฐบาลที่เรียกได้ว่าเป็นรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ก่อนที่จะนำเสนอ นั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงพื้นฐานประวัติศาสตร์การเมืองของกัมพูชาในอดีต เพื่อสังเกตการพัฒนาทางการเมืองเสียก่อน โดยจะเริ่มตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 3 เมื่อมีการอพยพของชนชาติมิลลิกซ์ (dravidian) จากจีนตอนใต้ได้เข้ามาสู่แหลมทองและผสมปนเปกับชาวพื้นเมืองจนกลายเป็นชาติใหม่หลายเผ่าพันธุ์ ชนชาติที่สำคัญและมีอาณาเขตเป็นปึกแผ่น 3 ชาติ ⁷ คือ มอญ อยู่ทางภาคตะวันตกของแหลมทอง คือ แถบลุ่มแม่น้ำสาละวินจนถึงแม่น้ำอิระวดีตอนใต้ ละว้า อยู่ทางภาคกลางของแหลมทองคือ แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำโขงตอนเหนือ และ ขอม อยู่ทางภาคตะวันออกของแหลมทองแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้ที่เป็นบรรพบุรุษของชนชาวกัมพูชาในปัจจุบัน

สมัยอาณาจักรฟูนาน (Fuu - nan) ราวก่อน คริสต์ศตวรรษที่ 60 (พุทธศตวรรษ ที่ 9) เป็นสมัยวัฒนธรรมศาสนาฮินดูจากอินเดียมีอิทธิพล โดยมีโกณฑัญญะเป็นกษัตริย์ปกครองตามแบบอินเดียโดยได้ฝังรกรากอารยธรรมไว้แก่ชาวเมืองฟูนานหลายประการ⁸ เช่น ลัทธิศาสนาพราหมณ์ใช้ตัวหนังสือตามแบบอินเดียฝ่ายใต้เรียกว่า อักษรคฤนทร์ ต่อมาดัดแปลงเป็นอักษรขอม ที่ตั้งของอาณาจักรฟูนาน คือ ดินแดนที่เป็นประเทศกัมพูชาและตอนใต้ของเวียดนามในปัจจุบัน อาณาจักรฟูนานเจริญรุ่งเรืองอยู่จนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 80 ก็เสื่อมลง และอาณาจักรเจนละ (chenla) มีอำนาจแทนชาวเจนละก็เป็นชนชาติเดียวกันกับชาวฟูนาน แต่ได้แยกกันอยู่เป็นประเทศหนึ่งต่างหากมีกษัตริย์แยกปกครองกันอยู่ 2 อาณาจักร คือ ทางเหนือ มีอาณาเขตอยู่ในดินแดนทางภาคอีสานของไทยและลาวตอนใต้ในปัจจุบัน ส่วนทางใต้มีอาณาเขตอยู่ประเทศเวียดนามใต้ในปัจจุบัน ⁹ ทั้ง 2 อาณาจักรต่างก็มีพราหมณ์เป็นกษัตริย์ ทั้งเคยผูกไมตรีและรบกันมาโดยตลอด ต่อมา ค.ศ.783 อาณาจักรศรีวิชัย

⁷ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง กองบัญชาการทหารสูงสุด, “ ประเทศกัมพูชา ,” เอกสารรายงานของนักศึกษาหลักสูตรจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการ รุ่นที่ 73 คณะที่ 4 , 2538.

⁸ เดวิด พี.แซนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, หน้า 18.

⁹ ธิดา สารยา, อาณาจักรเจนละ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน , 2540), หน้า 8-10.

ซึ่งครอบครองแหลมมลายูและหมู่เกาะชวาได้แผ่อำนาจเข้ามาปกครองเอาเป็นเมืองขึ้นจนถึง ค.ศ.802 กษัตริย์เจนละตอนใต้ คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ได้รวมอาณาจักรทั้งสองเข้าด้วยกันเรียกว่า “ ราชอาณาจักรกัมพูชา ” หรือ “ ราชอาณาจักรขอม ” ซึ่งสมัยนครหลวงหรือสมัยนครวัด ที่เป็นระยะเวลาที่รุ่งเรืองที่สุด มีการสร้างเทวสถานบนยอดเขาที่สูงเพื่อประดิษฐานศิวิลิ่งค์ ซึ่งถือว่าพระศิวิลิ่งค์ของฮินดู ประทานอำนาจให้พิทักษ์ความสมบูรณ์ของราชอาณาจักร อิทธิพลความเชื่อนี้สืบต่อกันมาในกษัตริย์องค์อื่นๆที่ครองราชย์ตามลำดับ มาจนถึง ค.ศ.889 พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ก็ได้สร้างนครหลวงหรือนครวัดเป็นราชธานีใหม่ที่มีความแข็งแรง มีกำแพงที่สร้างด้วยศิลาแท่งและศิลาแลง ประตูหอรบก็ก่อสร้างด้วยแท่งศิลาใหญ่โตทั้งสิ้น¹⁰

ในปี ค.ศ.968 ถึง ค.ศ.1001 พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ 5 ได้ขยายอาณาจักรออกไปอย่างกว้างขวาง คือ ทิศเหนือจดประเทศจีน ทิศตะวันออกจรดอาณาจักรจามปา ทิศตะวันตกจรดอาณาจักรสุทรมบตี (มอญ) ทิศใต้เป็นทะเลใต้มีการตั้งเมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นราชธานีของพระมหากษัตริย์เมืองสยาม (สุโขทัย) เป็นเมืองหน้าด่านสำหรับการปกครองประชาชนในเขตเหนือ เมืองพิมาย และนครพนม เป็นเมืองลูกหลวง เป็นต้น ได้มีการก่อสร้างถนนหลวงสายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ การปกครอง และเศรษฐกิจ เช่น จากนครวัดไปยังลพบุรี และสุโขทัย เป็นต้น จนในปี ค.ศ.1181 ถึง ค.ศ.1201 พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงรวบรวมอาณาจักรจามปา มาอยู่ใต้อำนาจได้อีก จึงได้ทำนุบำรุงบ้านเมืองและการศาสนา เพิ่มมากขึ้น

ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 คนไทยรวบรวมกำลังได้แข็งแกร่งขึ้นและตั้งตัวเป็นอิสระ ได้ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีในปี ค.ศ.1257 และต่อมาใน ค.ศ.1295 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ยกทัพไปตีนครวัดทำให้ขอมพ่ายแพ้อย่างยับเยิน เป็นเหตุให้อิทธิพลของขอมในการปกครองต้องสูญสิ้นไปจากไทยและนอกจากนั้นยังทรงแต่งตั้งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ไปครองนครวัด กับให้อภิเษกกับขอมองค์แรกที่มีเชื้อพระวงศ์เป็นคนไทย แต่ต่อมาเมื่อกรุงสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจ เขมรก็เริ่มเอาใจออกห่างจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าอู่ทองได้ยกทัพไปตีเขมรอีกในปี ค.ศ.1352 เมื่อยึดได้แล้วก็ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสของกษัตริย์เดิมครองกัมพูชา ในฐานะประเทศราชของไทยมีพระนามว่า พระเจ้าปาสาร์¹¹ ค.ศ.1431 กัมพูชาก่อกบฏได้กวาดต้อนทรัพย์สินและผู้คนทาง

¹⁰ เดวิด พี.แซนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, หน้า 56.

¹¹ ถนอม อานามวัฒน์, “ย้อนอดีต : ความสัมพันธ์ไทย – เขมร,” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ในยุคโลกาภิวัตน์ (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 7 พฤศจิกายน 2538), หน้า 41 - 57.

ตะวันออกของไทยไปอีก สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ได้ยกทัพไปปราบปรามพร้อมกับแต่งตั้งพระอินทรราชา ราชโอรส ขึ้นปกครองแต่ก็ถูกลอบวางยาพิษ ดังนั้น เจ้าพระยาญาติ เชื้อพระวงศ์ของเขมรจึงได้ขึ้นครองราชย์แล้วย้ายนครหลวงไปอยู่เมืองป่าสาณในปี ค.ศ.1432 และต่อมาก็ย้ายที่ตั้งนครหลวงไปที่พนมเปญ เพื่อให้ห่างจากกรุงศรีอยุธยามากยิ่งขึ้น

สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อ ค.ศ.1432 - 1863 กัมพูชาได้เสื่อมโทรมลงทุกด้านทั้งทางอำนาจ และศิลปวัฒนธรรม ในระยะนี้เองที่ฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลเข้าสู่อินโดจีน และพยายามทุกทางที่จะครอบครองกัมพูชา ซึ่งสถานะของไทยในช่วงนี้ก็ติดพันกับการสงครามกับพม่าจนทำให้ทางการดูแลกัมพูชาไปตั้งแต่ ค.ศ.1863 - 1949 กัมพูชาเริ่มมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในด้านการค้าและความช่วยเหลืออื่นๆ จนฝรั่งเศสเริ่มมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นและในวันที่ 11 สิงหาคม 1863¹² ฝรั่งเศสได้มีอำนาจเหนือกัมพูชาและพยายามที่จะขยายอิทธิพลต่อมายังไทย โดยให้ไทยต้องยินยอมรับรองสัญญาระหว่างกัมพูชา – ฝรั่งเศส เมื่อ 15 กรกฎาคม 1867 ในปี ค.ศ.1897 กัมพูชาเป็นแคว้นหนึ่งของสหภาพอินโดจีน ซึ่งฝรั่งเศสจัดการปกครองโดยให้มีผู้สำเร็จราชการแห่งอินโดจีนคอยช่วยเหลือแนะนำการปกครองประเทศ ซึ่งแม้แต่กษัตริย์ไม่มีสิทธิ์เข้าฟังการประชุมและการปรึกษาหารือของคณะรัฐมนตรี การตรากฎหมายจะต้องขอความเห็นชอบจากผู้สำเร็จราชการแห่งอินโดจีนก่อนทุกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยกฎหมายฉบับนั้นก็ต้องตกไป ปี ค.ศ.1904 พระเจ้านโรดมสวรรคตและพระเจ้าศรีสวัสดิ์อนุชาได้ขึ้นครองราชย์แทน เนื่องจากพระเจ้าศรีสวัสดิ์เป็นบุคคลที่ทางฝรั่งเศสไว้วางใจและเลือกให้ขึ้นครองราชย์ต่อมา¹³ และในระหว่างนี้ไทยต้องถูกบังคับให้เสียดินแดนแก่ฝรั่งเศส 3 จังหวัดคือ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ¹⁴

นับตั้งแต่ ค.ศ.1930 การที่ประเทศกัมพูชาได้นำเอาระบบการศึกษาแผนใหม่เข้ามาใช้ ก่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกชาตินิยมและโรงเรียนมัธยมศรีสวัสดิ์ในกรุงพนมเปญ อันเป็นสถาบันสูงสุดขณะนั้นกลายเป็นแหล่งพลังการเมืองที่สำคัญ นักเรียนหลายคนต่อมาได้เป็นผู้นำทางการเมืองของกัมพูชา เช่น นางเขี้ยว พนมมารี (Khieu Ponnary) ผู้ซึ่งต่อมาเป็นภรรยาของ พอล พต หรือ Saloth Sar เป็นต้น นอกจากนั้น “สถาบันพุทธศาสนา” ที่ฝรั่งเศสได้จัดตั้งขึ้นในกรุงพนมเปญ เพื่อที่จะต่อต้านอิทธิพลของไทยก็ได้แพร่ขยายความคิดทางการเมืองเช่นเดียวกัน เนื่องจากฝรั่งเศสได้

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

¹³ เดวิด พี.แซนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, หน้า 232.

¹⁴ ถนอม อานามวัฒน์, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 55 - 57.

อนุญาตให้ ชัน ง็อกทัน (Son Ngoc Thanh) ซิม วาร์ (Sim Var) พัด เชือน (Pach Choeun) ออกหนังสือพิมพ์ นครวัด หรือ Nagara Vatta ¹⁵

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อฝรั่งเศสถูกเยอรมันโจมตีในทวีปยุโรป อำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็เริ่มเสื่อมถอยลงด้วย ไทยจึงได้เรียกร้อง 3 จังหวัดคืน ทำให้ในปี ค.ศ.1940 ได้เกิดกรณีพิพาท “ สงครามอินโดจีน ” ขึ้น ทำให้ญี่ปุ่นที่เริ่มเป็นมหาอำนาจในแถบเอเชียบูรพาได้เข้ามา “ โกล่เกลี่ย ” ¹⁶ และฝรั่งเศสต้องคืนดินแดนให้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 1941 กัมพูชาในขณะนั้นนักเรียนนักศึกษาที่มีความเคลื่อนไหวในความเป็นชาตินิยมมาก มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มต่อต้านต่างๆทั้งที่อยู่ในไทย ลาว และเวียดนาม ในการต่อสู้เพื่อเอกราช ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีผลมากนักก็ตาม ต่อมาในปี ค.ศ.1941 ญี่ปุ่นประกาศสงครามเอเชียบูรพาและยกกองทัพเข้ายึดอินโดจีนทั้งหมด โดยอ้างว่าปลดแอกให้กับเวียดนาม กัมพูชาและลาว เมื่อญี่ปุ่นเข้าครอบครองกัมพูชาแล้วได้ตั้ง ชัน ง็อกทัน ผู้มีความเป็นชาตินิยมขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในการต่อต้านฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้นอีกทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด อิทธิพลของฝรั่งเศสได้กลับคืนสู่สภาพเดิม คือ กัมพูชาต้องตกเป็นของฝรั่งเศสตามเดิม จึงทำให้เกิดขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราช คือ “ เขมรอิสระ ” ขึ้น แต่ในที่สุดฝรั่งเศสต้องยอมเจรจาตามข้อตกลง “ modus vivendi ” ที่ให้กัมพูชามีรัฐธรรมนูญของตนเอง เปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ¹⁷ ดังนั้นกัมพูชาจึงเริ่มมีประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก โดยมีกลุ่มการเมืองในกัมพูชาที่สำคัญแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ ฝ่ายขวา มี ดับ เชือน Dap (Sergeat) Chhuon เป็นผู้นำ อยู่ในเขตพระตะบอง เสียมราฐ และฝ่ายซ้ายมี เซียง เฮง Sieu Heng , ลอง บุนรูด Long Bunruot * , เทา ซาเมา Tou Samouth, ชัน ง็อกมินท์

¹⁵ ธีระ นุชเปี่ยม, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง กัมพูชา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ , มิถุนายน 2542) , หน้า 39-40.

¹⁶ ทวี ธีระวงศ์เสรี, สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,2524), หน้า 95.

¹⁷ ธีระ นุชเปี่ยม, “ การเมืองในกัมพูชา,” เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, พิมพ์ครั้งที่ 1 , สีดา สอนศรี บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2541) , หน้า 376.

* Long Bunruot เป็นนักเรียนเรียนดีที่ได้รับทุนจากรัฐบาลไทยสมัยที่ยังปกครองจังหวัดเสียมราฐ จังหวัดพระตะบอง จากนั้นได้เข้ามาศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แต่ไม่ทันจบการศึกษาก็ได้เข้าร่วมขบวนการกู้ชาติ จนกระทั่งต่อมาได้เป็นสมาชิกระดับสูงในกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ นวล เจีย

เป็นผู้นำและได้จัดตั้ง “ พรรคปฏิวัติประชาชนเขมร ” ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของขบวนการปฏิวัติ กัมพูชาในห้วงต่อมา¹⁸

ในปี ค.ศ.1941 เจ้าโรคม สีหนุ ได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากสมเด็จพระนริศวงศ์ที่สวรรคต และในวันที่ 8 พฤศจิกายน 1949 ฝรั่งเศสได้ให้เอกราชกัมพูชาโดยให้มีฐานะเป็นประเทศในเครือสหภาพ ฝรั่งเศสมีอำนาจในการปกครองตนเอง แต่การทหารและการคลัง ยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศสอยู่ จึงนับว่ากัมพูชายังไม่ได้รับเอกราชที่สมบูรณ์ ดังนั้น เจ้าโรคม สีหนุ จึงได้ยึดอำนาจรัฐบาลและประกาศยุบสภาเพื่อดำเนินการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกัมพูชาอีกจุดหนึ่ง กล่าวคือ การเมืองระบอบประชาธิปไตยต้องหยุดชะงักลงไป ปัญญาชนหัวก้าวหน้ารวมทั้งผู้ที่ศึกษาในฝรั่งเศสหันไปเข้าข้างพรรคคอมมิวนิสต์ และในที่สุดเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 1954 ฝรั่งเศสจึงได้มอบอำนาจทางทหารให้ซึ่งประเทศกัมพูชาถือว่าเป็นวันชาติ ต่อมาในเดือนมกราคม 1955 ฝรั่งเศสจึงได้มอบอิสระทางการคลังและเศรษฐกิจให้เช่นเดียวกับ เวียดนาม และลาว เจ้าโรคม สีหนุ ได้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นเพื่อดำเนินงานทางการเมืองและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ก็ขัดกับรัฐธรรมนูญเพราะกษัตริย์ไม่มีหน้าที่บริหารประเทศ ดังนั้นจึงทรงลาออกจากราชสมบัติ และสถาปนาพระราชบิดาเป็นกษัตริย์แทนในเดือนมีนาคม 1955 โดยมีพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าโรคม สุรามริตวรมัน ต่อจากนั้นเจ้าสีหนุจึงได้ดำเนินการทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ จนถึง 3 เมษายน 1960 เมื่อพระราชบิดาสวรรคต เจ้าโรคม สีหนุ ไม่ยอมสืบราชสมบัติต่อ แต่ทรงลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วแต่งตั้งตนเองขึ้นเป็นประมุขของรัฐกัมพูชา ในสมัยนั้นจึงมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งๆกึ่งกลางๆระหว่างการปกครองแบบสาธารณรัฐ กับ รัฐ * ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ได้ตามรัฐธรรมนูญ ในต้นทศวรรษ 1960 ขณะที่เจ้าสีหนุ มีอำนาจและบารมีมากที่สุดนั้น สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาพัวพันทางการเมืองและการต่อสู้ทางทหารในสงครามเวียดนาม กัมพูชาขณะนั้นได้พยายามมีนโยบายแบบเป็นกลางโดยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่เมื่อปลายปี ค.ศ.1963 เจ้าสีหนุได้ประกาศว่าจะไม่รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา เนื่องจากหวาดระแวงท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่เจ้าสีหนุเชื่อว่าหนุนหลัง ชันห์ ง็อก ทันห์ ซึ่งเป็นศัตรูทางการเมือง ดังนั้นท่าทีของเจ้าสีหนุที่เป็นกลางทางการเมืองจึงกลายเป็นการเอนเอียงไปทางด้านฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนาม และ ค.ศ.1965

¹⁸ ธีระ นุชเปียม, [การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง กัมพูชา](#), หน้า 42.

* สาธารณรัฐ คือ การปกครองประเทศที่กษัตริย์ไม่ได้ปกครองประเทศ

ได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา¹⁹ และในขณะที่เศรษฐกิจ สังคมของกัมพูชา กำลังทรุดโทรมลงด้วย จึงทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองและการจลาจล การเดินทางของนักศึกษา ในที่สุดเมื่อเดือนเมษายน 1967 ประชาชนและชาวนาที่ซมฺลุต (Samlaut) ในเขตตะวันตกเฉียงใต้ ของจังหวัดพระตะบอง ได้ลุกฮือขึ้นมา ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของการ เมืองในกัมพูชา คือ ผลการปราบปรามของรัฐบาลที่มี นายพล ลอน นอล เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ พวกฝ่ายซ้ายหลบหนีเข้าร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์กัมพูชาในพื้นที่ป่าเขามากขึ้น และหันมาใช้การ ต่อสู้ด้วยอาวุธเมื่อเดือนมกราคม 1968 ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม 1970 นายพล ลอน นอล ได้ทำการ รัฐประหารจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา ทำให้เจ้าสีหนุต้องกลายมาเป็นประมุขแนวร่วม แห่งชาติกัมพูชาในการต่อต้านสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลลอน นอล²⁰ ซึ่งมีกองกำลังเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ กัมพูชาหรือเขมรแดงโดยมีเวียดนามเหนือและจีนเป็นพันธมิตร การสู้รบในกัมพูชาครั้งนั้นทำให้ชาว กัมพูชาต้องเสียชีวิตประมาณ 600,000 คน หรือประมาณ 1 ใน 6 ของประชากรทั้งหมด นอกจากนั้น ผลผลิตทางการเกษตร เช่น การปลูกข้าว ยางพารา ไม่สามารถดำเนินการได้ เส้นทางคมนาคม ถูกตัดขาดเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอ่อนแอไร้เสถียรภาพทางการเมืองและการทุจริตที่ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง อีกทั้ง นายพลลอน นอล ก็อยู่ในสภาพเจ็บป่วยด้วยโรคหัวใจไม่สามารถ ดำรงสถานะผู้นำประเทศได้ ทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดงสามารถยึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ 17 เมษายน 1975 และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ กัมพูชาประชาธิปไตย ” (Democratic Kampuchea) โดยที่อุดมการณ์ของเขมรแดงเน้นการจัดระเบียบทางการเมือง การมีอำนาจธิปไตย ความเป็นตัว ของตัวเองและการพึ่งตนเองอย่างเบ็ดเสร็จ²¹ จึงเห็นได้ว่าในขณะนั้นกัมพูชาไม่ยอมรับความช่วยเหลือ จากภายนอกและไม่ยอมเป็นพันธมิตรกับชาติใดๆ แม้แต่ประเทศเวียดนามเว้นเงินกับเกาหลีเหนือ และได้กำหนดแนวทางการเมืองโดยการประกาศรัฐธรรมนูญใหม่ในเดือนมกราคม 1976 สถาปน หลักรทางการเมือง คือ สภาผู้แทน ผู้แทนประชาชนกัมพูชาจำนวน 250 คน เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารเป็นบุคคลที่เลือกโดยสภาผู้แทนราษฎรและศาลทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการ นอกจากนั้นยังมี สภาเปรสิเดียม ประกอบด้วยประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี เพื่อทำหน้าที่ตัวแทนของรัฐ²² สำหรับ เจ้าสีหนุได้ถูกถอดถอนออกจากประมุขของรัฐและถูกกักบริเวณในกรุงพนมเปญจนถึงช่วง

¹⁹ ธีระ นุชเปียม, “ การเมืองในกัมพูชา,” เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุด สงครามเย็น, หน้า 389.

²⁰ เพ็ญศรี กาญจนมัย, พัฒนาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุล การพิมพ์, 2537), หน้า 223.

²¹ ธีระ นุชเปียม, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, หน้า 84.

²² เดวิด พี.แซนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, หน้า 350.

ก่อนที่เวียดนามจะบุกยึดในต้นปี ค.ศ.1973 สภาพประเทศกัมพูชาโดยทั่วไปในขณะนั้นถูกเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง ศาสนาพุทธสูญสิ้นสถานะ เงินตราถูกยกเลิก ประชาชนจำนวนล้านๆคนถูกรัฐบาลให้อพยพออกจากเขตเมืองเพื่อไปทำการผลิตทางการเกษตร ทรัพย์สินส่วนตัวทุกอย่างของประชาชนถูกยึดเป็นของรัฐ ในด้านสังคม แบบแผนการดำรงชีวิตถูกเปลี่ยนแปลงไป เช่น ภาษา เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผม เครื่องประดับ แม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาว โดยยึดหลักการงดเว้น อุดออม และเป็นชนบท ถึงแม้ว่าด้านเศรษฐกิจที่รัฐบาลเดิมได้พยายามจัดทำแผน 4 ปี ขึ้นใน ค.ศ.1976 โดยแผนงานฉบับนี้เสนอแนวทางการพัฒนาเป็นการก้าวกระโดดครั้งยิ่งใหญ่ (Super Great Leap)²³ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับจีน แต่ในที่สุดก็ต้องล้มเหลวเนื่องจากการปฏิเสธความรู้ความชำนาญในภูมิปัญญาของประชาชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นและที่สำคัญทางการเมือง คือ การกวาดล้างแกนนำของพรรค ที่ผู้นำเขมรแดงระดับสูงเชื่อว่าไม่ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่ออุดมการณ์ ในปี ค.ศ.1977 – 1978 ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามก็เกิดความตึงเครียดมากขึ้นและต่อมาได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเมื่อปลายปี ค.ศ.1977 โดยนายเขียว สัมพันธ์ ซึ่งขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ประกาศว่าเวียดนามเป็นศัตรูหมายเลข 1 แทนจักรวรรดินิยมอเมริกาและที่สำคัญคือความตึงเครียดที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามเสื่อมทรามอย่างมากและเวียดนามคาดว่า จีนได้อยู่เบื้องหลังการคุกคาม การทำทลาย ของกัมพูชาประชาธิปไตยต่อเวียดนาม จึงเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่เวียดนามได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้ง “ แนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาเพื่อการกอบกู้ชาติ ” (Kampuchean National United Front for National Salvation – KNUFNS) ซึ่งมีนายเฮง สัมริน เป็นประธานเมื่อ 2 ธันวาคม 1978 โดยมีวัตถุประสงค์คือ โคนล้มรัฐบาลนายพอล พต , ล้มเลิกมาตรการและการดำเนินงานที่รุนแรง และการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา²⁴ กองกำลัง KNUFNS มีกองกำลังและแนวร่วมประมาณ 20,000 คน ได้ร่วมกับทหารเวียดนามประมาณ 120,000 คน เข้าทำการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 1978 และทำการยึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จในวันที่ 7 มกราคม 1979 เวียดนามจึงได้ใช้กำลังทหารเวียดนาม (ทวน.) เข้าครอบครองกัมพูชาเป็นเหตุให้ต่อมาเมื่อเดือนมิถุนายน 1982 ผู้นำกัมพูชา 3 ฝ่าย ได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยมีเจ้านโรดมสีหนุ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายเขียว สัมพันธ์ หัวหน้ากลุ่มเขมรประชาธิปไตยเป็นรองประธานาธิบดี และนายซอน ซานน์ หัวหน้าแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติเพื่อประชาชนกัมพูชา

²³ เดวิด พี.แซนด์เลอร์, บัลลังก์เขมรวิว, แปลโดย บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์ (กรุงเทพมหานคร : เนชั่นพับลิชชิ่ง กรุ๊ป จำกัด, สิงหาคม 2537), หน้า 194.

²⁴ ธีระ นุชเปี่ยม, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, หน้า 119.

เป็นนายกรัฐมนตรี²⁵ แต่ไม่สามารถดำเนินงานไปอย่างราบรื่นเนื่องจากประสบปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มจากการที่มีอุดมการณ์ด้านการเมือง การปกครองแตกต่างกัน และความแตกต่างของการช่วยเหลือจากต่างประเทศ คือ ฝ่ายเจ้าสีหนุ กับ ฝ่ายนายซอน ซาน ประเทศค่ายเสรีนิยม เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศเอเชีย ให้การสนับสนุน สำหรับฝ่ายนายพอล พต หรือ เขมรแดง ประเทศจีน ให้การสนับสนุน จนกระทั่งปี ค.ศ.1983 จีน จึงได้เข้าไปมีบทบาทเพิ่มมากยิ่งขึ้นในการเสริมสร้างเอกภาพและความปรองดองในรัฐบาลดังกล่าวโดยเชิญผู้นำกัมพูชาทั้ง 3 ฝ่าย ไปเยือนจีนเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม 1983 เพื่อชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของความสามัคคีระหว่างผู้นำรัฐบาลผสมและย้ำถึงการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งที่จีนให้ แต่การสู้รบกับฝ่ายเวียดนามยังคงยืดเยื้อต่อไปอีกโดยฝ่ายเวียดนามนั้นได้แต่งตั้งให้ นายเฮง สัมริน เป็นหัวหน้ารัฐบาลและเป็นหุ่นของเวียดนามในการครอบครองกัมพูชา ในช่วงนี้กลุ่มสมาชิกอาเซียนได้ใช้ความพยายามในการที่จะใช้นโยบายทางการทูตในเวทีของสหประชาชาติ ผลักดันให้กำลังทหารเวียดนามถอนตัวออกไปซึ่งอินโดนีเซียได้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมขึ้น คือ การประชุมอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ (Jakarta Informal Meeting - JIM) เพื่อหาทางยุติปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชาเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1988, เดือนกุมภาพันธ์ 1989 และเดือนกุมภาพันธ์ 1990²⁶ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากกัมพูชาฝ่ายต่างๆมีเงื่อนไขที่ต่างฝ่ายต่างยอมรับกันไม่ได้ เช่น เจ้าสีหนุ เสนอให้กำหนดเวลาถอนทหารเวียดนามที่แน่นอนแต่ไม่เชื่อมโยงกับการยุติความช่วยเหลือทางทหารแก่ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลกัมพูชา การไม่เข้าร่วมประชุมของฝ่ายเขมรแดงใน JIM III เป็นต้น อย่างไรก็ตามประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น อินโดนีเซีย ไทย ลาว เวียดนาม อาเซียน ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย และผู้แทนสหประชาชาติ ได้พยายามให้มีการประชุมกันอีกที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 1990 โดยไทยเป็นประเทศที่ประสานการปฏิบัติแต่ก็ไม่สำเร็จเนื่องจากเขมรแดงไม่ยอมเข้าร่วมประชุม ต่อมาจัดการประชุมอีกครั้งที่กรุงจาการ์ ในระหว่างวันที่ 9 - 10 กุมภาพันธ์ 1990 ซึ่งในที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันยอมรับให้สหประชาชาติให้เข้าไปมีบทบาทดูแลกัมพูชา ในระยะเตรียมการสำหรับการเลือกตั้งทั่วไป และให้มีการจัดตั้งสภาสูงสุดแห่งชาติขึ้น (Supreme National Council - SNC) เพื่อทำหน้าที่แทนชาวกัมพูชา ในที่สุดสหประชาชาติ ได้จัดให้มีการประชุมเริ่มแรกเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 1989 ถึง 1 สิงหาคม 1989 ที่กรุงปารีส²⁷ แม้ว่าการประชุมจะประสบความล้มเหลวในการหาข้อยุติประเด็น

²⁵ เดวิด พี.แซนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, หน้า 368.

²⁶ วัชรินทร์ ขงศิริ, “กัมพูชา,” ใน [เอเชียรายปี 1990/2533](#) (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, พฤษภาคม 2533), หน้า 126. และ วัชรินทร์ ขงศิริ, “กัมพูชา,” ใน [เอเชียรายปี 1991/2534](#) (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, มิถุนายน 2534), หน้า 132.

²⁷ วัชรินทร์ ขงศิริ, [เอเชียรายปี 1990/2533](#), หน้า 127.

สำคัญของการประชุมครั้งนั้นก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของฝ่ายต่างๆที่เป็นการแก้ไขปัญหา กัมพูชามากขึ้น เช่น เวียดนามได้ประกาศถอนทหารออกจากกัมพูชาในปี ค.ศ.1989 ข้อเสนอของ ออสเตรเลียเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1989 ที่ให้จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกาลของสหประชาชาติขึ้นใน กัมพูชา จนกว่าจะมีการเลือกตั้งภายใต้การกำกับดูแลของสหประชาชาติ และข้อเสนอของสหภาพ โซเวียตให้ทุกฝ่ายยุติการช่วยเหลือทางทหารจากต่างชาติแก่กัมพูชาทุกฝ่าย เมื่อเดือนมกราคม 1990

ในการประชุมของ SNC ไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหามากนัก เพราะ ไม่สามารถที่จะตกลงกันได้เรื่องตำแหน่งประธานและองค์ประกอบของสภา รวมทั้งการยอมรับ แผนสันติภาพของสหประชาชาติ ดังนั้น เจ้าสีหนุ²⁸ จึงได้เสนอให้ไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุม SNC (Thai Information Meeting – TIM) เพื่อให้กัมพูชาทั้ง 4 ฝ่าย ตกลงกันเองโดยปราศจากการ แทรกแซงจากภายนอกเมื่อเดือนมิถุนายน 1991 และเดือนสิงหาคม 1991 ซึ่งผลการประชุมมีความ ก้าวหน้า ได้ข้อยุติ และมีการออกแถลงการณ์ร่วม เช่น เจ้าสีหนุเป็นประธานสภาและจัดตั้งสำนักงาน เลขาธิการ SNC การยอมรับธงชาติ เพลงชาติ ให้หยุดยิงตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 1991 จัดส่งคณะ ผู้แทน SNC ประชุมที่สหประชาชาติ ต่อมาได้ประชุมตกลงเพิ่มเติมในเรื่องการยุบเลิกกองกำลัง เรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเขมรแดง เรื่องการเลือกตั้ง ซึ่งนับว่าประเทศไทยได้จัดการ ประชุมในการแก้ไขปัญหากัมพูชาได้ผลเป็นที่น่าพอใจและได้เสนอให้มีการประชุมของ SNC ที่ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ในเดือนกันยายน 1991

และเมื่อวันที่ 21 - 22 ตุลาคม 1991 ในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาที่กัมพูชาที่ กรุงปารีส (The Paris International Conference on Cambodia – PICC) มีผู้แทนประเทศ 19 ประเทศ ได้แก่ สมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 5 ประเทศ สมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ ออสเตรเลีย แคนาดา อินเดีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม ยูโกสลาเวีย และเลขาธิการสหประชาชาติ ร่วมในพิธีลงนามการแก้ไขปัญหาของกัมพูชาในวันที่ 23 ตุลาคม 1991 เวลา 19.22 (ในกรุงปารีส)²⁹ และมอบหมายให้องค์การถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชา จากสหประชาชาติ (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) กำหนดการ

²⁸ วัชรินทร์ ยงศิริ , “ กัมพูชา , “ใน เอเชียรายปี 1992/2535 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา , มิถุนายน 2535) , หน้า 117.

²⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 122.

เลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา ระหว่างวันที่ 23 – 27 พฤษภาคม 1993 และเพื่อเป็นการเตรียมการให้ประชาชนกัมพูชาทุกคนได้มีสิทธิในการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์นี้ ประเทศไทยได้ช่วยเหลือในแผนการนี้โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานการส่งกลับชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ³⁰ ดำเนินงานร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR) ช่วยเหลือในการอพยพประชาชนกัมพูชาบริเวณชายแดนกลับประเทศ ซึ่งแผนงานจะสอดคล้องกับบันทึกความเข้าใจไตรภาคีระหว่างรัฐบาลไทย, SNC และ UNHCR โดยแบ่งขั้นการปฏิบัติเป็น 3 ขั้น³¹ คือ ขั้นเตรียมการในประเทศไทยเป็นการสำรวจและลงทะเบียนผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นตามศูนย์อพยพ , การเตรียมการขนย้าย และการประสานการปฏิบัติ สำหรับขั้นนี้ในประเทศกัมพูชาเป็นการจัดเตรียมศูนย์รับกลับจำนวน 6 แห่ง คือ อำเภอสรีโสภณ 1 แห่ง จังหวัดพระตะบอง 2 แห่ง จังหวัดเสียมราฐ 1 แห่ง จังหวัดโพธิสัตว์ 1 แห่ง และกรุงพนมเปญ 1 แห่ง การสร้างเส้นทางส่งกลับในกัมพูชา การกวาดล้างทุ่นระเบิด กับระเบิดบริเวณเส้นทางส่งกลับ ศูนย์รับกลับให้มีความปลอดภัย การเตรียมการช่วยเหลือในตำบลปลายทางที่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ในกัมพูชา รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ด้วย ขั้นที่ 2 เป็นขั้นปฏิบัติการ เป็นการขนย้ายผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นในประเทศไทยข้ามแดนส่งไปยังศูนย์รับกลับในกัมพูชา โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ 30 มีนาคม 1992 เป็นต้นไป และขั้นที่ 3 ขั้นการฟื้นฟูศูนย์อพยพ ซึ่งเป็นการฟื้นฟูพื้นที่ศูนย์อพยพในประเทศไทยให้กลับสู่สภาพเดิมก่อนที่จะมีการตั้งค่ายอพยพขึ้นมา โดยจะปฏิบัติหลังจากที่การส่งกลับถิ่นฐานเดิมได้เสร็จสิ้นลงแล้ว สำหรับผลการส่งกลับนั้น ได้ดำเนินการส่งกลับครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 30 เมษายน 1992 รวมจำนวนทั้งสิ้น 361,456 คน จากยอดที่ลงทะเบียนไว้จำนวน 372,740 คน ที่ขาดจำนวนไปคาดว่าจะเดินทางกลับภูมิลำเนาในกัมพูชาด้วยตนเอง สรุปได้ว่าประเทศไทยได้ให้การช่วยเหลือประเทศกัมพูชาในการส่งกลับชาวกัมพูชาได้หมด และทันเวลาก่อนมีการเลือกตั้งทั่วไปที่กำหนดไว้

การเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชาครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันกันหลายพรรคเป็นครั้งแรกและมีความเป็นเสรีมากที่สุดครั้งหนึ่งของกัมพูชา นับแต่ปี ค.ศ.1953 เป็นต้นมา อย่างไรก็ดี จากปัจจัยภายนอกประเทศโดยเฉพาะการดำเนินงานของสหประชาชาติและปัจจัยภายในประเทศกัมพูชา คือ การเมืองภายในประเทศและการสู้รบของกลุ่มเขมรทั้ง 4 ฝ่าย รวมทั้งประชาชน

³⁰ กองบัญชาการทหารสูงสุด, “คำสั่ง (เฉพาะ) ที่ 68/35 เรื่อง จัดตั้งศูนย์ประสานการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ,” 21 มกราคม 2535.

³¹ ศูนย์ประสานการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ , “เอกสารรายงานผลการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ,” (กรุงเทพมหานคร : ชัยสยามพรีนติ้งกรุ๊ป (1992) จำกัด, ตุลาคม 2536), หน้า 66 – 69.

กัมพูชาเองที่มีความเบี่ยงเบนต่อการสู้รบอันยาวนาน ทำให้การดำเนินการถ่ายโอนอำนาจของ กัมพูชาโดย UNTAC สามารถดำเนินการเลือกตั้งเป็นผลสำเร็จ

พรรคการเมืองที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการเพื่อลงสมัครแข่งขันรับเลือกตั้งครั้งนี้ รวม 20 พรรค ที่สำคัญ คือ

พรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodia People's Party – CPP) มีนายเจีย ชิม เป็นประธาน พรรค และนายฮุน เซน เป็นรองประธานพรรค เป็นพรรคของรัฐบาลพนมเปญ ควบคุมพื้นที่การปกครอง ประมาณร้อยละ 80 มีนโยบายต่อต้านเขมรแดง

พรรคแนวร่วมสามัคคีประชาชาติเพื่อกัมพูชาที่เป็นอิสระ เป็นกลาง สันติภาพ และความร่วมมือ (Front Uni National pour un Cambodge Independent, Neutre, Pacifique, et Cooperatif – FUNCINPEC / FCP) มีเจ้านโรดม รณฤทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค * มีนโยบายปรองดองแห่งชาติ โดยต้องการให้เขมรแดงเข้าร่วมในรัฐบาลชุดใหม่และจัดสรรที่ดินทำกินใหม่ รวมทั้งทบทวนสัญญาธุรกิจต่างๆที่นักลงทุนต่างชาติทำไว้กับรัฐบาลพนมเปญ เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

พรรคพุทธเสรีประชาธิปไตย (Buddhist Liberal Democratic Party – BLDP) มีนายซอน ซาน เป็นผู้นำพรรค มีนโยบายคัดค้านการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของเวียดนามในกัมพูชา และสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี

พรรคโมลินาคา (Mouvement de Liberation National du Kampuchea - MOLINAKA) มีนายพรหม นาคราช เป็นหัวหน้าพรรค มีนโยบายต่อต้านชาวเวียดนามในกัมพูชา ซึ่งเป็นพันธมิตรทางการเมืองกับพรรค FCP

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรค FCP ได้ 58 ที่นั่ง พรรค CPP ได้ 51 ที่นั่ง พรรค BLDP ได้ 10 ที่นั่ง และพรรค MOLINAKA ได้ 1 ที่นั่ง จากจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาิติบัญญัติทั้งหมด

* สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ เกิดเมื่อ 2 ม.ค.1944 พระราชบิดา คือ เจ้านโรดม สีหนุ และเจ้าหญิงภัททกมล (เสียชีวิตแล้ว) มีพี่ร่วมบิดามารดา คือ เจ้าหญิงนโรดม บุปผาเทวี และเมื่อ ค.ศ.1968 ได้อภิเษกสมรสกับ เจ้าหญิง มารี มีบุตร 3 คน คือ เจ้านโรดม จักราวุธ เจ้านโรดม สีหฤทธิ์ และเจ้านโรดม รัตนเทวี การศึกษา เมื่อ ค.ศ.1968 จบการศึกษาปริญญาตรีด้านกฎหมายสาธารณะ ประเทศฝรั่งเศส ค.ศ.1976 จบการศึกษาปริญญาตรีชั้นสูง ด้านขนส่งทางอากาศ ประเทศฝรั่งเศส และต่อมาจบปริญญาตรี โท เอก ด้านกฎหมายมหาชน ที่มหาวิทยาลัย AIXEN PROVENCE ประเทศฝรั่งเศส

จำนวน 120 ที่นั่ง³² จากผลของการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรค CPP ได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวไม่ยอมรับความพ่ายแพ้และได้สร้างความกดดันทางการเมืองขึ้น เช่น การนำกำลังทหารล้อมกรุงเทพมหานคร การยึดสถานีวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น เป็นเหตุให้ เจ้าันโรคม สีหนุ ต้องหาทางออกด้วยการจัดตั้งรัฐบาลรักษาการณ์ขึ้นในวันที่ 1 กรกฎาคม 1993 และเมื่อวันที่ 24 กันยายน เจ้าันโรคม สีหนุ ได้ลงพระนามในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของกัมพูชาที่ พระราชวังเขมรินทร์ ต่อมาได้มีการจัดตั้ง “รัฐบาลแห่งชาติกัมพูชา” ขึ้น เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 1993 โดยมีนายกรัฐมนตรี 2 คน คือ เจ้าันโรคม รัตนฤทธิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 1 และ นายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 2 มีการแบ่งสรรตำแหน่งในคณะรัฐบาลเป็นของพรรค FCP และพรรค CPP เกือบทั้งหมด โดยยึดหลักการของการถ่วงดุลอำนาจระหว่างพรรคทั้งสอง หากพรรคหนึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการ อีกพรรคหนึ่งจะดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีประจำกระทรวง ที่เทียบเท่ากับรัฐมนตรีช่วยว่าการ และมีกระทรวงทั้งหมด 18 กระทรวง (โปรดดู ผนวก ข. รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993)

พรรค FCP	ตำแหน่งรัฐมนตรี	5 กระทรวง
	ตำแหน่งประจำกระทรวง	3 กระทรวง
พรรค CPP	ตำแหน่งรัฐมนตรี	5 กระทรวง
	ตำแหน่งประจำกระทรวง	2 กระทรวง
พรรค BLDP	ตำแหน่งรัฐมนตรี	1 กระทรวง
กระทรวงกลาโหม และ กระทรวงมหาดไทย เป็นรัฐมนตรีร่วม		

อย่างไรก็ดี ในรัฐบาลผสมแห่งชาตินั้นพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะมีกองกำลังทหารเป็นของตนเอง พรรคที่คุมกำลังได้มากกว่า คือ พรรค CPP รวมทั้งเป็นพรรคที่คุมกลไกทางการเมืองภายในประเทศไว้ด้วย³³ เช่น ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ในกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ เป็นต้น จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญทำให้การเมืองกัมพูชามีการต่อสู้กันระหว่างพรรคการเมือง ในรัฐบาลผสมโดยเฉพาะพรรค FCP และพรรค CPP ดังนั้นการพิจารณานโยบายต่างๆนั้นพรรคการเมืองทั้งสองได้มีการต่อสู้กันทางการเมือง เพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของพรรคไว้ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะมีผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้งก็ตาม ในที่สุดการเมืองในกัมพูชาได้ถึงจุดแตกหักเมื่อเดือนกรกฎาคม

³² วัชรินทร์ ยงศิริ , “ กัมพูชา , ” ใน เอเชียรายปี 1994/2537 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา , กรกฎาคม 2537) , หน้า 114 .

³³ Frederick Z. Brown and Laura McGrew , “ CAMBODIA The Royal Government on Trial , ” Southeast Asian Affairs (1995) , p.127 .

1997³⁴ โดยที่พรรคประชาชนกัมพูชาได้ชัยชนะทางด้านการทหาร และเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองแต่เพียงพรรคเดียว

2.3 การเมืองระหว่างประเทศ

ตามข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าจากยุคค่าอาณานิคมจนกระทั่งถึงการเลือกตั้งปี ค.ศ.1993 ประเทศกัมพูชาไม่ได้มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างมีเอกภาพ เนื่องจากประเทศอยู่ในระหว่างการสงครามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้นเมื่อกัมพูชาได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นในปี ค.ศ.1993 องค์กรถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชาของสหประชาชาติ (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) นับว่าเป็นองค์กรต่างประเทศองค์กรแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับค้ำคูณมากที่สุด เช่น ทางด้านการทหาร ได้แก่การตรวจตราการหยุดยิง การรวมพลกองกำลังกัมพูชาฝ่ายต่างๆ การปลดอาวุธ การยุบเลิกกองกำลังกัมพูชาทุกฝ่ายลงร้อยละ 70 ทางด้านพลเรือน ได้แก่การบริหารงานกระทรวงสำคัญ 5 กระทรวง และการจัดการเลือกตั้งทั่วไป แต่การเข้าไปปฏิบัติงานของ UNTAC ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลพนมเปญ และกัมพูชาฝ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะฝ่ายเขมรแดงเท่าที่ควร ดังนั้นหากจะประเมินความสำเร็จของ UNTAC จากอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและได้รับความสำเร็จเฉพาะการเลือกตั้งเท่านั้น³⁵ ซึ่งการถอนตัวออกไปของ UNTAC เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 1993 ไม่อาจทำให้เขมรฝ่ายต่างๆปรองดองกันได้ ความไร้เสถียรภาพในกัมพูชายังคงมีอยู่ต่อไป

รัฐบาลผสมกัมพูชาซึ่งมีนายกรัฐมนตรี 2 คน คือ เจ้านโรดม รณฤทธิ์ และ นายฮุน เซน ได้กำหนดนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศ คือ การขยายการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและสมาคมระหว่างชาติ พร้อมทั้งผลักดันให้กัมพูชามีบทบาทระหว่างประเทศมากขึ้น³⁶

ผู้นำประเทศกัมพูชาทั้งสองคนได้เดินทางไปเยือนประเทศต่างๆเพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ เริ่มต้นที่ประเทศใกล้เคียง คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 28

³⁴ Nhek Bun Chhay, *A Luck in Thousand Dangers.* (Cambodia , 1999) and Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation , “ White Papers Background on the July 1997 Crisis : Prince Ranariddh’s Strategy of provocation,” (Phnom Penh : 9 July 1997)

³⁵ วัชรินทร์ ขงศิริ ,เอเซียรายปี 1994/2537 , หน้า 134.

³⁶ “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 2 - 119.

กรกฎาคม 1993 ประเทศไทย เมื่อวันที่ 12 – 14 สิงหาคม 1993 ประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ 23 – 25 สิงหาคม 1993 หลังจากนั้นประเทศกัมพูชาได้ทำการฟื้นฟูประเทศด้วยการรับความช่วยเหลือจากประเทศต่างๆ จำนวน 31 ประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ จำนวน 12 องค์การ โดยมีการประชุมกลุ่มประเทศคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อการฟื้นฟูกัมพูชา (International Committee for Reconstruction of Cambodia – ICORC) เมื่อวันที่ 10 – 11 มีนาคม 1994 ประเทศกัมพูชาได้รับเชิญเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 27 ในฐานะแขกรับเชิญในระหว่างวันที่ 22 – 28 กรกฎาคม 1994 ซึ่งประเทศกัมพูชาได้พยายามที่จะปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะแก้ไขปัญหาคritical และพยายามปรับตัวเข้าสู่สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) นอกจากนั้นกัมพูชาก็พยายามที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา เพื่อขอรับการความช่วยเหลือที่ยังคงรับความช่วยเหลือจาก ICORC สำหรับการเข้าร่วมในกลุ่มอาเซียนเมื่อปี ค.ศ.1994 กัมพูชาได้เข้าร่วมประชุมประจำปีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 28 ที่ประเทศบรูไน ระหว่างวันที่ 29 กรกฎาคม – 3 สิงหาคม 1995 ในฐานะผู้สังเกตการณ์ และต่อมาในวันที่ 30 เมษายน 1999 ได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ลำดับที่ 10 ซึ่งเป็นประเทศสุดท้ายที่ได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมฯ และรัฐบาลกัมพูชาได้มีการเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตกับต่างประเทศจำนวน 50 ประเทศ ในจำนวนนี้อยู่ในเอเชีย 17 ประเทศ ทวีปแอฟริกา 7 ประเทศ ทวีปอเมริกา 4 ประเทศ และทวีปยุโรป 22 ประเทศ กัมพูชาได้จัดตั้งสถานทูต จำนวน 19 แห่ง และองค์การระหว่างประเทศ 2 แห่ง

2.5 ความสัมพันธ์กับประเทศไทย

ในทศวรรษที่ 1970 เป็นทศวรรษที่มีความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค เมื่อสงครามเวียดนามยุติลงในปี 1975 ในขณะเดียวกันที่ในอินโดจีนฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลาวและกัมพูชา ทำให้ประเทศไทยขาดรัฐกันชน (buffer state) จึงต้องเผชิญหน้ากับประเทศเวียดนาม ที่ไทยยังกำหนดว่าเป็นภัยคุกคามอยู่และมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอุดมการณ์ ระบบการเมือง และระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นครั้งแรก จึงทำให้ไทยต้องใช้นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง ๆ ที่ยังมีความหวาดระแวงต่อกัน

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มอินโดจีนได้มีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญในห้วงปี ค.ศ.1980 - 1988 ช่วงของรัฐบาลที่มี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดภัยคุกคามจากภายนอกทางด้านตะวันออกสืบเนื่องมาจากการขยายอิทธิพลของเวียดนามในลาวและการยึดครองกัมพูชา³⁷ ซึ่งมีพรมแดนติดกับไทยทำให้ผู้นำไทยกังวลว่าเวียดนามจะขยายอิทธิพลเข้ามาในภาคอีสานของไทย ตามยุทธศาสตร์การจัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนของเวียดนาม ดังนั้นไทยจึงดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เน้นเรื่อง “ ความมั่นคง ” (security - oriented)³⁸ และดำเนินไปในลักษณะรอบด้าน (omni - directions) เพื่อแสวงหามิตรประเทศในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนามที่ได้รับการสนับสนุนจากอดีตสหภาพโซเวียต โดยร่วมมือกับอาเซียนและเงินฝักคั้นให้เกิดสันติภาพในกัมพูชา

ห้วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นห้วงแห่งการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น สถานการณ์โลกได้คลี่คลายจากความขัดแย้งไปสู่การร่วมมือ จากการเผชิญหน้าไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ ผู้นำรัฐบาลได้เปลี่ยนจาก พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็น พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งได้จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 1988 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 1991 พล.อ.ชาติชายฯ ได้ประกาศนโยบายที่จะเปลี่ยนอินโดจีนจาก “ สนามรบเป็นสนามการค้า ”³⁹ โดยมีจุดประสงค์สำคัญอยู่ที่การขยายตลาดและการแสวงหาแหล่งทรัพยากรในอินโดจีนและพม่า นอกจากนี้ก็ดูจะมีความมุ่งหมายที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการเงิน และเป็นประตูสู่อินโดจีนและพม่าไปในขณะเดียวกันด้วย โดยให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงหรือภัยคุกคามจากนอกประเทศเป็นเรื่องรอง แนวนโยบายนี้ได้รับการตอกย้ำโดย นายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ที่เน้นเรื่องความผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างกันโดยมีความไว้วางใจเป็นรากฐานในความสัมพันธ์บนผลประโยชน์ร่วมกัน

³⁷ เพ็ญศรี กาญจนมัย, พัฒนาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยปัจจุบัน, หน้า 120.

³⁸ จุลชีพ ชินวรรณ, “ จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ,” ใน 5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, ชัยโชค จุลศิริวงศ์ บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤษภาคม 2536), หน้า 267.

³⁹ สุณัย ผาสุข, นโยบายต่างประเทศของไทย : ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหา กัมพูชา (4 สิงหาคม ค.ศ.1988 ถึง 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1991) (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, ตุลาคม 2540), หน้า 23.

นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในห้วงทศวรรษที่ 1990 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากทศวรรษที่ผ่านมามากนัก นโยบายที่สำคัญยังคงมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน โดยเน้นความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญและหลีกเลี่ยงที่จะนำปัญหาด้านความมั่นคง มาเป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบาย

ในปี ค.ศ.1993 นายกรัฐมนตรีร่วมกับพม่าได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ และได้มีการหารือข้อราชการหลายประการ เช่น การดำเนินการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดน การเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มเติม การยืนยันเรื่องสัญญาที่ทำไว้กับกัมพูชาของภาคเอกชน การเพิ่มความร่วมมือในระดับทวิภาคีให้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 1993 มีการตรวจค้นพบคลังอาวุธใหญ่ที่อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ทำให้ฝ่ายกัมพูชาหวาดระแวงว่าไทยยังคงให้การสนับสนุนเขมรแดงอยู่⁴⁰ และในกรณีของนักลงทุนไทยที่ทำสัญญาไว้ในสมัยรัฐบาลนายสุนทร ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้สั่งให้มีการทบทวนเนื่องจากเห็นว่านักลงทุนไทยเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ แต่ทั้งนี้ก็น่าจะมีนัยยะว่ารัฐบาลผสม ฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ต้องการที่จะแบ่งปันผลประโยชน์จากการทำสัญญาในอดีตเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย ก่อนปี ค.ศ.1993 ได้กำหนดภัยคุกคามจากกองกำลังทหารของฝ่ายตรงข้ามที่มาจากด้านตะวันออกของประเทศ ซึ่งก็คือเส้นทางจากประเทศกัมพูชาและก็เป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดในการเดินทางเข้ามาสู่ใจกลางเมืองหลวงของไทย คือ กรุงเทพมหานคร (center of gravity) โดยอาศัยเส้นทางจาก อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบอนเตียเมียนจาย ผ่านเข้ามาทางช่องทางปอยเปต หรือช่องทางตาพระยา จังหวัดสระแก้ว (เดิมจังหวัดปราจีนบุรี) จึงทำให้ความมั่นคงในการป้องกันประเทศในห้วงระยะเวลานั้นนับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง⁴¹ ถึงแม้กระนั้นในห้วงเวลาของกำลังทหารของเวียดนามยังปฏิบัติการในการรุกรณอิปไตบริเวณแนวชายแดนหลายครั้งและมีกระสุนตกในพื้นที่ประเทศไทย ทำให้ประชาชนที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหาย อีกทั้งมีผู้อพยพหลบหนีจากภัยการสู้รบในประเทศกัมพูชาเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ในประเทศไทยนับเป็นจำนวนมากในปี ค.ศ.1992 พื้นที่อพยพมีจำนวน 7 พื้นที่ ใน 4 จังหวัด จำนวนผู้อพยพจำนวน 385,947 คน คือ จังหวัดศรีสะเกษ ศูนย์ไทรทอง จำนวน 17,558 คน จังหวัดสุรินทร์ ไซท์ บี. จำนวน 75,257 คน จังหวัดสระแก้ว

⁴⁰ วชิรินทร์ ยงศิริ , เอเชียรายปี 1994/2537 , หน้า 137.

⁴¹ สมศักดิ์ ศรีสุพรรณดิฐ , “ กัมพูชากับความมั่นคงแห่งชาติ ของประเทศไทย,” เอกสารประกอบการบรรยาย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 3 มกราคม 2533.(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ไซท์ 2 จำนวน 211,243 คน ศูนย์เขาอีค่าง จำนวน 14,071 คน ไซท์ 8 จำนวน 47,285 คน จังหวัดตราด ศูนย์สุขสันต์ จำนวน 10,279 คน และไซท์ เล. จำนวน 10,282 คน⁴² และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศกัมพูชานั้นมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศไทย แม้กระทั่งในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากประเทศเวียดนามและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังคงมีการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยม ที่แตกต่างกับการเมืองการปกครองของประเทศไทย และยังคงมีแนวความคิดของการจัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนอยู่ต่อไป⁴³

ดังนั้น การศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศกัมพูชา จึงเป็นเรื่องที่ควรรู้ ควรศึกษา เพื่อให้ทราบถึงการต่อสู้ทางด้านการเมืองภายในประเทศหลังจากได้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น ที่ทางสหประชาชาติได้ช่วยเหลือให้มีการเลือกตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1993 ซึ่งจะได้นำเสนอความโดยละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴² ศูนย์ประสานการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ , หน้า 65.

⁴³ ภาสกร ศิริยะพันธ์, “กัมพูชาทางออกหรือทางตันของเวียดนาม,” ใน กัมพูชา เขียน วีระวิทย์ บรรณาริการ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ ,กันยายน 2524), หน้า 46.

บทที่ 3

การเมืองภายในกัมพูชา

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 กัมพูชาได้มีระบอบการปกครองตามระบบประชาธิปไตย โดยมีการปกครองและการบริหารประเทศด้วยการประสานงานร่วมกันของพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรคและอีก 1 พรรคเล็ก พรรคใหญ่ทั้งสอง คือ พรรคฟุนซินเปก (Front Uni National pour un Cambodge Independent, Neutre, Pacifique, et Cooperateif - FUNCINPEC / FCP) ที่สืบทอดรากฐานของพรรคจากระบบศักดินาประชาธิปไตย และพรรคประชาชน (Cambodia People's Party - CPP) ที่มีรากฐานจากระบบสังคมนิยมสำหรับพรรคที่ 3 ที่เป็นพรรคเล็ก คือ พรรคประชาธิปไตยเสรีนิยมพุทธศาสนา (Buddhist Liberal Democracy Party – BLDP) การที่ทั้ง 3 พรรคนี้ได้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ก่อให้เกิดแนวทางการปกครองแบบเผด็จการครอบงำกัมพูชา ในขณะที่พรรคใหญ่ทั้งสองที่ร่วมกันเป็นรัฐบาลผสมนี้มิได้มีโครงสร้าง แนวนโยบาย และพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันเลย จึงเป็นเพียงความพยายามที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผลประโยชน์ของบุคคลกลุ่มเล็กๆ ที่มีอำนาจในพรรค โดยใช้รากฐานของเผด็จการที่เกิดขึ้นในพรรคครอบงำความขัดแย้งที่แตกต่างของพรรคไว้ การเมืองกัมพูชาจึงครุ่นด้วยความขัดแย้งทั้งภายในพรรคการเมืองและระหว่างพรรคการเมือง แต่ในสถานะของรัฐบาลผสมจึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเพื่อโค่นล้มฝ่ายเขมรแดง อย่างไรก็ตามความขัดแย้งนี้ก็เป็นที่ประจักษ์ต่อการอยู่รอดของเขมรแดงด้วยเช่นกัน จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้การแก้ปัญหาของกัมพูชา เช่น การต่อสู้ด้วยอาวุธระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายเขมรแดงยืดเยื้อต่อไป การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ต้องล่าช้าออกไปหรือไม่ได้ดำเนินการ เป็นต้น และนอกจากนั้นภูมิหลังของผู้นำพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค คือ นายฮุน เซน นายซอน ซาน และเจ้านโรดม รณฤทธิ์ ซึ่งเคยเป็นผู้ปกครองประเทศกัมพูชามาในอดีตนั้นจะมีความเป็นเอกภาพในการปกครองและคุ้นเคยกับการรวบอำนาจมาแต่เดิม จึงได้ก่อให้เกิดทัศนคติของผู้นำในการปกครองลักษณะ “ ผู้นำเดี่ยว ” ที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองภายหลังปี ค.ศ.1993 ซึ่งเป็นลักษณะในการแบ่งสรรอำนาจในรัฐบาลผสม (coalition government)

3.1 โครงสร้างทางการเมือง การปกครอง

ความพยายามที่จะประนีประนอมผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างพรรค FCP กับพรรค CPP ส่งผลให้สภาร่างรัฐธรรมนูญ อนุมติรัฐธรรมนูญใหม่ เมื่อ 21 กันยายน 1993 ซึ่งมีอยู่ 14 หมวด

139 มาตรา โดยที่สมเด็จพระสีหนุ ได้ลงนามประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อ 24 กันยายน 1993¹ และได้รับการเลือกจากสภาราชาบัลลังก์ให้เป็นกษัตริย์ หลังจากนั้นจึงแต่งตั้ง กรมพระรณฤทธิ์ จากพรรค FCP เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 1 และนายฮุน เซน จากพรรค CPP เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ตามบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญ ผลจากการประกาศตั้งรัฐบาลใหม่ทำให้องค์การการถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชาของสหประชาชาติ (United Nations Transitional Authority in Cambodia - UNTAC) และสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา* (Supreme National Council - SNC) สิ้นสุดภารกิจโดยสมบูรณ์ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 1993

รัฐธรรมนูญใหม่กำหนดให้กัมพูชามีระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย มีระบบรัฐสภาแบบสภาเดียว คือ สภาแห่งชาติ ที่แปรสภาพมาจากสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีกษัตริย์เป็นประมุขเป็นสัญลักษณ์ของประเทศและอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ สภาแห่งชาติทำหน้าที่สถานิติบัญญัติมีวาระ 5 ปี การยุบสภาทำได้เฉพาะเมื่อสภามีมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล 2 ครั้ง ภายใน 12 เดือน การลงมติของสภาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญเป็นการเลือกประธานและรองประธานสภาแห่งชาติ รวมทั้งการลงมติไว้วางใจและไม่ไว้วางใจรัฐบาลให้ใช้เสียง 2 ใน 3 ของสภา ส่วนการผ่านร่างกฎหมายอื่นนอกจากนี้ให้ใช้เสียงข้างมากเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภา คณะรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีที่นั่งในสภาแห่งชาติ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามบทเฉพาะกาลให้มีจำนวน 2 คน เฉพาะในช่วงอายุสภาแห่งชาติชุดแรก คือ 5 ปีแรก (ค.ศ.1993 – 1997) นอกจากนี้ให้จัดการประชุมสมัชชาแห่งชาติ (National Congress) ปีละ 1 ครั้ง ในต้นเดือนธันวาคม โดยมีกษัตริย์เป็นประธานเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และแก้ไขปัญหาของประเทศ สภาแห่งชาติได้เปิดประชุมสมัยแรก เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 1993 มีมติเลือกนายเจีย ชิม หัวหน้าพรรค CPP เป็นประธานสภา นายลอย ชิมเซียง พรรค FCP กับนายซอน ชูแบร์ พรรค BLDP เป็นรองประธานคนที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ตำแหน่งทั้งสองมีความสำคัญเนื่องจากมีบทบาทในการเสนอชื่อ นายกรัฐมนตรี และเลือกกษัตริย์ในฐานะเป็นสมาชิกรัฐสภาชาบัลลังก์ นอกจากนี้ประธานสภาจะปฏิบัติหน้าที่ผู้สำเร็จราชการกรณีกษัตริย์ปฏิบัติ

¹ วัชรินทร์ ยงศิริ , “ กัมพูชา , ” ใน เอเชียรายปี 1994/2537 (กรุงเทพมหานคร :สถาบันเอเชียศึกษา, 2537), หน้า 108.

* สภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชาประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 12 คน จากกัมพูชา ฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ ฝ่ายรัฐบาลพนมเปญ 6 คน และจากกัมพูชาฝ่ายต่อต้าน 3 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน ดังนี้ ฝ่ายรัฐบาลกัมพูชา มี นายฮุน เซน, นาย กง ชัม โอล, นายฮอร์ นัมฮง, พล.อ.สิน สอง, พล.อ.เตีย บันห์ , นายเจียม สงวน ฝ่ายเจ้าสีหนุ มี เจ้าันโธม รณฤทธิ์, เจ้าแสง โกศล ฝ่ายเขมรเสรี มี นายซอน ซาน, นายเฉียง มูลี, ฝ่ายเขมรแดง มี นายเจียว สัมพัน และ นายซอน เซน

ภารกิจไม่ได้หรือสวรรคต ส่วนนายซอน ซาน อดีตประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ประกาศวางมือจากการเมืองและขอลาพักผ่อนเนื่องจากสูงอายุและรับใช้ชาติมานาน *

3.1.1 รัฐธรรมนูญกัมพูชา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาแบ่งเป็น 14 หมวด 139 มาตรา (โปรดดูผนวก ก. รัฐธรรมนูญกัมพูชา ค.ศ.1993) ซึ่งมีหมวดที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการแสดงให้เห็นว่าประเทศกัมพูชา มีอธิปไตย มีการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีการจัดการเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาลบริหารประเทศ คือ ในหมวดที่ 1 ที่ว่าด้วยอธิปไตยของชาติ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 มาตรา โดยมีอุดมการณ์ของชาติ คือ กัมพูชาเป็นรัฐเอกราช อธิปไตย สันติภาพ เป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด สิ่งที่ยึดถือของคนในชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในหมวดที่ 4 เกี่ยวกับระบบการเมืองซึ่งมีอยู่ 5 มาตรา ว่าด้วยกัมพูชาที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดำเนินนโยบายในการรวบรวมชาติ เพื่อปกป้องเอกภาพของชาติ ยึดมั่นในนโยบายเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และอยู่โดยสันติกับประเทศรอบด้านและประเทศต่างๆ สำหรับหมวดที่ 8 นั้น จะว่าด้วยเรื่อง รัฐบาล มีอยู่ 10 มาตรา เป็นการกำหนดเรื่องของคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีจะต้องอยู่ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ผู้เดียว มีรองนายกรัฐมนตรี เทสมন্ত্রী รัฐมนตรี และเลขาธิการรัฐมนตรี เป็นสมาชิก

จากรัฐธรรมนูญของประเทศกัมพูชา กล่าวได้ว่า กัมพูชามีความมุ่งประสงค์ของชาติในการปกครองประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งที่ค่อนข้างแตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งการปกครองแต่ละสมัยไม่ได้รับการยินยอมพร้อมใจจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ กล่าวคือจากการได้เอกราชในปี ค.ศ.1954 ² ประเทศกัมพูชาที่มีการปกครองแบบสาธารณรัฐโดยการปกครองของ เจ้าสีหนุ ซึ่งมีที่ท่าโน้มเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ทำให้สหรัฐอเมริกาซึ่งหนุนหลังนายพลลอน นอล ทำการปฏิวัติในปี ค.ศ.1970 เพื่อให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่จากสถานการณ์ของโลกที่อยู่ในสภาวะสงครามเย็นทำให้การปกครองเป็นลักษณะเผด็จการ จึงเป็นเหตุผลให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาโดยเขมรแดงไม่พอใจและทำการยึดอำนาจในปี ค.ศ.1975 แต่จากการปกครองแบบสังคมนิยมอย่างเข้มงวดทำให้ประชาชนกัมพูชาต้องเดือดร้อนแสนสาหัส มีการฆ่าล้าง

* นายซอน ซาน ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อ 19 ธันวาคม 2000

² เดวิด พี. แชนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, แปลโดย พรรณงาม เจริญธรรม สดใส ชันติวรวงศ์ วงเดือน นาราวัจจ์ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 1992), หน้า 293-294.

เผ่าพันธุ์ (genocide) เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ในการพัฒนาประเทศตามแนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์³ ดังนั้น จึงมีกลุ่มเขมรแดงบางส่วนมีความคิดเห็นที่แตกต่างและแยกตัวออกไป คือ ฝ่ายนายเฮง สัมริน นายเจีย ซิม และนายฮุน เซน ได้จัดตั้ง “แนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาเพื่อการกอบกู้ชาติ” (Kampuchean National United Front for National Salvation – KNUFNS) ขึ้นต่อต้าน⁴ และได้จัดตั้งกองกำลังขึ้น ทำการยึดอำนาจได้สำเร็จโดยการช่วยเหลือของเวียดนามในปี ค.ศ.1979 ประเทศกัมพูชาจึงได้เกิด สงครามกลางเมืองเรื่อยมา จนในที่สุด สหประชาชาติ ได้เข้ามาช่วยเหลือในการถ่ายโอนอำนาจโดย UNTAC ได้จัดให้มีการเลือกตั้งในปี ค.ศ.1993 ทำให้กัมพูชามีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก่อนข้างจะสมบูรณ์ ในเวลาต่อมา

3.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง

ประเทศกัมพูชาแบ่งพื้นที่ออกเป็น 20 จังหวัด 3 กรุง และเมื่อมีการแต่งตั้งผู้ว่าราชการ จังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด จึงได้มีการแบ่งการปกครองเพื่อการถ่วงดุลอำนาจกัน ดังนี้.-

ลำดับ	พื้นที่	ผวจ.	พรรค	รอง ผวจ.FCP	รอง ผวจ.CPP
1	กรุงพนมเปญ	พล.ต.ฉิม เขียวเค็ง	FCP	3	4
2	กรุงพระสีหนุ	นายเทียม บุนชรุน	FCP	2	1
3	กรุงแถบโบกโก	พล.ท.เจีย ฤทธิชุต	FCP	1	1
4	จ.พระวิหาร	พล.ท.เมียน ซาริน	FCP	4	3
5	จ.อุดรมีชัย	พล.ท.แอม บุญเฮง	FCP	2	2
6	จ.เสียมราฐ	พล.อ.ตวน จาย	FCP	6	6
7	จ.บันเตียเมียนจัย	พล.ท.ดวง แคม	FCP	4	3
8	จ.พระตะบอง	พล.ท.อุง ซามี่	CPP	4	4
9	จ.โพธิสัตว์	นายร๊วะ เซรง	CPP	2	3
10	จ.เกาะกง	นายรุ่ง พรหมเกษร	CPP	3	4
11	จ.สตึงเตรง	พล.ต.ลี โซ	FCP	2	3

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 333.

⁴ ธีระ นุชเปี่ยม, [การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองกัมพูชา](#) (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ,2542), หน้า 119.

ลำดับ	พื้นที่	ผวจ.	พรรค	รอง ผวจ.FCP	รอง ผวจ.CPP
12	จ.กัมปงทม	พล.ท.เจียง ออม	CPP	4	4
13	จ.กัมปงจาม	นายสุน เนง	CPP	8	8
14	จ.กัมปงชนัง	นายโคก ซาเมื่อน	CPP	4	4
15	จ.กัมปงสปีอ	นายเนียง ซีทง	FCP	4	4
16	จ.กัมปอต	พล.ต.กน กิมแดง	FCP	4	4
17	จ.รัตนคีรี	นายแกบ จุติมา	CPP	5	4
18	จ.มณฑลคีรี	พล.อ.จุม เชียง	BLDP	2	3
19	จ.กระแจะ	นายนู เทือง	CPP	2	3
20	จ.กันดาล	นายจก ชารี	FCP	6	5
21	จ.ตาแก้ว	นายชู ภีริน	CPP	5	5
22	จ.ไปรวง	นายเตบ นนรี	FCP	6	6
23	จ.สวายเรียง	นายโลย โขพาด	CPP	3	4

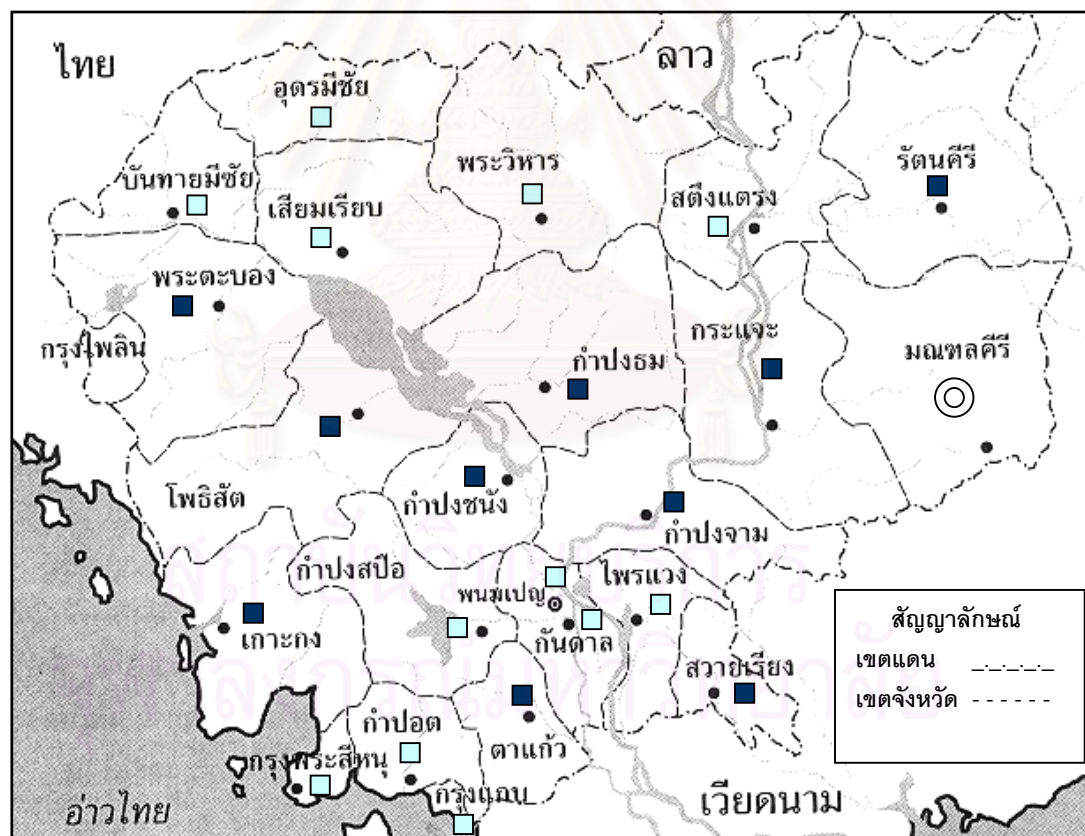
หมายเหตุ FCP - พรรคฟุนชินเปค, CPP - พรรคประชาชนกัมพูชา, BLDP - พรรคประชาธิปไตยเสรีนิยมพุทธศาสนา, Moulinaka / MNK - พรรคโมลินากา

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนผู้ว่าราชการจังหวัด และ รองผู้ว่าราชการจังหวัด

สำหรับการถ่วงดุลอำนาจในพื้นที่นั้นหมายถึงว่า หากฝ่ายใดได้เป็น ผู้ว่าราชการจังหวัด อีกฝ่ายจะต้องเป็น รองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งดูเหมือนจะมีการถ่วงดุลกันในช่วงตัวเลข แต่ที่สำคัญ คือ การกุมอำนาจหรือกลไกในการบริหารประเทศที่แท้จริง คือ ฝ่าย CPP⁵ เนื่องจากเป็นฝ่ายที่บริหาร ประเทศมาแต่เดิมและเป็นที่น่าสังเกตอีกว่าการควบคุมอำนาจทางด้านการปกครองนั้น ทั้งสอง พรรคพยายามที่จะควบคุมให้ถึงในระดับของตำบล จึงจะต้องมาพิจารณาแบ่งสรรอำนาจระหว่าง บุคคลภายในพรรคอีกว่าจะถ่วงดุลได้อย่างไร ซึ่งปัญหานี้ นับได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ทั้งสองพรรคเกิดปัญหากลางแกลงใจกันและในที่สุดก็ไม่สามารถตกลงกันได้ จนกระทั่งเกิดการยึดอำนาจในเดือนกรกฎาคม 1997

⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 185.

อำนาจการบริหารสูงสุดในส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งได้รับนโยบายมาจากส่วนกลาง คือ กระทรวงมหาดไทย ทั้งด้านการบริหารงาน การรักษาความปลอดภัย และการดูแลประชาชน ในทางปฏิบัตินั้นผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสูงมากโดยเฉพาะการแบ่งสรรทรัพยากรให้แก่ประชาชน เช่น ที่ดิน การพัฒนาพื้นที่ การจัดเก็บภาษี และการดูแลรักษาความปลอดภัยของประชาชน เป็นต้น แต่กำลังที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ได้ครอบคลุมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ถูกส่งมาจากส่วนกลางโดยกระทรวงกลาโหม ซึ่งกองกำลังดังกล่าวได้รับนโยบายมาปฏิบัติโดยตรง และจากความสำคัญของผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นข้าราชการประจำมีบทบาทที่ต้องใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งจะเป็นฐานเสียงให้แก่พรรคในอนาคต รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้พรรคการเมืองจึงต้องมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

■ CPP □ FCP ⊙ BLDP

แผนที่ที่ 3 การแบ่งพื้นที่ของพรรคการเมือง

และจากแผนที่ที่ 3 จะเห็นได้ว่าฝ่ายพรรค CPP จะเป็นฝ่ายที่สามารถควบคุมพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ได้ดีกว่า นั่นคือ ในตอนกลางของประเทศทั้งหมดและด้านที่ติดต่อกับประเทศเวียดนาม นอกจากนี้ฝ่ายพรรค CPP ยังเป็นฝ่ายยึดครองพื้นที่ซึ่งสามารถควบคุมพื้นที่ได้กว้างขวางกว่าและสำคัญกว่า ส่วนฝ่ายพรรค FCP จะอยู่พื้นที่ใจกลางของประเทศที่ถูกควบคุมด้วยฝ่ายพรรค CPP รอบด้าน ถึงแม้จะมีเส้นทางออกทะเลที่ กรุงสีหนุวิลล์ จังหวัดกัมปอต และกรุงแกบโบกโก ก็ตาม และในพื้นที่ของฝ่ายพรรค FCP นั้นยังถูกแบ่งด้วยอิทธิพลของฝ่ายเขมรแดง บริเวณกรุงไพลิน บริเวณอำเภอพนมมัลย์ จังหวัดบอนเตียมเยนจีย และอำเภออัลลองเวง บริเวณรอยต่อ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพระวิหาร จังหวัดอุดรมิชัย และจังหวัดเสียมราฐ ดังนั้น พื้นที่อิทธิพลของพรรค FCP จะอยู่ในลักษณะที่รวมกันอย่างจำกัด แต่มีข้อดีที่ว่าเป็นด้านที่ติดต่อกับประเทศไทย ซึ่งมีศักยภาพของประเทศที่พัฒนาแล้วมากกว่าด้านที่ติดกับประเทศอื่นๆ ที่จะทำให้ในระยะแรกของการฟื้นฟู พัฒนาประเทศกัมพูชาสามารถกระทำได้อย่างสะดวก เช่น การส่งผ่านความช่วยเหลือสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ รวมทั้งการเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเดียวกันอีกด้วย

สำหรับกลไกในการบริหารงานที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงาน ประการหนึ่งคือ ข้าราชการพลเรือน ที่บรรจุในแต่ละกระทรวง โดยสามารถแยกตามพรรคการเมืองได้ ดังนี้ ข้าราชการสังกัดพรรค FCP จำนวน 6,000 คน ข้าราชการสังกัดพรรค CPP จำนวน 75,200 คน และข้าราชการสังกัดพรรค BLDP จำนวน 5,480 คน และโดยเฉพาะในส่วนกระทรวงมหาดไทย ที่บรรจุข้าราชการในจังหวัด และอำเภอ ต่างๆทั่วประเทศ พรรค FCP มีจำนวน 4,180 คน พรรค CPP จำนวน 4,400 คน และพรรค BLDP จำนวน 1,136 คน⁶ ซึ่งเห็นได้ว่าข้าราชการสังกัดพรรค CPP จะมีจำนวนมากกว่าพรรคอื่นๆ อันเนื่องมาจากความไม่พร้อมของการจัดหาเจ้าหน้าที่ของพรรคอื่นในการที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องผ่านการฝึกฝนการปฏิบัติงานเฉพาะด้านอย่างเป็นระบบมาก่อน และเมื่อพิจารณาเรื่องขีดความสามารถของบุคคลที่บรรจุในการปฏิบัติงาน ข้าราชการที่เป็นฝ่ายพรรค CPP ย่อมจะมีความชำนาญในงานหน้าที่มากกว่าข้าราชการที่มาจากพรรคอื่นๆ เนื่องจากได้มีการปฏิบัติงานในตำแหน่งมาเป็นระยะเวลาานมากกว่าเจ้าหน้าที่ของฝ่ายพรรคอื่นๆ คือ นับตั้งแต่ฝ่ายนายเฮง สัมรินได้เข้าปกครองกัมพูชา เมื่อปี ค.ศ.1979 ขณะที่ข้าราชการของพรรคอื่นต้องอพยพออกนอกประเทศเพื่อหนีภัยสงคราม และอีกทั้งเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่มานานกว่าด้วย ซึ่งการปกครองระบอบสังคมนิยมนั้น ข้าราชการ หรือ เจ้าหน้าที่พรรค ทุกคนจะต้องเป็นสมาชิก

⁶ กองทัพบก, “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” กันยายน 2539, หน้า 2 - 145. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

พรรค ดังนั้น ข้าราชการเดิมจึงถูกชี้นำจากพรรคได้โดยง่าย ซึ่งการสั่งการของกระทรวงในรัฐบาลจะไม่ผ่านระบบรัฐบาล แต่จะสั่งไปที่เจ้าหน้าที่พรรคโดยตรง จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เจ้าหน้าที่ข้าราชการของฝ่าย CPP มีความรู้จักและคุ้นเคยพื้นที่ รวมทั้งประชาชนได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ข้าราชการของพรรคการเมืองอื่น ดังนั้น กลไกการปฏิบัติงานในระบบราชการส่วนใหญ่จึงตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ พรรค CPP เป็นส่วนใหญ่⁷

3.1.3 รัฐบาล

เมื่อสถานการณ์ในกัมพูชาเริ่มคลี่คลายและบรรยากาศโดยทั่วไปดีขึ้น ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม 1993 ที่ดำเนินการโดย UNTAC แต่เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองใดได้ที่นั่งในสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 120 ที่นั่ง ที่มากพอที่จะร่างรัฐธรรมนูญและจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพัง จึงทำให้พรรค FCP ของเจ้ารณฤทธิ์ ซึ่งได้ 58 ที่นั่ง และพรรค CPP ของนายเจีย ชิม และนายฮุน เซน ซึ่งได้ 51 ที่นั่ง ต้องร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวแห่งชาติกัมพูชา เมื่อต้นกรกฎาคม 1993 โดยมีเจ้ารณฤทธิ์ และนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรีร่วม พร้อมกับเปิดโอกาสให้พรรค BLDP ของนายซอน ซาน ที่ได้ 10 ที่นั่ง และพรรคโมลินากา ได้ 1 ที่นั่ง เข้าร่วมรัฐบาลด้วย

ถึงแม้ว่าสหประชาชาติจะประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูสันติภาพ และประชาธิปไตยในกัมพูชา แต่การเมืองกัมพูชาในช่วงหลังการเลือกตั้งก็ยังไม่มีความเสถียรภาพเนื่องจากเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการถ่ายโอนอำนาจ อีกทั้งฝ่ายเขมรแดง ก็ถูกตัดจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะไม่ยอมสลายกำลังเข้าร่วมการเลือกตั้งจนถูกรัฐบาลผสมประกาศให้เป็นกลุ่มนอกกฎหมายเมื่อเดือนกรกฎาคม 1994⁸ ทำให้ความสงบสุขและสันติภาพจึงยังไม่เกิดขึ้นในกัมพูชาอย่างแท้จริง

การที่กัมพูชาพัวพันผ่านพ้นภาวะสงครามกลางเมือง ทำให้การเมืองภายในกัมพูชามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากประเทศอื่น คือ การมีรัฐบาลผสม ที่เกิดจาก 2 พรรคการเมือง ที่เคยเป็นศัตรู ผู้รบกันอย่างหนักหน่วงมาก่อน ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระยะเริ่มแรกของความร่วมมือจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ทำให้ต้องมีนายกรัฐมนตรี 2 คน ตามข้อเสนอของกษัตริย์สีหนุ เพื่อแก้ไข

⁷ ธีระ นุชเปี่ยม, *การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองกัมพูชา*, หน้า 196. และ สัมภาษณ์ ข้าราชการระดับสูง กระทรวงมหาดไทย กัมพูชา, พรรค BLDP, 20 มกราคม 2544.

⁸ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชา," ใน *เอเชียรายปี 1995/2538* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา, 2538), หน้า 108.

ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งปัญหาการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองและการทหาร จากพรรคการเมืองเดียว คือ จากพรรค CPP ไปสู่พรรคการเมืองอื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้น ในกระทรวงที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ยังมีการแต่งตั้งรัฐมนตรีร่วมที่เป็นสาเหตุที่สำคัญทำให้หน่วยราชการต่างๆ ขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารงาน และทำให้เกิดการต่อสู้กันและกัน เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์เข้าพรรคและส่วนตัว อีกทั้งรัฐบาลผสมไม่มีฝ่ายค้านในสภา ดังนั้น การดำเนินการใดๆ ของรัฐบาลก็จะไม่มีการตรวจสอบ ที่นับได้ว่าเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการทุจริตในรัฐบาลผสมนี้อย่างมากมาย ลักษณะพิเศษประการสุดท้าย คือ ถึงแม้จะมีการสลายกองกำลังแต่ละฝ่ายเข้าร่วมในกองทัพแห่งชาติอย่างเป็นทางการตามเอกสารและการประกาศ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพรรค FCP และพรรค CPP ต่างมีกองกำลังทหารเป็นของตนเอง ซึ่งสามารถสั่งให้ปฏิบัติการได้อย่างมีเอกภาพ หากเกิดความขัดแย้งระหว่างกันขึ้น

รัฐบาลกัมพูชาอยู่ได้เพราะการพึ่งพาประสานประโยชน์ โดยเฉพาะการคานอำนาจซึ่งกันและกัน ภายใต้การประคับประคองของนานาชาติ ในระยะ 2 ปีแรก (ค.ศ.1993 – 1995) ดูเหมือนว่าทั้งสองพรรคสามารถร่วมงานกันได้ค่อนข้างราบรื่น เนื่องด้วย เจ้ารณฤทธิ์ แสดงท่าทีโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของนายฮุน เซน เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การบริหารประเทศมีการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และสังคมของประเทศ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นานาประเทศให้ความเชื่อมั่นมากขึ้น จากการพิจารณาถึงการเข้ามาลงทุนของต่างประเทศในกัมพูชาซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม กล่าวคือ ในปี ค.ศ.1993 เป็นจำนวน 287.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ปี ค.ศ.1994 จำนวน 465.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ปี ค.ศ.1995 จำนวน 638.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และในปี ค.ศ.1996 จำนวน 807.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ⁹ นอกจากนี้จากการที่กองกำลังรักษาสันติภาพจำนวนประมาณ 22,000 คน เริ่มเข้าไปในกัมพูชาทำให้มีเงินจำนวนมากเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคการบริการทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เติบโตร้อยละ 13.5 และในปี ค.ศ.1992 เติบโตร้อยละ 20.5 แต่ต่อมาในต้นปี ค.ศ.1993 ได้เกิดภาวะเงินเฟ้อประมาณร้อยละ 55 ทำให้รายได้ต่อหัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประชากรกัมพูชา มีเพียง 170 เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำและจัดอยู่ในประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก ต่อเมื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมแล้ว นายซอม รังสี (Sam Rainsy) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง ได้พยายามที่จะปฏิรูประบบเศรษฐกิจการ ตลาดมากขึ้นทำให้รัฐบาลมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการออกกฎหมายการธนาคาร กฎหมายภาษี

⁹ [Socio – economic Development Requirements and Proposals \(Phnom Penh : Royal Government of Cambodia , January 1999 \) , p.7.](#)

และกฎหมายการลงทุน ในปี ค.ศ.1994 ทำให้มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้สูงถึง ร้อยละ 5.25¹⁰ นอกจากนั้นที่มาของงบประมาณที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากการช่วยเหลือของต่างประเทศ กล่าวคือ มีที่มาจากความช่วยเหลือลักษณะพหุภาคี ทวิภาคี และจากองค์การพัฒนาเอกชน (non government organization – NGO) โดยการช่วยเหลือจะมีมากขึ้นตามลำดับ คือ จากปี ค.ศ.1993 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1996 ส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือแบบทวิภาคี และเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นอีกครั้งในเดือนกรกฎาคม 1997 การช่วยเหลือจึงเริ่มลดน้อยลง

ตารางที่ 2 งบประมาณการช่วยเหลือจากต่างประเทศ (ค.ศ.1992 – ค.ศ.1997)¹¹

ปี ค.ศ.	แบบพหุภาคี	แบบทวิภาคี	NGO	รวม (US\$)
1992	45,394	203,720	1,069	250,183 US\$
1993	71,210	245,359	5,322	321,891 US\$
1994	108,952	231,144	17,949	358,045 US\$
1995	164,105	328,115	21,100	513,320 US\$
1996	197,976	284,281	35,800	518,082 US\$
1997	123,069	202,459	49,876	375,404 US\$
รวม	710,706	1,495,078	131,116	2,336,925 US\$

อย่างไรก็ตาม จากการที่เป็นรัฐบาลผสมที่มีการแก่งแย่งทางผลประโยชน์และเพื่อวางรากฐานด้านการเมืองในอนาคตของพรรค ทำให้เกิดการต่อสู้กันทางการเมือง แต่ปัญหาต่างๆเหล่านี้ได้ถูกกลบเกลื่อนเอาไว้ และก็เริ่มที่จะปรากฏให้เห็นชัดเจนขึ้น รุนแรงมากขึ้นในปี ค.ศ.1996 เป็นต้นมา

¹⁰ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชา," เอเชียรายปี 1994/2537, หน้า 130 – 132., เอเชียรายปี 1995/2538, หน้า 115. และ เอเชียรายปี 1996/2539, หน้า 175.

¹¹ Sorpong Peou, *Intervention and Change in Cambodia : towards democracy ?* (Chiangmai : Silkworm Books, 2000), pp.434 – 437.

3.1.4 พรรคการเมือง

พรรคการเมืองที่สำคัญ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 มีจำนวน 20 พรรค แต่มีพรรคการเมืองที่สำคัญ จำนวน 3 พรรค¹² คือ

1) พรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodia People’s Party – CPP) มีนายเจีย ชิม เป็นประธานพรรค และนายฮุน เซน เป็นรองประธาน เป็นพรรคของรัฐบาลพนมเปญ ซึ่งควบคุมพื้นที่การปกครองประมาณร้อยละ 70 ทั่วประเทศเมื่อ 4 ตุลาคม 1992

นโยบายหลักของพรรค คือ การต่อต้านเขมรแดง พยายามเผยแพร่วิธีการหาเสียงการเลือกตั้งของพรรคให้ทั่วโลกได้รับรู้ พยายามที่จะขยายอำนาจของสมาชิกพรรคทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการสร้างฐานอำนาจและความมั่นคงของพรรค ดำเนินการคัดค้านการร่างกฎหมายของพรรค FCP ที่จะให้ชาวเวียดนามออกจากกัมพูชา แต่จะให้ประชาชนเวียดนามอยู่เลือกตั้งในปี ค.ศ.1998 ให้ได้ร้อยละ 50 พรรค CPP ประกอบด้วยกรรมการกลางพรรค 68 คน และคณะกรรมการสามัญประจำพรรค 20 คน ซึ่งภายในพรรคได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่ม นายฮุน เซน เป็นกลุ่มที่กุมอำนาจในกองทัพ มี พล.อ.เตียบ บัน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ พล.อ.แก ก็มยาน ประธานเสนาธิการกองเสนาธิการ กองทัพบก เป็นผู้ควบคุมอำนาจ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์สายปฏิรูป และต่อมากายหลังการเลือกตั้งในกัมพูชา กลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีนโยบายการฝักใฝ่กับกลุ่มการเมืองฝ่ายเสรีนิยม เพื่อโดดเดี่ยวเขมรแดง ซึ่งมีแนวโน้มจะปฏิบัติการได้สำเร็จ จึงเป็นกลุ่มที่ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกพรรค

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มนายเจีย ชิม และนายซอ เค็ง เป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางตำรวจและฝ่ายการปกครอง รวมทั้งสมาชิกพรรคในรัฐสภา กลุ่มนี้เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในปี ค.ศ.1990 ก่อนที่ทหารเวียดนามชุดสุดท้ายจะถอนกำลังโดยเข้ายึดอำนาจพรรค และปลดนายเฮง ชัมริน ออกจากอำนาจ ในขณะที่นั้นอุดมการณ์ของกลุ่มเป็นคอมมิวนิสต์สายอนุรักษนิยม

¹² “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 2–88 ถึง 2–97. และวัชรินทร์ ยงศิริ, “การเมืองภายในกัมพูชา” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง เอเชียในช่วงปลายศตวรรษ เสนอที่สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23 - 25 เมษายน 2539, หน้า 10 - 16. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

2) พรรคฟูนชินเปก (Front Uni National pour un Cambodge Independent, Neutre, Pacifique, et Cooperateif - FUNCINPEC / FCP) เป็นคำย่อมาจากภาษาฝรั่งเศส แปลว่า พรรคแนวร่วมสามัคคีแห่งชาติกัมพูชาที่เป็นเอกราช เป็นกลาง สันติภาพ และความร่วมมือ (The National United Front for an Independence, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia) มี สมเด็จพระนโรดมรณฤทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค ขึ้นทะเบียนพรรค เมื่อ 2 ตุลาคม 1992

มีนโยบายสร้างความปรองดองแห่งชาติ โดยต้องการให้เขมรแดงเข้าร่วมในรัฐบาลชุดใหม่ และจะจัดสรรที่ทำกินใหม่ รวมทั้งทบทวนสัญญาธุรกิจต่างๆที่นักลงทุนต่างชาติทำไว้กับรัฐบาลพนมเปญเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ แต่ความแตกแยกภายในพรรคที่สำคัญ คือ ความแตกแยกอันเนื่องมาจากการทุจริตในการซื้อขายตำแหน่งของสมาชิกพรรค และข้าราชการประจำ รวมทั้งความแตกแยกที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกพรรคในกลุ่มที่ร่วมกันต่อสู้การยึดครองของเวียดนาม กับ กลุ่มที่เคยอพยพหนีไปอยู่ต่างประเทศซึ่งกลับเข้ามาในกัมพูชาหลังการถอนกำลังของทหารเวียดนาม แต่ความขัดแย้งประการหลังยังไม่ชัดเจนนักเนื่องจาก เจ้ารณฤทธิ์ ยังให้การคุ้มครองกับฝ่ายที่มาจากต่างประเทศอยู่ ดังนั้น ความขัดแย้งที่ชัดเจน คือ การขัดแย้งระหว่างเจ้ารณฤทธิ์ กับ นายชอม ริงลี

กลุ่มเจ้ารณฤทธิ์ เป็นกลุ่มการเมืองที่ยึดมั่นผลประโยชน์ของพรรคเป็นหลัก มีแนวความคิดแบบทุนนิยมศักดินา

สำหรับกลุ่มนายชอม ริงลี เดิมได้รับการสนับสนุนจากเจ้าสีหนุ โดยเจ้าสีหนุหวังว่ากลุ่มนี้จะสามารถนำเจ้าสีหนุกลับคืนสู่อำนาจทางการเมืองได้ แต่จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเมื่อเดือนมีนาคม 1995 เจ้าสีหนุก็หยุดการให้ความสนับสนุน อย่างไรก็ตาม นายชอม ริงลี ได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการสู้รบกับฝ่ายเขมรแดง เพราะกลุ่มนี้ชูนโยบายการปรองดองกับเขมรแดง เพื่อยุติสงครามกลางเมือง และเป็นกลุ่มที่มีแนวความคิดแบบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย

3) พรรคประชาธิปไตยเสรีนิยมพุทธศาสนา (Buddhist Liberal Democracy Party – BLDP) มีนายชอน ซาน เป็นหัวหน้าพรรค ขึ้นทะเบียนพรรค เมื่อ 4 ตุลาคม 1992

มีนโยบายคัดค้านการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวเวียดนามในกัมพูชา และสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี สำหรับความขัดแย้งภายในพรรค มีการแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้ คือ กลุ่มนายซอน ซาน และกลุ่มนายเอียง มูตี ซึ่งความขัดแย้งมีรากฐานมาจากความแตกต่างทางความคิด ในนโยบายเรื่องผู้อพยพชาวเวียดนามและนโยบายการรวมชอมกับฝ่ายเขมรแดง กลุ่มนายซอน ซาน ยังคงยึดมั่นในแนวทางการต่อสู้เดิมที่ต้องการให้รัฐบาลจัดอิทธิพลของเวียดนาม และให้ชาวเวียดนามออกจากกัมพูชาให้หมดสิ้นโดยเร็ว และมีนโยบายรวมชอมกับฝ่ายเขมรแดงเพื่อยุติสงครามกลางเมือง ในขณะที่กลุ่มนายเอียง มูตี มีนโยบายเอนเอียงไปทางกลุ่มนายฮุน เซน ที่มีแนวทางแก้ปัญหาให้กับเวียดนามโดยการเจรจาอย่างสันติ และต้องกวาดล้างฝ่ายเขมรแดงให้หมดสิ้นโดยเร็ว

3.1.5 คณะรัฐบาล

การจัดตั้งคณะรัฐบาลผสม (โปรดดูผนวก ข. รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993) ในระดับผู้นำประเทศได้มีการแบ่งสรรการถ่วงดุลอำนาจ คือ พรรค FCP มีสมเด็จกรมพระนโรดม รณฤทธิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 กับ นายอิ่ง เกียต เป็นรองนายกรัฐมนตรี และพรรค CPP มีสมเด็จฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 กับนายซอ เค็ง เป็นรองนายกรัฐมนตรี ในส่วนงานของสำนักงานคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำที่มาจากฝ่ายพรรค CPP จะมีมากกว่าฝ่ายพรรค FCP จำนวน 2 คน คือ พรรค CPP คือ นายชก อาน, นายโนว กานน และนายซุม มานิด พรรค FCP คือ นายเวง เสรีวุฒิ แต่ในส่วนของที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีนั้นฝ่ายพรรค FCP กลับมีที่ปรึกษามากกว่า ฝ่ายพรรค CPP จำนวน 3 คน คือ พรรค FCP มี พล.ท.คุม ซอมโบ ที่ปรึกษาด้านกิจการทหาร, พล.ท.ตวน พรง ที่ปรึกษาด้านกองทัพอากาศ, พล.ท.นา ดิตัน, พล.ท.ทอง โนว, พล.ต.กวด ทาง, พล.ต.นุด โชะคน และ พล.ท.มล เรียบ ที่ปรึกษาด้านป้องกันชาติ และผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด ด้านปกครองและปัญหากองทัพ ส่วนพรรค CPP มี พล.ท.ปัด นาล เป็นที่ปรึกษาด้านป้องกันชาติ, พล.ต.มวง เซาคอน ที่ปรึกษาด้านประสานรัฐสภา, พล.ต.ปรีะ โชะคน ที่ปรึกษาด้านการข่าวนอกประเทศและการต่างประเทศ และ พล.ต.ปรีะ วันดี เป็นรองหัวหน้าสำนักงาน

และใน “ สำนักงานคณะรัฐมนตรี ” ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอของรัฐบาลด้านต่างๆ และเป็นหน่วยงานที่จะต้องมีการปฏิบัติเป็นรูปธรรม ทางฝ่ายพรรค CPP ได้จัดเจ้าหน้าที่เข้าปฏิบัติงานเป็นจำนวนมากกว่า แต่ในส่วนที่เป็น “ คณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ” นั้นเป็นตำแหน่งทางด้านการเมือง ซึ่งบทบาทมีไม่มากเท่ากับสำนักงานนายกรัฐมนตรี แต่ฝ่ายพรรค FCP ได้แต่งตั้งบุคคลเข้าไปเป็นจำนวนมากกว่าฝ่ายพรรค CPP ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงระบบการจัดการประการหนึ่งว่าการปฏิบัติงาน

ในรัฐบาลผสม ฝ่ายพรรค FCP ยังไม่มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากความห่างเหินในการปฏิบัติหน้าที่ราชการมานาน ประกอบทั้งการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งนั้นจะมาจากความสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับหัวหน้าพรรค หรือเพื่อการตอบแทนความดีในการสู้รบคราวสงครามกลางเมืองที่ผ่านมา ดังนั้น การบริหารงานของรัฐบาลผสมส่วนใหญ่จึงอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายพรรค CPP นอกจากนี้ การจัดตั้งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลผสมเฉพาะที่มีอำนาจหน้าที่ในการมีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายความมั่นคงการป้องกันประเทศ พรรค CPP จะเป็นฝ่ายที่มีอิทธิพลในการต่อรองมากกว่า กล่าวคือ พรรค FCP มี รัฐมนตรีว่าการ จำนวน 5 คน รัฐเลขาธิการ จำนวน 9 คน และรองรัฐเลขาธิการ จำนวน 3 คน สำหรับพรรค CPP มี รัฐมนตรีว่าการ จำนวน 6 คน รัฐเลขาธิการ จำนวน 7 คน และรองรัฐเลขาธิการ จำนวน 3 คน นอกจากนี้พรรค CPP ยังได้เป็นรัฐมนตรีว่าการคนที่ 1 ทั้ง 2 กระทรวงหลัก ใน กระทรวงกลาโหม คือ พล.อ.เตีย บัน และกระทรวงมหาดไทยและสันติสุข คือ นายซอ เค็ง ซึ่งทั้งสองคนนี้เป็นบุคคลที่บทบาทมากในการดำเนินการตามกระบวนการจัดทำนโยบายของรัฐบาล

3.2 การต่อสู้ทางด้านการเมือง

ในรัฐบาลผสมกัมพูชา ปี ค.ศ.1993 นั้น จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีพรรคการเมือง 4 พรรค แต่ที่สำคัญมี 2 พรรค ที่ร่วมกันบริหารประเทศ โดยการแบ่งสรรอำนาจ เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลกันและกัน ดังนั้น ในเรื่องนโยบายของประเทศ แต่ละพรรคจึงได้พยายามต่อสู้ทางด้านการเมืองในกระบวนการจัดทำนโยบาย และการดำเนินการตามนโยบาย เพื่อให้นโยบายเป็นประโยชน์ต่อพรรคของตนเอง หรือได้เปรียบพรรคการเมืองอื่น แต่อย่างไรก็ดี นโยบายบางเรื่องนั้นได้คล้อยตามกระแสโลก และประเทศที่ให้การช่วยเหลือ เช่น การรักษาสันติภาพ การดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชน การเปิดตลาดการค้าเสรี เป็นต้น ในการต่อสู้ทางการเมืองในรัฐบาลผสมกัมพูชาปี ค.ศ.1993 ถึงแม้ว่านโยบายได้ถูกนำออกมาใช้ปฏิบัติแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีการใช้อำนาจ อิทธิพล ในการเจรจา การต่อสู้ การต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของพรรคอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อนโยบายและการปฏิบัติในด้านการป้องกันประเทศ ดังนี้.-

3.2.1 การใช้อำนาจทางทหาร และการสะสมอาวุธ

ตั้งแต่เดือนตุลาคม 1992 – มิถุนายน 1993 สภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา (Supreme National Council - SNC) ร่วมกับ UNTAC ได้ดำเนินการตามข้อตกลงสันติภาพปารีสปี ค.ศ.1991 และได้จัด

ให้มีการเลือกตั้งทั่วไประหว่างวันที่ 23 – 28 พฤษภาคม 1993 ซึ่งปรากฏว่าพรรค CPP ของนายฮุน เซน พ่ายแพ้การเลือกตั้งแก่พรรค FCP ของเจ้ารณฤทธิ์ ทำให้ฝ่าย CPP ซึ่งยังคงต้องการรักษาอำนาจการปกครองของตนที่มีอยู่เดิม จึงได้เคลื่อนไหวกองทหารเพื่อกดดันให้ฝ่ายต่างๆยอมรับการเข้าร่วมเป็นพรรคร่วมรัฐบาลในการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวระหว่างพรรค CPP กับ พรรค FCP เช่น การใช้กำลังทหารในกองทัพประชาชนกัมพูชา (Cambodia People’s Armed Forces – CPAF) ของฝ่าย นายฮุน เซน ทำการปิดล้อมกรุงพนมเปญ จับกุมผู้นำทางการเมืองฝ่ายพรรค FCP และ BLDP รวมทั้ง ทำการยึดสถานีวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อเป็นการต่อรอง นอกจากนี้เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 1993 ได้จัดส่ง นายทหารชั้นนายพล จำนวน 40 นาย เข้าเฝ้าเจ้าสีหนุ และกล่าวว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้หาก พรรค CPP ไม่ได้เข้าร่วมรัฐบาล¹³ เป็นต้น สำหรับฝ่ายเขมรแดงก็ยังคงไม่ยอมเข้าร่วมในการเลือกตั้ง และยังคงดำเนินการทั้งทางด้านการเมือง การทหาร และด้านสังคมจิตวิทยา ต่อต้านรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอยู่ต่อไป

เมื่อ 10 มิถุนายน 1993 ฝ่ายต่างๆในกัมพูชาที่เข้าร่วมในการเลือกตั้งได้มอบกำลังทหารของ ฝ่ายตน เพื่อจัดตั้งขึ้นใหม่ (regrouping) เป็น กองทัพแห่งชาติ หรือ กองทัพแห่งชาติราชอาณาจักร กัมพูชา (Royal Cambodia Armed Forces – RCAF) โดยประกอบด้วยกำลังฝ่ายต่างๆ ดังนี้-

- พรรค CPP หรือ กองทัพประชาชนกัมพูชา (Cambodia People’s Armed Forces - CPAF) มีกำลัง 25,000 คน ซึ่งเดิมมีกำลังประมาณ 47,800 คน
- พรรค FCP หรือ กองทัพแห่งชาตินิยมสมเด็จพระสีหนุ (Army Nationalist Khmer Independence - ANKI) มีกำลัง 15,000 คน ซึ่งเดิมมีกำลังประมาณ 25,000 คน
- พรรค BLDP หรือ กองทัพปลดปล่อยแห่งชาติประชาชนเขมร (Khmer People’s National Liberation Armed Forces - KPLNF) มีกำลัง 10,000 คน ซึ่งเดิมมีกำลังประมาณ 20,000 คน

กองทัพแห่งชาติกัมพูชา ได้จัดกำลังเป็น กองกำลังทางบก กองกำลังทางเรือ กองกำลังทาง อากาศ โดยมีกองกำลังทางบกเป็นหลัก สำหรับกองกำลังทางเรือ และ กองกำลังทางอากาศ ยังไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร มีเสนาธิการกองทัพแห่งชาติกัมพูชา คือ พล.อ.แก กิมยาน เป็นประธานเสนาธิการ พล.อ.ญีก บุนชัย เป็น รอง ประธานเสนาธิการ ขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหม ที่มี พล.อ.เตีย บัน และ พล.อ.เตีย จำรัส เป็นรัฐมนตรีร่วม อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาสั่งการของ กองบัญชาการทหารสูงสุด

¹³ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชา," [เอเชียรายปี 1994/2537](#), หน้า 116.

ร่วม ซึ่งมี เจ้ารณฤทธิ์ และ นายสุน เช่น เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดร่วม มีอำนาจสั่งการกองทัพได้โดยตรง กองทัพแห่งชาติ มีกำลังพลทั้งสิ้น ประมาณ 117,400 คน ¹⁴

กระทรวงกลาโหม

พล.อ.เตีย บัน	รัฐมนตรีว่าการ(1)	พรรค CPP
พล.อ.เตีย จำรัส	รัฐมนตรีว่าการ(2)	พรรค FCP
พล.จาย ชังยุน	รัฐเลขาธิการ	พรรค CPP
นายเอก เสรีวุฒิ	รัฐเลขาธิการ	พรรค FCP
พล.อ.นวน ชุก	รองรัฐเลขาธิการ	พรรค CPP
พล.อ.โกรจ เขียม	รองรัฐเลขาธิการ	พรรค FCP

แผนผังที่ 1 กองทัพแห่งชาติกัมพูชา

¹⁴ “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 5 – 4.

กองทัพแห่งชาติกัมพูชาเป็นกองทัพขนาดเล็ก ซึ่งพัฒนามาจากการรวมกำลังกองโจรกลุ่มต่อต้านในอดีต และกำลังฝ่ายรัฐบาลสมัยเวียดนามีคครอง ซึ่งก็มีลักษณะเป็นกำลังกึ่งกองโจรเช่นกัน จึงเป็นผลให้โครงสร้างของกองทัพล้าสมัย ขาดแคลนอาวุธยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยี ขาดความเป็นระเบียบวินัยในกองทัพ และยังขาดเอกภาพร่วมกันของกองกำลังทั้งสองฝ่าย¹⁵ ในขณะที่กองกำลังแต่ละฝ่ายต่างเชื่อมโยงกับพรรคการเมืองที่ตนเคยสังกัดมาในอดีต กองกำลังจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางการเมือง และถึงแม้ว่าฝ่ายพรรค FCP จะดำรงตำแหน่งที่เหนือกว่าฝ่ายพรรค CPP อำนาจที่แท้จริงก็ยังคงอยู่กับฝ่ายพรรค CPP ซึ่งยังคงกองกำลังที่สำคัญอยู่¹⁶ ยุทธศาสตร์ทางด้านทหารจึงเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงภายในประเทศเป็นวัตถุประสงค์แรก และการพัฒนากองทัพเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการป้องกันประเทศเป็นลำดับต่อมา ในส่วนที่เป็นกำลังทางบกที่มีความเข้มแข็ง และมีบทบาทอำนาจมากกว่าเหล่าทัพอื่นนั้น ได้มีการแบ่งเป็นฝ่ายๆ ดังนี้-

กองทัพฝ่ายพรรค FCP อยู่ภายใต้การนำของ พล.อ.ญีก บุญชัย มีกำลัง 4 กองพล คือ พล.2 , พล.3 , พล.5 และ พล.9

กองทัพฝ่ายพรรค CPP อยู่ภายใต้การนำของ พล.อ.แก ก็มยาน มีกำลัง 4 กองพล คือ พล.1 , พล.4 , พล.6 และ พล.11

กองทัพฝ่ายพรรค BLDP มีกำลัง 3 กองพล คือ พล. 7 มี พล.ต.โซ จันเฮง เป็นผู้บัญชาการ ซึ่งมีท่าทีโน้มเอียงไปทางพรรค FCP แต่ภายหลังได้เข้าร่วมกับฝ่าย CPP ในปี ค.ศ.1997, พล.8 พล.ต.ควน เรือน มีท่าทีโน้มเอียงไปทางพรรค FCP และ พล.ต.ไล วีระ ผู้บัญชาการกองพล ที่ 12 มีท่าทีโน้มเอียงไปทางพรรค FCP¹⁷

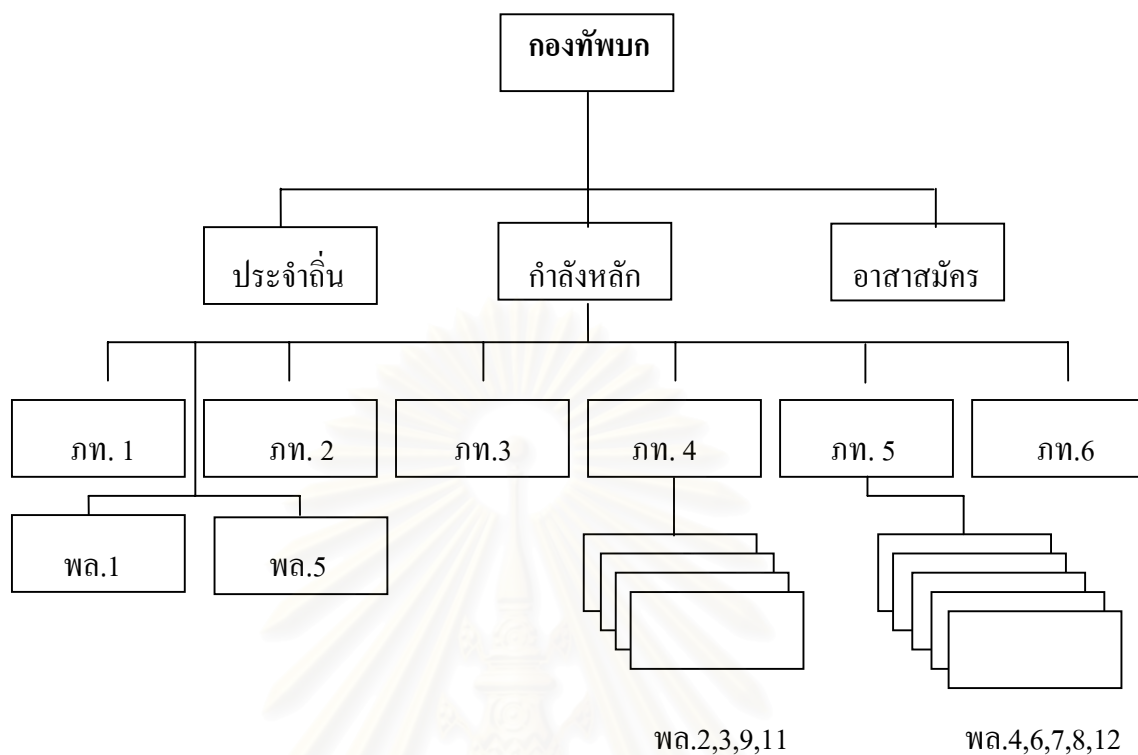
สำหรับทหารประจำจังหวัดต่าง ๆ นั้น กำลังของพรรค CPP มีมากกว่า เนื่องจากมีอยู่ในทุกๆ จังหวัด และประสิทธิภาพใกล้เคียงกับ “ กองพล ” โดยทั่วไป¹⁸ จึงทำให้หากฝ่ายพรรคการเมืองใดที่ควบคุมจังหวัดนั้นๆ ได้ จะมีศักยภาพทางทหารเพิ่มเติมขึ้นมาอีก

¹⁵ “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” หน้า 5-3.

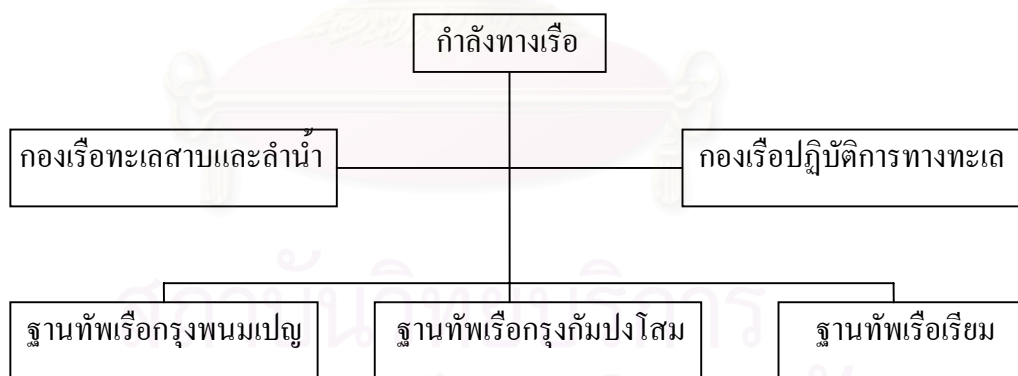
¹⁶ วีระ บุญเปี่ยม, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองกัมพูชา, หน้า 185.

¹⁷ สัมภาษณ์ ข้าราชการทหารระดับสูง ใน พล.12 ,RCAF, 23 ธ.ค.2000.

¹⁸ สัมภาษณ์ ข้าราชการทหารระดับสูง ในกองบัญชาการทหารสูงสุด กัมพูชา, 23 ธ.ค.2000.

แผนผังที่ 2 กำลังทางบก

แผนผังที่ 3 กำลังทางเรือ

ภารกิจ คือ การปฏิบัติการตามลำน้ำในน่านน้ำทะเลสาบ และปฏิบัติการทางทะเลเพื่อ
คุ้มครองน่านน้ำกัมพูชา

ที่ตั้ง กองบัญชาการทางเรืออยู่ที่แปรกเลียบ กรุงเทพมหานคร
กำลัง 5,000 คน

กองเรือทะเลสาบและลำน้ำ	เรือ	36 ลำ (เรือยนต์ตรวจฝั่ง)
	กำลัง	2,500 คน จำนวน 7 กองพัน
	ที่ตั้ง	กรุงเทพมหานคร
กองเรือปฏิบัติการทางทะเล	เรือ	13 ลำ
	กำลัง	2,000 คน จำนวน 10 กองพัน นย.
	ที่ตั้ง	ฐานทัพเรือเรียม กรุงเทพมหานคร

ฐานทัพเรือกรุงเทพมหานคร

ฐานทัพเรือกรุงเทพพระสีหนุ (กรุงเทพมหานคร)

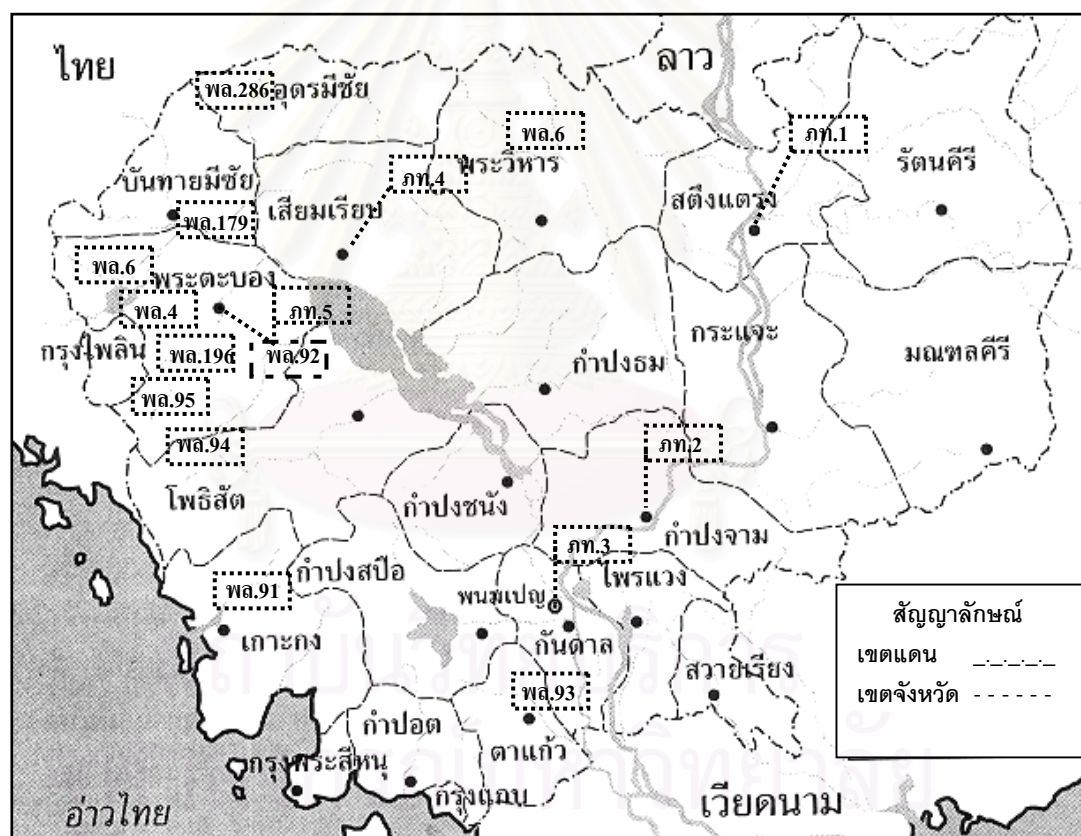
ฐานทัพเรือเรียม

แผนผังที่ 4 กำลังทางอากาศ

กำลังทางอากาศ	ที่ตั้ง	กองบัญชาการกำลังทางอากาศตั้งที่สนามบินโปเชนตง กรุงเทพมหานคร	กำลัง	1,200 คน
กรมบินยุทธการ	ที่ตั้ง	สนามบินโปเชนตง		
		ภารกิจบินขับไล่ และ โจมตีทิ้งระเบิด		
กรมบินพลเรือน	ที่ตั้ง	สนามบินโปเชนตง		
กองพันฝึกบิน	ที่ตั้ง	บ้านทม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดกันตล		
กรมป้องกันภัยทางอากาศ	ที่ตั้ง	ค่ายสะเจ็ก กรุงเทพมหานคร		

ก่อนการจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยการช่วยเหลือของสหประชาชาตินั้น นโยบายด้านการป้องกันประเทศของกัมพูชา ได้พิจารณาว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นภัยคุกคามโดยตรง ดังนั้น ในการวางกำลัง จึงเป็นการวางกำลังรบหลักทางด้านประเทศไทย แต่เมื่อได้มีการรวบรวมการจัดตั้งกองทัพกัมพูชาใหม่ (regrouping) คือ กองทัพแห่งชาติ หรือ กองทัพแห่งชาติราชอาณาจักรกัมพูชา (Royal Cambodia Armed Forces – RCAF) และได้จัดตั้งรัฐบาลผสมเป็นที่เรียบร้อย นโยบายการป้องกันประเทศของรัฐบาลผสมได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากการปรับเปลี่ยนที่ตั้งและวางกำลังของหน่วยกำลังรบหลัก ซึ่งเน้นหนักไปในเรื่องการป้องกันความสงบภายในประเทศ ¹ เพื่อการปราบปรามฝ่ายเขมรแดง

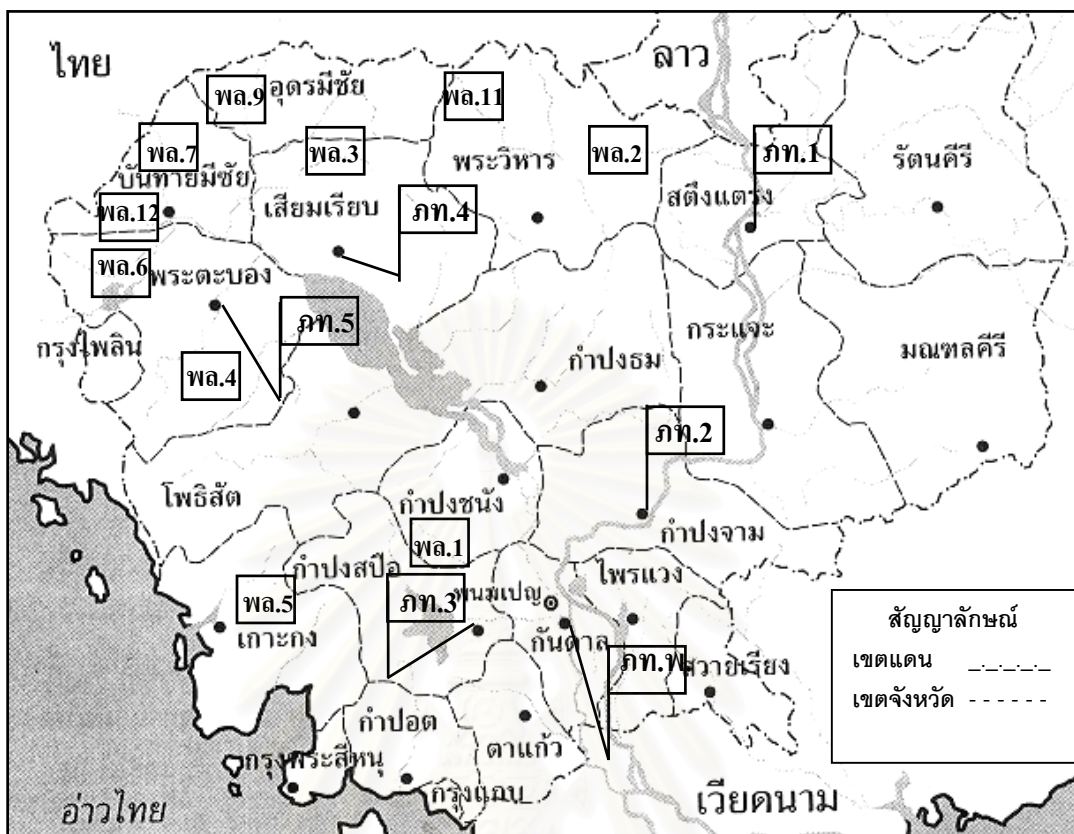

ภท.๓ กำลังทหารฝ่ายเฮง สัมริน

แผนที่ที่ 4 การวางกำลังของทหารกัมพูชาเฮง สัมริน ค.ศ.1992

¹ สัมภาษณ์ ข้าราชการระดับสูง กระทรวงกลาโหม กัมพูชา, 23 ธ.ค.2000.

- 1) กำลังหลัก มีจำนวน 8 กองพล , 5 กองพลน้อย , 3 กรม ร.
กำลังประมาณ 32,000 คน
- 2) กำลังประจำถิ่น เป็นกำลังทหารประจำจังหวัด จังหวัดละ 1 กรม
กำลังประมาณ 124,800 คน
- 3) กำลังกึ่งทหาร เป็นหน่วยตำรวจ A-3 ลักษณะเป็นกองหนุน
กำลังประมาณ 1,200 คน
- ภท.1 ทพจ.สตรีตรง , ทพจ.พระวิหาร , ทพจ.รัตนคีรี , ทพจ.กระแจะ
ทพจ.มณฑลคีรี
พล.5 ที่ตั้งอำเภอศาลาวิชัย จังหวัดพระวิหาร
- ภท.2 จังหวัดกัมปงจาม
- ภท.3 พล.91 จังหวัดเกาะกง
พล.93 จังหวัดตาแก้ว
- ภท.4 พล.179 ที่ตั้งอำเภอพระเนตรพระ จังหวัดบันเตียเมียนจัย
พล.286 ที่ตั้งอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรมีชัย
- ภท.5 พล.196 ที่ตั้งอำเภอตรง จังหวัดพระตะบอง
พล.4 ที่ตั้งอำเภอพนมธิปไตย จังหวัดพระตะบอง
พล.6 ที่ตั้งอำเภอบ่อเวล จังหวัดพระตะบอง
พล.1 เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว ตั้งที่อำเภอกลงเวก จังหวัดกัมปงชนัง

แผนที่ที่ 5 การวางกำลังของกองทัพแห่งชาติกัมพูชา ค.ศ.1993

กท.พิเศษ	ทปจ.กันดาล , ทปจ.กัมปงชนัง	
กท.ที่ 1	ทปจ.สตึงตรง , ทปจ.รัตนคีรี , ทปจ.มณฑลคีรี	
กท.ที่ 2	ทปจ.กัมปงจาม , ทปจ.ไปรเวง , ทปจ.กระแจะ , ทปจ.สวายเรียง	
กท.ที่ 3	ทปจ.กัมปงสปีอ , ทปจ.ตาแก้ว , ทปจ.กัมปอต , ทปจ.กรูแอบโบกโก , ทปจ.กรุงพระสีหนุวิลล์ , ทปจ.เกาะกง	
พล.1	ที่ตั้งอำเภอพนมออราก จังหวัดกัมปงสปีอ	CPP
พล.5	ที่ตั้งอำเภอพนมธิตี จังหวัดกัมปอต	CPP
กท.ที่ 4	ทปจ.กัมปงทม , ทปจ.เสียมราฐ , ทปจ.พระวิหาร , ทปจ.อุดรมีชัย	
พล.2	ที่ตั้งอำเภอแซป จังหวัดพระวิหาร	CPP
พล.3	ที่ตั้งอำเภอสรียสนม จังหวัดเสียมราฐ	FCP
พล.9	ที่ตั้งบ้านโอสเม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรมีชัย	FCP
พล.11	ที่ตั้งอำเภอสำโรง จังหวัดสำโรง	CPP

พล.14	ที่ตั้งจังหวัดสตริงตรง	CPP
ภท.ที่ 5	ทปจ.โพธิสัต , ทปจ.พระตะบอง , ทปจ.บันเตียเมียนจัย	
พล.4	ที่ตั้งอำเภอแตง จังหวัดพระตะบอง	CPP
พล.6	ที่ตั้งอำเภอกัมปิงปวย จังหวัดพระตะบอง	CPP
พล.7	ที่ตั้งอำเภอมอพวก จังหวัดบอนเตียเมียนจัย	BLDP
พล.8	ที่ตั้งอำเภอเลียจ จังหวัดโพธิสัต	BLDP
พล.12	ที่ตั้งบ้านนิมิตร อำเภอมอพวก จังหวัดบันเตียเมียนจัย	BLDP

ตามที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าเมื่อมีการจัดตั้ง RCAF ขึ้นใหม่ตามข้อตกลง PICC นั้น ในข้อเท็จจริง พรรคการเมืองต่างๆยังคงมีกองกำลังเป็นของตนเองอยู่² คือ กองกำลังฝ่ายพรรค FCP อยู่ภายใต้การควบคุมของ พล.อ.ญีก บุญชัย มีกำลัง 4 กองพล คือ พล. 3 กับ พล. 9 ซึ่งเป็นกำลังของ ANKI ทั้งหมด , พล.2 เป็นกำลังของ ANKI ร้อยละ 70 CPAF ร้อยละ 30 และ พล. 5 เป็นกำลังของ ANKI ร้อยละ 60 CPAF ร้อยละ 40 ในส่วนกำลังของพรรค BLDP ที่โน้มเอียงมาทางพรรค FCP คือ พล.8 ของ พล.ต.ควน เรือน และ พล.12 ของ พล.ต.ไล วีระ นอกจากนั้นกองกำลังที่เหลือเป็นของพรรค CPP โดย พล.อ.แก กิมยาน เป็นผู้ควบคุมกำลัง CPAF ในประเทศกัมพูชามีกองกำลังอีกประเภทหนึ่ง คือ กองกำลังประจำถิ่น หรือ กองกำลังทหารประจำจังหวัด ที่ขีดความสามารถไม่ด้อยไปกว่ากองกำลังประจำกรมมากนักเว้นอาวุธประจำหน่วย โดยเฉพาะในหัวก่อนปี ค.ศ.1993 รัฐบาลฝ่ายนายเฮง สัมริน ได้ใช้กำลังของทหารประจำจังหวัดร่วมกับทหารประจำกรมในบทบาทการต่อสู้กับกองกำลังฝ่ายต่อต้าน และเมื่อทหารประจำจังหวัดไม่ได้อยู่ในการควบคุมของกระทรวงกลาโหม รวมทั้งไม่ได้อยู่ในข้อตกลงในการจัดใหม่ด้วย จึงทำให้กองกำลังทหารประจำจังหวัดดังกล่าวที่ฝ่ายพรรค CPP ซึ่งเป็นฝ่ายควบคุมบังคับบัญชาแต่เดิมยังคงสามารถควบคุมบังคับบัญชาได้ต่อไป ดังนั้น เมื่อพรรค FCP มีความเสียเปรียบด้านกำลังทหารจึงได้พยายามที่จะรวบรวม สะสมกองกำลังต่างๆ เพื่อการต่อรอนทางด้านการเมือง ด้วยการจัดตั้งแนวร่วมเอกภาพแห่งชาติ (The National United Front - NUF) ที่ประกอบด้วย 4 พรรคการเมือง คือ พรรค FCP พรรค BLDP พรรค KNP และพรรคสายกลางเขมร ที่นำโดย นายบอร์ เฮลล์ โดยลงนามร่วมกันในนโยบายเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 1997 นอกจากนี้ยังมี นายเอียง สารี อติตรองนายกรัฐมนตรีของเขมรแดงซึ่งได้แยกตัวออกมาจากกลุ่มเขมรแดงจัดตั้ง “ กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยแห่งชาติ ” (Democratic National United Movement – DNUM) มาเข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งการกระทำของเจ้ารณฤทธิ์ในบางครั้งก็เป็นลักษณะการยั่วยุและทำทายนายฮุน เซน

² สัมภาษณ์ ข้าราชการทหารใน กองบัญชาการทหารสูงสุด กัมพูชา, 20 มกราคม 2544.

ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่ใกล้ชิดเจ้ารณฤทธิ์ให้ข้อมูลว่าพรรค FCP มีอำนาจทางการรักษาความสงบภายใน แข็งแกร่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงพนมเปญ ซึ่งเพียงพอกับฝ่าย CPP หากมีการต่อสู้เกิดขึ้น³

สำหรับฝ่ายนายสุน เช่น ก็ได้ตอบโต้ทางการเมืองโดยการบ่อนทำลายพรรค FCP จนแตกแยก ออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง จากสถานะประธานพรรค FCP ของเจ้ารณฤทธิ์ ได้ถูก พล.อ.ตวน จาย ผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ ทำทลายอำนาจด้วยการเดินทางไปปักกิ่งเพื่อพบกับ เจ้าหญิงโมนิกโดยไม่บอกเจ้ารณฤทธิ์และมีข่าวสารว่า พรรค CPP ได้ให้เงินทุน พล.อ.ตวน จาย เพื่อให้จัดตั้งพรรคการเมืองใหม่⁴ นอกจากนี้ พรรค CPP ได้พยายามที่จะซื้อตัวสมาชิกพรรค FCP ด้วยการให้เงิน หรือ ให้ตำแหน่งในรัฐบาลผสม * ทำให้เจ้ารณฤทธิ์ได้พยายามที่จะกำจัดสมาชิกดังกล่าว ออกจากสภาแห่งชาติรวมทั้ง พล.อ.ตวน จาย ด้วย แต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากพรรค CPP ขัดขวาง ในการเปิดการประชุมสภา เช่น สมาชิกไม่ครบองค์ประชุม เป็นต้น ประการที่สอง นายสุน เช่น ได้ ทำลายความน่าเชื่อถือของพรรค FCP ที่ล้มเหลวในการปฏิบัติการส่ง พล.ต.แฮม บุญเฮง รองผู้ว่า ราชการจังหวัดเสียมราฐ ไปเจรจากับฝ่ายเขมรแดงที่พื้นที่อัลลองเวงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1997 ซึ่ง ขณะนั้นในกลุ่มเขมรแดงแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเขมรแดงสายกลาง (moderate) เป็นพวก นายทหารระดับกลางและปัญญาชนเขมรแดง มีนายเจิว สัมพันธ์ เป็นผู้นำ กลุ่มนี้ต้องการเจรจากับ รัฐบาลเพื่อยุติสงคราม อีกกลุ่มหนึ่งเป็นเขมรแดงสายเหยี่ยว (hard liner) เป็นพวกหัวเก่ารุนแรงที่ยัง จงรักภักดี ต่อนายพอล พต ซึ่งไม่ต้องการการเจรจาและเมื่อฝ่ายกลุ่มสายกลางต้องการเจรจาก็ได้ ประสานงาน ติดต่อกับฝ่ายรัฐบาลในส่วนพรรค FCP แต่เนื่องจากความสับสนของผู้ ประสานงานและนักบินขาดความชำนาญจึงทำให้มีการลงจอดผิดพื้นที่ จึงเกิดการปะทะด้วยความเข้าใจผิดเกิดขึ้น และเกือบถูกสังหารทั้งหมด⁵ ประการที่สาม นายสุน เช่น ได้เปิดโปงการทุจริตในการ ซื้ออาวุธจากประเทศโปแลนด์ เพื่อการเสริมสร้างกำลังทหารส่วนตัวเจ้ารณฤทธิ์ เมื่อ 26 – 27 พฤษภาคม 1997⁶ กล่าวคือเมื่อฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ มองเห็นว่าฝ่ายตนเองควบคุมกำลังทหารได้น้อยกว่า

³ สัมภาษณ์ วุฒิสมาชิก กัมพูชา, 20 มกราคม 2544.

⁴ สัมภาษณ์ ข้าราชการประจำจังหวัด กรุงพนมเปญ , 21 มกราคม 2544.

* ซึ่งเมื่อนักการเมืองพรรคอื่นได้มาเป็นฝ่ายพรรค CPP แล้ว พรรค CPP จะค่อยๆดำเนินการลดรอน อำนาจลงทีละน้อย โดยการไม่แบ่งมอบงานให้ปฏิบัติ หรือปรับเปลี่ยนตำแหน่งใหม่ซึ่งไม่มีความสำคัญ หรือมอบ หมายงานในหน้าที่ที่ไม่ตรงตามความสามารถของบุคคลนั้นๆ ซึ่งทำให้ไม่มีอำนาจในการสั่งงานโดยปริยาย รวมทั้งไม่มีงบประมาณในการรักษาสถานะภาพของตนไว้ได้ จนในที่สุดต้องออกจากการเป็น ข้าราชการของรัฐบาล

⁵ “ CPP Accuses Ranaritddh of meddling in Party's Affairs,” [The Cambodia Daily](#) (2 March 1997) : 1.

⁶ “ ‘ Illegal’ Weapons Addressed to Ranaritddh ,” [The Cambodia Daily](#) (27 May 1997) : 1.

ฝ่ายพรรค CPP จึงได้มีการเสริมสร้างกองกำลังของตนเองขึ้นด้วยการจัดซื้อ จัดหาอาวุธจากต่างประเทศ และได้นำมาขึ้นที่ท่าเรือสีหนุวิลล์ แต่ถูกกองกำลังทหารฝ่ายนายฮุน เซน ตรวจจับได้ และนำมาเก็บไว้ที่สนามบิน โปเชนตง เป็นเหตุให้ฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ระดมกองกำลังของฝ่ายตนปิดล้อมสนามบินและมีการเผชิญหน้ากันระหว่างกองกำลังทั้งสองฝ่าย แต่ในที่สุดสามารถตกลงกันได้โดยฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ได้รับอาวุธปืนขนาดเล็ก เช่น ปืนพก ระเบิด ส่วนอาวุธประจำหน่วย เช่น เครื่องยิงจรวด เครื่องยิงขีปนาวุธต่อต้านรถถังให้อยู่ในการควบคุมของกระทรวงกลาโหม ภายใต้การควบคุมของฝ่ายนายฮุน เซน ต่อมา นายฮุน เซน ได้เรียกร้องให้อัยการศาลทหารกัมพูชาเร่งสอบสวนคดีนี้ โดยแจ้งข้อหาว่าพรรค FCP ขนอาวุธผิดกฎหมายเข้าประเทศ แต่ทางด้านเจ้ารณฤทธิ์ได้กล่าวว่าอาวุธต่างๆเหล่านั้นได้นำเข้ามาเพื่อการรักษาความปลอดภัยตนเอง⁷

พรรค CPP ได้ตอบโต้การรวบรวมพรรคต่างๆของพรรค FCP ด้วยการจัดตั้งพรรคการเมืองพันธมิตรขึ้น⁸ รวมเป็น 7 พรรคการเมือง คือ พรรค CPP พรรคประชาธิปไตยเสรี (Liberal Democracy Party – LDP) หัวหน้าพรรค คือ นายซิม อมยูน พรรคโมลินาคา พรรค BLDP ในส่วนของนายเอียง มูลี พรรคสาธารณรัฐแห่งประชาธิปไตยเสรี (Republic of Liberal Democratic Party – RLDP) พรรคเกษตรกรประชาธิปไตย (Democratic Farmers Party – DFP) และพรรคชาตินิยมเขมร (Nationalist Khmer Party – NKP) ซึ่งผลจากการตั้งกลุ่มแนวร่วมทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นของสองพรรคการเมืองใหญ่ทำให้ความสัมพันธ์ทางการเมือง และการเมืองภายในประเทศมีสถานการณ์เลวร้ายลงไปอีก เช่น กรณีที่พรรค CPP เสนอร่างกฎหมายห้ามบุคคลที่ถือ 2 สัญชาติ ดำรงตำแหน่งระดับสูงในรัฐบาล⁹ ซึ่งหมายถึงการโจมตีจุดอ่อนของพรรค FCP ที่มีบุคคลระดับสูงในรัฐบาลถือสัญชาติทั้งกัมพูชา และสหรัฐฯ ฝรั่งเศส ฯลฯ อีกกรณีหนึ่ง คือ การที่กลุ่มคนร้ายได้ขว้างระเบิดเข้าใส่กลุ่มประชาชนประมาณ 200 คน ที่มาชุมนุมประท้วงรัฐบาลที่หน้าตึกรัฐสภาเพื่อเรียกร้องให้พรรค CPP หยุดแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมและระบบตุลาการ¹⁰ และรวมไปถึงการอนุญาตให้เจ้าสิทธิวิชัย เดินทางเข้าประเทศได้ ซึ่งการระเบิดครั้งนี้ยังผลให้มีผู้เสียชีวิต 19 คน บาดเจ็บประมาณ 120 คน ซึ่งการชุมนุมครั้งนี้ นายซอม รังสี เป็นผู้ดำเนินการและเป็นคู่แข่งทางการเมืองของนายฮุน เซน อีกด้วย

⁷ " Tensions Ease Over Arms Import as ' Spare Parts' ," [The Cambodia Daily](#).(28 May 1997) : 1.

⁸ " Democratic Party join CPP Alliance, " [The Cambodia Daily](#).(5 March 1997) : 8.

⁹ " Courts asks national Assembly to strip Ranarith's immunity," [The Cambodia Daily](#) (5 July 1997) : 11.

¹⁰ " Grenade at protest leave 19 dead, 15 injured. Blast rip through KPN led rally," [The Cambodia Daily](#).(2 March 1997) : 1,2,9,10.

ในกรณีดังกล่าวพรรคการเมืองทั้งสองพรรคต่างกล่าวหาซึ่งกันและกัน โดยไม่มีพรรคใดหรือกลุ่มใด ออกมารับผิดชอบ

3.2.1 การควบคุมกลไกทางการบริหาร

การจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติกัมพูชาขึ้นมาบริหารประเทศ นับจากปี 1993 เป็นต้นมานั้น พรรคการเมืองใหญ่สองพรรคของกัมพูชาได้เกิดความขัดแย้งกันตลอดมาในเรื่อง การแบ่งสรรอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองที่ไม่ลงตัว เมื่อพิจารณาการจัดสรรอำนาจทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น จะพบว่ามีการจัดสรรอำนาจภายในคณะรัฐบาลลงมาถึงระดับผู้ว่าราชการจังหวัด และรองผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวคือ ในปี ค.ศ.1993 พรรค FCP ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ (minister) 5 กระทรวง พรรค CPP ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ 5 กระทรวง และพรรค BLDP ได้ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ 1 กระทรวง ส่วนอีก 2 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม มีรัฐมนตรีว่าการร่วม กระทรวงละ 2 คน ส่วนที่เหลืออีก 5 กระทรวง เป็นตำแหน่งรัฐมนตรีประจำกระทรวง (secretary of state) จากพรรค FCP 3 กระทรวง และ พรรค CPP 2 กระทรวง¹¹ จึงเป็นสาเหตุที่พรรค FCP ได้ออกมาเรียกร้องการแบ่งสรรอำนาจบริหารใหม่ และมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 1994 คือ ตำแหน่งรัฐมนตรี พรรค FCP 10 คน พรรค CPP 11 คน และพรรค BLDP 1 คน ตำแหน่งรัฐเลขาธิการ พรรค FCP 9 คน และพรรค CPP 11 คน¹² สำหรับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นของพรรค FCP จำนวน 12 คน พรรค CPP จำนวน 10 คน พรรค BLDP จำนวน 1 คน และตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นของพรรค FCP จำนวน 86 คน พรรค CPP จำนวน 88 คน รวมบุคคลของพรรค FCP และพรรค CPP มีเท่ากัน คือ พรรคละ 98 คน ในขณะที่ตำแหน่งนายอำเภอ หัวหน้าเขต ที่มีอยู่ จำนวน 162 อำเภอ 12 เขต ได้ตกอยู่ภายใต้การบริหารของพรรค CPP¹³ ซึ่งต่อมาได้มีเรียกร้องให้มีการแบ่งปันและเปิดการประชุมในห้วงวันที่ 20 - 24 มกราคม 1996 เพื่อแบ่งเขตการปกครองโดยยึดหลักการการแบ่งปันกันคนละครึ่งระหว่างพรรค 2 พรรค ซึ่งในข้อเท็จจริงในการดำเนินการแล้วพบว่าการตกลงกันเป็นแต่ในกระดาษ

¹¹ วัชรินทร์ ยงศิริ, เอเชียรายปี 1994/2537, หน้า 120.

รัฐมนตรีประจำกระทรวง (secretary of state) หรือที่ประเทศกัมพูชา เรียกว่า รัฐเลขา เทียบเท่าตำแหน่งในประเทศไทย คือ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

¹² กองทัพบก , “ ข้อมูลพรรคการเมือง และกองกำลัง กัมพูชา,” (2539) (เอกสารไมตีพิมพ์เผยแพร่)

¹³ ธีระ นุชเปียม, “ การเมืองในกัมพูชา,” ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, สีดา สอนศรี บรรณาธิการ (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : 2541), หน้า 416.

และคำพูด¹⁴ แต่การปฏิบัตินั้นไม่เป็นตามที่ตกลงไว้และหากพรรคใดสามารถที่จะมีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งก็หมายถึงการโยกอำนาจของทหารประจำการ ทหารประจำถิ่นและตำรวจ ก็จะทำให้การบริหารงาน การดำเนินงานต่างๆในพื้นที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ในพื้นที่ที่เกิดขึ้น ในรูปแบบต่างๆเข้าส่วนของตน และส่วนของพรรค

3.2.2 การแบ่งสรรอำนาจ

ในต้นปี ค.ศ.1996 พรรค FCP และพรรค CPP ได้มีความเห็นชอบในหลักการที่จะแบ่งสรร อำนาจการปกครองในระดับอำเภออย่างเท่าเทียมกัน โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีร่วมว่าการ กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบในการเจรจาหรือ ในที่สุดทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้แบ่งอำเภอที่มีอยู่ ทั้งหมดในอัตราส่วนที่เท่ากัน และจะจัดหาบุคคลที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งนายอำเภอในโควตา ของพรรคต่อไป การตกลงดังกล่าวน่าจะเป็นไปได้ด้วยดี แต่กลับกลายเป็นจุดแตกแยกอย่างเปิดเผย ระหว่างนายกรัฐมนตรีทั้งสองคน โดยที่ เจ้ารณฤทธิ์ กล่าวหาพรรค CPP อย่างรุนแรงในการประชุม สัมมนาพรรค FCP เมื่อปลายเดือนมีนาคม 1996 ว่าไม่ยอมแบ่งสรรอำนาจในระดับอำเภอให้ และ ชูจะถอนตัวออกจากรัฐบาลหากพรรค CPP ยังเพิกเฉยต่อเรื่องนี้¹⁵ เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความ ตึงเครียดทางการเมืองตามมา เมื่อพรรค CPP แสดงความมีเอกภาพโดยการตอบได้ว่าเจ้ารณฤทธิ์ เป็นต้นเหตุของความล่าช้าไม่สามารถจัดหาคนที่เหมาะสมเป็นนายอำเภอ อีกทั้งมีการขายตำแหน่ง นายอำเภออีกด้วย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ พรรค FCP ไม่สามารถส่งรายชื่อได้ทันเวลา¹⁶ พร้อมกันนี้ พรรค CPP ก็ได้ฉวยโอกาสนี้ยกเลิกความตกลงการแบ่งสรรอำนาจการปกครองระดับอำเภอ และ วางเฉยไม่ยอมเจรจา หรือดำเนินการใดๆ อีกต่อไป

ประเด็นการแบ่งสรรอำนาจการปกครอง จึงเป็นปัญหาที่ค้างคาความรู้สึกของทั้งสองพรรค มาโดยตลอด เพราะเป็นต้นเหตุที่ทำให้การถ่ายโอนอำนาจการปกครองประเทศไม่เกิดผลอย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทำให้พรรคทั้งสองไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างเป็นหนึ่งเดียวกัน พรรค FCP มีความรู้สึกว่าเป็นพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภามากที่สุด และหัวหน้า พรรคมีตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 แต่กลับไม่มีอำนาจในการปกครองทั้งด้านการเมือง การ

¹⁴ สัมภาษณ์ข้าราชการในรัฐบาลกัมพูชา , 22 มกราคม 2544.

¹⁵ " Ranarith to make unilateral Guards cuts," *The Cambodia Daily* (2 July 1997) : 9.

¹⁶ สัมภาษณ์ข้าราชการ ในรัฐบาลกัมพูชา , 22 มกราคม 2544.

บริหาร และการทหารอย่างมีเหตุมีผล และพรรค CPP ก็ไม่ยอมแบ่งอำนาจให้อย่างที่ควรจะเป็น ขณะที่พรรค CPP มีความเห็นว่าการที่พรรคตนยอมให้พรรค FCP มีสถานะเช่นในขณะนี้ก็เพียงพอแล้ว เนื่องจากผลการเลือกตั้งที่สหประชาชาติจัดขึ้นนั้น พรรค FCP ได้ชัยชนะด้วยความไม่ชอบมาพากล สถานการณ์เช่นนี้จึงทำให้ทั้งสองพรรคต่างแข่งขันกันแสวงหาอำนาจทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

3.2.3 การแข่งขันกันแสวงหาอำนาจทางการเมือง

ทั้งสองพรรคต่างแข่งขันและต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า โดยวิธีการอยู่ที่การรณรงค์หาเสียงสนับสนุนจากประชาชนและการมีอำนาจรัฐอยู่ในมือ เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น จึงมีการกล่าวหาซึ่งกันและกันในเรื่องการทุจริต การสะสมกำลังทหาร การพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง และการเข้ามาเล่นการเมืองของเจ้าสีหนุ โดยทั้งสองพรรคต่างระดมเครื่องมือทุกด้านดำเนินการทั้งทางเปิดเผยและทางลับ ทำลายการดำเนินงานทางการเมืองและความน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งทางด้านการทหารให้แก่พรรคของตนเอง ความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองใหญ่สองพรรค ที่เห็นได้ชัดเจนกรณีหนึ่ง คือ กรณีคดีเจ้าสิริวุฒิ* ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้วางแผนให้กับพรรค FCP ในการเลือกตั้งครั้งหน้าที่จะมีขึ้นใน ค.ศ.1998 โดยการสร้างกลไกและขยายอิทธิพลลงสู่มวลชนระดับล่าง และการปรับปรุงกิจการภายในพรรค FCP ใหม่ โดยถูกกล่าวหาว่าลอบสังหารนายสุน เซน เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 1995 ในครั้งนั้นเจ้าสิริวุฒิ ถูกกักบริเวณอยู่ที่บ้านพักส่วนตัวและต่อมาในวันที่ 25 พฤศจิกายน 1995 ถูกกักขังที่เรือนจำ T-3 ในข้อหามีส่วนพัวพันกับแผนลอบสังหารนายสุน เซน ซึ่งนายสุน เซน อ้างหลักฐานจากคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าสิริวุฒิแก่นักข่าวชื่อ โส นโร เป็นการส่วนตัว และมีการลงตีพิมพ์ในหนังสือ Angkor Thmei ว่า “ หน่วยคอมมานโดจะใช้จรวดถล่มขบวนของนายกรัฐมนตรีสุน เซน ซึ่งจะออกไปเยี่ยมโครงการพัฒนาแห่งหนึ่งและข้าราชการระดับสูงที่วางแผนจะลอบสังหารนายสุน เซน ในพระราชวังเขมรินทร์ ในงานพระราชพิธี ” พร้อมกันนี้ยังอ้างหลักฐานเทปลับที่ได้แอบบันทึกไว้ด้วย¹⁷ สำหรับฝ่ายพรรค FCP โดยเจ้ารณฤทธิ์เองก็ต้องการกำจัดเจ้าสิริวุฒิ ออกจากพรรคอยู่แล้วเนื่องมาจากเจ้าสิริวุฒิมักแสดงความคิดคัดค้าน และวิจารณ์การบริหารราชการของรัฐบาลเสมอๆ เช่น วิจารณ์ปัญหาการทุจริตในวงการราชการ วิจารณ์รัฐบาลว่าเป็นรัฐบาล

* เจ้าสิริวุฒิ เกิดเมื่อปี ค.ศ.1947 พระราชบิดา คือ สมเด็จเจ้านโรดมสุรามฤทธิ ภรรยาเป็นชาวฝรั่งเศส ชื่อ คริสเตียน มีธิดา 2 คน เจ้าสิริวุฒิจบการศึกษาเศรษฐศาสตร์ จากประเทศฝรั่งเศส ปี ค.ศ.1993 เป็นสมาชิกสภาราษฎร จังหวัดกัมปงจาม

¹⁷ [Angkor Thmei](#) , (6 December 1995) : p.1.

เผด็จการ การคัดค้านการเพิ่มงบประมาณทางทหาร การไม่เห็นด้วยในนโยบายการปรองดองแห่งชาติ เป็นต้น อีกประการหนึ่ง คือ เมื่อนายชอม ริงลี ถูกปลดออกจากตำแหน่งทางการเมืองทำให้เจ้าสิริวุฒิไม่พอใจและได้ขอลาออกจากคณะรัฐบาล ต่อมาเมื่อนายชอม ริงลี จัดตั้งพรรคการเมืองคือ พรรคชาติเขมร (Khmer Nation Party – KNP) ขึ้นมา เป็นเหตุให้เจ้ารณฤทธิ์เกรงว่า เจ้าสิริวุฒิจะพาสมาชิกพรรค FCP ไปอยู่กับพรรค KNP จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้มีการตั้งข้อกล่าวหาและจับกุมตัวเจ้าสิริวุฒิเป็นการกำจัดพรรคคู่แข่งของพรรค CPP และสอดคล้องกับพรรค FCP ที่ไม่ต้องการเจ้าสิริวุฒิดังกล่าวแล้ว ซึ่งในที่สุดแล้ว เจ้าสิริวุฒิต้องเดินทางออกนอกประเทศ ปลายปี ค.ศ.1995 นั้นเอง¹⁸

ในอีกกรณีหนึ่งที่แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างสองพรรคการเมืองดังกล่าว ก็คือ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 1994 สภานิติบัญญัติแห่งชาติกัมพูชาได้มีมติให้มีการปรับคณะรัฐมนตรี เพื่อความเป็นปึกแผ่นในรัฐบาลและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆในรัฐบาล ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากมีการรัฐประหารโดยเจ้าจักรพงษ์และนายพลสิน สอง เมื่อเดือนกรกฎาคม 1994¹⁹ นายกรัฐมนตรีทั้งสองได้เห็นชอบในหลักการร่วมกันในการปรับคณะรัฐมนตรีดังกล่าว คือ กระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตร กระทรวงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ กระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง ที่นายชอม ริงลี จากพรรค FCP เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง แต่ถูกปลดออกไปทั้งๆที่เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะเป็นนักปฏิรูปเศรษฐกิจที่มีความสามารถ เป็นนักการเมืองที่บริหารงานอย่างโปร่งใส และมีความพยายามที่จะต่อต้านการทุจริตในวงการการเมืองและในวงการราชการมาโดยตลอด การปรับเปลี่ยนครั้งนี้มีบุคคลที่เข้ามาแทนที่ คือ นายเกียต ชน จากพรรค CPP และจากการปลดนายชอม ริงลี เป็นเหตุให้เจ้าสิริวุฒิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ขอลาออกไปด้วย เนื่องจากไม่พอใจในคำสั่งดังกล่าว นอกจากนั้นนายชอม ริงลี ยังเป็นพันธมิตรกันทางการเมืองและมีแนวความคิดคล้ายกันอีกด้วย ดังนั้น นายอิ่ง ฮวด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดพรรค CPP จึงได้เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแทน ส่วนนายชอม ริงลี เมื่อถูกปลดออกจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ต่อมาในเดือนพฤษภาคม 1995 ก็ได้ถูกขับออกจากความเป็นสมาชิกพรรค FCP และในอีก 1 เดือนต่อมา รัฐสภาแห่งชาติกัมพูชาประกาศให้พ้นจากสภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเป็นทางการ²⁰ จึงเห็นได้ว่าการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชานั้น นอกจากจะทำให้พรรค

¹⁸ วัชรินทร์ ยงศิริ, " กัมพูชา," เอเชียรายปี 1996/2539, หน้า 173.

¹⁹ วัชรินทร์ ยงศิริ, " กัมพูชา," เอเชียรายปี 1995/2538, หน้า 111.

²⁰ " Assembly Committee votes to remove Rainsy," *The Cambodia Daily* (20 June 1995) : 1 - 6.

ของฝ่ายตนเข้มแข็งขึ้นแล้ว จะต้องทำให้พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามอ่อนแอลงด้วย ซึ่งจากกรณี นายชอม ริงลี จะเห็นได้อย่างชัดเจน ในความแตกแยกภายในพรรค FCP และการต่อสู้ระหว่าง พรรคการเมืองสำคัญๆ ส่วนการที่ นายชอม ริงลี ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่ คือ พรรคชาติ เขมร (Khmer Nation Party – KNP) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1994 นั้นก็ได้รับการต่อต้านจากฝ่าย บริหารรัฐบาลกัมพูชา โดยประกาศว่าเป็นพรรคการเมืองที่ผิดกฎหมาย จึงไม่ได้รับการปฏิบัติ เหมือนพรรคการเมืองอื่นๆ²¹

พรรค BLDP เป็นพรรคการเมืองใหญ่เป็นอันดับสามในรัฐบาล ซึ่งก็มีความแตกแยกกันเอง ภายในกลุ่มเช่นกัน คือ เมื่อ 22 พฤษภาคม 1995 นายชอน ซาน กับสมาชิกพรรค ได้ลงมติขับนาย เอียง มูตี รองหัวหน้าพรรค/รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสาร โดยมีสาเหตุมาจากการแตกแยกกันในแนวความคิดในนโยบายของพรรค พร้อมกันนั้นก็ได้สนับสนุนนายชอน ซูแบร์ ผู้เป็นบุตรชาย นายชอน ซาน และเป็นเลขาธิการพรรคขึ้นเป็นรองหัวหน้าพรรคแทน ในเหตุการณ์ดังกล่าว เจ้าคุณฤทธิ และนายฮุน เซน ได้ให้การสนับสนุนนายเอียง มูตี ให้ออกแถลงการณ์ตอบโต้และประกาศว่าการ กระทำของพรรคทั้งหมดเป็นโมฆะ ต่อมาเมื่อ 5 สิงหาคม 1995 คณะกรรมการบริหารพรรค BLDP ได้ลงมติขับไล่สมาชิกออกจากพรรคอีก จำนวน 6 คน ซึ่งรวมทั้งนายชอน ซาน ด้วย เป็นเหตุให้ เกิดการประท้วงของสมาชิกพรรค คือ นายเมียส จันเลียป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกันดาล ซึ่งได้หวังที่จะให้เกิดเอกภาพในพรรค BLDP แต่เดิมสนับสนุนนายชอน ซาน เมื่อมีการขับไล่ นาย เอียง มูตี ออกจากพรรค จึงหันไปสนับสนุนนายเอียง มูตี เนื่องจากคิดว่านายชอน ซาน ทำอะไร ตามใจตนเองไม่สอบถามสมาชิกพรรค และได้ยิงตัวตายประท้วงเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 1995²²

ในขณะเดียวกันพรรค FCP ก็พยายามที่จะสร้างรอยร้าวขึ้นภายในพรรค CPP ด้วยเช่นกัน โดยพยายามให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันระหว่างนายเจีย chim กับ นายฮุน เซน แม้กระทั่ง เจ้าสีหนุ เอง ก็ได้ออกมาดำเนินงานด้านการเมืองที่สอดคล้องกับพรรค FCP ด้วย คือ การเดินทางไปบ้านพักนาย เจีย chim และแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยทางการเมืองกับนายฮุน เซน แต่ที่ชัดเจนมาก ก็คือ เมื่อวัน ถวายสาส์นตราตั้งของเอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชา พระองค์รับสั่งว่าทรงสนับสนุนการ ปรองดองชาติอย่างแท้จริง พร้อมทั้งจะเป็นคนกลางในการจัดการประชุมทุกฝ่าย เพื่อยุติสงคราม

²¹ วัชรินทร์ ยงศิริ, " กัมพูชา," เอเชียรายปี 1997/2540, หน้า 132.

²² สัมภาษณ์อดีตรัฐมนตรีพรรค BLDP., 23 มกราคม 2544. และวัชรินทร์ ยงศิริ, " กัมพูชา," เอเชียรายปี 1996/2539, หน้า 171.

รวมทั้งส่งเสริมให้มีพรรคการเมืองฝ่ายค้าน²³ แต่ไม่สามารถดำเนินการตามพระทัยได้ เพราะนายสุน เชน ไม่เห็นด้วย

นอกจากนั้น ทั้งสองพรรคได้พยายามแข่งขันกัน เพื่อสร้างความนิยมในหมู่ประชาชน เช่น นายสุน เชน ได้สร้างโรงเรียนประจำตำบลนับพันแห่ง เจ้ารณฤทธิ์ ได้ออกพบปะประชาชนในชนบทบ่อยมากขึ้น ได้พยายามสร้างถาวรวัตถุขึ้นเช่นกัน คือ โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน เป็นต้น แต่จากการแข่งขันกันด้วยวิธีต่างๆดังกล่าวนี้ ในบางครั้งก็ทำให้เกิดการเข้าใจผิดระหว่างกัน จนถึงขั้นที่ทหารของทั้งสองพรรคใช้อาวุธยิงใส่กัน และเกือบกลายมาเป็นการเผชิญหน้าด้วยกำลังทหาร เช่น เหตุการณ์ในจังหวัดพระตะบอง เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1996 ที่ทหารของพรรค FCP ภายใต้การบังคับบัญชาของ รองผู้ว่าราชการจังหวัด พล.ต.เชรี โกะะซอด มีความไม่พอใจที่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมจากพรรค CPP จึงมีการใช้อาวุธปืนยิงใส่กัน และขู่ว่าจะใช้กำลังตัดขาดจังหวัดพระตะบองออกจากกรุงพนมเปญ แต่ในที่สุดก็มีการเจรจา และยุติต่อกันได้

ในเดือนพฤศจิกายน 1996 นายสุน เชน ได้นำตัวแทนของหน่วยปฏิบัติการใต้ดินของเขมรแดงในกรุงพนมเปญ ที่อ้างว่าได้เข้ามามอบตัวต่อรัฐบาลออกมาแถลงข่าว ซึ่งพาดพิงถึงพรรคชาติเขมรของนายซอม ริงสี และพรรค FCP ซึ่งทำให้คิดว่าทั้งสองพรรคมีการติดต่ออย่างลับๆ กับกองกำลังใต้ดินเขมรแดง ซึ่งเรื่องนี้ นายสุน เชน ได้บรรยายสรุปให้กับคณะทูตานุทูตในกรุงพนมเปญด้วยตนเอง²⁴ ประเด็นนี้กลายเป็นเรื่องโต้เถียงและกล่าวหากันและกันตลอดเวลา ต่างฝ่ายก็พยายามหาหลักฐานมายืนยันว่าอีกฝ่ายหนึ่งสร้างเรื่องขึ้นมา โดยเจ้ารณฤทธิ์ ได้นำกองกำลังของเขมรแดงที่อ้างว่ามามอบตัวกับรัฐบาลออกมาแถลงข่าว เมื่อ 8 มกราคม 1997 ว่าเป็นหน่วยใต้ดินที่แท้จริงไม่ได้สร้างเรื่องขึ้นมาเอง และปฏิเสธการรู้จักสัมพันธ์กับหน่วยที่นายสุน เชน นำออกมาแถลงในครั้งแรก

เจ้ารณฤทธิ์ ได้พยายามที่จะสร้างศรัทธาทางการเมืองของพรรค FCP ด้วยการติดต่อเจรจากับฝ่ายเขมรแดงที่พื้นที่อัลลองเวง²⁵ เนื่องจากกลุ่มเขมรแดงที่กรุงไพลินนั้น ฝ่ายพรรค CPP ได้ติดต่อและเอาไปเป็นพวกแล้ว ดังนั้น หลังจากที่ฝ่ายเขมรแดงเกิดการแตกแยกเมื่อเดือนสิงหาคม 1996 โดยกลุ่มแกนนำสำคัญ คือ นายเอียง สารี พร้อมด้วยกองกำลังแปรพักตร์เข้าร่วมกับรัฐบาล ฝ่าย

²³ สัมภาษณ์อดีตข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ, 11 กุมภาพันธ์ 2544.

²⁴ สัมภาษณ์อดีตข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ, 11 กุมภาพันธ์ 2544.

²⁵ สัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูง กระทรวงกลาโหม กัมพูชา, 24 มกราคม 2544.

เขมรแดงดูเหมือนอ่อนกำลังลง และตกเป็นเป้าหมายของสองพรรคการเมืองใหญ่ของรัฐบาล คือ พรรค FCP และพรรค CPP ต่างพยายามติดต่อเจรจาเพื่อโน้มน้าวเขมรแดงที่แปรพักตร์มาเป็นพวกของตน ด้วยหวังเอาชัยชนะในการเลือกตั้งปี ค.ศ.1998 ส่วนกลุ่มเขมรแดงที่เหลือในฐานะที่มั่นอัลตรองเวง ก็ได้แตกแยกแนวความคิดออกเป็น 2 กลุ่มอีก คือ กลุ่มเขมรแดงสายกลาง (moderate) เป็นพวกนายทหารระดับกลางและปัญญาชนเขมรแดงที่อยู่ภายใต้การนำของนายเจิว สัมพัน ผู้นำในนามของเขมรแดงกลุ่มนี้ต้องการเจรจากับรัฐบาลเพื่อยุติสงคราม ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ เขมรแดงสายเหยี่ยว (hard liner) เป็นพวกหัวเก๋ารุนแรงที่ยังจงรักภักดีต่อนายพอล พต ไม่ต้องการการเจรจา สำหรับกลุ่มเขมรแดงสายกลางดังกล่าวนี้ได้พยายามที่จะกลับเข้ามาสู่เวทีการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อหวังในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในปี ค.ศ.1998 จึงได้ดำเนินการเจรจากับรัฐบาล โดยเฉพาะกับพรรค FCP เนื่องจากเคยเป็นพันธมิตรในการสู้รบกับฝ่ายนายสุน เช่น พรรค CPP มาก่อน ในขณะเดียวกันจากการที่พรรค FCP ประสบความล้มเหลวในการเจรจากับพรรค CPP ในการแบ่งสรรอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อเดือนมีนาคม 1996 ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็ได้แสวงหาพันธมิตรทางการเมืองด้วยการจัดตั้งกลุ่มการเมืองเอกภาพแห่งชาติ (NUF) รวมทั้งการหาพันธมิตรจากกลุ่มเขมรแดง ดังนั้นเจ้ารณฤทธิ์ จึงได้แสดงตัวเป็นผู้นำการเจรจาสันติภาพ กับกลุ่มเขมรแดงดังกล่าว ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ 1997 โดยมี พล.อ.ฉีก บุนชัย รองเสนาธิการทหาร กองทัพกัมพูชา (RCAF) เป็นหัวหน้าไปเจรจากับฝ่ายเขมรแดงที่ฐานอัลตรองเวง ทั้งนี้ คณะผู้แทนเจรจามีเพียงสมาชิกพรรค FCP เท่านั้นโดยไม่มีผู้แทนจากพรรค CPP เลย ทั้งๆที่เจ้ารณฤทธิ์ก็ได้อ้างว่าคณะผู้แทนไปเจรจาได้ไปในฐานะตัวแทนรัฐบาลโดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ฝ่ายเขมรแดงมีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล วางอาวุธและเข้าสู่อำนาจกับรัฐบาล การเคลื่อนไหวครั้งใหม่ของเจ้ารณฤทธิ์เป็นที่คลางแคลงใจต่อนายสุน เช่น จึงปฏิเสธไม่ยอมรับการเจรจาระหว่างคณะผู้แทนเจรจา กับ ฝ่ายเขมรแดง จนกระทั่งเดือนพฤษภาคม 1997 ซึ่งมีการจับอาวุธผิดกฎหมายที่ระบุว่า เป็นของเจ้ารณฤทธิ์ได้ที่ทำเรือสิหนุวิลล์ จึงเป็นการยืนยันความเชื่อของนายสุน เช่น อย่างถูกต้องว่าพรรค FCP หวังจะดึงเอากำลังฝ่ายเขมรแดงมาช่วยก่อการรัฐประหาร ดังนั้น การส่งคณะผู้แทนเจรจาไปเจรจากรณีนี้จึงไม่ใช่การเจรจาเพื่อให้วางอาวุธในการยุติการสู้รบ แต่เป็นการเจรจาเพื่อนำกำลังเขมรแดงจากฐานอัลตรองเวง มาช่วยยึดอำนาจ พร้อมกันนั้นอาวุธที่ส่งเข้ามา ก็เพื่อไปเสริมกำลังอาวุธให้กับกองกำลังฝ่ายเขมรแดงในการก่อความไม่สงบ สำหรับฝ่ายเขมรแดงสายเหยี่ยวที่ไม่เห็นด้วยกับการเจรจานั้น ก็ได้ต่อต้านอย่างแข็งกร้าวต่อกลุ่มสายกลางที่ต้องการเจรจา ดังเห็นได้จากการที่นายพอล พต ได้ออกคำสั่งให้ยิงเฮลิคอปเตอร์ของคณะผู้แทนเจรจา เป็นต้น

การเจรจาของผู้แทนรัฐบาล ฝ่ายพรรค FCP เพื่อนำเขมรแดงสายกลางเข้าร่วมทางการเมือง ดำเนินต่อไปจนกระทั่งเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 1997 วิทยุลับของเขมรแดงได้ประกาศออกมาว่านาย เขียว สัมพันธ์ จัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมาโดยมีชื่อว่า พรรคสามัคคีแห่งชาติ (National Solidarity Party – NSP) โดยนายเขียว สัมพันธ์ ดำรงตำแหน่งประธานพรรคเอง และให้การสนับสนุนนโยบาย 14 ข้อ ของกลุ่มแนวร่วมเอกภาพแห่งชาติ (NUF) ภายใต้การนำของเจ้ารถฤทธิ์ ขณะเดียวกัน เจ้ารถฤทธิ์ ได้แถลงข่าวให้การต้อนรับ พรรค NSP ที่เข้าร่วมกับกลุ่มแนวร่วมถึงจะไม่มีผู้นำเขมรแดงสายเหยี่ยวร่วมด้วย ความตึงเครียดทางการเมืองในรัฐบาลกัมพูชาระหว่างพรรค CPP และ พรรค FCP จึงเริ่มเกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน 1997 ในเรื่องการเจรจากับเขมรแดงนั้น ทางพรรค FCP ได้ เปิดเกมการเมืองรุกพรรค CPP โดยการแสดงความเหนือกว่าด้วยการดึงกลุ่มเขมรแดงเข้าร่วม จากนั้นได้มีการเผยแพร่ข่าวทางหนังสือพิมพ์ว่า “ พล.อ.ญีก บุนชัย หัวหน้าคณะผู้แทนเจรจา ได้พบกับกลุ่มผู้นำเขมรแดงสายเหยี่ยว และระบุว่าผู้นำกลุ่มนี้ยื่นข้อเสนอว่า ตกลงใจที่จะสละฐานที่มั่นและจะอนุญาตให้กองกำลังเขมรแดงที่เหลือแปรพักตร์เข้าร่วมกับรัฐบาลกัมพูชาได้ โดยแลกกับการให้ผู้นำทั้งสามลี้ภัยออกนอกประเทศ ”²⁶ ส่วนนายเขียว สัมพันธ์ จะได้รับการอนุญาตให้กลับเข้าสู่ระบบการเมืองอย่างถูกต้องต่อไป ต่อมาในวันที่ 4 มิถุนายน 1997 ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ได้มีการหยิบยกเรื่องของเขมรแดงขึ้นหารือ ในเรื่องสถานะและเงื่อนไขที่กลุ่มนั้นต้องการสงบศึกกับรัฐบาล แต่นายฮุน เซน ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวและไม่ยอมนิรโทษกรรมคดีอาชญากรรมสงคราม ผลการประชุมจบลงเมื่อนายฮุน เซน ประทับด้วยการเดินทางออกนอกห้องประชุม ดังนั้นจึงไม่มีข้อยุติในการประชุม หนังสือพิมพ์ในกัมพูชาได้ตีพิมพ์คำสัมภาษณ์ของ พล.อ.ญีก บุนชัย ว่า ผู้นำฝ่ายเขมรแดงสายเหยี่ยวทั้งสามคน ได้ลี้ภัยออกนอกประเทศกัมพูชาผ่านประเทศไทยออกสู่ประเทศที่ 3 แล้ว²⁷ โดยไม่ระบุว่าเป็นประเทศใด และในวันเดียวกันนายฮุน เซน ได้ตอบโต้ข่าวนี้ว่าตนเองไม่อนุญาตให้เขมรแดงกลับมาใช้อำนาจอีก โดยเฉพาะนายเขียว สัมพันธ์ ไม่อนุญาตให้กลับสู่เวทีการเมือง การเคลื่อนไหวของ พล.อ.ญีก บุนชัย ได้มีแหล่งข่าวระดับสูงของกระทรวงกลาโหมกัมพูชาเปิดเผยต่อสื่อมวลชนว่า แม้จะเดินทางไปเจรจากับฝ่ายเขมรแดงที่ฐานอัลลองเวงจริงเกี่ยวกับข้อตกลงสันติภาพด้วยข้อเสนอแลกเปลี่ยนให้ลี้ภัยไปต่างประเทศนั้น แต่ก็ไม่ได้ติดต่อกับนายพล พด และพวกโดยตรง เพียงแต่เป็นการเจรจากันคนกลางเท่านั้น²⁸ ต่อมาในวันที่ 7 มิถุนายน 1997 วิทยุลับเขมรแดง ออกมาโต้ตอบด้วยการปฏิเสธว่าข่าวก่อนหน้านี้นี้เป็นเรื่องไม่จริง ฝ่ายเขมรแดงไม่ได้เจรจากับรัฐบาลกัมพูชา

²⁶ " Khieu Sanphan party back NUF," *The Cambodia Daily* (23 - 25 May 1997) : 16.

²⁷ สัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูง กระทรวงกลาโหม กัมพูชา, 24 มกราคม 2544.

²⁸ สัมภาษณ์ข้าราชการทหารไทยที่เคยปฏิบัติงานบริเวณชายแดน ไทย/กัมพูชา, 2 ธันวาคม 2543.

ฝ่ายใดเลยและต่อมานายซอน เช่น พร้อมครอบครัวก็ถูกสังหาร เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 1997 ตามคำสั่งของนายพล พต ด้วยข้อกล่าวหาว่าทรยศ หักหลังต่อกลุ่มเขมรแดงด้วยการเป็นสายลับให้กับนายฮุน เช่น และทำงานให้กับเวียดนาม เพื่อทำลายกองทัพเขมรแดง แต่นายฮุน เช่น ก็ได้ออกมาปฏิเสธความสัมพันธ์ดังกล่าว และกล่าวหาว่าฝ่ายเขมรแดงก่อกบฏขึ้นเพื่อกลับเกลื่อนกระแสนการแปรพักตร์ของเขมรแดงสายกลางออกจากกลุ่มสายเหยี่ยว²⁹ ปัญหาเขมรแดงนี้ ทำให้สถานการณ์ในกัมพูชาตึงเครียดมากขึ้น โดยที่ทั้งฝ่ายพรรค FCP และพรรค CPP ต่างเสริมสร้างอำนาจทางทหารและอาวุธ เพื่อเตรียมพร้อมในการเผชิญหน้ากัน อันนำไปสู่เหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างกำลังอารักขาของเจ้ารณฤทธิ์ กับ กองกำลังตำรวจรักษาความปลอดภัยบ้าน พล.ต.อ.สก ลองดี อธิบดีกรมตำรวจ และเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 1997 นายฮุน เช่น ยื่นคำขาดให้เจ้ารณฤทธิ์เลือก ระหว่างการร่วมงานกับฝ่ายเขมรแดง หรือกับพรรค CPP และต่อมาเมื่อ 30 มิถุนายน 1997 นายฮุน เช่น ประกาศว่าจะไม่ร่วมงานกับเจ้ารณฤทธิ์อีกต่อไป และจะใช้กำลังจัดการกับกองกำลังเขมรแดงที่พรรค FCP ลักลอบนำเข้ามาเสริมกำลังในกรุงพนมเปญ³⁰

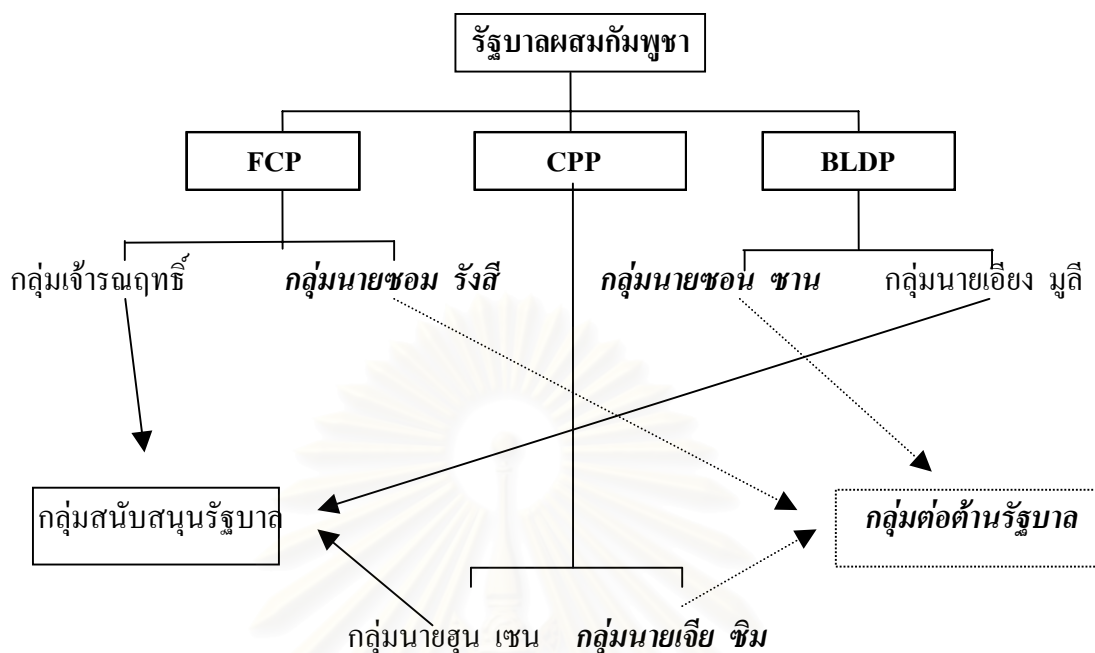
รัฐบาลผสมกัมพูชาเป็นการรวมตัวของพรรคการเมืองที่สำคัญ 4 พรรค คือ พรรค FCP พรรค CPP พรรค BLDP และพรรค MOLINAKA จากการแบ่งกลุ่มภายในพรรค อันเนื่องมาจากแนวความคิด ผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัว และการต่อสู้ทางด้านการเมืองในพรรคร่วมรัฐบาล โดยเฉพาะพรรค FCP , พรรค BLDP และพรรค CPP ทำให้สามารถทำการจัดกลุ่มระหว่างกลุ่มสมาชิกพรรคฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล และกลุ่มสมาชิกพรรคที่ต่อต้านรัฐบาล * ได้ดังนี้.-

²⁹ " No Khmer Rouge Pledge due to turmoil," *The Cambodia Daily* (25 June 1997) : 8.

³⁰ " Hun Sen warns of force over allege KR," *The Cambodia Daily* (1 June 1997) : 8.

* กลุ่มสนับสนุนรัฐบาลผสม ได้แก่กลุ่มของเจ้ารณฤทธิ์ นายฮุน เช่น และนายเอียง มูลี

กลุ่มต่อต้านรัฐบาลผสม ได้แก่กลุ่มของ นายเจีย ซิม นายซอน ซาน และนายชอม ริงดี ซึ่งเดิมกลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าสีหนุ แต่ภายหลังการเคลื่อนไหวเมื่อต้นปี ค.ศ.1995 ที่ล้มเหลว ทำให้เจ้าสีหนุเปลี่ยนท่าทีหันกลับมาสนับสนุนรัฐบาล ทำให้กลุ่มนายเจีย ซิม ปลีกตัวออกไปอย่างเสียดาย จึงทำให้กลุ่มของนายซอน ซาน และนายชอม ริงดี อยู่ในฐานะที่ลำบาก

แผนผังที่ 5 การเชื่อมโยงอำนาจในรัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993

3.3 นโยบายของรัฐบาลกัมพูชา

ในวันที่ 29 ตุลาคม 1993 สถานิติบัญญัติแห่งชาติกัมพูชาได้ผ่านการอนุมัติแผนงานบริหารประเทศของรัฐบาล เพื่อดำเนินการฟื้นฟูประเทศ หรือเรียกว่าแผนสร้างชาติใหม่ของกัมพูชา โดยมีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ³¹

1) การแก้ไขปัญหาคอร์ปชั่น เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการทำงานของรัฐบาล เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่กัมพูชา โดยเฉพาะการแก้ไขกรณีการขายทรัพย์สินของรัฐอย่างผิดกฎหมายของรัฐบาล นายสุน เซน และกรณีข้าราชการกัมพูชาทำการทุจริตในหน้าที่ จุดประสงค์เพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและให้มีการกระจายรายได้สู่ประชาชน

2) รัฐบาลออกประกาศห้ามการตัดไม้ทำลายป่า โดยให้มีผลเริ่มใช้ในปี ค.ศ.1994 การที่ป่าไม้ถูกทำลายได้ส่งผลกระทบต่อนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมให้เลวลง เช่น มีปริมาณฝนตกน้อยลง ปริมาณการวางไข่ของสัตว์น้ำลดลงส่งผลกระทบต่อผลิตผลการประมงลดลง รัฐบาลนำมาตรการโครงการอนุรักษ์ป่าไม้และโครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้มาใช้

³¹ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชา," เอเชียรายปี 1994/2537, หน้า 122.

3) การพัฒนาเขตชนบท เพื่อตัดฐานกำลังของเขมรแดง จุดมุ่งหมายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทเพื่อหวังจะตัดทอนพื้นที่ที่อยู่ใต้อิทธิพลของเขมรแดงลง มาตรการที่รัฐบาลนำมาใช้ คือ การส่งเสริมการเกษตรในชนบท ควบคู่กับนโยบายการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและการพัฒนาเขตชนบท เมื่อประชาชนในเขตชนบทมีความกินดีอยู่ดีแล้วจะเป็นแรงช่วยสนับสนุนรัฐบาล ไม่หันไปช่วยเหลือเขมรแดงดังเคย จึงเป็นการตัดทอนฐานกำลังของเขมรแดงลง

3.3.1 ยุทธศาสตร์การเมือง

รัฐบาลกัมพูชามีโครงการพัฒนาการทำงานที่สำคัญๆ คือ ทำการปรับความสัมพันธ์รัฐและสถาบันของรัฐ กับ การบริหารของพลเรือนให้มีเสถียรภาพในการบริหารงาน พร้อมทั้งผลักดันเศรษฐกิจให้เจริญรุดหน้า ออกกฎหมาย และกฎข้อบังคับที่สอดคล้องกัน และเอื้ออำนวยต่อการลงทุน สนับสนุนทั้งแนวทาง และวิธีการปฏิบัติที่จำเป็นในการบริหาร และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างเศรษฐกิจกัมพูชาควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ในทุกพื้นที่กับทั่วโลก กำหนดกฎเกณฑ์ของรัฐ โดยประชาชนทั้งหมดต้องรับรู้คุณค่าของกฎหมาย โดยมียุทธศาสตร์³² ดังนี้.-

- 1) การแก้ไข ปรับปรุง สถาบันบริหารและสถาบันตุลาการของรัฐ
- 2) การผลักดันเศรษฐกิจชาติให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
- 3) การแก้ไขความสัมพันธ์ของหน่วยงานและข้อบกพร่องในแต่ละด้าน
- 4) การสนับสนุนโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง ในระยะยาว
- 5) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า

และสำหรับยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ รัฐบาลกัมพูชามีแนวทาง ดังนี้.-

- 1) ทำการปราบปราม และ ลดอิทธิพลของกองกำลังเขมรแดง ด้วยการ ใช้ มาตรการ กัดค้นทางทหาร ควบคู่ไปกับมาตรการทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา
- 2) รักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงภายในประเทศ
- 3) ปฏิรูป และเสริมสร้างกองทัพให้ทันสมัย ทั้งด้านกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์
- 4) ดำเนินการเพื่อดึงมวลชนของฝ่ายเขมรแดงให้กลับมาเป็นฝ่ายรัฐบาล

³² “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา ,” หน้า 2 – 117 และ 5 – 3.

3.3.2 นโยบายด้านการเมือง

กัมพูชามีระบอบการเมืองประชาธิปไตยเสรี รัฐบาลชาตีกัมพูชา ต้องรวบรวมชาติขึ้นใหม่ระหว่างเขมรทุกหมู่เหล่า เพื่อป้องกันเอกราชของชาติ ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อยู่ร่วมโดยสันติวิธีกับประเทศใกล้เคียงและประเทศอื่นๆ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 4 มาตรา 51 และ มาตรา 52

3.3.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจ

รัฐบาลกัมพูชายึดถือหลักการแห่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรี โดยมีระบบโครงสร้างเศรษฐกิจแบบการตลาด เป้าหมายในอนาคตของรัฐบาลกัมพูชาในการครอบครองเศรษฐกิจ คือ เสถียรภาพความมั่นคงของเศรษฐกิจ การกอบกู้เศรษฐกิจและกิจการที่จะมอบให้ตั้งคม ตามรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 5 มาตรา 56 ถึง มาตรา 64

3.3.4 นโยบายด้านสังคม และวัฒนธรรม

จากการสถาปนาระบบราชานิยม * ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 2 ในมาตรา 7 ถึง มาตรา 30 สังคมเขมรจะมีความมั่นคงขึ้น และได้คืนมาในสิ่งที่สูญเสียไป นั่นคือความเกรียงไกรของชาติโดย รัฐบาลกัมพูชาจะทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันและส่งเสริมวัฒนธรรมเขมรให้รุ่งเรืองทัดเทียมสากลโลก รวมทั้งการจัดการศึกษามีเป็นมาตรฐานด้วย ในรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 6 มาตรา 69 ถึง มาตรา 75

3.3.5 นโยบายด้านการป้องกันประเทศ

ประเทศกัมพูชาไม่มีนโยบายไม่แทรกแซง ไม่รุกรานประเทศอื่น และมีนโยบายอยู่ร่วมอย่างสันติวิธีกับประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับความมั่นคงภายในประเทศ กองทัพแห่งชาติ ดำเนินการปราบปรามและลดอิทธิพลของกองกำลังเขมรแดง ด้วยการใช้นโยบายการกีดกันทางทหาร ควบคู่ไปกับมาตรการด้านเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา เพื่อดึงมวลชนของฝ่ายเขมรแดงให้กลับมาเป็นฝ่ายรัฐบาล

* ระบบราชานิยม เป็นระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

รวมทั้งทำการปฏิรูปและเสริมสร้างกองทัพให้ทันสมัย ทั้งด้านกำลังพลและอาวุธยุทโธปกรณ์ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 4 มาตราที่ 53 และมาตราที่ 54

3.3.6 นโยบายด้านการต่างประเทศ

ดำเนินการขยาย และกระชับความสัมพันธ์ โดยปฏิบัติการร่วมกับต่างประเทศ และสมาคมระหว่างชาติในทั่วโลก ด้วยการพยายามผลักดันให้รัฐบาลมีบทบาทระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งบทบาทในทวีปเอเชียและพหุภาคี โดยเฉพาะการเตรียมตัวในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และเตรียมการในการแก้ปัญหาทวีปเอเชียที่ยังคงค้างอยู่กับบรรดาประเทศรอบบ้าน ด้วยนโยบายสันติวิธี

นโยบายต่างประเทศที่ประเทศกัมพูชาได้แถลงต่อรัฐสภานั้น เป็นนโยบายที่กล่าวได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาเฮง สัมริน เดิม อันเนื่องมาจากการที่กัมพูชาได้มีรัฐบาลอำนวยการบริหารงานรัฐ คือ คณะรัฐมนตรี นั่นเอง แต่การที่ได้มาซึ่งนโยบายของประเทศนั้น กระบวนการผลิตนโยบายมาจากการต่อรองทางด้านการเมือง ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของพรรคของตนเอง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์เฉพาะบุคคลอีกด้วย สำหรับนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศนั้น ได้กล่าวโดยละเอียดไว้ใน บทที่ 4 ซึ่งว่าด้วยเรื่องนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาโดยเฉพาะแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชา

ความมั่นคง (security) โดยความหมายกว้างๆนั้นมิได้อยู่ด้วยกันหลายมิติ คือ ความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคงด้านการเมือง ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา และความมั่นคงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สำหรับการศึกษานี้เลือกที่จะพิจารณาในเรื่องความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศของประเทศไทยเป็นหลัก

4.1 ความมั่นคงแห่งชาติ

ความมั่นคงแห่งชาติ (national security) หรือ ความมั่นคงแห่งรัฐ (state security) นับได้ว่าเป็นคำที่มีนัยยะเดียวกัน และมีความหมาย ดังนี้ :-

1) หมายถึง การให้เอกราชของชาติ บูรณภาพของดินแดนและสวัสดิภาพของประชาชนอยู่ในความมั่นคงปลอดภัย รวมตลอดถึงการให้ประเทศดำรงอยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย¹

2) หมายถึง สภาพที่ชาติบ้านเมืองสามารถดำรงอยู่ด้วยความปลอดภัยทั้งในด้านเอกราช อธิปไตย ในด้านบูรณภาพแห่งดินแดน ในด้านความปลอดภัยและความสุขของประชาชน และด้านระบอบการปกครองของประเทศ และวิถีการดำเนินชีวิต²

3) หมายถึง การป้องกันชาติให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง อันได้แก่ การรุกรานจากภายนอก การจารกรรม การลาดตระเวนของข้าศึก การก่อวินาศกรรม การบ่อนทำลาย การรบกวนและอิทธิพลอื่นๆ ซึ่งจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงแก่ชาติ³

¹ สิทธิ เสวตศิลา, “ การกำหนดและการดำเนินงานเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ,” คำบรรยายที่วิทยาลัยการทัพบก , 2521, หน้า 19. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

² ผิน เกสร, “ การชี้แจงเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ,” คำบรรยายที่วิทยาลัยการทัพบก , 2524, หน้า 2. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³ USAGCS, Strategic Study : Curent US policy, postures and issues, Kansas, Ft.Leavenworth,1980, p.122.

4) ความมั่นคงแห่งชาติ จะต้องได้รับการพิจารณาจากความมั่นคงของทั้งระบบ กล่าวคือ การพิจารณาเฉพาะความมั่นคงทางด้านการทหารเฉพาะรัฐใดๆ จะไม่เพียงพอในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติตนเองได้ เนื่องจากหากรัฐใดๆ พิจารณาความมั่นคงด้านพลังอำนาจเฉพาะรัฐตนเองแล้ว อาจจะทำให้เป็นการคุกคามรัฐอื่นๆด้วย ทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น การพิจารณาเรื่องความมั่นคงแห่งชาติจึงจำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องของความมั่นคงของรัฐอื่นๆด้วย ซึ่งจะทำให้เรื่องของความมั่นคงแห่งชาติมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น⁴

4.2 การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคง

เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา กัมพูชาได้ตกอยู่ในภาวะสงครามกลางเมืองและการบ่อนทำลายซึ่งกันและกันของเขมรแต่ละฝ่าย ซึ่งนับว่าเป็นการขัดขวางขบวนการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนานโยบายการป้องกันประเทศ ก่อนที่กัมพูชาจะได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ.1964 นโยบายการป้องกันประเทศได้พิจารณาจากผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจาก " สงครามอินโดจีน " ต่อมาเมื่อมีการทำรัฐประหารโดยนายพล ลอน นอล ในปี ค.ศ.1970⁵ ซึ่งมีผลกระทบต่อประเทศกัมพูชาในการที่นำไปสู่ภาวะวิกฤติและจุดต่ำสุดของประเทศ จึงก่อให้เกิดการล่มสลายของระบบสาธารณรัฐ และเมื่อผู้นำเผด็จการ คือ นายพล พต ได้เข้ามามีอำนาจในปี ค.ศ.1975 รัฐบาลพล พต ได้ใช้นโยบายป้องกันประเทศที่ได้คาดหวังไว้สูงว่า กองทัพของตนจะสามารถรักษาเอกราช อธิปไตยของประเทศไว้ได้ จึงได้ผลักดันทำให้กัมพูชาไปสู่การทำสงครามนอกบ้านกับประเทศใกล้เคียง คือ เวียดนาม⁶ และในที่สุดได้เกิดการนองเลือดครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศกัมพูชา

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1979 เป็นต้นมา ในสภาวะของสงครามเย็น ก่อให้เกิดการต่อสู้อย่างรุนแรงระหว่างประเทศในโลกรตะวันตกกับโลกตะวันออก สิ่งเหล่านี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อกัมพูชาและนำไปสู่สงครามในรูปแบบใหม่ ในห้วงดังกล่าว นโยบายการป้องกันประเทศได้ถูกเพิ่มเติมและแก้ไขอย่างไม่มิติศทาง อันสืบเนื่องจากประเทศกัมพูชาได้รับอิทธิพลจากนโยบายหลายฝ่าย หรือ หลายรูปแบบ ซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปตามหลักนิยมทางยุทธวิธีของแต่ละภาวะสงครามที่เกิดขึ้น และเมื่อ

⁴ Barry Buzan, *People, States and Fear* (Boulder, Colorado : Lynne Rienner, 1991.) pp.3 - 9.

⁵ เพ็ญศรี กาญจนมัย, *พัฒนาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยปัจจุบัน*, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, 2537), หน้า 223.

⁶ *สยามจดหมายเหตุ*, 1 มกราคม 1978.

ได้มีข้อตกลงตามสนธิสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1991⁷ จึงถือว่าได้ยุติความขัดแย้งต่างๆ ที่มีมาแต่ในอดีต อย่างไรก็ตามความตื้อรั้น การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันของเขมรแต่ละฝ่าย เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้แผนสันติภาพดำเนินไปอย่างค่อนข้างไม่สมบูรณ์ รวมถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์ของแต่ละฝ่ายด้วย ดังนั้น ความพยายามที่จะผลักดันให้เกิดสันติภาพและเสถียรภาพของสังคมจึงเกิดหยุดชะงักเป็นห้วง ๆ ด้วยเช่นกัน

นโยบายป้องกันประเทศในห้วง ค.ศ.1993 เป็นต้นมา เป็นห้วงที่ประเทศกัมพูชาได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยภาพรวมนโยบายการป้องกันประเทศได้รับการตอบสนองและเป็นนโยบายที่มีผลบังคับใช้ ซึ่งมีลักษณะการประนีประนอมลดแนวทางของนโยบายเดิมแบบเขมรในห้วงแรกลง สันติภาพมีความชัดเจนมากขึ้น การเมืองเริ่มมีเสถียรภาพมากขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกัมพูชาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนเป็นประเทศที่ 10 เมื่อ 30 เมษายน 1999 จึงนับได้ว่าการกำหนดนโยบายการป้องกันประเทศเป็นไปตามแนวทางใหม่ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญกัมพูชา และสอดคล้องกับสถานการณ์ความมั่นคงทั้งในภูมิภาคและระดับนานาชาติ

4.2.1 องค์ประกอบหรือกรอบแนวความคิดที่สำคัญ ของนโยบายการป้องกันประเทศกัมพูชา⁸ คือ

4.2.1.1 การรักษาความปลอดภัยของประเทศ

มาตราที่ 53 หมวดที่ 4 ของรัฐธรรมนูญกัมพูชา (โปรดดู ผนวก ก. รัฐธรรมนูญกัมพูชา ค.ศ.1993)ได้กล่าวไว้ว่า ราชอาณาจักรกัมพูชามีนโยบายถือความเป็นกลางอย่างถาวร กัมพูชาจะไม่รุกรานประเทศอื่น กัมพูชาจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม กัมพูชาจะไม่เข้าร่วมกับกองกำลังต่างประเทศหรือสนธิกำลังใดๆ ที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายเป็นกลาง กัมพูชาจะไม่อนุญาตให้จัดตั้งฐานทัพของกองกำลังต่างชาติบนอาณาเขตของกัมพูชาและจะไม่มีกำลังทหารตามแนวชายแดนของประเทศ ยกเว้นสหประชาชาติได้ร้องขอให้กัมพูชาให้การสนับสนุนโดยชอบธรรม กัมพูชาจะให้ความช่วยเหลือมิตรประเทศทางด้านยุทธภัณฑ์

⁷ สยามจดหมายเหตุ, 23 ตุลาคม 1991.

⁸ "Cambodian Defense Policy," (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

การฝึกกองกำลังพลทางบกและให้การช่วยเหลือการป้องกันภายในของมิตรประเทศ ภายใต้ กฎระเบียบทางราชการ และความปลอดภัยภายในอาณาเขตของกัมพูชา

และ มาตรา ที่ 54 ของรัฐธรรมนูญกัมพูชา ได้กล่าวไว้ว่า ห้ามมีการผลิต การใช้ การเก็บรักษาอาวุธนิวเคลียร์ และอาวุธเคมีชีว

4.2.1.2 แนวทางการเมืองของรัฐบาลกัมพูชา

รัฐบาลกัมพูชา ได้ประกาศว่า กองทัพแห่งชาติกัมพูชา (Royal Cambodia Armed Forces - RCAF) ต้องมีขีดความสามารถในการป้องกันอิสรภาพ อธิปไตยและอาณาเขตของกัมพูชา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่สันติภาพ เสถียรภาพและความต้องการของสังคมในพระราชอาณาจักรกัมพูชา คำประกาศดังกล่าวได้เน้นย้ำถึงการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพให้มีความเหมาะสม โดยมุ่งเน้นคุณภาพและขีดความสามารถของกำลังพล ในการป้องกันประเทศและฟื้นฟูบูรณะประเทศ อย่างไรก็ตาม แนวทางของรัฐบาลกัมพูชายังคงดำรงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ แทนการใช้กำลังในรูปแบบต่าง ๆ กัมพูชาได้เป็นสมาชิกอาเซียนแล้วถือว่าได้เป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ มีเสถียรภาพ มีอิสระ มีอาณาเขต มีความร่วมมือและการปฏิบัติกร่วมกับมิตรประเทศและมีการพัฒนาประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะมีนโยบายของตนอย่างแน่ชัด ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในโลก

4.2.1.3 การรักษาความปลอดภัยในระดับภูมิภาค

นโยบายการป้องกันประเทศของกัมพูชาได้มีการปฏิบัติและมีความชัดเจนมากขึ้นและการที่กัมพูชาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีการของอาเซียนอย่างรวดเร็ว นั้น จะทำให้กัมพูชามีความเข้มแข็ง ภาพของการรักษาความปลอดภัยมีความชัดเจน ทำให้กัมพูชาได้รับความไว้วางใจจากประเทศต่างๆในภูมิภาคมากขึ้นด้วย

4.2.2 การกำหนดภัยคุกคามต่อกัมพูชา

กระทรวงกลาโหมกัมพูชา ได้มีการประเมินภัยคุกคามต่อการรักษาความปลอดภัยของกัมพูชา⁹ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้.-

⁹ " Cambodian Defense Policy ,"

4.2.2.1 ด้านการทหาร

ภัยคุกคามทางทหารของกัมพูชาในระยะสั้น การประเมินภัยคุกคามดังกล่าว ได้ถูกนำไปเป็นปัจจัยพิจารณาพื้นฐาน 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความสำเร็จของการปฏิบัติทางทหาร จะมาจากรัฐบาล ที่มีนโยบายประนีประนอม การสนับสนุนให้มีสันติภาพและมีเสถียรภาพที่มั่นคง

ประการที่ 2 ยึดถือ “ นโยบายมิตรภาพ ” กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค กัมพูชาต้องวางแผนในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งอย่างสันติ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังเผชิญหน้า

ประการที่ 3 การสร้างความไว้วางใจ และความเชื่อมั่น เป็นเป้าหมายหลักของกองทัพแห่งชาติกัมพูชา

4.2.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

จากภาวะวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น ได้ส่งผลกระทบไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชีย โดยประเทศต่างๆต้องหันมาพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกัมพูชาที่มีสถานะของสงครามกลางเมือง จึงยิ่งทำให้ผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ ดังนั้น เมื่อเกิดการรักษาความมั่นคงการป้องกันประเทศได้ดีขึ้น จึงเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความมั่นคงขึ้นด้วย

4.2.2.3 ด้านประชากร

รัฐบาลได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนในท้องถิ่นได้พัฒนาเศรษฐกิจของตน นโยบายนี้ต้องการให้มีการปฏิบัติเป็นไปอย่างประนีประนอม และมีการติดต่อประสานงานกันอย่างเป็นระบบ ความผิดพลาดในการรักษาความปลอดภัย อาจจะเป็นเหตุให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความล่าช้า นอกจากนั้นการพิจารณาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การแพร่ขยายของเชื้อ HIV/AIDS จากการสำรวจที่ผ่านมาพบว่ามีอัตราสูง และอาจมีผลกระทบต่อกำลังพลในกองทัพบกในระยะยาว ภัยคุกคามจาก HIV/AIDS ไม่เพียงแต่จะทำลายมนุษยชาติในสังคมเท่านั้น แต่การพัฒนาขีดความสามารถของกำลังพลให้ได้ตามเป้าหมายอาจจะหยุดชะงักลงได้ นอกจากนั้น การหลั่งไหลเข้ามาของผู้หลบหนีเข้าเมืองเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นเหตุของการเพิ่มของการค้าขายยาเสพติด รวมทั้งการจับตัวเรียกค่าไถ่ การฆาตกรรม การแพร่เชื้อโรคติดต่อ และอาชญากรรมอื่น ๆ

4.2.2.4 ด้านภูมิศาสตร์

จากข้อเท็จจริงของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ.1907 ในการปักปันเขตแดนที่ทำให้ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา จำเป็นต้องมีคณะกรรมการร่วมพิจารณาการปักปันเขตแดน รวมทั้งการมีคณะกรรมการร่วมการแก้ไขปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา¹⁰ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกัมพูชาที่ต้องการแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างสันติวิธี โดยตกลงร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้เสร็จสิ้นก่อนสิ้นสุดศตวรรษ 2000 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาชายแดนได้ถูกแต่งตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาชายแดน กัมพูชา/ไทย และ กัมพูชา/เวียดนาม คณะกรรมการดังกล่าวได้แก้ไขปัญหาสำเร็จลุล่วงไปแล้วบางส่วนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

4.2.2.5 ด้านสภาพแวดล้อม

สืบเนื่องจากความแตกแยกในสังคมที่มีมาช้านาน ทำให้กัมพูชามีความยากลำบากในการดำเนินการ ป่าไม้ ร้อยละ 50 ถูกบุกรุกทำลาย¹¹ ชีวิตสัตว์ป่าถูกรบกวน ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย ในขณะที่เดียวกันสิ่งประดิษฐ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติ เช่น ในนครวัด นครธม ได้ถูกโจรกรรมไปเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทุกฝ่ายได้พยายามหยุดยั้ง โดยถือว่าเป็นความเร่งด่วนอันดับแรกในแง่รักษาความปลอดภัยของชาติ ดังนั้นการขาดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ด้านการรักษาความปลอดภัยจะส่งผลโดยตรง ทำให้วัฒนธรรม และคุณค่าทางสังคมเสื่อมโทรมลงจนอาจยากที่จะแก้ไข

4.2.3 ผลประโยชน์ของชาติกัมพูชา

ปัจจัยในการประเมินภัยคุกคามต่อความปลอดภัยของกัมพูชา และแนวทางของรัฐบาล เพื่อการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติ

ประการที่ 1 กัมพูชาได้ยึดถือนโยบาย การรักษาเอกราช ความเป็นกลาง อำนาจอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนเป็นพลังสนับสนุนในการพัฒนาของชาติ

ประการที่ 2 กัมพูชาได้ยึดนโยบายของภูมิภาคเอเชียฟิค ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่ไปกับการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจตามสภาวะที่เอื้ออำนวย

¹⁰ คำสั่ง สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 202/2536 เรื่อง แต่งตั้งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย - กัมพูชา ลง 9 ธันวาคม 2536

¹¹ [Socio-Economic Development Requirements and Proposals \(Phnom Penh : Royal Government of Cambodia , January 1999 \)](#), pp.12, 22.

ประกาศที่ 3 กัมพูชาสร้างเกียรติภูมิของชาติต่อสายตาของประชาคมโลก โดยการให้ความร่วมมือกับนานาประเทศทั่วโลก

4.2.4 เป้าหมายในการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ

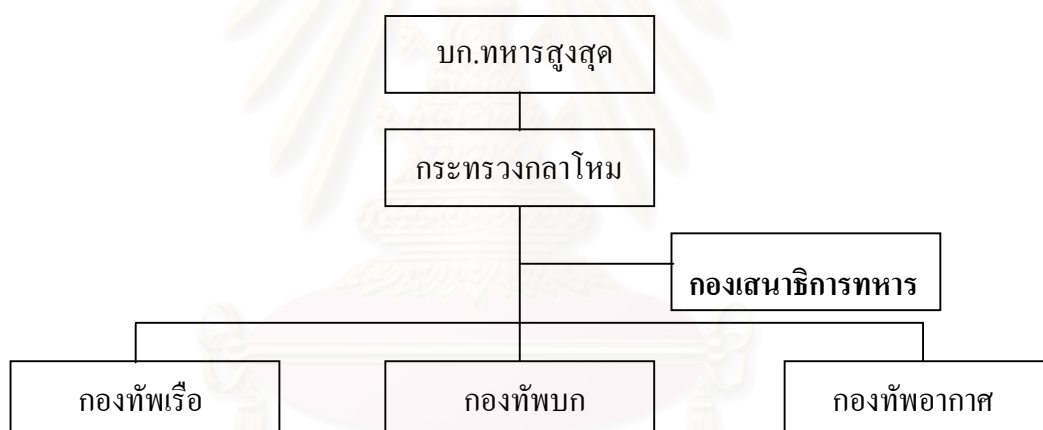
ตามแนวทางของกัมพูชาเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติในระยะยาว กัมพูชาได้วางแผนกำหนดเป้าหมายในการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ดังนี้-

- 1) ปกป้องอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชา และยับยั้งขัดขวางการรุกรานทุกรูปแบบ มีความพร้อมรบ และมียุทธภัณฑ์สำหรับป้องกันภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- 2) ระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบสายกลาง เสถียรภาพของราชอาณาจักรและสถาบันกษัตริย์ ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งประเทศ
- 3) ดำรงสันติภาพและรับฟังความต้องการของประชาชน ในการวางแผนกำหนดกองทุนประกันสังคม และการยับยั้งการกระทำที่ผิดกฎหมายทั้งปวง
- 4) ดำเนินการตามนโยบายของชาติที่ประนีประนอม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จเป็นประกันถึงเสถียรภาพทางการเมือง และความเป็นชาติ
- 5) เพิ่มการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ควบคุม พื้นที่ชายแดน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศอื่น ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาประเทศ
- 6) ป้องกันดูแลแหล่งทรัพยากร และทรัพย์สินสมบัติของชาติ และให้ความร่วมมือในการรักษาความปลอดภัยในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ในปี ค.ศ.1993 สภาพการเมืองโดยทั่วไปของประเทศกัมพูชา กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากภาวะสงครามกลางเมืองเข้าสู่ภาวะปกติ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสังคมนิยมเป็นระบอบประชาธิปไตย การมีการเมืองใหม่โดยการจัดตั้งรัฐบาลผสมที่มาจากฝ่ายที่เคยเป็นคู่ต่อสู้ เป็นอริกันมาแต่เดิม การยังคงมีภัยคุกคามด้านความมั่นคงภายในประเทศจากกลุ่มเขมรแดงที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในการเข้าร่วมรัฐบาล หรือความปรองดองแห่งชาติ นอกจากนั้นจากภาวะวิกฤติการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทางรัฐบาลผสมจะต้องพยายามต่อสู้เพื่อให้เกิดความอยู่รอดของประชาชนและประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติกัมพูชาขณะนั้นค่อนข้างจะสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากต้องพิจารณาเชิงโครงสร้างของการจัดก็จะเห็นได้ว่าการประนีประนอม และการต่อสู้ทางด้านการเมืองในระบบราชการ เช่นเดียวกันกับในระบบพรรคการเมือง ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 คือ

การแบ่งสรรอำนาจระหว่าง 2 พรรคใหญ่ ในกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินการนโยบายความมั่นคง ซึ่งทำให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลจึงมีการต่อรอง การพยายามที่จะคานอำนาจกันและกัน เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์สำหรับตนเอง และพรรคของตน โดยจะแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างต่างๆที่สำคัญ ดังนี้.-

การจัดโครงสร้างด้านการทหารกัมพูชาจะแตกต่างกับประเทศไทย กล่าวคือ กระทรวงกลาโหมของกัมพูชาจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กองบัญชาการทหารสูงสุด ในขณะที่ของไทย กองบัญชาการทหารสูงสุด จะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ กระทรวงกลาโหม โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่มาจากการเมืองและปลัดกระทรวงเป็นข้าราชการประจำ ทำนโยบายเป็นคำสั่งเพื่อปฏิบัติต่อ กองบัญชาการทหารสูงสุด อันมีกำลังหลัก คือ กองทัพบก กองทัพเรือและกองทัพอากาศ

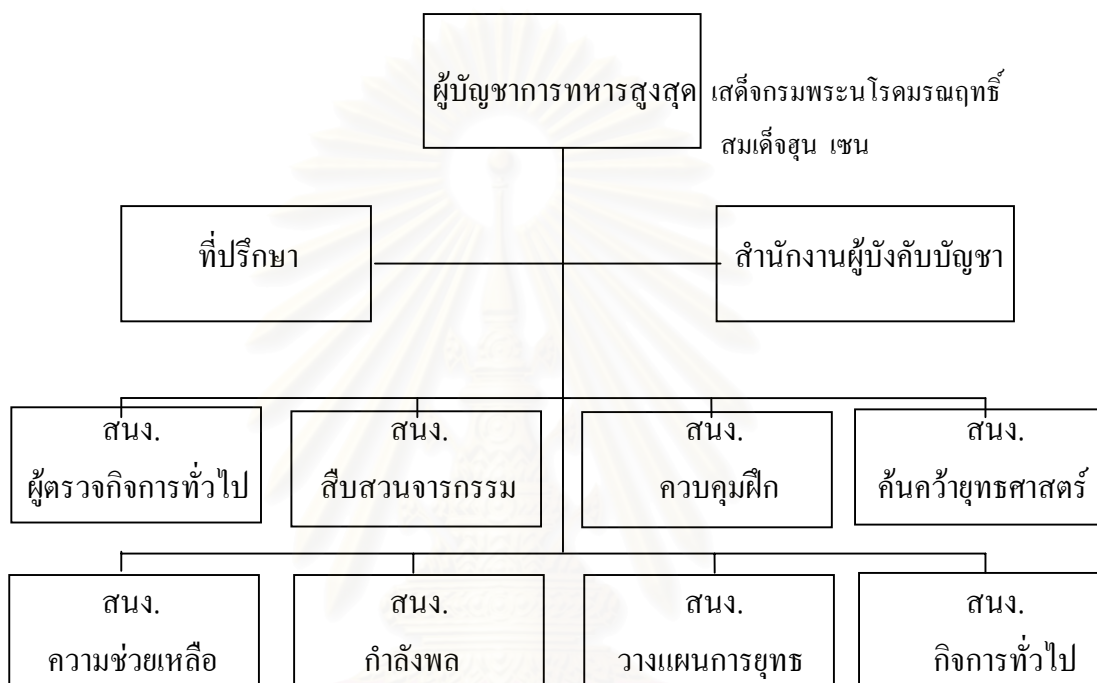

แผนผังที่ 6 โครงสร้างการจัดด้านการป้องกันประเทศ

ใน กองบัญชาการทหารสูงสุดกัมพูชานั้น มีการจัดสรรตำแหน่ง¹² คือ พล.ท.พะวง ษีพันธ์ เป็นที่ปรึกษา สังกัดพรรค CPP พล.อ.พัน ไท เป็นหัวหน้าสำนักงานผู้บังคับบัญชา สังกัดพรรค BLDP พล.อ.เดียด แด เป็นหัวหน้าสำนักงานผู้ตรวจกิจการทั่วไป สังกัดพรรค BLDP พล.อ.ปล สด เป็นหัวหน้าสำนักงานจัดการศึก สังกัดพรรค FCP พล.ท.พา จันทอน เป็นหัวหน้าสำนักงานกิจการทั่วไป สังกัดพรรค CPP พล.ท.แมน บุนทอน เป็นหัวหน้าสำนักงานสนับสนุน สังกัดพรรค FCP

¹² กองทัพบก, “ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา,” กันยายน 2539, หน้า 5 - 9. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

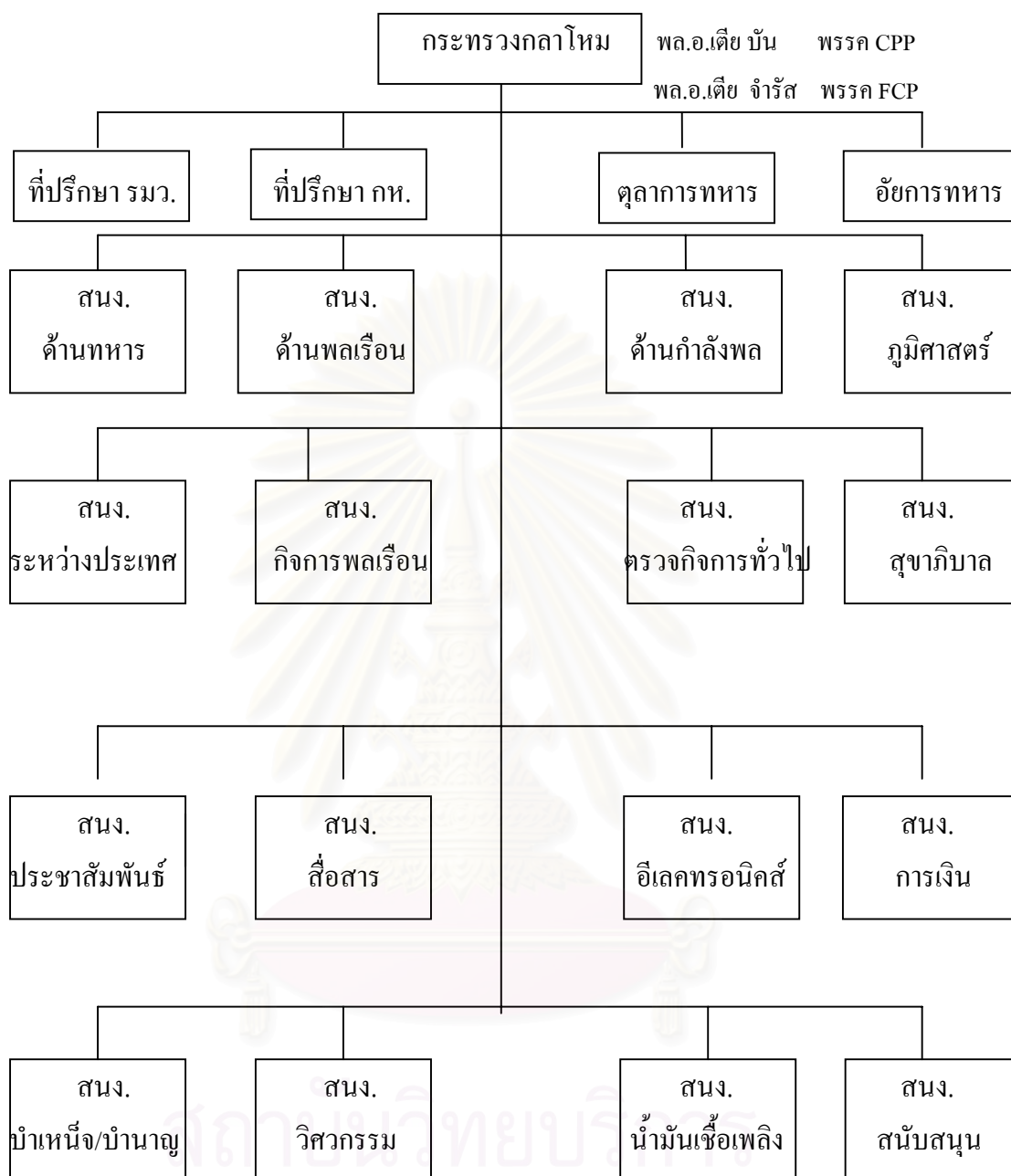
พล.ท.ลง โഴ๊ะเพียบ เป็นหัวหน้าสำนักงานวางแผนการยุทธ สังกัดพรรค CPP พล.ท.ซุม โซ๊ะเจียด เป็นหัวหน้าสำนักงานสืบสวนและจารกรรม สังกัดพรรค CPP พล.ท.ลี เดด เป็นหัวหน้าสำนักงานกำลังพล สังกัดพรรค CPP และ พล.ท.ออน ซุม เป็นหัวหน้าสำนักงานศูนย์ค้นคว้าทางยุทธศาสตร์ สังกัดพรรค CPP

แผนผังที่ 7 โครงสร้างการจัดกองบัญชาการทหารสูงสุด

ซึ่งเมื่อพิจารณาโครงสร้างแล้วจะเห็นว่ามีส่วนงานเพียง 2 ส่วนเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการรักษาความมั่นคง คือ สำนักงานค้นคว้าทางยุทธศาสตร์ และ สำนักงานการวางแผนการยุทธ แต่ในข้อเท็จจริงแล้วนั้นการพิจารณาไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนของการนำเสนอหนังสือราชการ¹³ ซึ่งในกองบัญชาการทหารสูงสุดจึงมีเฉพาะ "ผู้ตัดสินใจนโยบาย" คือ เจ้ากรมฤทธิ์ และ นายสุน เชน ที่เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดร่วม อันเนื่องมาจากการต้องการรวมศูนย์อำนาจ การสั่งการ ในขณะที่การเมืองพม่าจะเริ่มฟื้นความมีเสถียรภาพ เพื่อเป็นการประกันอำนาจการเจรจา ต่อรองต่ออีกฝ่ายหนึ่ง

¹³ สัมภาษณ์นายทหารระดับสูง ในกองบัญชาการทหารสูงสุดกัมพูชา, 24 ก.พ.2544.

แผนผังที่ 8 โครงสร้างการจัดกระทรวงกลาโหม

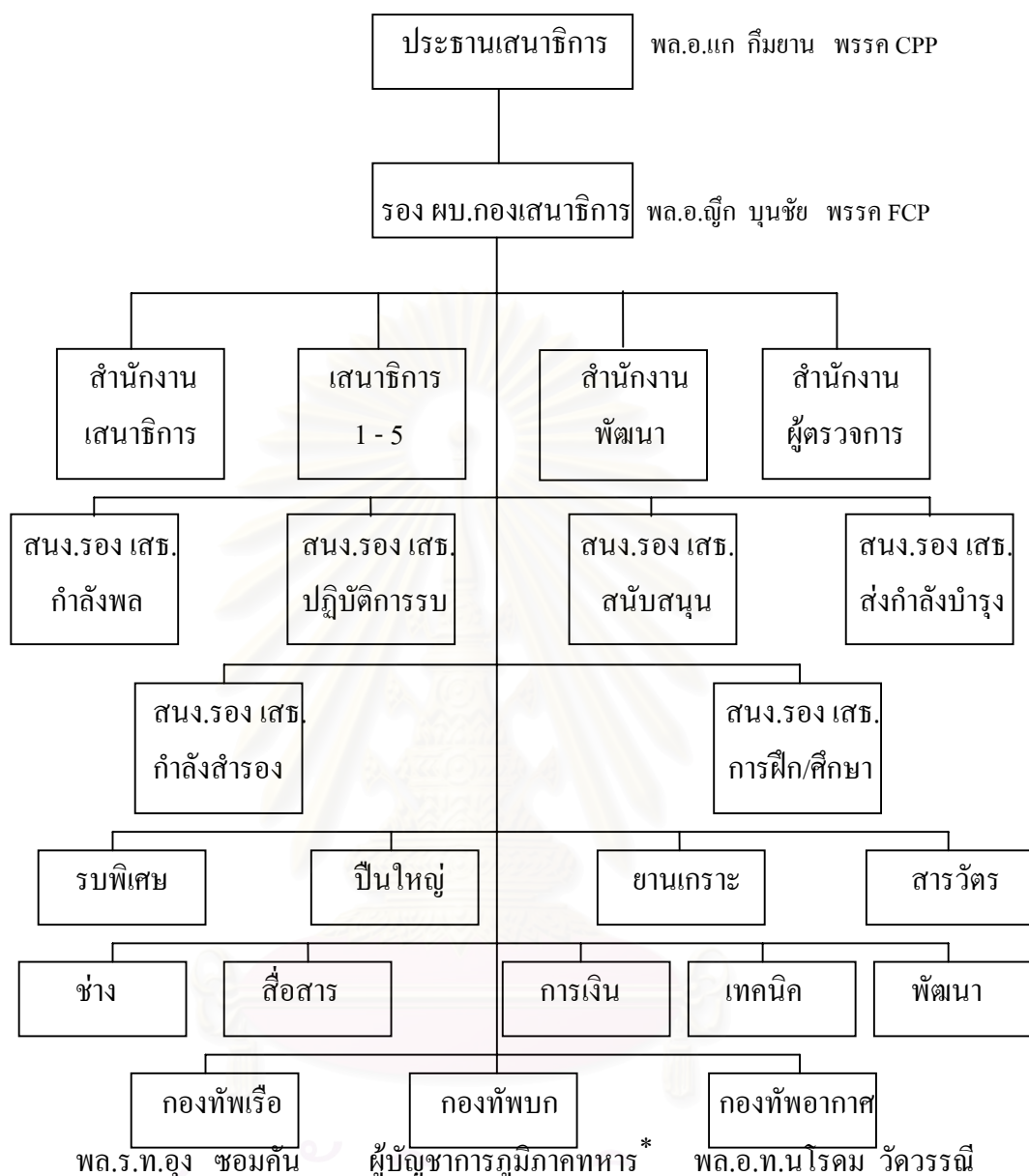
สำหรับกระทรวงกลาโหมนั้น หากพิจารณาตามโครงสร้างของการจัดแล้วจะเห็นได้ว่า ส่วนงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโดยตรงในการวางแผนการรักษาความมั่นคงนั้น คือ สำนักงานด้านการทหาร ซึ่งมี พล.ต.เชนา สัก เป็นหัวหน้าสำนักงาน สำนักงานด้านกิจการพลเรือน มี พล.ต.

นีม สุวัต เป็นหัวหน้าสำนักงาน สำนักงานสนับสนุน มี พล.ต.ชุม ชมนาง เป็นหัวหน้าสำนักงาน และสำนักงานระหว่างประเทศ ซึ่งมี พล.ต.ลาย บุนสง เป็นหัวหน้าสำนักงาน อย่างไรก็ตาม ในห้วงระยะเวลาปี ค.ศ.1993 นั้น การดำเนินการวางแผนการรักษาความมั่นคงการป้องกันประเทศ จะมีความสลับซับซ้อนของการจัดองค์การ อาทิเช่น กองทัพแห่งชาติเพิ่งจะได้มีการจัดระเบียบใหม่ (re-grouping) จากกองกำลัง 3 ฝ่าย ดังได้กล่าวแล้ว ในหัวข้อ 2.1 บทที่ 3 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยเฉพาะกับสหประชาชาติ คือ UNTAC ที่มีส่วนในการเสนอนโยบายและการจัดที่เป็นสากลในบางประเด็น อีกทั้งการป้องกันรักษาความมั่นคงภายในประเทศ ในเรื่องของกลุ่มเขมรแดงที่เป็นปัญหาสำคัญตรงหน้าและเป็นแรงกดดันในความปรองดองแห่งชาติ ซึ่งในที่สุดได้กลายเป็นประเด็นขัดแย้งก่อให้เกิดการแตกหักในปี ค.ศ.1997

ใน กองเสนาธิการ ผู้ที่มีบทบาทการกำหนดนโยบาย คือ พล.อ.แก กิมยาน และ พล.อ.ญีก บุนชัย และเชิงโครงสร้างด้านการทหารที่ดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายความมั่นคง คือ สำนักงานเสนาธิการที่ 2 และ 3 โดยมี พล.ต.เจีย สุทธา และ พล.ต.เจีย ซารอน เป็นหัวหน้าตามลำดับ แต่ในปี ค.ศ.1993 กระบวนการกำหนดนโยบายความมั่นคงในการป้องกันประเทศจะเป็นการกำหนดนโยบายจากบุคคลที่มีความสำคัญใน กองเสนาธิการ นโยบาย คือ พล.อ.แก กิมยาน และ พล.อ.ญีก บุนชัย ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่กันคนละพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งทางการเมืองในรัฐบาลผสม ดังนั้นนโยบายจึงต้องเป็นไปตามพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดอยู่ คือ พรรค FCP และพรรค CPP ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ามีการเจรจา การต่อรอง เพื่อการคานอำนาจกันเกิดขึ้น ทำให้ในสองปีแรกคือ ค.ศ.1993 และ ค.ศ.1994 การดำเนินงานในรัฐบาลผสมดูเหมือนมีความราบรื่น ซึ่งทั้งนี้เนื่องจากการพยายามที่จะต่อรองทางอำนาจและผลประโยชน์นั่นเอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปเริ่มเข้าในปีที่สาม ค.ศ.1995 ความแตกแยกในรัฐบาลผสมเริ่มเห็นชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการแตกแยกในที่สุด

ดังนั้น การกำหนดนโยบายเพื่อการแถลงในรัฐสภาจึงเป็นการดำเนินการโดยบุคคลที่อยู่ใน กองเสนาธิการ กองบัญชาการทหารสูงสุด คือ พล.อ.แก กิมยาน ประธานเสนาธิการ สังกัดพรรค CPP และ พล.อ.ญีก บุนชัย รองประธานเสนาธิการ สังกัดพรรค FCP¹⁴

¹⁴ สัมภาษณ์นายทหารระดับสูงในกองเสนาธิการ กองบัญชาการทหารสูงสุดกัมพูชา, 23 ก.พ.2544.

หมายเหตุ เสธ. คือ เสนาธิการ
 สนง. คือ สำนักงาน

แผนผังที่ 9 โครงสร้างการจัดกองเสนาธิการ

* ภูมิภาคทหารที่ 1 พล.ท.เชษฐ์ แก้ว, ภูมิภาคทหารที่ 2 พล.ท.เจ็อน ไช้ะวรรณา, ภูมิภาคทหารที่ 3 พล.ท.ชอม วิดดี, ภูมิภาคทหารที่ 4 พล.ท.คัน ชาเวือน, ภูมิภาคทหารที่ 5 พล.ท.สุน ชาวอน และภูมิภาคทหารพิเศษ พล.ท.ปรม ดิน

4.3 นโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย

ประวัติศาสตร์ของกัมพูชา ได้ผ่านยุคสมัยที่รุ่งเรืองในฐานะเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมยุคโบราณในเอเชีย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ใน ค.ศ.812 ที่ได้ทรงรวบรวมแคว้นเจนละบกและเจนละน้ำให้เป็นปึกแผ่น ต่อมา ค.ศ.1431 เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปรเมศวร ถูกพระบรมราชาธิราชหรือเจ้าสามพระยา แห่งกรุงศรีอยุธยาโจมตีเมือง “ พระนครหลวง ” (Angkor) จึงต้องกลายเป็นเมืองขึ้นของไทย จนกระทั่งถึงยุคล่าอาณานิคม (colonialism) ประเทศฝรั่งเศสได้เข้าครอบครองกัมพูชาตั้งแต่ปี ค.ศ.1863 ถึง ค.ศ.1953 และต่อมาเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ตามข้อตกลงเจนีวาระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1954¹⁵ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่ปี ค.ศ.1954 ถึงปี ค.ศ.1970 เจ้านโรคมสีหนุ ได้ผูกขาดอำนาจปกครองประเทศมาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาพัวพันทางการเมืองและการต่อสู้ทางทหารในสงครามเวียดนาม นายพล ลอน นอล ได้ทำการรัฐประหารจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนมีนาคม 1970 ทำให้เจ้าสีหนุต้องกลายเป็นประมุขแนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาในการต่อต้านสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลลอน นอล¹⁶ ซึ่งมีกองกำลังเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์กัมพูชาหรือเขมรแดงโดยเวียดนามเหนือและจีนเป็นพันธมิตรให้การสนับสนุน แต่จากการไร้เสถียรภาพทางการเมือง การทุจริต ความอ่อนแอทางการเมือง และวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยเจ้าสีหนุ ประกอบกับกระแสความไม่พอใจของกลุ่มชาตินิยมที่เกลียดชังสหรัฐอเมริกา เป็นผลทำให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาหรือเขมรแดง ซึ่งได้รับความช่วยเหลือของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือสามารถระดมกำลังเข้ายึดอำนาจและปกครองกัมพูชาได้เมื่อวันที่ 17 เมษายน 1975¹⁷ แต่ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเมื่อปลายปี ค.ศ.1977 โดยนายเจิว สัมพันธ์ ซึ่งขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ประกาศว่าเวียดนามเป็นศัตรูหมายเลข 1 แทนจักรวรรดินิยมอเมริกา ที่สำคัญคือความตึงเครียดที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามเสื่อมทรามลงอย่างมาก และเวียดนามคาดว่าจีนอยู่เบื้องหลังการคุกคาม การทำหาย ของกัมพูชา จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เวียดนาม

¹⁵ เดวิด พี.แซนด์เลอร์ , ประวัติศาสตร์กัมพูชา, พรรณงาม เ่งาธรรมสาร บรรณาธิการแปล (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ , 1992), หน้า 294.

¹⁶ เพ็ญศรี กาญจนมัย, พัฒนาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, 2537), หน้า 223.

¹⁷ รูเอล เบอร์เกิลอร์, “ กัมพูชาประชาธิปไตย: ที่มาของรัฐเผด็จการสังคมนิยมเบ็ดเสร็จ,” ใน กัมพูชา ภาสกร ศิริยะพันธุ์ แปล เขียน วีระวิทย์ บรรณานิกการ (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, กันยายน 2524), หน้า 6.

สนับสนุนการจัดตั้ง “ แนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาเพื่อการกอบกู้ชาติ ” (Kampuchean National United Front for National Salvation – KNUFNS) ซึ่งมีนายเฮง สัมริน เป็นประธาน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 1978 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การโค่นล้มรัฐบาลนายพอล พต การล้มเลิกมาตรการ/การดำเนินงานที่รุนแรง และการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา¹⁸ กองกำลัง KNUFNS มีกองกำลังและแนวร่วม ประมาณ 20,000 คน ได้ร่วมกับทหารเวียดนามประมาณ 120,000 คน เข้าทำการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 1978 และได้ยึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จในวันที่ 7 มกราคม 1979 เวียดนามจึงได้ใช้กำลังทหารเวียดนาม (ทวน.) เข้าครอบครองกัมพูชา จึงทำให้ประเทศไทยถึงเห็นถึงภัยคุกคามจากการขยายอิทธิพลของเวียดนาม และไม่พอใจต่อการที่เวียดนามละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ด้วยการใช้อำนาจทหารรุกรานกัมพูชา ความขัดแย้ง และสงครามในกัมพูชาส่งผลกระทบต่อไทยอย่างมาก พื้นที่แนวชายแดนที่ติดต่อกันเป็นความยาวถึง 798 กิโลเมตร ทำให้ไทยกลายเป็นประเทศหน้าด่าน (front line state) และต้องรับภาระตามหลักการของมนุษยธรรมต่อผู้ลี้ภัยจากการสู้รบและการอพยพพลัดถิ่นชาวกัมพูชาประมาณ 370,000 คนเศษ ที่หลบหนีภัยสงคราม¹⁹ กองทัพไทยต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบังคับวิธีการสู้รบไม่ให้มีการรุกถ้ำอชิปไต โดยเฉพาะจากการที่เวียดนามมีแผนการใช้อำนาจทหารประมาณ 200,000 คน ที่ประจำอยู่ตามแนวชายแดนเพื่อสนับสนุนกองกำลังฝ่าย " ระบอบเฮง สัมริน " รุกรานไทย ทั้งนี้ ไทยเชื่อว่าท่าทีดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญของแผนการเตรียมจัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนของเวียดนาม²⁰ โดยมีดินแดนไทยบางส่วนรวมเข้าไปอยู่ในสหพันธ์อินโดจีนด้วย ดังนั้น ไทยจึงกลายเป็นพันธมิตรกับจีนต่อต้าน " ระบอบเฮง สัมริน " และเวียดนาม ด้วยมาตรการทั้งทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ

สงครามกลางเมืองในกัมพูชาได้กระจายไปทั่วประเทศ โดยเป็นการสู้รบระหว่าง " ระบอบเฮง สัมริน " ที่มีกำลังทหารเวียดนามหนุนหลัง กับ กองกำลังกลุ่มเขมรสามฝ่าย คือ กองทัพปลดปล่อยแห่งชาติประชาชนเขมร (Khmer People's National Liberation Armed Forces - KPLNF) ฝ่ายนิยมนายซอน ซาน กองทัพแห่งชาตินิยมสมเด็จพระสีหนุ (Army Nationalist Khmer Independence - ANKI) ฝ่ายนิยมเจ้าสีหนุ และกองกำลังฝ่ายเขมรแดง (Democratic of Kampuchea

¹⁸ ธีระ นุชเปี่ยม, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, หน้า 119.

¹⁹ สนั่น ขจรกล้า, “ การส่งผู้ลี้ภัย / ผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาจากประเทศไทยกลับมาตุภูมิ, ” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 35 .2535 . หน้า ๙.

²⁰ ไทยกับปัญหากัมพูชา. ครั้งที่ 1, (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , กรกฎาคม 2528), หน้า 35. และ ภาสกร ศิริยะพันธุ์, เรื่องเดิม . หน้า 47.

– DK) ซึ่งได้จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเรียกว่า รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (Coalition Government of Democratic Kampuchea - CGDK)

ในช่วงนี้ กลุ่มสมาชิกอาเซียนได้ใช้ความพยายามในการที่จะใช้นโยบายทางด้านการทูตในเวทีของ สหประชาชาติ ผลักดันให้กำลังทหารเวียดนามถอนตัวออกไป และเมื่อวันที่ 21 - 22 ตุลาคม 1991 ในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาที่กัมพูชาที่กรุงปารีส (The Paris International Conference on Cambodia – PICC) มีผู้แทนประเทศ 19 ประเทศ ร่วมในพิธีลงนามการแก้ไขปัญหาของกัมพูชาในวันที่ 23 ตุลาคม 1991 เวลา 19.22 (ในกรุงปารีส)²¹ และมอบหมายให้ องค์การถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชาจากสหประชาชาติ (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) กำหนดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา ระหว่างวันที่ 23 – 27 พฤษภาคม 1993

จากที่กล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่ารัฐบาลที่ปกครองประเทศกัมพูชาในแต่ละยุคสมัยนั้น มีกรอบและข้อพิจารณาของนโยบายความมั่นคงไม่เหมือนกัน แต่ก็ได้พยายามที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติไว้เช่นเดียวกัน ในห้วงเวลาก่อนมีการเลือกตั้ง ค.ศ.1993 นโยบายความมั่นคงของกัมพูชา เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของชาตินั้น คือ การกำหนดภัยคุกคามจากทิศทางประเทศไทย ซึ่งแม้ว่าจะมีการถอนกำลังทหารเวียดนามออกไปจากกัมพูชาตามที่ประกาศ แต่ก็ยังมีการคงกำลังไว้ในรูปแบบต่างๆ²² โดยเฉพาะการเป็นที่ปรึกษาในระดับสูงในการกำหนดนโยบาย จึงทำให้รัฐบาลกัมพูชาขณะนั้นจึงมีนโยบายด้านความมั่นคงที่มีผลกระทบต่อไทยเป็นอย่างมาก ด้วยการใช้ปฏิบัติการกวาดล้างกำลังของกลุ่มต่อต้านบริเวณชายแดนไทย/กัมพูชาต่อไป เมื่อฝ่ายรัฐบาลพนมเปญมั่นใจว่าจะสามารถต้านทานการโจมตีจากกองกำลังกลุ่มต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายเขมรแดงได้ พลเอก เตียบ บันห์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการป้องกันประเทศ ได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กัมพูชาให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายต่อต้าน เพื่อรัฐบาลกัมพูชาจะได้จำกัดสงครามภายในไม่ให้ขยายตัว²³ สิ่งที่ พลเอก เตียบ บันห์ เรียกร้องนี้ยึดหลักข้อเสนอของนายสุน เชน ในการประชุมนานาชาติที่กรุงปารีส ที่ให้การถอนกำลังของเวียดนามเชื่อมโยงกับการลดความช่วยเหลือแก่ฝ่ายต่อต้านจากภายนอก นั้นหมายถึง “ ประเทศไทย ” ซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนสนับสนุน

²¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 122.

²² ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก , “ ข้อมูลประเทศกัมพูชา ” , 2523.

²³ วัชรินทร์ ยงศิริ , “ กัมพูชา ” , เอเชียรายปี 1990/2533 , (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533) , หน้า 123.

ให้มีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านนั่นเอง จึงสรุปได้ว่านโยบายความมั่นคงของรัฐบาล กัมพูชาขณะนั้น ยังคงมีแนวความคิดว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นภัยคุกคามต่อกัมพูชา แต่ต่อมา เมื่อปี ค.ศ.1993 ที่ประเทศกัมพูชาได้มีการเลือกตั้งและจัดตั้ง “ รัฐบาลผสม ” ขึ้น จึงได้ประกาศ นโยบายของชาติที่มุ่งเน้นการรักษาความมั่นคงภายในประเทศเป็นหลัก อันมีเหตุผลเนื่องมาจาก ยังคงมีกองกำลังของฝ่ายเขมรแดงที่ยังคงเป็นภัยคุกคามความไม่สงบของชาติอยู่ สำหรับประเทศไทยนั้น กัมพูชามีแนวทางนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกัน ตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้

อย่างไรก็ดี ปัญหาทางด้านการเมืองภายในประเทศในรัฐบาลผสม ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 นั้น เป็นการต่อสู้ เป็นการต่อรอง และการเจรจา ทางด้านการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ต่อกลุ่ม ของตนเอง และทำให้ส่งผลต่อความมั่นคงในการป้องกันประเทศ คือ

4.3.1 ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ รัฐบาลกัมพูชา ปี ค.ศ.1993 ²⁴

- 1) ทำการปราบปราม และลดอิทธิพลของกองกำลังเขมรแดง ด้วยการใช้นโยบายการ กดดันทางทหาร ควบคู่ไปกับมาตรการทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา
- 2) รักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงภายในประเทศ
- 3) ปฏิรูป และเสริมสร้างกองทัพให้ทันสมัย ทั้งด้านกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์
- 4) ดำเนินการเพื่อดึงมวลชนของฝ่ายเขมรแดงให้กลับมาเป็นฝ่ายรัฐบาล

4.3.2 แนวทางของนโยบาย ด้านการป้องกันประเทศ

ประเทศกัมพูชา มีนโยบายไม่แทรกแซง ไม่รุกรานประเทศอื่น และมีนโยบายอยู่ร่วม อย่างสันติวิธีกับประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับความมั่นคงภายในประเทศ กองทัพแห่งชาติ ดำเนินการ ปราบปรามและลดอิทธิพลของกองกำลังเขมรแดง ด้วยการใช้นโยบายการกดดันทางทหาร ควบคู่ไปกับ มาตรการด้านเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา เพื่อดึงมวลชนของฝ่ายเขมรแดงให้กลับมาเป็นฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งทำการปฏิรูปและเสริมสร้างกองทัพให้ทันสมัย ทั้งด้านกำลังพลและอาวุธยุทโธปกรณ์

²⁴ กองทัพบก , “ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา , ” (2539) หน้า 2 – 117. และ 5 – 3.(เอกสาร ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ในการดำเนินการเกี่ยวกับความมั่นคงต่อไทยนั้น ประเทศกัมพูชาได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานกับกองทัพไทย²⁵ เรื่อง การก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานกับกองทัพไทย เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และงานกับกองทัพไทย อันนำไปสู่ความสงบและความปลอดภัยตามแนวชายแดนไทย/กัมพูชา เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 1995 โดยมีมาตรากำหนดไว้ จำนวน 9 มาตรา ซึ่งมีมาตราที่สำคัญๆ (โปรดดู ผนวก ค. คำสั่งคณะกรรมการประสานงานกัมพูชา) คือ

- มาตรา 1 การก่อตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อประสานงานกับกองทัพไทย ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี คนที่ 1 และคนที่ 2 และเป็นผู้บัญชาการกองทัพแห่งชาติกัมพูชา ร่วม
- มาตรา 2 จัดตั้ง คณะกรรมการถาวร ช่วยเหลือคณะกรรมการด้านการแก้ปัญหา ในงานประจำวัน
- มาตรา 3 จัดตั้ง รองคณะกรรมการ และหน่วยงาน เพื่อประจำการตามภูมิภาค ทหารต่างๆ
- มาตรา 4 กำหนดหน้าที่คณะกรรมการ ให้ประสานงานกับกองทัพไทย เพื่อหารือแก้ปัญหาอันให้ดีขึ้นในทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนกัมพูชา/ไทย
- มาตรา 5 กำหนดสถานที่ทำงานของคณะกรรมการถาวร ที่ กองบัญชาการ ป้องกันชายแดนเสนาธิการทหารสูงสุด

4.4 การป้องกันประเทศของกัมพูชา

การดำเนินการป้องกันประเทศให้ประสบผลสำเร็จ โดยกระทรวงกลาโหมนั้น ผู้บัญชาการทหารสูงสุดร่วม ของกัมพูชา ได้ยึดถือปฏิบัติตาม เป้าหมายของการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ผลประโยชน์ระยะยาวของชาติ แนวทางการเมืองของรัฐบาล และเสถียรภาพของอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

4.4.1 การป้องกันราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นภาระหน้าที่ของกองทัพแห่งชาติ กัมพูชาที่จะปกป้องเอกราช,อำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกำหนดไว้ในบทความที่ 2 ของรัฐธรรมนูญ กองทัพแห่งชาติกัมพูชาได้รับมอบหมายให้ขัดขวาง ยับยั้งการรุกราน หรือการ ก่อกวน โดยกองกำลังอื่นๆ บนแผ่นดินกัมพูชา เพื่อให้การปฏิบัติการเป็นผลสำเร็จ กองทัพแห่งชาติต้อง มีขนาดกองทัพที่เหมาะสม มีขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ , มีความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญ

²⁵ ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ , หน้า 5-113.

มีความพร้อมรบ มีความสามารถในการรบ และจัดกำลังตามสภาพภูมิประเทศ ตามสถานการณ์ ภายใต้ความขาดแคลนเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีความต้องการส่งกำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ชายแดน และตามเกาะต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณรอยต่อเขตแดนทางทะเล เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตามจะไม่แสดงท่าทีที่เป็นศัตรู หรือมีท่าทีแข่งขันอย่างใดอย่างหนึ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน และพิจารณา พัฒนารูปแบบของกองหนุน รวมทั้งระบบการเกณฑ์ทหาร

4.4.2 การพัฒนาคุณภาพของกำลังทางบก ตามภาระหน้าที่ของกองทัพแห่งชาติ กัมพูชา ต้องเพิ่มพูน พัฒนาขีดความสามารถเป็นบุคคล ด้านการฝึก/ศึกษา , พัฒนาคือความเป็นอยู่ ขวัญของทหารและครอบครัวโดยการให้ค่าตอบแทนที่ดีขึ้น, ดำรงระบบการควบคุมบังคับบัญชา, ความเป็นหน่วย, การปฏิบัติการร่วมกับมิตรประเทศของกำลังทางบก และสนับสนุนการใช้ เทคโนโลยีที่จะพัฒนาขีดความสามารถ โดยเฉพาะกองกำลังเคลื่อนที่ทางบก

4.4.3 การรักษาความปลอดภัย เสถียรภาพและสังคม ทุกส่วนราชการกำลังทางบก มีความจำเป็นที่จะต้องประกันถึงความปลอดภัยและสังคม ด้วยการทำให้สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป สงบลง สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจกองทัพแห่งชาติ ต้องมีส่วนร่วมในการลดอาชญากรรม ซึ่งสันคลอน ความสงบของสังคม, ดูแลผู้พิการ ครอบครัวที่เจ็บป่วยและทหารผ่านศึก เพื่อให้มั่นใจว่าตน สามารถอยู่ร่วมสังคมได้ด้วยดี, ขัดขวางการทำลายทรัพยากรของชาติ และพัฒนางานกิจการพลเรือน เพื่อให้แน่ใจว่าประชาชนมีความเข้าใจการปฏิบัติการของทหาร ว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย การปฏิบัติการเหล่านี้ มุ่งกระทำเพื่อมนุษยธรรม อาทิเช่น การช่าง การก่อสร้าง, การช่วยเหลือชีวิต ในภาวะฉุกเฉิน และการปฏิบัติการกิจการพลเรือนอื่น ๆ

4.4.4 ความเป็นกลางของกำลังทางบก บทเรียนที่กองทัพได้รับในกรณีที่ได้เคย เข้าไปมีส่วนในการปฏิบัติการกิจ การรักษาความปลอดภัยครั้งสำคัญตามนโยบายการป้องกัน ประเทศ กองทัพได้มีความพยายามที่จะสร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของทหาร ในห้วงที่ผ่านมารัฐบาล ได้มอบนโยบายโดยตรงต่อกำลังทางบก ถือว่าเป็นการเพิ่มความเชื่อถือให้กับทหาร ซึ่งในอนาคต กำลังของกองทัพแห่งชาติจะต้องปรับปรุงการควบคุมบังคับบัญชา และไม่ยุ่งกับการเมือง ขยายผลการ ศึกษาด้านกฎหมายให้กับกำลังพลทุกนาย ได้มีความเข้าใจในศักดิ์ศรีและความเป็นทหารในองค์พระ มหากษัตริย์ ในขณะที่เดียวกันความสามัคคีในหมู่คณะเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติและการแก้ไข

ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและชอบโดยกฎหมาย และมีความพยายามอย่างสูงสุดที่จะยกเลิกสิ่งที่เกินความจำเป็น สิ่งที่ไม่มีระบบในสมัยกสิยุคในอดีต หรือสิ่งที่ล้วนเป็นผลประโยชน์ของกลุ่มนักการเมือง

4.4.5 ความร่วมมือกับนานาชาติ จากการที่กัมพูชาได้ถอนนโยบายเป็นกลางไม่อนุญาติให้มีฐานทัพของต่างชาติ, ความร่วมมือกับนานาชาติด้านการรักษาความปลอดภัย ซึ่งอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญของกัมพูชา กัมพูชาจะไม่เข้าร่วมปฏิบัติการป้องกันใด ๆ ที่ไม่เป็นกลาง อย่างไรก็ตาม กัมพูชามองว่าความร่วมมือภายในองค์กร ARF จะเป็นโอกาสดีเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในภูมิภาคและภายใต้ต้นนโยบายนี้กองทัพแห่งชาติกัมพูชา จะต้องขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ในประเด็นการป้องกันพื้นที่ชายแดนในกรอบของคณะกรรมการแก้ปัญหาชายแดน, ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับองค์กร ARF ²⁶ เพื่อการรักษาความปลอดภัย และเสถียรภาพของภูมิภาค, พยายามหาหนทางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางทหารกับมิตรประเทศ ด้วยการฝึก, การตรวจเยี่ยม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร, ขยายงานและดำรงการให้ความร่วมมือแบบทวิภาคีกับมิตรประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือ การดำเนินงานของกองทัพแห่งชาติกัมพูชาในภารกิจป้องกันประเทศ, เสริมสร้างกองทัพแห่งชาติกัมพูชาให้มีขีดความสามารถ และสามารถเข้าปฏิบัติหน้าที่รักษาสันติภาพร่วมกับ UN ในอนาคต

4.5 ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของนโยบายต่อไทย

นโยบายต่างประเทศของไทยในอดีตนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง และโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสงครามเย็นที่มีการแบ่งโลกออกเป็น 2 ฝ่าย ระหว่างสหรัฐอเมริกาผู้นำโลกเสรี และอดีตสหภาพโซเวียต ผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์ ภัยคุกคามทางด้านอุดมการณ์จากลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้ไทยต้องเข้าร่วมเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับโลกเสรี โดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านการเมืองและการทหารมาโดยตลอด โดยหวังพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในการประกันความมั่นคงจากการรุกรานจากภายนอก มีการทำสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ ค.ศ.1954 การดำเนินนโยบายของไทยจึงมีส่วนที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งในยุคของสงครามเวียดนาม ไทยได้ส่งกำลังทหารเข้าไปร่วมในการต่อสู้ในเวียดนาม และสำหรับกัมพูชา และ ลาว นั้น ไทยได้ร่วมมือกับ

²⁶ พิษณุ สุวรรณชฎ, สามทศวรรษอาเซียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 138.

สหรัฐอเมริกา ส่งผู้ชำนาญการทางทหารอย่างลับๆ เข้าช่วยเหลือรัฐบาลฝ่ายขวาของทั้งสองประเทศต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งไทยเองมีแนวคิดว่าการส่งกำลังทหารส่วนหนึ่งเข้าร่วมการต่อสู้ภายนอกประเทศในระยะไกลก่อนที่ภัยจะมาถึงตัว ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองที่เหมาะสมในขณะนั้น

อย่างไรก็ตามในทศวรรษที่ 1970 เป็นทศวรรษที่มีความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค ประเทศไทยเป็นประเทศเล็กจึงจำเป็นต้องปรับนโยบาย (adjustment) ตามสถานการณ์ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน จากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 มีส่วนทำให้ไทยต้องปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ โดยประเทศไทยได้ลดความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกากลางและเรียกร้องให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกไปจากประเทศและหันไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกทั้งเริ่มให้ความสำคัญกับโซเวียต อาจกล่าวได้ว่าไทยพยายามปรับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจในลักษณะ Equi - distance คือให้ความสำคัญเท่าๆกัน ส่วนความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านก็มีการปรับไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ใน ลาว กัมพูชา และเวียดนาม หลังสงครามเวียดนามยุติลงในปี ค.ศ.1975 ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในปี ค.ศ.1975 เฉพาะอย่างยิ่งในลาวและกัมพูชาทำให้ประเทศไทยขาดรัฐกันชน (buffer state) ต้องเผชิญหน้าและมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีอุดมการณ์และระบบการเมือง เศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นครั้งแรก จึงทำให้ไทยต้องใช้นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง ๆ ที่ยังมีความหวาดระแวงต่อกัน

ในวันที่ 17 เมษายน 1975 ฝ่ายเขมรแดงได้โค่นล้มรัฐบาลลอน นอล ลงได้แล้ว ประชาชนก็ได้ให้การต้อนรับฝ่ายเขมรแดง เป็นอย่างดี แต่ไม่นานหลังจากนั้น เขมรแดงก็ได้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ โดยการให้ประชาชนออกไปอยู่ในพื้นที่ชนบท เร่งดำเนินการจัดระบบการปกครองตนเองในระดับกลางจนถึงระดับสูงตามแนวทางในระบบคอมมิวนิสต์และใช้การบังคับอย่างรุนแรง เพื่อมุ่งเน้นการสร้างผลผลิตทางด้านกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันการกวาดล้างกลุ่มที่เป็นฝ่ายตรงกันข้าม ทั้งฝ่ายรัฐบาลลอน นอล และกลุ่มร่วมเวียดนาม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จึงได้เริ่มขึ้น (genocide) ความเหี้ยมโหดของเขมรแดงที่ปรากฏข่าวสารในทางลบได้แพร่ออกไปทั่วโลก เขมรแดงได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นศัตรูกับเพื่อนบ้านอย่างเปิดเผยโดยเฉพาะกับเวียดนาม ความขัดแย้งที่เคยซ่อนเร้นอยู่ได้เผยออกมาอย่างชัดเจน การสู้รบบริเวณแนวชายแดนกัมพูชา/เวียดนาม เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ปีแรกที่แต่ละประเทศทั้งสองรบชนะสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย กัมพูชาได้สนับสนุน

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เขตอีสานตอนใต้หรือในนาม " องค์การเชียม " อย่างเปิดเผย เป็นเหตุให้การก่อการร้ายบริเวณชายแดนไทย/กัมพูชา มีความรุนแรงมาก ซึ่งได้สร้างปัญหาความมั่นคงให้กับไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ.1976 - 1977 ที่ฝ่ายเขมรแดงได้ใช้กำลังลอบโจมตีและเผาทำลายหมู่บ้านตามแนวชายแดนหลายหมู่บ้าน และในเวลาเดียวกันนี้เองที่ไทยจึงต้องให้การสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มเขมรต่อต้านบริเวณชายแดนไทย/กัมพูชา ซึ่งต่อมาเขมรกลุ่มนี้เป็นรากฐานการจัดตั้งกองกำลังกลุ่มต่อต้าน (หรือกลุ่มผู้รักชาติ) ชาวกัมพูชาฝ่ายเสรีนิยม

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มอินโดจีนได้มีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญในห้วงปี ค.ศ.1980 - 1988 ช่วงของรัฐบาลที่มี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (โปรดดู ผนวก ง. คำแถลงนโยบาย ของรัฐบาลต่อรัฐสภาไทย) ภัยคุกคามจากภายนอกทางด้านตะวันออกสืบเนื่องมาจากการขยายอิทธิพลของเวียดนามในลาวและการยึดครองกัมพูชา ซึ่งมีพรมแดนติดกับไทย ทำให้ผู้นำไทยกังวลว่าเวียดนามจะขยายอิทธิพลเข้ามาในภาคอีสานของไทย ดังนั้น ไทยจึงมีนโยบายต่างประเทศที่เน้นเรื่อง “ ความมั่นคง ” (security-oriented) และดำเนินไปในลักษณะรอบด้าน (omni-directions) เพื่อแสวงหามิตรประเทศในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนาม ที่ได้รับการสนับสนุนจากอดีตสหภาพโซเวียต โดยร่วมมือกับอาเซียนและจีนผลักดันให้เกิดสันติภาพในกัมพูชา

ห้วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นห้วงแห่งการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น สถานการณ์โลกได้คลี่คลายจากความขัดแย้งไปสู่การร่วมมือ จากการเผชิญหน้าไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ผู้นำรัฐบาลได้เปลี่ยนจาก พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็น พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ซึ่งได้จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศตั้งแต่เดือนสิงหาคม 1988 จนถึงกุมภาพันธ์ 1991 พล.อ.ชาติชายฯ ได้ประกาศนโยบายที่จะเปลี่ยนอินโดจีน “ สนามรบเป็นสนามการค้า ” ทันทิที่เข้ารับตำแหน่ง โดยมีจุดประสงค์สำคัญอยู่ที่การขยายตลาดและการแสวงหาแหล่งทรัพยากรในอินโดจีนและพม่า นอกจากนี้ก็ดูจะมีความมุ่งหมายที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการเงิน และเป็นประตูสู่อินโดจีนและพม่าไปในขณะเดียวกันด้วย โดยให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงหรือภัยคุกคามจากนอกประเทศเป็นเรื่องรอง

แนวนโยบายนี้ได้รับการตอกย้ำโดยนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน ที่เน้นเรื่องความผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างกันโดยมีความไว้เนื้อเชื่อใจเป็นรากฐานในความสัมพันธ์บนผลประโยชน์ร่วมกัน

นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในห้วงทศวรรษที่ 1990 ถึงปัจจุบัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากทศวรรษที่ผ่านมามากนัก นโยบายที่สำคัญยังคงมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน โดยเน้นความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญและหลีกเลี่ยงที่จะนำปัญหาด้านความมั่นคงมาเป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบาย แต่ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องนี้อยู่บ้างเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 1997 ข้อ 3.1 ส่งเสริมมิตรภาพ สมานฉันท์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกโดยใช้ศักยภาพและประสบการณ์ทางการทูตของไทยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และ ข้อ 2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของกองทัพในการปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งในการร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์และความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ โดยใช้ศักยภาพของกองทัพที่มีอยู่แล้ว

จากการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศของกัมพูชาต่อไทย ที่กล่าวมาแล้วนั้น ฝ่ายไทยก็ได้มีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อกัมพูชาในห้วง ค.ศ.1996 - 1998²⁷ ดังนี้-

วัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

- 1) ให้กัมพูชามีเสถียรภาพ มีความเจริญก้าวหน้า มีความสัมพันธ์อันดีกับไทย และดำรงอยู่ร่วมกัน
- 2) ให้มีการขจัดความหวาดระแวงและสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน
- 3) ให้มีความมั่นคงปลอดภัยบริเวณชายแดนของไทย - กัมพูชา

และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ รัฐบาลไทย ได้ออกนโยบายเพื่อปฏิบัติ 17 ข้อ คือ

- 1) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นทุกระดับ ทั้งในระดับรัฐบาล ระดับท้องถิ่น และระดับประชาชน
- 2) ขจัดเงื่อนไขของความขัดแย้งระหว่างกัน และแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี โดยใช้กลไกทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคตามลำดับ
- 3) สนับสนุนและร่วมมือกับกัมพูชา ในการเสริมสร้างความปรองดองในชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

²⁷ สภาความมั่นคงแห่งชาติ, นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2541 - 2544) .(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

- 4) สนับสนุนและช่วยเหลือแก้มัพชวให้มืบทบพทสูงจึ้นในอาเชียน
- 5) สนับสนุนและส่งเสริม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของมัพชว
- 6) ส่งเสริมให้มืการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในมัพชว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเส้นทางคมนาคม เพื่อเชื่อมโยงกับมัพชวเพื่อประโยชน์ในการขยายการค้าขายชายแดน การท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ในระดับประชาชน
- 7) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา การศึกษา และการท่องเที่ยว โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันและให้การช่วยเหลือสนับสนุนอย่างจริงใจ
- 8) ไม่ให้การสนับสนุนกองกำลังของเขมรฝ่ายต่างๆ ที่ยังคงมีฐานปฏิบัติการใกล้ชายแดนไทย
- 9) ความเชื่อถือไว้วางใจบนพื้นฐานของความจริงใจ และผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ
- 10) ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนไทยที่น่าเชื่อถือทำการค้า และการลงทุนในมัพชว โดยคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์ และสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชนไทยบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน
- 11) ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ ด้านวิชาการ และการสาธารณสุข ฯลฯ โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมัพชวทางด้านการสร้างงานและคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
- 12) การปราบปราม ปัญหาอาชญากรรมบริเวณชายแดน การค้าอาวุธสงคราม การค้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมือง โดยใช้กลไกร่วมที่มีอยู่ให้ได้ผลอย่างจริงจังและเป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- 13) สกัดกั้นและอำนวยความสะดวก ในการส่งกลับผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบเข้าไปในเขตมัพชว
- 14) อำนวยความสะดวกให้องค์การเอกชน เข้าไปให้ความช่วยเหลือชาวมัพชวในเขตมัพชว
- 15) เร่งเตรียมความพร้อมร่วมของไทย-มัพชว สำหรับการเจรจาแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทย-มัพชว ทั้งทางบก ทางทะเล เพื่อลดเงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างกัน
- 16) ดำเนินการอย่างเป็นทางการ ในการประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการจิตวิทยาเชิงรุกต่อมัพชว เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกระชับความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างกันรวมทั้งต่อประชาคมโลกให้เข้าใจและสนับสนุนท่าทีของไทยต่อมัพชว

17) กำกับดูแล ให้การดำเนินนโยบายความมั่นคงแห่งชาติไทยต่อกัมพูชาเป็นไป โดยมีเอกภาพและสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติไทย

จากวัตถุประสงค์ และนโยบายดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงคมนาคม ทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยเฉพาะในส่วนของกระทรวงกลาโหมรับผิดชอบในงานนโยบายในข้อ 1, 2, 3, 8, 12, 13, 15 และ 16 และจากการดำเนินตามนโยบายทำให้ด้านความมั่นคง โดยเฉพาะตามแนวชายแดนในกรณีการวางกำลังทหารเพื่อป้องกันภัยคุกคามอันอาจเกิดขึ้น มาเป็นการลดกำลังทหารลง ซึ่งทำให้ประหยัดงบประมาณ และลดอัตราเสี่ยงในการสูญเสียของกำลังทหารลงด้วย²⁸ แต่อย่างไรก็ดีจากมิติของความมั่นคงที่มีอยู่หลายมิติ จึงทำให้ความมั่นคงบริเวณแนวชายแดนไทย/กัมพูชา บางประการยังคงมีอยู่ เช่น ปัญหาเส้นเขตแดน การเคลื่อนย้ายแรงงาน อาชญากรรมชายแดน ปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาเรื่องสินค้าหนีภาษี เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁸ สัมภาษณ์นายทหาร กองทัพบกไทย กองพลทหารราบที่ 12 , 27 ก.พ.2544.

บทที่ 5

วิเคราะห์

ประเทศกัมพูชา เป็นประเทศที่ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์เพียงพอสำหรับการพัฒนาประเทศ แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้เนื่องจากติดจำกัดเกี่ยวกับเทคโนโลยี โดยเฉพาะพื้นที่ทางด้านตะวันตกของประเทศที่มีแนวเขตแดนติดกับประเทศไทย ประมาณ 725 กิโลเมตร ซึ่งยังคงมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย มีทรัพยากรแร่ธาตุที่มีค่าเป็นจำนวนมากบริเวณเทือกเขาและที่สำคัญ คือ การมีสิ่งมหัศจรรย์ของโลก คือ นครวัด นครธม มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเสียมราฐ ย่อมย้าให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ทางตะวันตกของประเทศและลักษณะภูมิรัฐศาสตร์ที่เกื้อหนุนความมั่นคงได้เป็นอย่างดี สำหรับวิวัฒนาการด้านการเมืองของกัมพูชานั้นเมื่อย้อนอดีตไปใน ค.ศ.1432 - 1863 สมัยที่กัมพูชาได้เสื่อมโทรมลงทุกด้านทั้งทางอำนาจ และศิลปวัฒนธรรม ฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลเข้าสู่อินโดจีนและครอบครองกัมพูชาได้ในที่สุดเมื่อ 11 สิงหาคม 1863 และเมื่อมีการนำการศึกษาแผนใหม่มาใช้จึงก่อให้เกิดความเป็นชาตินิยมขึ้นในกัมพูชา และได้ก่อให้เกิดผู้นำของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา การเมืองของกัมพูชานั้นเริ่มมีการปกครองเป็นแบบสากลในปี ค.ศ.1955 โดยเจ้าันโรคมสีหนุ ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อดำเนินการทางการเมือง และได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาในต้นทศวรรษ 1960 เมื่อสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาพัวพันทางการเมืองและการต่อสู้ทางทหารในสงครามเวียดนาม นายพล ลอน นอล ได้ทำการรัฐประหารด้วยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา จึงทำให้เจ้าสีหนุต้องกลายมาเป็นประมุขแนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาซึ่งมีกองกำลังกลุ่มต่อต้านเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์กัมพูชาหรือเขมรแดง โดยมีเวียดนามและจีนเป็นพันธมิตรและสามารถนำกำลังเข้ายึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ 17 เมษายน 1975 เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ กัมพูชาประชาธิปไตย ” (Democratic Kampuchea) และจากการที่อุดมการณ์ของเขมรแดงเน้นการจัดระเบียบทางการเมือง การมีอำนาจธิปไตย ความเป็นตัวของตัวเองและการพึ่งตนเองอย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้ในขณะนั้นกัมพูชาจึงไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากภายนอก และไม่ยอมเป็นพันธมิตรกับชาติใดๆแม้แต่ประเทศเวียดนาม ซึ่งต่อมาได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อปลายปี ค.ศ.1977 แต่ที่สำคัญคือ ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามเสื่อมทรามลงอย่างมาก ทำให้เวียดนามคิดว่าจีนอยู่เบื้องหลังการคุกคาม การทำทลายของกัมพูชาต่อเวียดนาม จึงเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่เวียดนามได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้ง “ แนวร่วมแห่งชาติกัมพูชาเพื่อการกอบกู้ชาติ ” (Kampuchean National United Front for National Salvation – KNUFNS) ซึ่งมีนายเฮง สัมริน เป็นประธาน เมื่อ 2 ธันวาคม 1978 โดยมีวัตถุประสงค์คือ การโค่นล้มรัฐบาลนาย พอล พต

และต่อมาได้นำกองกำลัง KNUFNS ประมาณ 20,000 คน ร่วมกับทหารเวียดนาม ทำการยึดกรุงพนมเปญ ได้สำเร็จในวันที่ 7 มกราคม 1979 เหตุการณ์นี้นำไปสู่การเกิดสงครามกลางเมือง ในประเทศกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง การสู้รบได้กระจายไปทั่วทั้งพื้นที่ประเทศกัมพูชา โดยกองกำลังกลุ่มต่อต้านที่ประกอบด้วยเขมร 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิคมเจ้าสีหนุ ฝ่ายนิคมนายซอน ซาน และฝ่ายเขมรแดง ได้จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นเป็น “ รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ” (The Coalition Government of Democratic Kampuchea – CGDK) และได้ใช้ยุทธวิธีการรบแบบกองโจร โดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดนไทย/กัมพูชา ได้มีการสู้รบอย่างรุนแรงเป็นผลให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการสู้รบในสงครามกลางเมืองกัมพูชาโดยตรง อาทิเช่น การต่อสู้ของฝ่ายรัฐบาลทั้งสองฝ่ายบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ทำให้ประชาชนไทยบริเวณชายแดนได้รับผลกระทบจากการสู้รบ ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีความปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง รวมทั้งการที่ประเทศไทยต้องรับภาระในการรับผู้อพยพผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบชาวกัมพูชาที่เข้ามาในประเทศไทย ทำให้ต้องจัดตั้งศูนย์อพยพขึ้นบริเวณชายแดนและพื้นที่ภายในบางพื้นที่ เพื่อให้ผู้อพยพหลบหนีเหล่านั้นปลอดภัย อันส่งผลกระทบต่อด้านสังคมที่สำคัญประการหนึ่งกับประชาชนคนไทยบริเวณชายแดน ที่มองว่ารัฐบาลไทยให้ความอนุเคราะห์ ดูแล ประชาชนต่างชาตินั้นมากกว่าประชาชนของประเทศตนเอง รวมทั้งเกิดปัญหาที่ตามมาในเรื่องการค้าขายตามแนวชายแดน การลักลอบขนย้ายสินค้าเถื่อน การเกิดกระบวนการค้าขายแรงงานเถื่อน ปัญหาโสเภณี ปัญหาทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น อันเป็นปัญหาต่อเนื่องถึงแม้จะปิดศูนย์อพยพตั้งแต่ ค.ศ.1993 แล้วก็ตาม ปัญหาต่างๆก็ยังส่งผลมาถึงปัจจุบัน ในสงครามกลางเมืองนั้น ฝ่ายต่อต้านได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยมีเจ้านโรดมสีหนุ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายเจิว สัมพันธ์ หัวหน้ากลุ่มเขมรประชาธิปไตยเป็นรองประธานาธิบดี และนายซอน ซาน หัวหน้าแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติเพื่อประชาชนกัมพูชาเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็ไม่สามารถดำเนินงานไปอย่างราบรื่น เนื่องจากประสบปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มจากการที่มีอุดมการณ์ด้านการเมือง การปกครองแตกต่างกัน และรวมทั้งความแตกต่างของการช่วยเหลือจากต่างประเทศ คือ ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายนายซอน ซาน ประเทศค่ายเสรีนิยม เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศเอเชีย ให้การสนับสนุน สำหรับฝ่ายนายพอล พต หรือ ฝ่ายเขมรแดง ประเทศจีน ให้การสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้พยายามที่จะผลักดันให้ปัญหาของกัมพูชาเป็นปัญหาส่วนรวมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และของเอเชียรวมทั้งให้มีการเจรจาในเวทีโลกด้วยการพยายามผลักดัน เสนอปัญหาการกัมพูชาเข้าในการประชุมใหญ่ของสหประชาชาติ ในที่สุดเมื่อวันที่ 21 - 22 ตุลาคม 1991 ในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาการกัมพูชาที่กรุงปารีส (The Paris International Conference on Cambodia – PICC) มีการร่วมพิธีลงนามการแก้ไขปัญหของกัมพูชาในวันที่ 23 ตุลาคม 1991 และมอบหมายให้องค์การถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชาจากสหประชาชาติ (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) กำหนด

การเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา ระหว่างวันที่ 23 – 27 พฤษภาคม 1993 ซึ่งการเลือกตั้งได้ดำเนินการเป็นผลสำเร็จ แต่การรวบรวมชาติกัมพูชาหรือการให้เกิดการปรองดองของชนชาติกัมพูชา ยังไม่สามารถกระทำได้เป็นผลสำเร็จเนื่องจากฝ่ายเขมรแดงไม่ยอมรับร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง รวมทั้งไม่ยอมรับร่วมในการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติกัมพูชาด้วย สำหรับผลการเลือกตั้งที่สหประชาชาติประกาศยอมรับอย่างเป็นทางการนั้น ทำให้ฝ่ายกัมพูชา นายเฮง สัมริน นายเจีย ชิม และนายฮุน เซน หรือรัฐบาลเฮง สัมริน ไม่พอใจเนื่องจากแพ้การเลือก จึงได้ใช้กองกำลังทหารที่มีอยู่เหนือกว่าเข้าทำการกดดันจนในที่สุดเจ้าหน้าโรดมสีหนุต้องเข้ามาไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาขึ้น ดังนั้น รัฐบาลที่เกิดขึ้นจึงเป็นการผสมกันระหว่างพรรคการเมือง 4 พรรค ที่มีพรรคการเมืองใหญ่ คือ พรรค FCP และพรรค CPP เป็นแกนนำ ด้วยการจัดสรรบุคคลภายในพรรคเข้าร่วมเป็นคณะรัฐมนตรี เพื่อบริหารประเทศในรัฐบาลผสม (coalition government) โดยมีลักษณะการคานอำนาจซึ่งกันและกัน เช่น การมีนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และ 2 การแต่งตั้งรัฐมนตรีร่วม การคานอำนาจกันในระดับผู้บริหารกระทรวง การแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด มีการแบ่งการปกครองเพื่อการถ่วงดุลอำนาจกัน เป็นต้น และจากการที่กัมพูชาพึ่งผ่านพ้นภาวะสงครามกลางเมือง ทำให้การเมืองภายในกัมพูชามีลักษณะพิเศษ คือ การมีรัฐบาลผสม ที่เกิดจาก 2 พรรคการเมือง ที่มีพื้นฐานความเป็นมาที่แตกต่างกัน พรรค CPP มีพื้นฐานมาจากคนชั้นล่างและถือได้ว่าสืบทอดมาจากขบวนการคอมมิวนิสต์ดั้งเดิมของกัมพูชา ส่วนพรรค FCP นั้น มีพื้นฐานมาจากชนชั้นสูงในสังคมและเจ้านายในราชสำนัก แกนนำ พรรค FCP นอกจากจะขาดความคุ้นเคย ใกล้ชิดกับประชาชนกัมพูชาแล้ว ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่เป็นบุคคล 2 สัญชาติ คือ มีหนังสือเดินทางทั้งของกัมพูชาและฝรั่งเศส ซึ่งฝ่ายนายฮุน เซน พยายามที่จะเสนอกฎหมายห้ามบุคคล 2 สัญชาติเข้ารับตำแหน่งทางการเมืองและเรื่องนี้กลายมาเป็นทั้งสาเหตุ และเครื่องบ่งชี้ความไม่ลงรอยทางการเมือง นอกจากนั้น พรรค CPP และพรรค FCP เคยเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน มีการต่อสู้กันทั้งทางการเมือง การทหารในสงครามกลางเมืองอย่างหนักหน่วงมานานนับ 10 ปี ดังนั้น ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระยะเริ่มแรกของความร่วมมือในรัฐบาลผสมจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ทำให้ต้องมีนายกรัฐมนตรี 2 คนตามข้อเสนอของกษัตริย์สีหนุเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งปัญหาการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองและการทหารจากพรรคการเมืองเดียว คือ จากพรรค CPP ไปสู่พรรคการเมืองอื่น เช่น พรรค FCP พรรค BLDP ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้น ในกระทรวงที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ยังมีการแต่งตั้งรัฐมนตรีร่วม ที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการที่หน่วยราชการต่างๆ ขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารงาน ซึ่งก่อให้เกิดการต่อสู้กันและกัน เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์เข้าพรรคและส่วนตัว อีกทั้งรัฐบาลผสมไม่มีฝ่ายค้านในรัฐสภา ดังนั้น การดำเนินการใดๆ ของรัฐบาลก็จะไม่มีการตรวจสอบ ที่นับได้ว่าเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการทุจริตในรัฐบาล

ผสมนี้อย่างมากมาย ลักษณะพิเศษประการสุดท้าย คือ ถึงแม้จะมีการสลายกองกำลังแต่ละฝ่าย เข้าร่วมในกองทัพแห่งชาติ (Royal Cambodia Armed Forces - RCAF) อย่างเป็นทางการตาม เอกสารและการประกาศของ UNTAC แต่ในทางปฏิบัติแล้วพรรค FCP และพรรค CPP ต่างก็ยังมี กองกำลังทหารเป็นของตนเอง ซึ่งสามารถสั่งให้ปฏิบัติการได้อย่างมีเอกภาพ หากเกิดความขัดแย้ง ระหว่างกันขึ้น รัฐบาลกัมพูชาจึงอยู่ได้เพราะการพึ่งพาประสานประโยชน์ โดยการคานอำนาจกัน และภายใต้การประคับประคองของนานาชาติ ซึ่งในระยะแรก คือ ค.ศ.1993 – 1995 ดูเหมือนว่า ทั้งสองพรรคสามารถร่วมงานกันได้ค่อนข้างราบรื่น เนื่องด้วย เจ้ารณฤทธิ์ แสดงท่าทีโอนอ่อนผ่อนตาม ความต้องการของนายฮุน เซน เป็นส่วนใหญ่ เช่น ความเห็นชอบร่วมกัน ในเรื่องจำกัดอำนาจของ พระมหากษัตริย์ในการเข้าแทรกแซงอำนาจทางการเมือง และที่สำคัญคือความเห็นชอบร่วมกันที่จะ ต่อต้านเขมรแดง จึงทำให้การบริหารประเทศมีการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และ สังคมของประเทศ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นานาประเทศให้ความเชื่อมั่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความตึงเครียดในรัฐบาลผสมนั้น ความจริงแล้วมีอยู่ตลอดเวลาแต่เริ่มมาปรากฏชัดในช่วงปี ค.ศ.1996 เมื่อเกิดสงครามปากอย่างรุนแรงระหว่างสองฝ่าย เมื่อเดือนมีนาคม 1996 โดยเจ้ารณฤทธิ์จะถอนตัว ออกจากการร่วมรัฐบาลด้วยสาเหตุที่ว่านายฮุน เซน ไม่ยอมให้มีการแบ่งอำนาจการปกครองตามที่ได้ ตกลงกันไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองระดับท้องถิ่นที่ทางพรรค CPP ยังคงกุมอำนาจไว้ตั้งแต่ ระดับอำเภอไปจนถึงระดับหมู่บ้านชนบท ซึ่งนายฮุน เซน ก็ได้ตอบโต้ด้วยการขู่ว่าจะใช้กำลังทหาร นอกจากนั้นยังมีความตึงเครียดจากการข่มขู่ การคุกคามและการฆาตกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะ ต่อนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับพรรค CPP

ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมานั้น รัฐบาลจะต้องดำเนินการแถลงนโยบายการบริหารประเทศ มีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบายของประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันความเจริญรุ่งเรือง และ แนวทางในการพัฒนาประเทศต่อไป ในรัฐบาลผสมกัมพูชา ค.ศ.1993 นั้น เมื่อได้พิจารณาถึงองค์ ประกอบที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ระหว่างปี ค.ศ.1993 - 1997 พบว่าสภาวะแวดล้อมต่างๆทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ จะอยู่ในช่วงของการ เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในสถานการณ์ของโลกเป็นการสิ้นสุดของสงครามเย็นเมื่อกำแพงเบอร์ลินได้ พังทลายลงในทวีปยุโรปเมื่อ ค.ศ.1990 ต่อมาอีก 1 ปี สหภาพโซเวียต กำหนดนโยบายเปิดกว้างทาง แนวความคิด (glasnost) และนโยบายปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ (perestroika)¹ เพื่อเป็นการปฏิรูป

¹ สมพงษ์ ชุมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542) หน้า 276.

การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกในทางการเมืองและยังก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยมแห่งชาติ (ethnic nationalism) เป็นเหตุให้ประเทศสมาชิกในสหภาพก็ขอแยกตัวออกเป็นอิสระเมื่อปี ค.ศ.1991 ทำให้สิ้นสุดการเป็นสหภาพโซเวียต จึงทำให้ปัจจัยแห่งสงครามเย็นสิ้นสุดลงด้วยเช่นกัน ดังนั้น จากสภาวะการณ์ของสงครามเย็นที่มีสองขั้วอำนาจ (bipolarity) กลายมาเป็นระบบหลายขั้วอำนาจ (multipolarity) ทำให้ประเทศต่างๆสามารถจัดวางนโยบายของตนเองได้อย่างอิสระ และต้องเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยตนเอง² ซึ่งสำหรับในเอเชียประเทศกัมพูชาก็ได้รับผลจากสภาวะแวดล้อมนี้ด้วยเช่นกัน ต่อมาเมื่อสหประชาชาติได้มีมติให้มีการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองในกัมพูชาจากการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาที่กรุงปารีส (The Paris International Conference on Cambodia – PICC) ซึ่งมีผู้แทนจาก 19 ประเทศ ได้ร่วมในพิธีลงนามการแก้ไขปัญหาของกัมพูชาในวันที่ 23 ตุลาคม 1991 และมอบหมายให้องค์การถ่ายโอนอำนาจในกัมพูชา (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC) กำหนดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา ระหว่างวันที่ 23 – 27 พฤษภาคม 1993 และกำกับดูแลขั้นตอนในการบริหารงานกระทรวงที่สำคัญ 5 กระทรวง คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง และกระทรวงข่าวสาร จึงนับได้ว่าประเทศกัมพูชาได้เริ่มมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ในช่วงที่มีการถ่ายโอนอำนาจนี้ ปัญหาภายในสำคัญที่เกิดขึ้น คือ ปัญหาจากฝ่ายเขมรแดงที่ไม่ยอมรับในขบวนการเลือกตั้ง โดยได้ยกปัญหาเรื่องชาวเวียดนามที่ยังคงอยู่ในกัมพูชาในรูปแบบต่างๆ และปัญหาจากการที่เขมรฝ่ายต่างๆไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติกัมพูชา (Royal Cambodia Armed Forces - RCAF)

นอกจากนั้น กรณีของการกำหนดนโยบายความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญหลังจากมีการแต่งตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชา เมื่อ 29 ตุลาคม 1993 คือ ประเด็นทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นการต่อสู้อันตรายระหว่างพรรคการเมืองในรัฐบาลผสม เมื่อพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรค คือ พรรค FCP และพรรค CPP ที่เคยเป็นศัตรูสู้รบกันมาในอดีตสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นมาได้ ด้วยการแบ่งสรรอำนาจในการบริหารประเทศ โดยทั้งเจ้ารณรงค์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และนายฮุน เซน นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ได้จัดสรรให้บุคคลภายในพรรคให้มีตำแหน่งหน้าที่ในรัฐบาล และเป็นการคานอำนาจกันระหว่างพรรคด้วย (โปรดคู ผนวก ข. รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาล

² สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์, " ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ " ใน 5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ ชัยโชค จุลศิริวงศ์ บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า 240.

กัมพูชา ค.ศ.1993) จึงก่อให้เกิดการแย่งชิงอำนาจกันภายในรัฐบาลผสมซึ่งมีการเจรจา การต่อรอง เพื่อหวังการประสานผลประโยชน์ทั้งที่เป็นส่วนตนและส่วนของพรรค อย่างไรก็ตาม การเมืองใน กัมพูชาช่วงแรกคือ ระหว่างปี ค.ศ.1993 - 1995 ยังพอสามารถที่จะประคับประคองการบริหารงาน ในรัฐบาลกันได้ ต่อเมื่ออย่างเข้าปี ค.ศ.1996 ความบาดหมาง ความไม่ลงรอยกันภายในรัฐบาลผสม เริ่มปรากฏให้เห็นตลอดมา จนถึงขั้นการใช้ความรุนแรง เช่น การสังหาร พันเอก กอบ สามีท รอง อธิบดีกรมเศรษฐกิจ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นน้องเขยของนายสุน เซน เมื่อ 19 พฤศจิกายน 1996 ซึ่งคาดว่าเป็นการกระทำของกลุ่มนักการเมืองที่ต่อต้านเขมรแดงแปรพักตร์ โดยก่อนหน้านี้นี้ 3 วัน กลุ่ม เขมรแดงแปรพักตร์ 10 คน ได้แถลงข่าวที่บ้านพักของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวรินทร์ ณ กรุงพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าพยายาม ขัดขวางไม่ให้เขมรแดงแปรพักตร์เข้าร่วมกับรัฐบาล ซึ่งในวันเดียวกันเจ้ารณฤทธิ์ก็ได้เรียกร้องให้ นายสุน เซน ยุติการแทรกแซงกิจการภายในพรรค FCP และกล่าวหาสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชสวรินทร์ ณ กรุงพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าพยายามสร้าง ความตึงเครียดด้านการเมือง อีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ เมื่อ 18 เมษายน 1997 เจ้ารณฤทธิ์ได้เปิด ประชุมฉุกเฉินของคณะกรรมการบริหารของพรรค และประกาศขับไล่สมาชิกอาวุโส 5 คน ออกจาก พรรค หลังจากที่เกิดความแตกแยกขึ้นระหว่างสมาชิกพรรค FCP กับ สมาชิกพรรค CPP ต่อมาเมื่อ 28 พฤษภาคม 1997 คนร้ายไม่ทราบจำนวนได้ยิงปืนไรเฟิลเก็บเสียงเข้าใส่ขบวนรถของ นายสุน เซน นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของกัมพูชา บนเส้นทางหลวงหมายเลข 2 บริเวณหมู่บ้านจ๊กอั้งเร ซึ่งอยู่ห่างจาก กรุงพนมเปญ ประมาณ 3 กิโลเมตร ขณะเดินทางไปยังทำเนียบรัฐบาลเพื่อร่วมงานเลี้ยงรับประทาน อาหารค่ำที่รัฐบาลกัมพูชาจัดขึ้น แต่นายสุน เซน ไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ตำรวจกล่าวว่า สาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรค CPP กับ พรรค FCP และในที่สุดเมื่อ 5 กรกฎาคม 1997 กองกำลังของนายสุน เซน ได้เข้าปิดล้อมค่ายทหาร 2 แห่งของกองกำลังฝ่ายเจ้ารณฤทธิ์ ใกล้สนามบินนานาชาติโปเชนตง และเกิดการปะทะกันอย่างรุนแรง ยังผลให้มีผู้เสียชีวิต 4 คน และ ได้รับบาดเจ็บ 29 คน นอกจากนี้ ยังมีการปะทะกันในอีกหลายพื้นที่ทั่วกรุงพนมเปญ รัฐบาลกัมพูชา ได้ประกาศกฎอัยการศึกในกรุงพนมเปญ และต่อมาในวันที่ 6 กรกฎาคม 1997 ฝ่ายนาย สุน เซน จึงสามารถควบคุมสถานการณ์ได้เป็นผลสำเร็จ

จากที่กล่าวมา จึงเห็นได้ว่าการเมืองภายในประเทศกัมพูชา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการ กำหนดนโยบาย มากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เนื่องมาจากพรรคการเมืองใหญ่ทั้งสองพรรค มีการต่อสู้ กันทางด้านการเมือง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาไว้ ด้วยการใช้อำนาจ การต่อรองและเมื่อ ไม่สามารถตกลงกันโดยสันติได้ก็หันไปใช้ความรุนแรงต่อกัน แต่ปัจจัยที่สำคัญคือการทำทั้งสอง พรรคเคยเป็นฝ่ายตรงข้ามในสงครามกลางเมืองมาตั้งแต่อดีต ย่อมทำให้ทัศนคติแตกต่างกันออกไป จนเกิดความหวาดระแวงแคลงใจกัน จนไม่สามารถที่จะร่วมกันปฏิบัติงานได้อีกต่อไป

ในการพิจารณาลักษณะของนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศนั้น จากผลของการต่อสู้ทางการเมือง ดังที่กล่าวแล้วว่าภายในรัฐบาลผสมกัมพูชา ในปี ค.ศ.1993 นั้น มีการจัดสรรอำนาจโดยการคัดเลือกบุคคลในพรรค FCP พรรค CPP และพรรค BLDP เข้าบริหารประเทศ ซึ่งการเลือกสรรบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งนั้นก็จะเป็นไปตามความใกล้ชิด สนับสนุนเป็นการส่วนตัวที่บุคคลนั้นๆมีกับผู้นำพรรค โดยอาศัยการร่วมปฏิบัติงานมาในอดีตทั้งการสู้รบ และการต่อสู้ทางการเมือง อีกทั้งการสืบเชื้อสายทางด้านเครือญาติด้วย และเมื่อหากพิจารณาเชิงโครงสร้างในการกำหนดนโยบายความมั่นคงการป้องกันประเทศในรัฐบาลผสมขณะนั้น เห็นได้วยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากบุคคลที่ร่วมกันปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีความใหม่ต่อการปฏิบัติงานภายในองค์กร ซึ่งมี ระบบ และลักษณะเฉพาะขององค์กร อีกทั้งภายในองค์กรยังมีความหลากหลายของแนวความคิดของบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถไม่เท่าเทียมกัน รวมทั้งการแบ่งแยกจากด้านการเมืองที่มีการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีพื้นฐาน และแนวคิดแตกต่างกันด้วย ซึ่งประเด็นหลังนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอันก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันและกันระหว่างการปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดการเจรจา การต่อรองในรัฐบาลผสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่ได้รับตำแหน่งที่สำคัญเพียงไม่กี่คนสามารถเป็นผู้เจรจา ผู้ต่อรอง และเป็นผู้กำหนดนโยบายดังกล่าว ซึ่งในนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศก็จะมี " กองเสนาธิการ " โดยมี พล.อ.แก กิมยาน ตำแหน่งประธานเสนาธิการ สังกัดพรรค CPP และมี พล.อ.ฌีก บุนชัย ตำแหน่งรองประธานเสนาธิการ สังกัดพรรค FCP เป็นบุคคลที่ให้แนวทาง ให้แนวความคิด ในการกำหนดนโยบายการป้องกันประเทศ แต่สิ่งที่มีผลต่อแนวความคิดของผู้กำหนดนโยบายก็คือ ความคุ้นเคยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งด้านพฤตินัย และนิตินัย ของบุคคลทั้งสอง กล่าวคือ

พล.อ.แก กิมยาน เป็นคนเชื้อชาติและมีสัญชาติกัมพูชา นับถือศาสนา พุทธ เกิดที่จังหวัดบอนเตียเมียนจัย สำเร็จการศึกษาด้านการทหารจากประเทศรัสเซีย พูดภาษาฝรั่งเศสได้ มีอุปนิสัยเยือกเย็น จริงใจและตั้งใจปฏิบัติงาน เคยศึกษาที่โรงเรียนอาชีวะมงคลบุรี และได้เข้าร่วมกับกองกำลังทหารฝ่ายนายเฮง สัมริน มาตั้งแต่ ค.ศ.1978 ในการยึดอำนาจจากรัฐบาล นายพอล พต และอยู่ในกองทัพกัมพูชาฝ่ายนายเฮง สัมริน ร่วมปฏิบัติงานกับ กองทัพทหารเวียตนามในกัมพูชาปราบปรามฝ่ายเขมรแดงมาอย่างต่อเนื่อง จึงได้เข้าเป็นสมาชิกพรรค CPP และเป็นประธานกองเสนาธิการ RCAF เมื่อ ค.ศ.1993 สำหรับ พล.อ.ฌีก บุนชัย เป็นคนเชื้อชาติ และมีสัญชาติกัมพูชา นับถือศาสนา พุทธ เกิดที่จังหวัดพระตะบอง จบการศึกษาระดับมัธยมที่อำเภอศรีโสภณ พูดภาษาไทยได้ดี มีความตั้งใจ จริงใจในการทำงาน และมักเป็นคนเงียบขรึม ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ หลบหนีเขมรแดงเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อ ค.ศ.1976 และเข้าร่วมกับกลุ่มต่อต้านในรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ฝ่ายเจ้า สีนุ ซึ่งกลายเป็นพรรค FCP ในเวลาต่อมา ในช่วงเวลานั้นได้ร่วมกับกองกำลังกลุ่มต่อต้าน ซึ่งมีกลุ่มประเทศอาเซียนหนุนหลังอยู่ในการต่อสู้กับกำลังทหารเวียดนามในกัมพูชาและทหารกัมพูชาฝ่ายนายเฮง สัมริน จนเมื่อมีการเลือกตั้งในปี ค.ศ.1993 จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรอง ประธานกองเสนาธิการ RCAF ในรัฐบาลผสม

แต่อย่างไรก็ตามในการกำหนดนโยบายเชิงโครงสร้างในปี ค.ศ.1993 นั้น ก็ได้มีการปฏิบัติแบบคู่ขนานแต่เป็นเพียงนามธรรม ดังที่นำเสนอใน บทที่ 4 แล้ว แต่การดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมได้มีขึ้นในปี ค.ศ. 1998 เมื่อรัฐบาลกัมพูชามีเอกภาพในการบริหาร จากการจัดตั้งรัฐบาลจากพรรคการเมืองพรรคเดียว คือ พรรค CPP ซึ่งมีนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับการจัดทำนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศ ในลักษณะของเอกสารปกขาว (white papers) โดยมีการแถลงนโยบายแนวทางด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ถือว่าเป็นไปตามกระบวนการของโครงสร้างการจัดองค์กร

การที่นโยบายของรัฐบาลผสมกัมพูชาเมื่อ ค.ศ.1993 มีการประกาศออกไปอย่างเป็นทางการนั้นย่อมมีผลกระทบอื่นๆตามมาอีก ซึ่งดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ปี ค.ศ.1993 เป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างจะถูกถูกละหลุม อันมีผลมาจากปัจจัยของสภาวะแวดล้อมต่างๆทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ในการจัดตั้งรัฐบาลผสมหากพิจารณาตามผลของการเลือกตั้งแล้วพบว่า ฝ่ายพรรค FCP เป็นฝ่ายได้ชัยชนะ * แต่จากการที่ฝ่ายพรรค CPP เป็นฝ่ายที่กุมอำนาจในประเทศไว้ โดยเฉพาะด้านกำลังทหาร ถึงแม้ว่าจะมี UNTAC คอยดำเนินการรวบรวมกองกำลังต่างๆในการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติ รวมทั้งช่วยเหลือในกระทรวงที่สำคัญก็ไม่สามารถดำเนินการหรือควบคุมสถานการณ์ได้สำเร็จ สำหรับการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากฝ่ายเขมรแดงไม่ยอมเข้าร่วมกระบวนการด้วยทำให้ฝ่ายพรรค CPP ใช้กำลังอำนาจทางทหารที่มีอยู่บีบบังคับให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยมีเจ้าสินุ เป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ด้วยเหตุผลที่ฝ่ายพรรค FCP ที่เป็นผู้มีชัยชนะในการเลือกตั้งที่ UNTAC ประกาศยอมรับนั้น ทำให้ เจ้าโรดมรณฤทธิ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 แต่เมื่อมีการจัดทำนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศ และนโยบายการต่างประเทศของรัฐบาลผสมกัมพูชาในปี ค.ศ.1993 นั้น จึงไม่สามารถกระทำอย่างเป็นทางการที่ถูกต้องได้ คือ เชิงโครงสร้าง การกำหนดนโยบายเป็นเพียงเรื่องของฝ่ายหรือบุคคลที่มีอำนาจ และมาจากพรรคการเมืองคนละพรรคกัน มีแนวความคิดที่

* ผลการเลือกตั้ง พรรค FCP ได้ 58 ที่นั่ง พรรค CPP ได้ 51 ที่นั่ง พรรค BLDP ได้ 10 ที่นั่ง และพรรค MOLINAKA ได้ 1 ที่นั่ง จากจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภานิติบัญญัติทั้งหมด จำนวน 120 ที่นั่ง

แตกต่างกัน โดยที่เคยเป็นคู่อริและศัตรูกันมาก่อนเป็นผู้ดำเนินการ และสุดท้ายจะเป็นผลของการเจรจา และการต่อรองเพื่อการรักษาผลประโยชน์ฝ่ายของตนไว้

สำหรับฝ่ายพรรค FCP ที่ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนเคยได้ให้การสนับสนุนเพื่อการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมและกลับมามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอีกครั้ง ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทำให้เห็นนโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะการประนีประนอมกันกับฝ่ายพรรค CPP ที่ซึ่งเคยมีฝ่ายเวียดนามให้การสนับสนุนและเป็นฝ่ายตรงข้ามกันมาดั่งนั้น ทั้งผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดและตัดสินใจในนโยบาย จึงมีผลในการผลักดันให้นโยบายการต่างประเทศ นโยบายด้านความมั่นคงการป้องกันประเทศ เป็นไปในลักษณะของการประนีประนอมเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน โดยใช้การเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลให้ประเทศไทยที่เคยหวาดระแวงการจะมีภัยคุกคามจากทางประเทศเวียดนามนั้น³ กลับกลายเป็นประเทศที่มีประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรกันและกัน ซึ่งทำให้ไทยลดงบประมาณบริเวณชายแดนได้ด้วยการลดกำลังด้านความมั่นคงลง ในเวลาเดียวกันบริเวณชายแดนมีความสงบ มีการพัฒนามากขึ้น ประชาชนอยู่ได้อย่างปลอดภัยมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เป็นผลมาจากลักษณะนโยบายแนวสันติภาพของประเทศไทยนั่นเอง

และเมื่อพิจารณา จุดมุ่งหมายสำคัญของนโยบายและการดำเนินนโยบาย พบว่านโยบายความมั่นคงการป้องกันประเทศของกัมพูชาของปี ค.ศ.1993 นั้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การสนองตอบต่อรัฐธรรมนูญที่ได้ประกาศเมื่อ 24 กันยายน 1993 (โปรดดู ผนวก ก. รัฐธรรมนูญกัมพูชา ค.ศ.1993) ซึ่งในหมวดที่ 4 มีเรื่องเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองอยู่ 5 มาตรา ซึ่งว่าด้วยกัมพูชามีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดำเนินนโยบายการรวบรวมชาติ เพื่อปกป้องเอกภาพของชาติ ยึดมั่นในนโยบายเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและอยู่โดยสันติกับประเทศรอบด้านและประเทศต่างๆ ส่วนการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย ในห้วงเวลานั้นนับได้ว่าประเทศกัมพูชาได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อไทย ด้วยการดำเนินการระหว่างประเทศและด้านความมั่นคงอย่างเป็นระบบ อาทิ เช่น เมื่อมีการเข้ายึดเขาพระวิหารของฝ่ายเขมรแดง เมื่อ 7 กรกฎาคม 1993 ซึ่งนายเขียว กันหะฤทธิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสาร ได้ออกมากล่าวหาว่าไทยมีส่วนร่วมในการยึดเขาพระวิหารกับเขมรแดง แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 1993 เจ้านโรดมสีริวุติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออก

³ สุรชาติ บำรุงสุข, "ไทยกับปัญหา กัมพูชา: ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคง และต่างประเทศของไทย" ใน 5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ ชัยโชค จุลศิริวงศ์ บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า 183.

มากล่าวว่า " จากการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าประเทศไทยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่อการที่เขมรแดงยึด เขาพระวิหารแต่อย่างใดและจะดำเนินการแก้ไขให้โดยเร็ว " อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 1994 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ได้ส่งสารถึงนางซาดาโกะ โอกาตะ ข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย แห่งสหประชาชาติประท้วงต่อรัฐบาลไทยอย่างรุนแรง จากผลของการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่าย เขมรแดงบริเวณพื้นที่จังหวัดพระตะบองตรงข้ามกับอำเภอโป่งน้ำร้อนของไทย และจากการที่ไทย ได้จัดส่งตัวผู้ลี้ภัยหนีภัยจากการสู้รบชาวกัมพูชาประมาณ 30,000 คน กลับไปอยู่ในเขตควบคุมของ ฝ่ายเขมรแดงในกัมพูชา โดยกล่าวว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะไม่ได้ ถามความสมัครใจในการกลับประเทศและอาจเป็นการแทรกแซงกิจการภายในประเทศ โดยการ สนับสนุนการปฏิบัติของเขมรแดงด้วย เป็นต้น ซึ่งทั้งสองตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการของ รัฐบาลผสมกัมพูชาได้กระทำอย่างเป็นระบบ ด้วยการดำเนินการทางการทูต ติดต่อกันเป็นทางการ กับรัฐบาลหรือการติดต่อผ่านตัวแทนคนกลาง ซึ่งเป็นไปตามระบบระหว่างประเทศและได้ปฏิบัติ ตามนโยบายที่รัฐบาลประกาศไว้ในกรณีที่จะเป็นมิตรกับประเทศรอบๆบ้าน ด้วยการแก้ไขเหตุการณ์ ต่างๆที่เกิดขึ้นด้วยวิธีทางสันติ

จากการที่ได้แยกประเด็นต่างๆดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่านโยบายด้านความมั่นคงของ กัมพูชา ค.ศ.1993 นั้น การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือของต่างประเทศต่อกัมพูชาฝ่ายต่างๆในอดีตนั้น ส่งผลต่อการต่อสู้ทางด้านการเมืองภายในประเทศ ส่งผลต่อตัวผู้กำหนดนโยบาย ต่อผู้ตัดสินใจ ในนโยบาย และผลักดันนโยบายความมั่นคงของกัมพูชาเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ ทั้งประเทศ กัมพูชาเอง และประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข เกิดสันติภาพขึ้นในภูมิภาคนี้ด้วย

สำหรับความร่วมมือที่ต่อเนื่องระหว่างกัมพูชาและไทยนั้น คือ การได้จัดตั้งคณะกรรมการ ร่วม (โปรดดู ผนวก ค. คณะกรรมการประสานงานกัมพูชา) เพื่อยุติปัญหาอันอาจเกิดขึ้นตาม แนวชายแดน เช่น คณะกรรมาธิการร่วม (Joint Commission - JC) โดยมีการประชุมเมื่อวันที่ 5 - 7 พฤษภาคม 1993 และความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย กับ รัฐบาลแห่งราชอาณาจักร กัมพูชา ว่าด้วยความร่วมมือชายแดนเมื่อวันที่ 29 กันยายน 1995 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังคงมี ภัยคุกคามด้านความมั่นคงอื่นๆ บริเวณตามแนวชายแดนร่วมกันระหว่างสองประเทศ เช่น การ เคลื่อนย้ายแรงงาน การมีอาชญากรรมตามแนวชายแดน การลักลอบค้าขายสินค้าเถื่อน ปัญหาเรื่อง ยาเสพติด เป็นต้น แต่ปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวมานี้ก็ได้รับการแก้ไขไปบ้างจากคณะกรรมการร่วม ระหว่างกัมพูชากับไทย และจากสำนักงานประสานงานร่วม ไทย/กัมพูชา และ กัมพูชา/ไทย จน กระทั่งถึงปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุป

ในรัฐบาลผสมกัมพูชา ปี ค.ศ.1993 นั้น มีพรรคการเมือง 4 พรรค แต่ที่สำคัญมี 2 พรรค ที่ร่วมกันบริหารประเทศ โดยการแบ่งสรรอำนาจ เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลกันและกัน ดังนั้น ในเรื่องนโยบายของประเทศ แต่ละพรรคจึงได้พยายามต่อสู้ทางด้านการเมืองในกระบวนการจัดทำนโยบาย และการดำเนินการตามนโยบาย เพื่อให้นโยบายเป็นประโยชน์ต่อพรรคของตนเองหรือได้เปรียบพรรคการเมืองอื่น แต่อย่างไรก็ดี นโยบายบางเรื่องนั้นได้คล้อยตามกระแสโลกและประเทศที่ให้การช่วยเหลือ เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชน การเปิดตลาดการค้าเสรี เป็นต้น ในการต่อสู้ทางการเมืองในรัฐบาลผสมกัมพูชาปี ค.ศ.1993 ถึงแม้ว่านโยบายได้ถูกนำออกมาใช้ปฏิบัติแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีการใช้อำนาจ อิทธิพลในการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของพรรคอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อนโยบายและการปฏิบัติในด้านการป้องกันประเทศ กล่าวคือ การใช้อำนาจทางทหารและการสะสมอาวุธ อันเนื่องมาจากพรรคการเมืองแต่ละฝ่ายมีกองกำลังที่เป็นของตนเองมาแต่อดีตและการรวมกลุ่มทางทหารของ UNTAC รวมทั้งความล้มเหลวในการจัดตั้ง กองทัพแห่งชาติกัมพูชา (RCAF) นอกจากนี้กรณีฝ่ายเขมรแดงที่ไม่ยอมเข้าร่วมขบวนการเลือกตั้ง และเข้าร่วมทางทหารก็เป็นส่วนสำคัญทำให้พรรคการเมืองจำเป็นต้องมีอำนาจทางทหาร เพื่อการต่อรองและแสดงพลังอำนาจในห้วงของวิกฤติการณ์ ประเด็นของการควบคุมกลไกทางด้านการบริหารก็เป็นประเด็นหลักที่ทำให้พรรคการเมืองใหญ่ทั้งสองพรรคมีความเห็นไม่ตรงกัน และเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ซึ่งฝ่ายที่ได้เปรียบคือ ฝ่ายพรรค CPP เนื่องมาจากเป็นฝ่ายที่มีความต่อเนื่องของการบริหารกลไกของรัฐบาลด้านการบริหารมาแต่เดิมสมัยสงครามกลางเมือง และการเริ่มต้นการร่วมบริหารประเทศด้วยการแบ่งสรรอำนาจทางด้านภูมิภาค คือ การแบ่งสรรอำนาจของการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะส่ง " คน " ของฝ่ายตนเข้าไปมีอิทธิพลในพื้นที่ เพื่อดำรงไว้ซึ่งเสียงของประชาชน ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปในปี ค.ศ.1998 ทำให้เกิดความสับสนซับซ้อนในการจัดตั้ง มีการทุจริตในการแต่งตั้งระดับนายอำเภอจนทำให้เกิดเหตุการณ์ลุกลามใหญ่โต เป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการยึดอำนาจในเวลาต่อมา การแข่งขันและการต่อสู้ของทั้งสองพรรคก็เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า ด้วยการรณรงค์หาเสียงสนับสนุนจากประชาชนและการมีอำนาจรัฐอยู่ในมือ เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น จึงมีการกล่าวหาซึ่งกันและกันในเรื่องการทุจริต การสะสมกำลังทหาร การพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยทั้งสองพรรคต่างระดมเครื่องมือทุกด้านดำเนินการทั้งทางเปิดเผยและทางลับ ทำลายการดำเนินงานทางการเมืองและความน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งทางด้านการเมืองและการทหารให้แก่พรรคของตนเอง

ในปี ค.ศ.1993 สภาพทางการเมืองโดยทั่วไปของประเทศกัมพูชา มีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากภาวะสงครามกลางเมืองเข้าสู่ภาวะปกติ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสังคมนิยมเป็นระบอบประชาธิปไตย การมีการเมืองใหม่โดยการจัดตั้งรัฐบาลผสมที่มาจากฝ่ายที่เคยเป็นคู่ต่อสู้ เป็นอริกันมาแต่เดิม การยังคงมีภัยคุกคามด้านความมั่นคงภายในประเทศจากกลุ่มเขมรแดงที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในการเข้าร่วมรัฐบาล หรือความปรองดองแห่งชาติ นอกจากนั้นจากภาวะวิกฤติการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นที่ทางรัฐบาลผสมจะต้องพยายามแก้ไขปัญหามา เพื่อให้เกิดความอยู่รอดของประชาชนและประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติกัมพูชาขณะนั้นค่อนข้างจะสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากพิจารณาเชิงโครงสร้างของการจัด ก็จะมีเห็นได้ว่าการประนีประนอม และการต่อสู้ทางด้านการเมืองในระบบราชการ เช่นเดียวกันกับในระบบพรรคการเมือง มีการแบ่งสรรอำนาจระหว่าง 2 พรรคใหญ่ ในกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายความมั่นคง ซึ่งทำให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลจึงมีการต่อรอง การพยายามที่จะคานอำนาจกันและกัน เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์สำหรับตนเองและพรรคของตน

การทำวิทยานิพนธ์นี้ แนวความคิดที่นำมาช่วยเป็นกรอบในการทำความเข้าใจต่อประเด็นคำถามต่างๆ คือ การกำหนดนโยบายที่ว่าด้วยการเมือง ของ Graham T. Allison¹ และ เสริมด้วยหลักการพื้นฐานการเมืองในระบบราชการของ Richard D. Head และคณะ² กล่าวคือ รูปแบบของการเมืองในระบบราชการ (bureaucratic politics model หรือ government politics paradigm) ซึ่งมองว่าภายในระบบราชการมีการเล่นการเมือง การเมืองในระบบราชการ คือ ในกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ซึ่งในรัฐบาลผสมนั้น ได้มีการแบ่งปัน อำนาจกันระหว่างพรรคการเมืองสำคัญ 2 พรรคใหญ่ และอีกทั้งในพรรคแต่ละพรรคยังมีฝ่ายที่แตกต่างกันรวมอยู่ด้วย ถึงแม้ว่าโครงสร้างของรัฐบาลผสมนั้นได้ถูกจัดตั้งขึ้นและเป็นไปตามหลักการสากลก็ตาม แต่ต่างก็ยังคงแข่งขันกันในการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์

¹ Graham T. Allison , Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis (Boston : Little , Brown and Co., 1971)

² Richard D. Head , Frisco W. Short and Robert c. Mcfarlane , Crisis Resolution : Presidential Decision Making in Mayaquez and Korean Confrontation (Boulder , Colorado : Westview Press , 1987) , p.14.

ระหว่างกันและกัน ด้วยการเจรจา และมีการต่อรองเกิดขึ้นหากผลประโยชน์ขัดกัน เมื่อพิจารณาถึงเรื่องของอำนาจ อำนาจของรัฐบาลก็ไม่ใช่เอกภาพ เนื่องจากมีนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และ คนที่ 2 อีกทั้งในกระทรวงที่สำคัญก็ยังมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงร่วม คือ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย นอกจากนั้นยังมีการกระจายอำนาจของรัฐบาลไปที่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บัญชาการทหารระดับภูมิภาค และกระทรวงอื่นๆ ทำให้เน้นย้ำการปกครองที่ไม่เป็นเอกภาพเท่าที่ควรจะเป็น และเมื่อมีการกระจายอำนาจไปยังบุคคลอื่นๆ ในรัฐบาลผสม ดังกล่าวแล้ว ทำให้ผู้ที่มิอำนาจเหล่านั้นจะมองปัญหาด้วยความเคขชิน ด้วยความคุ้นเคยกับการปฏิบัติเดิมๆ โดยจะมองถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และเป็นเหตุก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชาติได้ และเนื่องจากผู้ที่มีอำนาจจะรับรู้ข้อมูลที่แตกต่างกัน (perception) ตามความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือจากประสบการณ์ และในสมัยที่ยังมีสงครามกลางเมืองที่ทั้งสองพรรคการเมือง คือ พรรค FCP และพรรค CPP เป็นศัตรูกันมาแต่เดิม ดังนั้น การพิจารณา การตัดสินใจจึงมิได้ผ่านการจัดลำดับทางเลือกที่เหมาะสม แต่ได้ผ่านกระบวนการการเจรจา การต่อรอง ทางด้านการเมืองแทน ซึ่งหมายถึงในรัฐบาลกัมพูชาในช่วงปี ค.ศ.1993 - 1997 นั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงด้วยการดำเนินการ การควบคุม ขึ้นตอน ตามระบบราชการ

ดังนั้น จากสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ จึงยืนยันได้ว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศของกัมพูชา นับแต่ปี ค.ศ.1993 ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับไทย นั้นเป็นผลมาจากปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ การต่อสู่ทางการเมืองภายในประเทศของกลุ่มอำนาจ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้ารณฤทธิ์ หัวหน้าพรรค FCP กับ กลุ่มนายสุน เซน หัวหน้าพรรค CPP โดยการต่อรองทางการเมืองในรัฐบาลผสมกัมพูชา ซึ่งองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดนโยบายมาจาก " ตัวบุคคล " มากกว่าระบบหรือเชิงโครงสร้างขององค์กร และจากการที่ประเทศไทย มีนโยบายด้านความมั่นคงที่ผ่านมาในการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านให้มีความสงบ และสันติภาพ สนับสนุนกลุ่มต่อต้านให้จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้น ซึ่งก็เป็นไปตามมติของประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นไปตามหลักการของมนุษยธรรม จึงเป็นผลให้บุคคลที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายด้านความมั่นคงซึ่งเป็นอดีตกลุ่มต่อต้าน มีแนวความคิดและเข้าใจในนโยบายการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของประเทศไทย ได้มีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศเป็นผลดีต่อประเทศไทยและการกำหนดนโยบายความมั่นคงดังกล่าวนี้จะสนับสนุนความมั่นคงแห่งชาติ กัมพูชาและผลประโยชน์แห่งชาติกัมพูชาด้วย สำหรับอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกันยังคงมีความรู้สึกหวาดระแวงในการที่ประเทศไทยอาจจะให้การสนับสนุนฝ่ายตรงข้าม เพื่อการโค่นล้มอำนาจ

ในรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งจึงทำให้การกำหนดนโยบายออกมานั้น การวางกำลังบางส่วนยังคงอยู่ติดชิดกับชายแดนไทย-กัมพูชา โดยอ้างว่าเป็นการจัดกำลังเข้าปราบปรามฝ่ายเขมรแดงที่เป็นกลุ่มนอกกฎหมาย

และสำหรับการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงในการป้องกันประเทศในปัจจุบัน ของกัมพูชา ค.ศ.2000 จะมีความแตกต่างไปกับเมื่อปี ค.ศ.1993 ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีรัฐบาลจากพรรคการเมืองเดียว คือ พรรค CPP มีการรับความช่วยเหลือในด้านการศึกษา จากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ การที่กัมพูชาได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในลำดับที่ 10 เป็นประเทศสุดท้ายของกลุ่มประเทศในภูมิภาคทำให้การดำเนินการด้านนโยบายความมั่นคงเป็นสากลและเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งการเมืองภายในประเทศที่กลุ่มเขมรแดงลดบทบาทลงไปจนเกือบจะไม่มีผลกระทบในพื้นที่ต่างๆแล้ว นอกจากการดำเนินการด้านกฎหมายที่ยังคงเกี่ยวข้องกับต่างประเทศอยู่บ้าง ประเทศกัมพูชา จึงได้จัดทำเอกสารปกขาว (white papers) เพื่อชี้แจงนโยบายการป้องกันประเทศให้กับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนได้ทราบ เป็นการแสดงเจตจำนงในการดำเนินงานที่โปร่งใสต่อประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจากการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชา ตั้งแต่ ค.ศ.1993 เป็นต้นมานั้น ได้ส่งผลต่อความมั่นคงการป้องกันประเทศของไทยในแง่ที่ดีขึ้นคือ ความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน รวมทั้งส่งผลดีต่อความมั่นคงของภูมิภาคอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลดีต่อประเทศไทย ประเทศกัมพูชา และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและมั่งคั่งต่อไป ประเทศไทยควรที่จะพิจารณาช่วยเหลือประเทศกัมพูชาในหลายๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคงจะต้องปฏิบัติตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางที่วางไว้เป็นกรอบ อย่างเป็นเอกภาพ และเป็นระบบ อีกทั้งพยายามส่งเสริมให้ประเทศกัมพูชามีความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศด้วยการให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านการปฏิบัติ การมอบสิ่งอุปกรณ์ให้กับหน่วยงานกัมพูชาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และรวมทั้งต้องมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานในพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย/กัมพูชาด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองทัพบกในรอบสี่สิบปี. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2538.

ข้าราชการกระทรวงกลาโหมกัมพูชา. สัมภาษณ์, 23 ธ.ค.2544.

ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย กัมพูชา. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2544.

ข้าราชการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุดกัมพูชา. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2544.

ข้าราชการประจำจังหวัด กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2544.

ข้าราชการทหารไทย บริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชา. สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2543.

เขียน ชีระวิทย์. กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ข้อมูลประเทศกัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: กองทัพบก, 2523. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ข้อมูล พรรคการเมือง และกองกำลัง กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: กองทัพบก, 2539.

(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ข้อมูลข่าวกรองทางยุทธศาสตร์กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: กองทัพบก, 2539.

(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

คู่มือผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการ. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, 2531.

โคริน เฟื่องเกษม. ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

คำสั่ง (เฉพาะ) ที่ 68/35 เรื่อง จัดตั้งศูนย์ประสานการส่งชาวกัมพูชากลับมาตุภูมิ. กรุงเทพมหานคร:

กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2535.

คำสั่ง สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 202/2536 เรื่อง แต่งตั้งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดน ไทย - กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2536.

คำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย - กัมพูชา (เฉพาะ) ที่ 1/37 เรื่อง การจัดตั้ง

กองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย - กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2537.

จรัล โยบรชงค์. ล้างชาติเขมร. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2522.

จิตวิทยาความมั่นคง, สถาบัน. ประเทศกัมพูชา. รายงานของนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาฝ่ายอำนวยการ รุ่นที่ 73 คณะที่ 4, 2538. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

- จุลชีพ ชินวรรณ. นโยบายต่างประเทศไทยกับสงครามเย็น. ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ), **5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ**, หน้า 119-143. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- เดวิด พี.แซนด์เลอร์. **บัลลังก์เขมรร้าว**. แปลโดย บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์. กรุงเทพมหานคร: เนชั่นพับลิชชิ่ง กรุ๊ป, 2537.
- เดวิด พี.แซนด์เลอร์. **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**. แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร, สดใส ชันติวรพงศ์ และ วงเดือน นาราสาจจ์. กรุงเทพมหานคร: มุลินีโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2535.
- ถนอม อานามวัฒน์. ย้อนอดีต: ความสัมพันธ์ไทย – เขมร. ใน **ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับประเทศไทย ในยุคโลกาภิวัตน์**. หน้า 41-60. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- ทวี ชีระวงศ์เสรี. **สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ไทยกับปัญหา กัมพูชา**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.
- ธิดา สาระยา. **อาณาจักรเจนละ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2540.
- ธีระ นุชเปี่ยม. **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง กัมพูชา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.
- ธีระ นุชเปี่ยม. **การเมืองในกัมพูชา**. ใน สีดา สอนศรี (บรรณาธิการ), **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น**. หน้า 371-420. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- นนทพันธ์ ภัคศิผดุงแดน. **คำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา (พ.ศ.2475-2543)**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2543.
- บันทึกข่าวต่างประเทศ ใน สยามจดหมายเหตุ**. 1 มกราคม 2521. CD ROM Siam Archives ISSN 0859-6794 บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ระหว่าง 1 มกราคม 2519 - 31 ตุลาคม 2542 (4), มกราคม 2543.
- บันทึกข่าวต่างประเทศ ใน สยามจดหมายเหตุ**. 30 มิถุนายน 2530. CD ROM Siam Archives ISSN 0859-6794 บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ระหว่าง 1 มกราคม 2519 - 31 ตุลาคม 2542 (4), มกราคม 2543.

- บันทึกข่าวต่างประเทศ ใน สยามจดหมายเหตุ. 23 ตุลาคม 2534. CD ROM Siam Archives ISSN 0859-6794 บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ระหว่าง 1 มกราคม 2519 - 31 ตุลาคม 2542 (4), มกราคม 2543.
- ผิน เกสร. การชี้แจงเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการทัพบก, 2524. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- เพ็ญศรี กาญจโนมัย. พัฒนาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, 2537.
- พิชญ สุวรรณชฎ. สามทศวรรษอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ภาสกร ศิริยะพันธุ์. กัมพูชาทางออกหรือทางตันของเวียดนาม. ใน เขียน ชีระวิทย์ (บรรณาธิการ), กัมพูชา. หน้า 45-77. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.
- เย็นจิต สุขวาสนะ. เนื้อหาในการจัดนิทรรศการ. ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและประเทศไทย ในยุคโลกาภิวัตน์. หน้า 16-26. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- ราชอาณาจักรกัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: กองทัพบก, 2542. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- รายงานผลการส่งข่าวกัมพูชากลับมาตุภูมิ. กรุงเทพมหานคร: ชัยสยามพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536.
- รูเอล เบอร์เกิลอร์. กัมพูชาประชาธิปไตย: ที่มาของรัฐเผด็จการสังคมนิยมเบ็ดเสร็จ. แปลโดย ภาสกร ศิริยะพันธุ์ ใน เขียน ชีระวิทย์ (บรรณาธิการ), กัมพูชา. หน้า 1-44. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วรศักดิ์ มัทธโนบล บรรณาธิการ, เอเชียรายปี 2533. หน้า 121-135. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤษภาคม 2533.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน ปราณี ทิพย์รัตน์ บรรณาธิการ, เอเชียรายปี 2534. หน้า 131-146. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มิถุนายน 2534.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ วัชรินทร์ ยงศิริ บรรณาธิการ, เอเชียรายปี 2535. หน้า 113-132. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มิถุนายน 2535.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วัชรินทร์ ยงศิริ บรรณาธิการ, เอเชียรายปี 2536. หน้า 107-135. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มิถุนายน 2536.

- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ, ชปา จิตต์ประทุม และ
มานะ มาลาเพชร บรรณาธิการ, หน้า 108 - 138. **เอเชียรายปี 2537**. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และ ชปา จิตต์ประทุม บรรณาธิการ,
หน้า 101-128. **เอเชียรายปี 2538**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และ ชปา จิตต์ประทุม บรรณาธิการ,
หน้า 165-192. **เอเชียรายปี 2539**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และ ชปา จิตต์ประทุม บรรณาธิการ,
หน้า 132-149. **เอเชียรายปี 2540**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. กัมพูชา. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และ ชปา จิตต์ประทุม บรรณาธิการ,
หน้า 137-157. **เอเชียรายปี 2541**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. การเมืองภายในกัมพูชา. ใน รายงานการสัมมนา เรื่อง **เอเชียในช่วงปลายศตวรรษ**,
หน้า 10-16. วันที่ 23 - 25 เมษายน 2539 ณ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนั่น ขจรกล้า, พล.ท. การส่งผู้ลี้ภัย / ผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาจากประเทศไทยกลับมาตุภูมิ. เอกสาร
วิจัยส่วนบุคคล หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 35 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,
2535.
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. **ราชอาณาจักรกัมพูชา**. กรุงเทพมหานคร: สภาความมั่นคง
แห่งชาติ, 2542. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. **นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2541-2544)**.
กรุงเทพมหานคร: สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2541. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่. ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ),
5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. หน้า 240-242.
กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สมพงษ์ ชูมาก. **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สมศักดิ์ ศรีสุพรรณดิฐ. **กัมพูชากับความมั่นคงแห่งชาติ ของประเทศไทย.**

กรุงเทพมหานคร:วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,2533.(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

สมาชิกรัฐสภา กัมพูชา. สัมภาษณ์. 20 มกราคม 2544.

สิทธิ เสวตศิลา. **การกำหนดและการดำเนินงานเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร:

วิทยาลัยการทัพบก, 2521. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

สุรชาติ บำรุงสุข. **ไทยกับปัญหา กัมพูชา: ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคง และต่างประเทศของไทย ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ), 5 ทศวรรษ การต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ.** หน้า 183-193. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สุณัย ผาสุข, **นโยบายต่างประเทศของไทย : ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาล**

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหา กัมพูชา (4 สิงหาคม ค.ศ.1988 ถึง 23 กุมภาพันธ์

ค.ศ. 1991). กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

อดีตข้าราชการทหาร กองทัพแห่งชาติ กัมพูชา กองพลที่ 12. สัมภาษณ์. 23 ธ.ค.2544.

อดีตข้าราชการ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ. สัมภาษณ์. 11 กุมภาพันธ์ 2544.

อดีตสมาชิกพรรค BLDP กัมพูชา. สัมภาษณ์. 23 มกราคม 2544.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Allison, Graham T. **Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis**. Boston: Little Brown and Co., 1971.

Angkor Thmei. (6 December 1995): 1.

Assembly Committee votes to remove Rainsy. **The Cambodia Daily**. (20 June 1995): 1-6.

Brown, Frederick Z and McGrew, Laura. **CAMBODIA The Royal Government on Trial. Southeast Asian affairs**, 1995.

Buzan, Barry. **People, States and Fear**. Boulder, Colorado: Lynne Rienner, 1991: pp.2-9.

Cambodia at War. Human Rights Watch / Asia Human Rights Watch Arms Project, March 1995.

Cambodian Defense Policy. (Unpublished Manuscript)

Courts asks national Assembly to strip Ranarith's immunity. **The Cambodia Daily**. (5 July 1997): 11.

CPP Accuses Ranaritddh of meddling in Party's Affairs. **The Cambodia Daily**.. (2 March 1997): 1.

Curtis, Grand. **Cambodia : A country Profile**. The Swedish International Development Authority, August 1989.

Democratic Party join CPP Alliance. **The Cambodia Daily**. (5 March 1997): 8.

Dougherty, J.E. and P faltzgraff R.L.Jr.. **Contending Theories of International Relation : A Comprehensive Survey**. New York: Harpers Row,1981.

Frieson, Kate. The Politics of Getting the Vote in Cambodia. In eds. Heder, Steven and Ledgerwood, Judy. **Propaganda, Politics, and Violence in Cambodia**. pp.183-207. United State of America : M.E.Sharpe. (1996)

Grenade at protest leave 19 dead, 15 injureed. Blast rip through KPN led rally. **The Cambodia Daily**. (2 March 1997): 1,2,9,10.

Head, Richard D; Frisco W. and Mcfarlane, Robert C. **Crisis Resolution : Presidential Decision Making in Mayaquez and Korean Confrontation**. Boulder , Corolado : Westview Press , 1987.

Hillman, Roger. **The Politics of Policy Making in Defense and Foreign Affairs : Conceptual Models and Bureaucratic Politics**. New Jersey: Prentics–Hall., 1987.

- Jawhar, Mohamed. The Role of Government in Conflict Prevention. In eds. Kao Kim Horn & Din Merican, **Peace & Cooperation in ASEAN, Alternative Paradigms**. pp.127-146. Phnom Penh: Cambodian Institute for Cooperation and Peace, 1997.
- Kao Kim Hourn. Grassroots Democracy in Cambodia. In **PANORAMA : Insight into Southeast Asia and European Affairs**. An Occasional paper published by the Konrad - Adenauer - Stiftung's "Regional Programme for Southeast Asia" Wolfgang Mollers (ed.). Manila: 1999 : pp.77-104.
- Khieu Sanphan party back NUF. **The Cambodia Daily**. (23-25 May 1997): 16.
- ‘ Illegal’ Weapons Addressed to Ranariddh. **The Cambodia Daily**. (27 May 1997): 1.
- Mehta, Harish C and Mehta, Julie B. **Hun Sen Strongman of Cambodia**. Singapore: Graham Brash, 1999.
- Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation. **White Papers Background on the July 1997 Crisis: Prince Ranariddh’s Strategy of Provocation**. Phnom Penh: 9 July 1997.
- Morgenthau, Han J. **Politics among Nations**. New York: Knopf, 1970.
- Narodom Ranariddh. Cooperation and Development for Peace and Stability. In eds. Kao Kim Horn & Din Merican. **Peace & Cooperation in ASEAN, Alternative Paradigms**. pp.25-29. London: ASEAN Academy Press Ltd., 1997.
- Nhek Bun Chhay. **A Luck in Thousand Dangers**. Phnom Penh: 1999: pp.84-121.
- No Khmer Rouge Pledge due to turmoil. **The Cambodia Daily**. (25 June 1997): 8.
- Osborne, Milton. **Sihanouk Prince of Light Prince of Darkness**. Chiangmai: Silkwarm Books, 1994.
- Pok Than. On Corruption. **Cambodia Report** Vol.3 Issue1. (May-June 1997): p.37.
- Ranarith to make unilateral Guards cuts. **The Cambodia Daily**. (2 July 1997): 9.
- Roony, Dawn F. **Angkor an Introduction to the Temples**. Chiangmai : Asia Books, 1994.
- Socio-Economic Development Requirements and Proposals**. Phnom Penh : Royal Government Of Cambodia, January 1999.
- Sorpong Peou. **Intervention & Change in Cambodia towards Democracy ?**. Chiang mai: Silkwarm Books, 2000.

Sorpong Peou. The Foreign Policy of Weak States: Cambodia's Domestic Crises and Dependent Status in World Politics. in **The Cambodian Journal of International Affairs**, Vol.22 No.1. Phnom Penh: The Cambodian Institute for Cooperation and Peace, 1997: pp.8-33.

Strategic Study : Curent US policy, postures and issues. Kansas : Ft.Leavenworth,1980.

Tensions Ease Over Arms Import as ' Spare Parts'. **The Cambodia Daily**. (28 May 1997): 1.

Thayer, Carlyle A. **Cambodia and Regional stability : ASEAN and Constructive Engagement.** Phnom Penh: The Cambodian Institute for Cooperation and Peace (14), June 1998.

The Continuing Crisis in Cambodia Obstacle to Democratic Elections. International Republican Institute (IRI) and the Nation Democratic Institute for International Affairs (NDI), 1997.

Ung Huot. Peace and Stability: Cambodia's Foreign Policy. In ed. Kao Kim Horn and Din Merican, **Peace & Cooperation in ASEAN, Alternative Paradigms.** pp.189-202. Phnom Penh : Cambodian Institute for Cooperation and Peace, 1997.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รัฐธรรมนูญกัมพูชา ค.ศ. 1993

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

หมวด 1

เกี่ยวกับอธิปไตย

มาตรา 1

ประเทศกัมพูชาเป็นราชอาณาจักร ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และตามลัทธิประชาธิปไตยเสรีพุทธ

ราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นรัฐเอกราช อธิปไตย สันติภาพ เป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

มาตรา 2

บูรณภาพแห่งดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชา มีเขตแดนเป็นของตนเอง ซึ่งมีอาณาจรุก้าได้ดังกำหนดไว้ในแผนที่ระหว่าง 1:100,000 ซึ่งทำขึ้นใน พ.ศ.2476 - 2496 และได้รับการรับรองจากนานาชาติใน พ.ศ.2506 - 2512

มาตรา 3

ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นรัฐซึ่งแบ่งแยกมิได้

มาตรา 4

สิ่งยึดมั่นของราชอาณาจักรกัมพูชา คือ : ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

มาตรา 5

ภาษา และอักษร ที่ใช้เป็นทางการ คือ ภาษา และอักษร เขมร

มาตรา 6

กรุงพนมเปญ เป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรกัมพูชา

ธงชาติ เพลงชาติ และสัญลักษณ์ของชาติ กำหนดไว้ใน หมวด 1, 2 และ 3

หมวด 2

เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

มาตรา 7

พระมหากษัตริย์กัมพูชาทรงครองราชย์สมบัติ แต่ไม่มีอำนาจในการบริหารประเทศ

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรัฐแต่พระองค์เดียว

พระมหากษัตริย์ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้

มาตรา 8

พระมหากษัตริย์ทรงตั้งอยู่ในฐานะเอกภาพ และเป็นที่เคารพสักการะ

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้รับรองเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนในราชอาณาจักร
กัมพูชา ทรงเป็นผู้รับรองการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการเคารพสนธิสัญญาต่างชาติ

มาตรา 9

พระมหากษัตริย์ทรงมีหน้าที่เป็นกลางอย่างสูง เพื่อรับรองการปฏิบัติต่ออำนาจต่าง ๆ อย่าง
ไม่เอนเอียง

มาตรา 10

ระบอบราชานิยมกัมพูชา เป็นระบอบเลือกตั้ง

พระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชอำนาจจัดตั้งราชทายาทสำหรับครองราชย์สมบัติ

มาตรา 11

ในกรณีซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นประมุขของรัฐได้อย่างปกติ
เช่น พระองค์ทรงประชวรหนัก ตามการวินิจฉัยของคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแต่งตั้งโดยประธาน
รัฐสภา และนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภาจะปฏิบัติหน้าที่ประมุขรัฐแทนพระองค์ในฐานะ
“ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์”

มาตรา 12

เมื่อพระมหากษัตริย์สิ้นพระชนม์ ประธานรัฐสภารับหน้าที่เป็นประมุขรัฐ ในฐานะเป็น
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

มาตรา 13

ในระยะเวลา 7 วัน เป็นอย่างช้า พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
ต้องได้รับการแต่งตั้งขึ้น โดยคณะที่ปรึกษาราชสมบัติ

คณะที่ปรึกษาราชสมบัติ ประกอบด้วย

- ประธานรัฐสภา
- นายกรัฐมนตรี
- สมเด็จพระสังฆราช คณะมหานิกาย และคณะธรรมยุตินิกาย
- รองประธานรัฐสภาคนที่ 1 และรองประธานรัฐสภาคนที่ 2

การปฏิบัติของคณะที่ปรึกษาราชสมบัติมีกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 14

การคัดเลือกแต่งตั้งผู้จะมาเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรกัมพูชานั้น สมาชิกในพระราชวงศ์ ต้องมีพระชนมายุอย่างน้อย 30 พรรษา และต้องเป็นพระราชวงศ์ของพระมหากษัตริย์องค์ด้วง หรือ พระมหากษัตริย์นโรดม หรือพระมหากษัตริย์สีสุวัต

ก่อนขึ้นครองราชย์สมบัติ พระมหากษัตริย์ทรงให้สัจจาปณิธาน ดังแจ้งใน ผนวก 4

มาตรา 15

พระชายาของพระมหากษัตริย์มีฐานะเป็นพระมเหสีแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

มาตรา 16

พระมเหสีแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่มีสิทธิด้านการเป็นผู้นำรัฐ หรือเป็นผู้นำรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือทางด้านการเมือง

พระมเหสีแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ทรงอยู่ในฐานะเป็นผู้ก้ำจุนสังคม มนุษยธรรม ศาสนา และช่วยเหลือพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจ ด้านพิธีการและทางการทูต

มาตรา 17

พระมหากษัตริย์ทรงครองราชย์สมบัติ แต่ไม่มีอำนาจ ดังบัญญัติไว้ใน หมวด 2 มาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยเด็ดขาด

มาตรา 18

พระมหากษัตริย์ทรงติดต่อกับรัฐสภาโดยทางพระราชสาสน์ พระราชสาสน์นี้ รัฐสภาไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างได้

มาตรา 19

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ตามวิธีการ ดังแจ้งในมาตรา 100

มาตรา 20

พระมหากษัตริย์ทรงรับรายงานอย่างเป็นทางการเดือนละ 2 ครั้ง ให้นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เข้ากราบบังคมทูลถวายรายงาน เพื่อทรงทราบเกี่ยวกับสถานการณ์ของประเทศ

มาตรา 21

ตามข้อเสนอของคณะรัฐมนตรี พระมหากษัตริย์ทรงลงลายพระราชหัตถเลขาในพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้ง เปลี่ยนแปลง หรือถอดถอนข้าราชการชั้นสูงฝ่ายพลเรือน และฝ่ายทหาร เอกอัครราชทูต ทูตวิสามัญและผู้มีอำนาจเต็ม

ตามข้อเสนอของที่ปรึกษาชั้นสูงของศาล พระมหากษัตริย์ทรงลงลายพระราชหัตถเลขาในพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้ง เปลี่ยนแปลง หรือถอดถอนผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ยุติธรรม

มาตรา 22

เมื่อประชาชนประสบภัยพิบัติ พระมหากษัตริย์ทรงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หลังจากมีมติเป็นเอกฉันท์จากนายกรัฐมนตรี และประธานรัฐสภา

มาตรา 23

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้บัญชาการสูงสุดในกองทัพเขมระภูมินทร์ ผู้บัญชาการกองทัพเขมระภูมินทร์ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อบัญชาการกองทัพเขมระภูมินทร์

มาตรา 24

พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะประมุขสูงสุดของคณะที่ปรึกษาป้องกันชาติ ซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎหมาย

พระมหากษัตริย์ทรงประกาศสงครามหลังจากการอนุมัติของรัฐสภา

มาตรา 25

พระมหากษัตริย์ทรงรับสารตราตั้งเอกอัครราชทูต หรือทูตวิสามัญ หรือผู้แทนผู้มีอำนาจเต็มจากต่างประเทศ มาประจำยังราชอาณาจักรกัมพูชา

มาตรา 26

พระมหากษัตริย์ทรงลงลายพระราชหัตถเลขาในสนธิสัญญา และอนุสัญญานานาชาติ และทรงให้สัตยาบันในสนธิสัญญา และอนุสัญญาทั้งหมดนี้ หลังจากการอนุมัติและเห็นชอบจากรัฐสภา

มาตรา 27

พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการลดโทษและอภัยโทษ

มาตรา 28

พระมหากษัตริย์ทรงลงลายพระราชหัตถเลขา ประกาศใช้รัฐธรรมนูญกฎหมาย ซึ่งรัฐสภาอนุมัติ และทรงลงลายพระราชหัตถเลขาในพระราชกฤษฎีกา ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 29

พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 30

ในระยะเวลาที่พระมหากษัตริย์ไม่ประทับอยู่ในพระราชอาณาจักร ประธานรัฐสภาบริหารกิจเป็นประมุขรัฐ ผู้รับสนองบรมราชโองการ

หมวด 3

เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนกัมพูชา

มาตรา 31

ราชอาณาจักรกัมพูชายึดถือและเคารพสิทธิมนุษยชน ดังแจ้งในธรรมนูญของสหประชาชาติ ซึ่งประกาศเป็นสากล เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและกติกาสัญญา รวมทั้งอนุสัญญาทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี และสิทธิของเด็ก

ประชาชนกัมพูชามีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกันตามกฎหมาย โดยไม่แยกเชื้อชาติ ศิพ และภาษา ความเชื่อถือในศาสนา ความคิด การเมือง ฐานกำเนิด ฐานะสังคมชนชั้น หรือสภาพอื่น ได้การใช้สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และต้องใช้สิทธิเสรีภาพอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

มาตรา 32

ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต มีเสรีภาพ และมีสิทธิในการปกครองตนเอง โทษประหารชีวิตจะต้องไม่มีในกัมพูชา

มาตรา 33

ประชาชนกัมพูชาจะไม่ถูกถอนสัญชาติ เนรเทศ หรือจับตัวส่งไปยังประเทศอื่น เว้นไว้แต่มีการตกลงร่วมกันระหว่างประเทศ

ประชาชนกัมพูชาซึ่งอาศัยอยู่ในต่างประเทศ ต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ การรับสัญชาติเขมรต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 34

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และลงสมัครรับเลือกตั้ง ประชาชนกัมพูชาที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ประชาชนกัมพูชาที่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้ง ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี บทบัญญัติการริรองสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งและลงสมัครรับเลือกตั้ง ต้องกำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง

มาตรา 35

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิงมีสิทธิเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องในการดำรงชีวิต การเมือง เศรษฐกิจ สังคมกิจ และวัฒนธรรมของประเทศชาติ

ข้อเสนอทั้งหลายของประชาชน จะต้องได้รับการพิจารณาและแก้ปัญหาอย่างดี จากองค์กรของรัฐ

มาตรา 36

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสิทธิในการเลือกประกอบอาชีพตามความเหมาะสม
กับความสามารถของตน และตามความต้องการของสังคม

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสิทธิได้รับเงินตอบแทนเท่ากัน จากหน้าที่การทำงานที่
เหมือนกัน

สามีและภรรยา มีสิทธิในครอบครัวเท่ากัน รายได้ที่ได้มาจากการทำงานนอกบ้าน ย่อมเป็น
ของสามีและภรรยาาร่วมกัน

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสิทธิได้รับการรับรองจากสังคม และผลประโยชน์ด้าน
สังคม ดังแจ้งในกฎหมาย

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสิทธิก่อตั้งสมาคม และเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมนั้น
การจัดการและการปฏิบัติของสมาคม ต้องมีกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 37

สิทธิในการชุมนุมและประท้วงโดยสันติวิธี ต้องกระทำภายในขอบเขตของกฎหมาย

มาตรา 38

กฎหมายรับรองจะต้องไม่ละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิบุคคลอื่น

กฎหมายป้องกันชีวิต เกียรติยศชื่อเสียงและทรัพย์สินของประชาชน

การกล่าวหา การจับกุม การกักขัง หรือคุมขังผู้ใด จะกระทำได้ตามเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้

การข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย หรือการกระทำใด ๆ อันเป็นการเพิ่มโทษต่อผู้ถูกคุมขัง ห้ามมิ
ให้กระทำโดยเด็ดขาด ผู้กระทำ ผู้ร่วมกระทำ และผู้ร่วมรู้เห็น จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

การรับสารภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากการบังคับขู่เข็ญทางร่างกายก็ดี ทางจิตใจก็ดี จะนำมาเป็น
หลักฐานในการพิจารณาความผิดไม่ได้

ข้อสงสัยที่ไม่มีหลักฐานให้ยกประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องหา

ผู้ต้องหาคนใดก็ตาม เมื่อจับตัวมาแล้วจะอยู่ในฐานะผู้ไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษา
ของศาล

มาตรา 39

ประชาชนกัมพูชา มีสิทธิฟ้องร้องในความเสียหาย ซึ่งเกิดขึ้นโดยผิดกฎหมายจากการกระทำ
ขององค์กรรัฐ องค์กรทางสังคม หรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น ๆ การแก้ปัญหาจากการฟ้องร้องดัง
กล่าวเป็นอำนาจของศาล

มาตรา 40

ประชาชนกัมพูชามีเสรีภาพในการเดินทางและการตั้งถิ่นฐานตามกฎหมาย ที่กำหนดให้ประชาชนต้องปฏิบัติ

ประชาชนกัมพูชาสามารถเดินทางไปอยู่ในต่างประเทศ หรือเดินทางกลับเข้ามาในประเทศได้ การรักษาสีตติ์ต้องไม่ละเมิดต่อที่อยู่อาศัย และการติดต่อทางจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ หรือทางโทรศัพท์ จะต้องได้รับการรับรองเคารพสีตติ์

การตรวจค้นที่อยู่อาศัย สิ่งของ และร่างกาย ต้องกระทำตามที่ด้บัญญัติไว้ในกฎหมาย

มาตรา 41

ประชาชนกัมพูชามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การรับรู้ข่าวสาร การพิมพ์เผยแพร่ การประชุม บุคคลใดไม่อาจฉวยโอกาสใช้สีตติ์นี้โดยละเมิดทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียเกียรติยศ ชื่อเสียง ส่วนบุคคลหรือสังคม ต่อสาธารณชน หรือความสงบสุขของประเทศชาติ

มาตรา 42

ประชาชนกัมพูชามีสีตติ์ก่อตั้งสมาคมหรือพรรคการเมือง สีตติ์นี้ต้องกำหนดโดยกฎหมาย ประชาชนกัมพูชาสามารถเข้าร่วมในองค์กรช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติและจารีตประเพณี

มาตรา 43

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสีตติ์อย่างเต็มที่ในการรับถือศาสนา เสรีภาพเกี่ยวกับความเชื่อถือ และการปฏิบัติพิธีการทางศาสนา จะต้องได้รับการรับรองในขอบเขต ซึ่งไม่กระทบต่อความเชื่อถือของบุคคลหรือศาสนาอื่น เพื่อความสงบสุขส่วนรวม ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ

มาตรา 44

บุคคลใดก็ตาม จะเป็นบุคคลหรือคณะบุคคล มีสีตติ์เป็นเจ้าของกรรมสีตติ์เฉพาะบุคคล หรือนิติบุคคล ที่มีสัญชาติเขมรเท่านั้น จึงจะมีสีตติ์เป็นเจ้าของกรรมสีตติ์ในที่ดิน กรรมสีตติ์ของเอกชนตามกฎหมายอยู่ภายใต้การปกป้องของกฎหมาย การถอดถอนกรรมสีตติ์ของผู้หนึ่งผู้ใด ต้องกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และทำตามข้อกำหนดของกฎหมาย และการชดใช้ค่าเสียหาย ด้วยความยุติธรรม

มาตรา 45

การละเมิดทุกประเภทซึ่งกระทำต่อสตรีเพศ จะกระทำมิได้

การประกอบอาชีพหรือหารายได้ด้วยการเอาเปรียบแรงงานของสตรี จะกระทำมิได้

บุรุษและสตรีมีสีตติ์เสมอกันในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสมรสและด้านครอบครัว

การสมรสต้องทำตามที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ และต้องเป็นไปตามความประสงค์ ด้วยความสมัครใจของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

มาตรา 46

การประกอบอาชีพค้าขายมนุษย์ ค้าประเวณี หรือเกี่ยวเนื่องกับการค้าประเวณี จะกระทำมิได้ ห้ามมิให้ส่งหยุดงานแก่สตรีมีครรภ์ สตรีมีครรภ์มีสิทธิพักผ่อนลาคลอดบุตรได้ โดยได้รับเงินทดแทนและได้รับการรักษาสิทธิหน้าที่การงานเดิม ตลอดจนผลประโยชน์อื่น ๆ

รัฐและสังคมต้องเอาใจใส่แก่สตรี โดยเฉพาะสตรีในชนบทที่ไม่มีที่พึ่ง ให้ได้รับการดูแล เพื่อให้มีอาชีพ ได้รับการรักษาพยาบาล การศึกษา และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

มาตรา 47

บิดา มารดา มีหน้าที่เลี้ยงดู อบรมบุตรให้เป็นคนดี บุตรมีหน้าที่เลี้ยงดู ดูแลรักษาบิดา มารดา ผู้ชรา ตามขนบธรรมเนียมของกัมพูชา

มาตรา 48

รัฐมีหน้าที่รับรองปกป้องและรักษาสิทธิเด็ก ตามแจ้งไว้ในอนุสัญญาเกี่ยวกับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิการดำรงชีพ สิทธิการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับการปกป้องเมื่อมีสถานการณ์สงคราม และการป้องกันการประกอบอาชีพโดยใช้แรงงานเด็ก หรือเกี่ยวกับทางเพศ

รัฐต้องช่วยเหลือป้องกันเหตุที่จะทำให้เสื่อมเสียต่อการอบรม, การศึกษาของเด็ก หรือการอันจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และความเป็นอยู่ของเด็ก

มาตรา 49

ประชาชนกัมพูชาทุกคน ต้องเคารพรัฐธรรมนูญ และเคารพกฎหมาย

ประชาชนกัมพูชาทุกคน มีภาระหน้าที่ในการสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติ และป้องกันมาตุภูมิพันธกิจการป้องกันมาตุภูมิ ต้องกระทำตามบทบัญญัติของกฎหมาย

มาตรา 50

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง ต้องเคารพในหลักการประชาธิปไตยของชาติ และสิทธิประชาธิปไตยเสรีแบบพหุพรรค

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง ต้องเคารพต่อสมบัติสาธารณะ และกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของเอกชน

หมวด 4 เกี่ยวกับระบอบการเมือง

มาตรา 51

ราชอาณาจักรกัมพูชา มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เสรีแบบพหุพรรค ประชาชนกัมพูชาทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ

อำนาจทั้งหมดเป็นของประชาชนกัมพูชา ประชาชนใช้อำนาจของตนในทางรัฐสภา รัฐบาล และทางศาล

อำนาจแยกออกจากกัน ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

มาตรา 52

รัฐบาลกัมพูชาต้องรักษาปกป้องเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชา ดำเนินนโยบายรวบรวมชาติ เพื่อปกป้องเอกภาพของชาติ รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ รัฐบาลกัมพูชาต้องปกป้องรักษาความดีงาน จารีตประเพณี และความสงบสุขของประชาชน รัฐบาลต้องเอาใจใส่ตลอดเวลา ในด้านความเป็นอยู่และความสงบสุขของประชาชน

มาตรา 53

ราชอาณาจักรกัมพูชาจะยึดมั่นในนโยบายเป็นกลางอย่างมั่นคง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ราชอาณาจักรกัมพูชาจะอยู่โดยสันติกับประเทศรอบด้าน และประเทศต่าง ๆ

ราชอาณาจักรกัมพูชาจะไม่รุกรานประเทศใดโดยเด็ดขาด อีกทั้งไม่แทรกแซงกิจการภายในของต่างประเทศด้วยวิธีใดก็ตาม หากมีปัญหาใดๆ จะแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี และเคารพในผลประโยชน์ของประเทศซึ่งกันและกัน

ราชอาณาจักรกัมพูชาจะไม่เข้าร่วมในกิจการด้านการทหารกับประเทศที่ไม่เป็นกลาง

ราชอาณาจักรกัมพูชาจะไม่อนุญาตให้มีที่ตั้งทางทหารของทหารต่างชาติ ในดินแดนกัมพูชา และไม่อนุญาตให้มีที่ตั้งทางทหารของกัมพูชาในต่างประเทศด้วย เว้นไว้แต่การเข้าร่วมในการปฏิบัติขององค์การสหประชาชาติ

ราชอาณาจักรกัมพูชารักษาสีทิวในการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ สัมภาระทางทหาร อาวุธ กระสุน การฝึกกำลังติดอาวุธ และความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อปกป้องตนเอง และประกันความสงบสุขภายในประเทศ

มาตรา 54

การผลิต การใช้ การมีไว้ซึ่งอาวุธปรมาณู เคมีหรือชีววะ เป็นสิ่งต้องห้ามโดยเด็ดขาด

มาตรา 55

สนธิสัญญาและข้อตกลงทั้งหลาย ซึ่งขัดกับเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน ความเป็นกลาง และเอกภาพของราชอาณาจักรกัมพูชาให้ยกเลิก

หมวด 5**เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ****มาตรา 56**

ราชอาณาจักรกัมพูชาดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจในระบบการตลาด การจัดการและการปฏิบัติตามนโยบายด้านเศรษฐกิจนี้ มีกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 57

การเก็บภาษีอากร สามารถกระทำได้เมื่อมีกฎหมายอนุญาต งบประมาณต้องกำหนดการใช้ไว้ในกฎหมาย

ระบบการเงิน การคลัง ต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 58

ทรัพย์สินบัตติแผ่นดินมี พื้นดิน ใต้พื้นดิน ภูเขา ทะเล พื้นดินใต้ทะเล ชายฝั่งทะเล เกาะ แม่น้ำ คลอง ห้วย บึง ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ ศูนย์กลางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฐานที่มั่นในการปกครองประเทศ สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ซึ่งกำหนดเป็นของรัฐ

การครอบครอง การใช้ และการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของแผ่นดิน จะต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 59

รัฐต้องรักษา ป้องกันสถานที่และบริเวณเกี่ยวกับโภคทรัพย์ธรรมชาติ ต้องมีการจัดการและมีแผนอย่างชัดเจนในการครอบครอง พื้นดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากร แร่ พลังงาน น้ำมัน ก๊าซ และก๊าซธรรมชาติ หิน ททราย พลอย ป่าไม้ และของป่าจำพวกสัตว์ป่า สัตว์น้ำ และผลอันเกิดจากน้ำ

มาตรา 60

ประชาชนมีสิทธิซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าของตนได้โดยเสรี การกำหนดให้ขายผลิตผลให้แก่รัฐ หรือการเอาผลิตผล หรือทรัพย์สินของเอกชนไปใช้สอย แม้แต่เพียงระยะเวลาหนึ่ง จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่กรณีพิเศษซึ่งมีกฎหมายอนุญาตไว้

มาตรา 61

รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกิจกรรม สหกรณ์ อุตสาหกรรม ในพื้นที่ที่ขาดการดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับด้านนโยบาย น้ำ ไฟฟ้า ถนน และวิธีการขนส่ง เทคนิคสมัยใหม่ รวมทั้งการให้การสงเคราะห์

มาตรา 62

รัฐต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือด้านการผลิต การรักษาราคาสินค้าให้เกษตรกร รวมทั้งช่วย หารตลาดสำหรับขายผลิตผลนั้นด้วย

มาตรา 63

รัฐต้องเอาใจใส่ ดูแลด้านการตลาด ช่วยให้มีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อยู่อย่างสุขสบาย

มาตรา 64

รัฐ ห้ามและจะลงโทษอย่างหนัก แก่บุคคลที่นำเข้า หรือค้าขายสิ่งเสพติด สินค้าปลอมและ สินค้าหมดอายุ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตของผู้ใช้

หมวด 6**เกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรม และสังคม****มาตรา 65**

รัฐต้องปกป้องสิทธิของประชาชนให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามข้อกำหนด และ ต้องจัดการทุกอย่างในขั้นต้น เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

รัฐต้องเอาใจใส่ในการพัฒนาทางกายและการกีฬา เพื่อให้ประชาชนกัมพูชาทุกคนมีสุขภาพ สมบูรณ์

มาตรา 66

รัฐต้องจัดระบบการศึกษาให้เต็มขีดความสามารถอย่างมีเอกภาพทั่วประเทศ เพื่อเป็นการ รองรับตามหลักการ เสรีภาพทางการศึกษา และหลักการเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อให้ประชาชน ทุกคนได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน

มาตรา 67

รัฐต้องวางมาตรฐานการศึกษา และระบบการเรียนการสอนให้ทันสมัย ทั้งวิชาด้านเทคนิค และภาษาต่างประเทศ

รัฐต้องดูแลสถานศึกษา และการศึกษาทั่วไป ทั้งของรัฐและเอกชนในทุกสถานที่

มาตรา 68

รัฐต้องช่วยเหลือการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในโรงเรียนทั่วไป สำหรับประชาชนทุกโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ประชาชนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่ำ 9 ปี

รัฐต้องช่วยเผยแพร่ ฟื้นฟูการเรียนภาษาบาลี และวิชาพุทธศึกษา

มาตรา 69

รัฐมีพันธกิจ ดูแลรักษา และการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ

รัฐมีพันธกิจ รักษาและส่งเสริมภาษาเขมรให้เหมาะสมตามความต้องการ

รัฐมีพันธกิจ ดูแลรักษา และปกป้องศิลปโบราณ รวมทั้งปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

มาตรา 70

บทละเมิดทั้งหลายที่ทำให้เสื่อมเสีย หรือกระทำต่อมรดกวัฒนธรรม และมรดกทางศิลปะ ต้องมีบทลงโทษอย่างหนัก

มาตรา 71

บริเวณที่ตั้งมรดกแห่งชาติ ให้ถือเสมือนกับมรดกที่ส่งเข้าเป็นมรดกโลก และถือว่าเป็นพื้นที่เป็นกลาง ซึ่งไม่อนุญาตให้มีการปฏิบัติการทางทหาร

มาตรา 72

สุขภาพของประชาชนกัมพูชาต้องได้รับการรับรอง รัฐบาลต้องเอาใจใส่ในด้านการป้องกันโรค และการรักษาพยาบาล ประชาชนที่ยากจนจะได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดเงินจากโรงพยาบาล สถานพยาบาล และสถานสาธารณสุข

รัฐต้องจัดการให้มีสถานพยาบาลและสถานสาธารณสุขในชนบท

มาตรา 73

รัฐต้องเอาใจใส่ต่อเด็ก และมารดา รัฐต้องจัดเตรียมให้มีสถานที่สำหรับเด็กแรกเกิด และช่วยอุปถัมภ์สตรีที่มีบุตรมากและไม่มีที่พึ่ง

มาตรา 74

รัฐต้องช่วยอุปถัมภ์คนพิการและครอบครัวของทหาร ซึ่งอุทิศชีวิตเพื่อประเทศชาติ

มาตรา 75

รัฐต้องจัดให้มีสวัสดิการสังคมต่อผู้ใช้แรงงานและลูกจ้าง

หมวด 7 เกี่ยวกับรัฐสภา

มาตรา 76

รัฐสภามีสมาชิกเป็นผู้แทนราษฎรอย่างน้อย 120 คน
ผู้แทนราษฎรต้องมาจากการเลือกตั้งโดยเสรี โดยเสมอภาค โดยตรง และตามวิธีการ
ลงคะแนนเสียแบบลับ

ผู้แทนราษฎรสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ได้
ผู้ซึ่งมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร คือ ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง ที่มี
สิทธิเลือกตั้ง มีอายุอย่างต่ำ 25 ปี มีสัญชาติเขมรตั้งแต่เกิด
องค์กรจัดการเลือกตั้ง แบบแผนการปฏิบัติการเลือกตั้งต้องกำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง

มาตรา 77

ผู้แทนราษฎรในรัฐสภา เป็นผู้แทนของประชาชนกัมพูชาทั้งหมด ไม่ใช่เป็นเพียงผู้แทน
ประชาชนในพื้นที่ของตนเองเท่านั้น
กฎข้อบังคับ หรือคำสั่งที่ขัดกับข้อความข้างต้น เป็นโมฆะ

มาตรา 78

ระยะเวลาของรัฐสภามีกำหนด 5 ปี และจะพ้นกำหนดเมื่อรัฐสภาใหม่เข้ารับตำแหน่ง และ
รัฐสภามีอายุขัยได้ก่อนถึงกำหนดเวลา เว้นแต่ในกรณีซึ่งรัฐบาลถูกปลด 2 ครั้ง ภายในระยะเวลา 12
เดือน

ในกรณีนี้พระมหากษัตริย์ต้องยุบสภา หลังจากที่พระองค์ทรงได้รับการเสนอจากนายกรัฐมนตรี
และทรงได้รับการเห็นพ้องจากประธานรัฐสภา

การเลือกตั้งเพื่อให้ได้รัฐสภาใหม่ ต้องกระทำในระยะเวลา 60 วัน เป็นอย่างช้า นับตั้งแต่วันที่
ที่ยุบสภา

ในห้วงเวลานี้ รัฐบาลมีหน้าที่เพียงรักษาการณ์เท่านั้น
ในเวลาที่มีสงครามหรือกรณีพิเศษอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถทำการเลือกตั้งได้ รัฐสภา
สามารถประกาศต่ออายุรัฐสภาได้อีก 1 ปี ตามข้อเสนอของพระมหากษัตริย์

การประกาศต่ออายุรัฐสภา จะมีผลต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบด้วยเสียง 2 ใน 3 ของสมาชิก
รัฐสภาทั้งหมด

มาตรา 79

กฎข้อบังคับของสมาชิกรัฐสภา ห้ามไม่ให้สมาชิกรัฐสภาปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ อันเป็นความต่อเนื่อง เกี่ยวพันกับหน้าที่เป็นสมาชิกในสถาบันอื่น ๆ อีก ดังแจ้งไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ไปปฏิบัติหน้าที่ในคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล

ในกรณีนี้สมาชิกรัฐสภาผู้นั้น มีฐานะเป็นสมาชิกรัฐสภาธรรมดา แต่ไม่มีตำแหน่งประจำใด ๆ ทั้งสิ้น ในคณะกรรมการประจำ และคณะกรรมการต่าง ๆ ของรัฐสภา

มาตรา 80

ผู้แทนราษฎรได้รับเอกสิทธิ์ทางสภา

ผู้แทนราษฎรคนใดก็ตาม จะไม่ถูกกล่าวหา จับกุม ควบคุมตัว หรือคุมขัง ในเหตุจากการแสดงความคิดเห็น หรือมีมติเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตน

การกล่าวหา การจับกุม การควบคุม หรือคุมขัง สมาชิกผู้ใดในรัฐสภาจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับการยินยอมจากรัฐสภา หรือจากคณะกรรมการประจำของรัฐสภา ในระหว่างสมัยประชุม เว้นแต่ในกรณีกระทำความผิดอย่างแน่ชัด ในกรณีนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถทำรายงานส่งมายังรัฐสภา หรือคณะกรรมการประจำของรัฐสภาโดยทันทีเพื่อพิจารณา

คำตัดสินของคณะกรรมการประจำ รัฐสภาต้องส่งในสมัยประชุมรัฐสภา เพื่อพิจารณาอนุมัติตามมติส่วนใหญ่ 2 ใน 3 ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

ในกรณีดังกล่าวทั้งหมดนี้ การคุมตัว การกล่าวหาผู้แทนราษฎรคนใดก็ตาม ต้องถูกยกเลิกถ้าสมาชิกมีมติให้ยกเลิก ตามมติส่วนใหญ่ 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

มาตรา 81

รัฐสภามีงบประมาณโดยเฉพาะ สำหรับดำเนินงาน

ผู้แทนราษฎรต้องได้รับเงินตอบแทน

มาตรา 82

รัฐสภาเปิดสมัยประชุมครั้งแรกอย่างช้า 60 วัน หลังจากการเลือกตั้ง โดยการเรียกประชุมของพระมหากษัตริย์

ก่อนเริ่มปฏิบัติหน้าที่ รัฐสภาต้องอนุมัติคำสั่งทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับกฎข้อบังคับที่ใช้กับสมาชิกรัฐสภาทั้งต้องเลือกตั้งประธาน รองประธานรัฐสภา และสมาชิกทั้งหมดในคณะกรรมการต่าง ๆ ของรัฐสภา โดยต้องแยกเลือกตามตำแหน่ง ใช้มติส่วนใหญ่ 2 ใน 3 ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

ผู้แทนราษฎรทั้งหมด ต้องกระทำสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่ง ตามพิธีการดังแจ้งไว้ใน

ผนวก 5

มาตรา 83

การประชุมสามัญของรัฐสภากำหนดปีละ 2 ครั้ง

สมัยการประชุมหนึ่ง ๆ มีกำหนดเวลาอย่างน้อย 3 เดือน ถ้ามีพระบรมราชโองการจาก พระมหากษัตริย์ หรือคำเสนอของนายกรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกรัฐสภา จำนวน 1 ใน 3 คณะ กรรมการธิการประจำรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญได้

ในกรณีนี้ ระเบียบวาระการประชุมที่แจ้งในสมัยการประชุมวิสามัญ ต้องเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ รวมทั้งกำหนดวันประชุม

มาตรา 84

ในระหว่างสมัยประชุมของรัฐสภา คณะกรรมการธิการของรัฐสภา รับภารกิจ รับผิดชอบ การงานของรัฐสภา

คณะกรรมการธิการของรัฐสภา ประกอบด้วย ประธานรัฐสภา รองประธานรัฐสภา และ ประธานคณะกรรมการทั้งหมดของรัฐสภา

มาตรา 85

สมัยประชุมรัฐสภา ต้องกระทำในเมืองหลวงของราชอาณาจักรกัมพูชา ในที่ประชุมของรัฐสภา เว้นไว้แต่มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกประชุมโดยกำหนดเป็นอย่างอื่น

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว การกำหนดสถานที่และเวลา ซึ่งกำหนดในการเรียกประชุม ครั้งใดก็ตาม เป็นการผิดกฎหมายและเป็นโมฆะ

มาตรา 86

ในระยะเวลาที่ประเทศตกอยู่ในสถานการณ์ไม่สงบ รัฐสภาสามารถประชุมได้ทุกวันเป็น ประจำ และถ้ารัฐสภามีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาประชุมนี้ เมื่อสถานการณ์คืนสู่ปกติ

ถ้ารัฐสภาไม่สามารถประชุมได้โดยมูลเหตุจำเป็น เช่น เวลาที่กองกำลังต่างชาติเข้ามายึด แผ่นดิน การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินต้องกระทำไปได้โดยทันที

มาตรา 87

ประธานรัฐสภาเป็นผู้นำองค์ประชุมของรัฐสภา รับรองกฎหมายและคำตัดสินใจทั้งหลาย ที่รัฐสภาอนุมัติกฎหมายต่าง ๆ ของรัฐสภา รวมทั้งจัดการด้านการติดต่อกับต่างชาติของรัฐสภา

ในกรณีซึ่งประธานรัฐสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยเหตุจากความเจ็บป่วย หรือต้องไป ปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศ รองประธานรัฐสภาคนใดคนหนึ่งรับหน้าที่แทนประธานรัฐสภา

ในกรณีซึ่งประธานหรือรองประธานรัฐสภาลาออกจากหน้าที่ หรือตาย รัฐสภาต้องเลือกตั้ง ประธานหรือรองประธานใหม่

มาตรา 88

การประชุมรัฐสภาต้องกระทำโดยเปิดเผย

รัฐสภาอาจประชุมได้ตามคำขอของประธาน หรือของสมาชิก จำนวน 1 ใน 10 หรือจากพระมหากษัตริย์ หรือจากนายกรัฐมนตรี

การประชุมรัฐสภามีผลเมื่อมีสมาชิกเข้าร่วมประชุม จำนวน 7 ใน 10 ของสมาชิก รัฐสภาทั้งหมด

มาตรา 89

ตามคำขอของสมาชิก จำนวน 1 ใน 10 รัฐสภามีอำนาจเชิญผู้หนึ่งผู้ใดมายังรัฐสภา เพื่อชี้แจงปัญหาอันเป็นสาระสำคัญของการประชุมได้

มาตรา 90

รัฐสภาเป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจนี้รัฐสภายกให้องค์กรหรือบุคคลอื่นใดไม่ได้

รัฐสภานุมัติงบประมาณของชาติ แผนงานของชาติ การกู้เงินจากต่างชาติ การให้ต่างชาติกู้เงิน สัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับการคลัง และการออกกฎหมายเพิ่มเติม แก้ไขหรือยกเลิกการเก็บภาษีอากร

รัฐสภาให้ความเห็นชอบต่อคณะกรรมการการคลังของรัฐบาล

รัฐสภานุมัติกฎหมายเกี่ยวกับการยกเว้นโทษทั่วไป

รัฐสภานุมัติ เห็นชอบ หรือยกเลิกสนธิสัญญา หรืออนุสัญญาต่างชาติ

รัฐสภานุมัติกฎหมายเกี่ยวกับการประกาศสงคราม

การอนุมัติดังกล่าวนี้ ต้องปฏิบัติโดยมติส่วนใหญ่ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

รัฐสภาลงคะแนนเสียงไว้วางใจรัฐบาลตามมติส่วนใหญ่ 2 ใน 3 ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

มาตรา 91

ผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอข้อกฎหมาย

ผู้แทนราษฎรมีสิทธิเสนอแก้ไขกฎหมาย แต่ข้อเสนอนี้ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าข้อเสนอแก้ไขนั้นมุ่งที่จะลดเงินที่ใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือลดงบประมาณที่ให้แก่ประชาชน

มาตรา 92

การอนุมัติทั้งหลายของรัฐสภาซึ่งขัดกับหลักการ รักษา ป้องกันเอกราช อธิปไตย บุรณภาพแห่งดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชา และจัดต่อนโยบายด้านการเมือง หรือการปกครองของประเทศชาติ ข้ออนุมัตินั้น จะไม่มีผลบังคับใช้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรเดียวที่มีหน้าที่ตัดสินความเป็นโมฆะนี้

มาตรา 93

กฎหมายซึ่งรัฐสภาได้อนุมัติเรียบร้อยแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงลงพระราชหัตถเลขาประกาศใช้ในราชธานีพนมเปญภายใน 10 วัน หลังจากวันประกาศใช้ และประกาศใช้ทั่วประเทศภายใน 20 วัน หลังจากวันประกาศใช้

แต่ถ้ากฎหมายฉบับนั้นเป็นกฎหมายเร่งด่วน ต้องประกาศใช้ทั่วประเทศโดยทันที หลังจากวันประกาศใช้

กฎหมายซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงลงลายพระราชหัตถเลขาให้ประกาศใช้ ต้องลงในราชกิจจานุเบกษา และต้องเผยแพร่ไปทั่วประเทศให้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด

มาตรา 94

รัฐสภาตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ตามความจำเป็น การจัดการและการปฏิบัติ จะต้องมีกำหนดอยู่ในบทบัญญัติกฎหมายข้อบังคับของรัฐสภา

มาตรา 95

ในกรณีที่สมาชิกรัฐสภาตาย ลาออก หรือพ้นจากสมาชิกภาพ ซึ่งเกิดขึ้น 6 เดือน ก่อนสิ้นอายุสภา ต้องเลือกตั้งซ่อมสมาชิคนั้นตามข้อกำหนด ข้อบังคับของรัฐสภา และตามกำหนดในกฎหมายเลือกตั้ง

มาตรา 96

ผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐบาล กระทู้ถามนี้ต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร มอบให้แก่ประธานรัฐสภา

การตอบอาจทำได้โดยรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน ตามปัญหาซึ่งได้ตั้งขึ้น รวมทั้งตามความรับผิดชอบของรัฐมนตรีแต่ละคน ถ้าปัญหานั้นมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐบาล นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้ตอบด้วยตนเอง

การตอบของรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี อาจจะทำได้ด้วยคำตอบเป็นคำพูด หรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

คำตอบดังกล่าวนี้ต้องกระทำภายใน 7 วัน นับจากวันได้รับกระทู้ถาม

การตอบด้วยคำพูด ประธานรัฐสภาอาจสั่งให้การเปิดอภิปรายหรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่มีการให้เปิดอภิปราย การตอบปัญหาของรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี เป็นอันสิ้นสุด

ถ้ามีการให้เปิดอภิปราย เจ้าของกระทู้ถาม ผู้อภิปราย และรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง หรือนายกรัฐมนตรีสามารถแสดงความคิดเห็นได้ภายในระยะเวลา โดยมีให้กำหนดเวลาประชุมแต่ละครั้ง

รัฐสภากำหนดให้เวลา 1 วัน ใน 1 สัปดาห์ สำหรับการตอบคำถาม

แต่อย่างไรก็ตาม สมัยประชุมสำหรับตอบคำถามดังกล่าวนี้ ไม่สามารถมีผลในการลงคะแนนเสียงในกรณีใด ๆ เลย

มาตรา 97

คณะกรรมการทั้งหลายของรัฐสภา สามารถเชิญรัฐมนตรีมาชี้แจงในปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบได้

มาตรา 98

รัฐสภาอาจทำให้สมาชิกคณะรัฐมนตรี หรือรัฐบาล หมดสภาพได้โดยอนุมัติของญัตติ ด้วยการออกเสียง 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

ญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ต้องยื่นต่อรัฐสภา โดยผู้แทนราษฎร จำนวน 30 คน รัฐสภาจึงจะนำมาพิจารณาได้

หมวด 8

เกี่ยวกับรัฐบาล

มาตรา 99

คณะรัฐมนตรีเป็นรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

คณะรัฐมนตรีอยู่ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีผู้เดียว มีรองนายกรัฐมนตรี, เทสมนตรี, รัฐมนตรี และเลขาธิการรัฐ เป็นสมาชิก

มาตรา 100

ตามคำเสนอของประธาน โดยมีมติจากรองประธานทั้งสองของรัฐสภา พระมหากษัตริย์ทรงจัดตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ จากผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นพรรคที่ชนะการเลือกตั้งให้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนี้จะจัดตั้ง และนำผู้ร่วมงานที่เป็นผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกพรรค ผู้แทนในรัฐสภาซึ่งได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ในรัฐบาล ไปขอความไว้วางใจต่อรัฐสภา เมื่อรัฐสภาให้ความไว้วางใจแล้ว พระมหากษัตริย์ทรงออกพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีทั้งหมด

ก่อนเข้าดำรงตำแหน่ง คณะรัฐมนตรีต้องกระทำสัตย์ปฏิญาณตามที่แจ้งไว้ใจ หมวด 6

มาตรา 101

หน้าที่ของสมาชิกรัฐบาล มีภารกิจหน้าที่ด้านการดำรงชีพ ด้านพาณิชยกรรมหรืออุตสาหกรรม และการดำรงตำแหน่งใด ๆ ในหน้าที่เกี่ยวกับสาธารณะ

มาตรา 102

สมาชิกทั้งหลายของรัฐบาล รับผิดชอบร่วมกันในรัฐสภาเกี่ยวกับนโยบายทั่วไปของรัฐบาล

มาตรา 103

สมาชิกทั้งหลายของรัฐบาลมีอาจยกคำสั่งด้วยลายลักษณ์อักษร หรือด้วยวาจาของผู้ใดมาเป็นข้ออ้าง เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของตนเองได้

มาตรา 104

คณะรัฐมนตรีต้องประชุมทุกสัปดาห์ เป็นการประชุมใหญ่หรือเป็นการประชุมเพื่อศึกษาค้นคว้าดำเนินการงาน

องค์ประชุมต้องนำโดยนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีอาจมอบหน้าที่ให้รองนายกรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่แทนได้

กำหนดเวลาและข้อประชุมทั้งหมดของคณะรัฐมนตรี ต้องนำพุลถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงทราบ

มาตรา 105

นายกรัฐมนตรีอาจแบ่งอำนาจของตนให้รองนายกรัฐมนตรี หรือสมาชิกผู้หนึ่งผู้ใดในคณะรัฐบาลได้

มาตรา 106

ถ้าตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่างลงอย่างถาวร ต้องแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญนี้

ถ้าตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่างลงชั่วคราว ต้องจัดตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี

มาตรา 107

สมาชิกผู้ใดของรัฐบาลต้องได้รับโทษในบทอุกฤษฏ์ หรือลหุโทษ เมื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตน

ในกรณีนี้ และในกรณีซึ่งได้กระทำความผิดอย่างร้ายแรง เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน รัฐสภาสามารถส่งฟ้องไปยังตุลาการผู้มิหน้าที่ได้

รัฐสภามีคำสั่งเรื่องนี้ได้โดยวิธีการออกเสียงโดยทางลับ และถือมติเสียงส่วนมากของสมาชิกสภาทั้งหมด

มาตรา 108

การจัดตั้งและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย

หมวด 9 เกี่ยวกับอำนาจตุลาการ

มาตรา 109

อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจอิสระ
อำนาจตุลาการ รับรองรักษาอนาคต และป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน
อำนาจตุลาการ ครอบคลุมคดีทั้งหมด รวมทั้งคดีเกี่ยวกับรัฐบาลด้วย
อำนาจนี้ต้องมอบให้ตุลาการสูงสุดในศาลทุกแผนก และทุกชั้นศาล

มาตรา 110

การพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม ต้องกระทำต่อประชาชนตามนิติวิธี และกฎหมาย
ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีสิทธิ์ตัดสินคดี ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ โดยเคารพกฎหมายอย่าง
มั่นคง และกระทำด้วยสติสัมปชัญญะของตน

มาตรา 111

องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร จะนำอำนาจตุลาการไปใช้ไม่ได้

มาตรา 112

องค์กรอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิ์ฟ้องร้อง

มาตรา 113

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้รับรองเอกสิทธิ์ในอำนาจตุลาการ
ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาลช่วยพระมหากษัตริย์ในหน้าที่นี้

มาตรา 114

ผู้พิพากษาไม่อาจถูกถอดถอนจากหน้าที่ได้ แต่ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาลสามารถลงโทษทาง
วินัยแก่ผู้พิพากษาที่ประพฤติดีได้

มาตรา 115

ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาล ต้องจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายจัดตั้งองค์กร ซึ่งมีการกำหนดสมาชิกภาพ
และหน้าที่การงาน

ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาลอยู่ภายใต้อำนาจของพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์สามารถจัดตั้ง
ผู้แทนพระองค์ ให้เป็นประธานที่ปรึกษาของศาล แล้วทูลถวายคำเสนอต่อพระมหากษัตริย์

ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาลนำความกราบบังคมทูลถวายพระมหากษัตริย์ เกี่ยวกับการแต่งตั้ง
ผู้พิพากษาและอัยการศาลทั้งหมด

ที่ปรึกษาชั้นสูงของศาล มีหน้าที่ดูแลวินัยของผู้พิพากษาและอัยการ ด้วยการประมุขภายใต้การควบคุมของประธานตุลาการชั้นสูง หรืออัยการสูงสุดของตุลาการชั้นสูง โดยการประสานกับผู้พิพากษาหรืออัยการ

มาตรา 116

ข้อบังคับของผู้พิพากษา, อัยการ และการจัดการองค์การตุลาการ ต้องกำหนดในกฎหมาย แยกจากกัน

หมวด 10

เกี่ยวกับตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา 117

ตุลาการรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่รับรองป้องกันการเคารพรัฐธรรมนูญ แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และกฎหมายซึ่งอนุมัติโดยรัฐสภา

ตุลาการรัฐธรรมนูญ มีสิทธิพิจารณาและตัดสินเกี่ยวกับกรณีการขัดแย้งในการออกเสียงในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

มาตรา 118

ตุลาการรัฐธรรมนูญมีสมาชิก 9 คน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ 9 ปี สมาชิกตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวน 1 ใน 3 ต้องเปลี่ยนใหม่ทุก 3 ปี พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง 3 คน รัฐสภาเลือกตั้ง 3 คนและคณะที่ปรึกษาของศาล แต่งตั้ง 3 คน

มาตรา 119

สมาชิกตุลาการรัฐธรรมนูญ ต้องตั้งจากผู้มีวุฒิตั้งแต่ชั้นอุดมศึกษาด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง ด้านการทูต หรือด้านเศรษฐกิจ แต่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน

มาตรา 120

หน้าที่สมาชิกตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ สมาชิกรัฐบาล สมาชิกสภา ประชาชน หรือรองประธานพรรคการเมือง หรือผู้พิพากษาในตำแหน่ง

มาตรา 121

พระมหากษัตริย์ นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา หรือผู้แทนราษฎร จำนวน 1 ใน 10 สามารถส่งร่างกฎหมายไปให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจก่อนประกาศใช้ได้

บทบัญญัติของรัฐสภา และกฎหมายตั้งองค์การทั้งหลาย ต้องส่งให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจก่อนประกาศใช้

ตุลาการรัฐธรรมนูญต้องมีคำตัดสินภายในระยะเวลา 30 วัน เป็นอย่างช้าว่า กฎหมายและบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐสภา ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

มาตรา 122

หลังจากกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งประกาศใช้ พระมหากษัตริย์ นายกรัฐมนตรี ประธานสภา ผู้แทนราษฎร จำนวน 1 ใน 10 หรือตุลาการ อาจขอให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจ เกี่ยวกับการขัดรัฐธรรมนูญของกฎหมายฉบับนั้นได้

ประชาชนมีสิทธิฟ้องร้องเกี่ยวกับการขัดรัฐธรรมนูญของกฎหมายได้ โดยผ่านผู้แทนราษฎรหรือประธานรัฐสภา ดังแจ้งในกฎหมายที่กล่าวไว้

มาตรา 123

บทบัญญัติในมาตราใด ซึ่งตุลาการรัฐธรรมนูญประกาศว่า ไม่คล้อยตามรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถประกาศใช้ หรือนำมาปฏิบัติไม่ได้

การตัดสินของตุลาการรัฐธรรมนูญถือเป็นที่สุด

มาตรา 124

พระมหากษัตริย์ทรงวิเคราะห์ห้มติของตุลาการรัฐธรรมนูญในข้อทั้งหลาย ซึ่งขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา 125

กฎหมายตั้งองค์กรหนึ่ง ต้องกำหนดการจัดการ และปฏิบัติโดยตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา 126

แผ่นดินของราชอาณาจักรกัมพูชา แบ่งเป็นจังหวัดและกรุง

จังหวัดแบ่งเป็นอำเภอ อำเภอแบ่งเป็นตำบล

กรุงแบ่งเป็นเขต เขตแบ่งเป็นสังกัด

มาตรา 127

จังหวัด กรุง อำเภอ เขต ตำบล และสังกัด ต้องจัดการปกครองตามขอบเขต ซึ่งมีแจ้งในกฎหมายการปกครองของแต่ละองค์กร

หมวด 12 เกี่ยวกับสมัชชาแห่งชาติ

มาตรา 128

สมัชชาแห่งชาติ เปิดให้ประชาชนได้รับทราบในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ของชาติ อีกทั้งยกปัญหาและข้อซักถามต่าง ๆ ให้รัฐบาลทราบเพื่อแก้ไข

ประชาชนกัมพูชาทั้งชายและหญิง มีสิทธิเข้าร่วมในสมัชชาแห่งชาติ

มาตรา 129

สมัชชาแห่งชาติ ประชุมปีละ 1 ครั้ง ในต้นเดือนธันวาคม ตามการเรียกประชุมของนายกรัฐมนตรี

สมัชชาแห่งชาติ ดำเนินไปภายใต้พระบรมเชษานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์

มาตรา 130

สมัชชาแห่งชาติ อนุมัติคำขอส่งไปยังรัฐบาลและรัฐสภา เพื่อพิจารณาการจัดการและการปฏิบัติของสมัชชาแห่งชาติ ต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย

หมวด 13

เกี่ยวกับการแก้ไข เพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

มาตรา 131

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของราชอาณาจักรกัมพูชา
กฎหมายและข้อกำหนดทั้งหลายของสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา 132

การแสดงความคิดเห็น โดยเสรี หรือการมีความคิดแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิของพระมหากษัตริย์ ของนายกรัฐมนตรี และของประธานรัฐสภา ตามคำเสนอของผู้แทนราษฎร จำนวน 1 ใน 4 ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

การแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ต้องทำขึ้นโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งอนุมัติโดยรัฐสภา ตามมติจำนวน 2 ใน 3 ของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด

มาตรา 133

การแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำไม่ได้ในเมื่อประเทศตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน
ดังแจ้งไว้ในมาตรา 86

มาตรา 134

การแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำไม่ได้ถ้าไปกระทำในลักษณะประชาธิปไตยเสรีพหุพรรค และระบอบราชานิยมตามรัฐธรรมนูญ

หมวด 14**เกี่ยวกับบทบัญญัติเฉพาะ****มาตรา 135**

รัฐธรรมนูญนี้ ภายหลังจากได้รับการอนุมัติ ต้องประกาศใช้ทันที โดยประมุขแห่งรัฐกัมพูชา

มาตรา 136

หลังจากรัฐธรรมนูญนี้ประกาศใช้ สภาธรรมนุญ ต้องกลายสภาพเป็นรัฐสภา บทบัญญัติทั่วไปของรัฐสภา จะใช้ได้ภายหลังจากได้รับการอนุมัติจากรัฐสภา ในกรณีที่รัฐสภายังไม่อาจดำเนินการได้ ประธาน รองประธานคนที่ 1 และ รองประธานคนที่ 2 ของสภาธรรมนุญ ต้องเข้าร่วมปฏิบัติการกิจในกรมปรีกษาราชสมบัติ ถ้าสถานการณ์ในประเทศไม่ปกติ

มาตรา 137

ภายหลังจากรัฐธรรมนูญนี้ประกาศใช้ ต้องแต่งตั้งพระมหากษัตริย์ตามขอบเขต ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 13 และมาตรา 14

มาตรา 138

หลังจากรัฐธรรมนูญนี้ประกาศใช้ ในการประชุมครั้งที่ 1 พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 เพื่อจัดตั้งรัฐบาล หลังจากได้รับมติจากประธานรัฐสภา และรองประธานทั้งสองของรัฐสภา

นายกรัฐมนตรีร่วม ซึ่งมีก่อนการอนุมัติรัฐธรรมนูญนี้ ต้องเข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการและกรมปรีกษาราชสมบัติ ดังแจ้งไว้ในมาตรา 13

มาตรา 139

กฎหมายและสถานทีที่ออกกฎหมายทั้งหมดในกัมพูชา ซึ่งได้รับการรองรับให้เป็นทรัพย์สินของรัฐ สิทธิเสรีภาพ และทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมายของบุคคล อันก่อเกิดประโยชน์ของชาติ ต้องมีผลบังคับใช้ต่อไป จนกว่าจะมีบทบัญญัติมาแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิก เว้นแต่บทบัญญัตินั้นขัดกับรัฐธรรมนูญนี้

ภาคผนวก ข.รายชื่อคณะรัฐมนตรี รัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.1993คณะรัฐมนตรีรัฐบาลแห่งชาติกัมพูชา

สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์		นรม.(1)	(FCP)
สมเด็จพระฮุน	เซน	นรม.(2)	(CPP)
นาย อี้	เกียต	รอง นรม.(1)	(FCP)
นาย ซอ	เคง	รอง นรม.(2)	(CPP)

ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี

พล.ท.ตุ้ม	ซอมโบ	ที่ปรึกษา นรม.1 ด้านกิจการทหาร
พล.ท.ตวน	ฟรง	ที่ปรึกษา นรม.1 ด้านกองทัพอากาศ
พล.ท.นา	คีตัน	ที่ปรึกษา นรม.1
พล.ท.ทอง	โนว	ที่ปรึกษา นรม.1
พล.ต.ควด	ทาว	ที่ปรึกษา นรม.1
พล.ต.นุด	โซ๊ะคน	ที่ปรึกษา นรม.1
พล.ท.มล	เรียบ	ที่ปรึกษา นรม.2 ด้านป้องกันชาติ และ ช่วย ผบ.สูงสุด ด้านปกครองและปัญหากองทัพ
พล.ท.ปิล	นวล	ที่ปรึกษา นรม.2 ด้านป้องกันชาติ
พล.ต.มวง	เซาคอน	ที่ปรึกษา นรม.2 ด้านประสานกับรัฐสภา
พล.ต.ปรีะ	โซ๊ะคน	ที่ปรึกษา นรม.2 ด้านการข่าวนอกประเทศและ การต่างประเทศ
พล.ต.ปรีะ	วันดี	รอง หน.สนง.นรม.2

กลุ่มที่ปรึกษาด้านกฎหมาย จำนวน 10 คน

นาย ชก	อาน
นาย เวง	เสริวุติ
นาย ชาย	โบเรย
นาย เฮง	วงษ์บุญชาติ
นาย อุก	วิธน

นาย โปล	บินเฮง
นาย กง	ภิริน
นาย เกา	บุญสง
นาย จัน	คานี
นาย แสม	กรัญไตนี

กลุ่มผู้ชำนาญการ จำนวน 7 คน

นาย เลง	เปงลง
นาย งู	เบน
นาย ก๊วจ	วันที
นาย ดี	ชูภิน
นาย เกา	กิมซอร์
นาย อุก	ซาวิ
นาย กง	เฮง

ทนายความของรัฐบาล

นาย เกา	บุนเฮง
---------	--------

เทศรฐมนตรี

นาย อิง	เกียรติ	(FCP)
นาย อุง	พอน	(FCP)
นาย แจม	สงวน	(CPP)
นาย เกียต	ชน	(CPP)
นาย วัน	มูลีวัน	(CPP)

สำนักงานคณะรัฐมนตรี

นาย เวง	เสริวติ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	(FCP)
นาย ชก	อาน	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	(CPP)
นาย โนว	กานน	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	(CPP)
นาย ชุม	มานิต	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	(CPP)

นาย บุน	อูย	ประจำสำนักงาน คณะรัฐมนตรี
นาย อู	กิมซาน	ประจำสำนักงาน คณะรัฐมนตรี

สำนักงานรัฐเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักงานรัฐเลขาธิการด้านฟื้นฟูบูรณะ

นาย ยีม	วันดา	รมาว.	(CPP)
---------	-------	-------	-------

สำนักงานรัฐเลขาธิการประสานงานรัฐสภา

นาย ชาย	บุรี	รัฐเลขาธิการ	(BLDP)
นาย ปรม	ไช้คะ	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย ชู	กิมเลง	รองรัฐเลขาธิการ	

สำนักงานรัฐเลขาธิการกิจการสตรี

นาย เกียต	สุคนธ์	รัฐเลขาธิการ	(BLDP)
นาง อีม	รุน	รองรัฐเลขาธิการ	
นาง ปรั๊ก	จอนทา	รองรัฐเลขาธิการ	

สำนักงานรัฐเลขาธิการด้านสาธารณะ

นาย บรั๊ก	ซุก	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
-----------	-----	--------------	-------

สำนักงานรัฐเลขาธิการด้านคมนาคม

นาย ปุก	ชมแอล	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
---------	-------	-----------------	-------

ธนาคารชาติ

นาย ทอ	เปงเลียด	ผู้ว่าการธนาคารชาติ	(CPP)
นาง จุลง	โซมารา	รองผู้ว่าการธนาคารชาติ	(FCP)

กระทรวงกลาโหม

พล.อ.เตีย	บัน	รมาว.(1)	(CPP)
พล.อ.เตีย	จำรัส	รมาว.(2)	(FCP)
พล.อ.จาย	ซังยุน	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย แอก	เสรีวุฒ	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
พล.อ.นวน	ซุก	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
พล.อ.โกจร	เยียม	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงมหาดไทยและสันติสุข

นาย ชอ	เคง	รมาว.(1)	(CPP)
นาย ยู	ฮกกรี	รมาว.(2)	(FCP)
พล.ต.อ. โส	ซุก	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
พล.ต.อ.แอม	ชอมอาน	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย อิม	ณุนลิ้ม	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
พล.ต.อ.เกียง	วาง	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงการต่างประเทศ

นาย อิ่ง	ฮวด	รมาว.	(FCP)
นาย อุง	กิมออน	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย อุง	ชาน	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาง ปุก	มารีณา	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงโฆษณาการข่าวสาร

นาย เอียง	มูลลี	รมาว.	(BLDP)
นาย เกียว	กัญญาฤทธิ์	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย อุง	เตียเซียม	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย ปรม	ญาณวิจิตร	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)

กระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง

นาย เกียด	ชน	รมาว.	(CPP)
นาย ชุน	จันทูต	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย ชาย	ทอน	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย เจีย	เปงเซียง	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงยุติธรรม

นาย แจม	สงวน	รมาว.	(CPP)
นาย เฮง	วงศ์บุตรชาติ	รัฐเลขาธิการ	(CPP)

นาย ลี	วูจเวง	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย อุก	วิชน	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงกลาโหมป่าไม้และการประมง

นาย ตาว	เซงฮัว	รมว.	(FCP)
นาย เซีย	ซุง	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ไม	ชอมเอือน	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงอบรมเยาวชนและกีฬา (ศึกษาธิการ)

นาย ตูล	เลาะ	รมว.	(FCP)
นาย เตีย	ซาฮอน	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย บู	ซารานี	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงกิจการสาธารณะและการขนส่ง

นาย อิง	เกียต	รมว.	(FCP)
นาย ตร์รา	อิวตี๊ก	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย นู	ซังคอน	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย จัน	กีมเซรง	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย ปรัก	ซก	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงการท่องเที่ยว

นาย เวง	เสริวฒ	รมว.	(FCP)
นาย ทอง	คุณ	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ชม	ปรมนา	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ซก	จินดา	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงอุตสาหกรรมแร่และพลังงาน

นาย ปู	โษะธีเรียะ	รมว.	(FCP)
นาย อิต	ปราง	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย สุล	ลีม	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)

นาย ญีก	บุญจีน	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
---------	--------	-----------------	-------

กระทรวงพาณิชย์ (พาณิชย์)

นาย จอม	ประสิทธิ์	รมว.	(CPP)
นาย ลู	ลายเชรง	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย คุย	ชอม	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย เกียว	ราดา	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงธรรมการและศาสนา

นาย เขียน	วันรัตน์	รมว.	(FCP)
นาย อีชมาแล	อุชมาน	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย โนน	เอี่ยม	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ดอก	นาริน	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงแผนการ

นาย เขียว	จันโน	รมว.	(CPP)
นาย ลาย	ปรอเฮาะ	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย อุ	โอเอียด	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย ฮวาง	รีวัฒนะ	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงวัฒนธรรมและวิจิตรศิลป์

นาย นุต	นาราง	รมว.	(CPP)
เจ้าสีสวัสดิ์ ปานารา	เสรีวุฒ	รัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย เปน	เขต	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย มีแซล	ตราเน	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม

นาย โช	คุณ	รมว.	(CPP)
นาย อาน	คำทู	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
นาย พัน	ภิน	รองรัฐเลขาธิการ	(CPP)

นาย กอย	กิมเซี่ย	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)
---------	----------	-----------------	-------

กระทรวงสุขภาพ (สาธารณสุข)

นาย เซี่ย	ทัง	รมว.	(CPP)
นาย ตี	ณารงฤทธิ	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย มอม	บุนเฮง	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย อุก	รังกิม	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงกิจการสังคมและทหารผ่านศึก

นาย ชุย	แซม	รมว.	(CPP)
นาย เคียน	เยียน	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย สูง	แท	รองรัฐเลขาธิการ	
นาย นวน	ซัวเกีย	รองรัฐเลขาธิการ	(FCP)

กระทรวงสิ่งแวดล้อม

นาย มก	มาเรด	รมว.	(CPP)
นาย ชิง	เอี่ยม	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ชานู	บาจา	รองรัฐเลขาธิการ	(BLDP)
นาย ลี	ทูก	รองรัฐเลขาธิการ	

กระทรวงพัฒนาชนบท

นาย ฮง	ซุนฮวด	รมว.	(FCP)
นาย ยิม	ไชลี	รัฐเลขาธิการ	(CPP)
นาย ซอม	วูทธิ	รองรัฐเลขาธิการ	

หมายเหตุ รัฐเลขาธิการเทียบเท่ารัฐมนตรีช่วย

กองบัญชาการกองทัพแห่งชาติกัมพูชา

ส่วนบังคับบัญชา

สมเด็จพระบรมชนกนาถ ธิบดี ธิบดี ผบ.กองทัพแห่งชาติกัมพูชา (ร่วม)

สมเด็จพระอนุชาธิราช ธิบดี ผบ.กองทัพแห่งชาติกัมพูชา (ร่วม)

สำนักงานที่ปรึกษา

พล.ท.พะวง	ชีพัน	ประธาน
พล.ท.พัน	งวน	ที่ปรึกษา
พล.ท.อีก	ฮวน	ที่ปรึกษา
พล.ท.ปรา	ริด	ที่ปรึกษา
พล.ท.โปร่ง	บุนทอน	ที่ปรึกษา
พล.ต.แฮม	กราณญูเยียะ	ที่ปรึกษา

สำนักงาน ผบ.สูงสุด

พล.อ.ปิ่น	ไท	หน.สนง.
พล.ต.มอม	โง๊ะพาด	รอง ๑
พล.ต.อม	บุตร	รอง ๑
พ.อ.โอ	กิมเนี่ยน	รอง ๑
พ.อ.ซัน	กิมยัน	รอง ๑
พ.อ.ฮะ	ชาวุธ	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.แมน	ซาริน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.จัน	เขมระ	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานตรวจกิจการทั่วไป

พล.อ.เดียน	แคล	หน.สนง.
พ.อ.พะวง	ปูเจ็อน	รอง ๑
พ.อ.ชน	กิมซอน	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานจัดการฝึก

พล.อ.ปล	ชด	หน.สนง.
พล.ต.ซอ	ซาเรื่อน	รอง ๑
พล.ต.เซ็อง	ฤทธิ์ศักดิ์	รอง ๑
พ.อ.เจต	พิน	รอง ๑

พ.อ.ตุ๊จ	เจ้าวิบล	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.เปจ	เชียด	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานกิจการทั่วไป

พล.ท.พา	ทอนจัน	หน.สนง.
พล.ต.แกว	วิบล	รอง ๑
พล.ต.กั้น	รัต	รอง ๑
พ.อ.ซึก	ปุ่นเชื่อน	รอง ๑
พ.อ.แกว	ควาน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.แกว	ชาวุธ	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.แอม	โชะคน	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานสนับสนุน

พล.ท.แมน	บุนทอน	หน.สนง.
พล.ต.บุน	กอง	รอง ๑
พ.อ.มิ่ง	คม	รอง ๑
พ.อ.แจง	ทอน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.อิน	พิน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ปุต	ชาวัต	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ซัง	จันทอน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ยีก	ซารี	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานวางแผนการยุทธ

พล.ท.ลง	โชะเพียบ	หน.สนง.
พล.ต.แซน	โชะพล	รอง ๑
พล.ต.ฮวด	เซียง	รอง ๑
พล.ต.ชู	กิมซุน	รอง ๑
พล.ต.เฮง	โบริน	รอง ๑
พล.ต.แกน	สุวรรณ	รอง ๑
พล.ต.เมมา	คิม	รอง ๑
พ.อ.เฮียง	กิมเชิว	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ตัน	ซาอิม	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.เนต	ณาด	ผู้ช่วย ๑

พ.อ.เป็ว	โชะดา	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ชอมริต	เซยลา	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.ลิ้ม	เจียม	ผู้ช่วย ๑

สำนักงานกำลังพล

พล.ท.ตี	เดช	หน.สนง.
พล.ต.ปู้ท	ชอมออก	รอง ๑
พ.อ.เลา	คิลี	รอง ๑
พ.อ.เพ็ต	แพ	รอง ๑
พ.อ.ซต	วูทธิ	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.อ๊ก	คาริต	ผู้ช่วย

สำนักงานสืบสวนจารกรรม

พล.ท.ซุม	โห้ะเจียด	หน.สนง.
พล.ต.ชอมฤทธิ	สุน	รอง ๑
พล.ต.เจา	สมบัติ	รอง ๑
พ.อ.เจีย	อายุ	รอง ๑

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทางทหาร

พล.ท.ออน	ซุม	หน.ศูนย์ ๑
พล.ต.ชิน	จัน	รอง ๑
พล.ต.ฮุย	แก้ว	รอง ๑
พ.อ.ซิง	โชะวัฒนา	รอง ๑
พ.อ.ปน	วิรุต	รอง ๑
พ.อ.เตป	ซาเมื่อน	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.คิม	คืด	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.เคียน	ชาวงษ์	ผู้ช่วย ๑
พ.อ.เจย	แซน	ผู้ช่วย ๑

กระทรวงกลาโหม

สนง.ที่ปรึกษา รมว.กท.

พล.อ.เอีย	จุกิมเมง
พล.อ.ชิม	อิมยูน
พล.ท.เปง	ปัด
พล.ท.งล	วันซาร์ต
พล.ท.ซี	ชินตัจ
พล.ท.เกต	เรต
พล.ต.ซัญ	เน
พล.ต.เปจ	ซาง
พล.ต.ปรม	โชะวันทา
พล.ต.วู	กิมปอ
พล.ต.เจีย	คารา
พล.ต.อุน	แคน
พล.ต.ฮุน	เฟือง
พล.ต.แมน	เพง
พล.ต.สีทธา	ฤทธิ์
พล.ต.ซอ	โชะคน

ส่วนบังคับบัญชา

พล.อ.เตีย	บัน	รมว.กท.ร่วม
พล.อ.เตีย	จ้ำรัส	รมว.กท.ร่วม
พล.อ.จาย	ซังยูน	รัฐเลขาธิการ
พล.อ.นวน	ซก	รองรัฐเลขาธิการ
พล.อ.โก๊จ	เขียม	รองรัฐเลขาธิการ

สนง.ด้านการทหาร

พล.ต.เซนา	ศักดิ์	หน.สนง.
พ.อ.ซอม	วันทอน	รอง ๑
พ.อ.ชวาน	ซอมนาง	รอง ๑
พ.อ.มูม	สีเมื่อน	รอง ๑

สนง.ด้านพลเรือน

พล.ต.น้อม	สุวัต	หน.สนง.
พ.อ.ซิ้ม	รจนา	รอง ๑
พ.อ.สก	วันนา	รอง ๑
พ.อ.ออน	ชาติ	รอง ๑

สนง.กำลังพล

พล.ต.หอม	กิน	หน.สนง.
พ.อ.เม็ยะ	ชอมอล	รอง ๑
พ.อ.อุม	เนียง	รอง ๑
พ.อ.ซัด	คณี	รอง ๑
พ.อ.ลด	ลีทง	รอง ๑

สนง.งบประมาณการเงิน

พล.ต.เม็ง	ชอมพอน	หน.สนง.
พ.อ.เอียง	บุญมี	รอง ๑
พ.อ.โปง	เขมรา	รอง ๑
พ.อ.ลี	โกะซอล	รอง ๑

สนง.ภูมิศาสตร์

พล.ต.ร๊วะ	กอมชาน	หน.สนง.
พ.อ.เตป	จอมเริญ	รอง ๑
พ.อ.ไต้จ	จาง	รอง ๑
พ.อ.แกบ	กอน	รอง ๑

สนง.ติดต่อประสานงานระหว่างประเทศ

พล.ต.ลาย	บุนชง	หน.สนง.
พ.อ.ฮิง	ลาจ	รอง ๑
พ.อ.ซอ	เมิน	รอง ๑
พ.อ.เรียม	วิบลัณณา	รอง ๑

สนง.สนับสนุน

พล.ต.ซุม	ชอมนาง	หน.สนง.
พ.อ.ปรม	ซาเรด	รอง ๑
พ.อ.ลาย	อปีสิต	รอง ๑

พ.อ.ชวณ	ชาริน	รอง ๑
---------	-------	-------

สนง.อิเล็กทรอนิกส์

พล.ต.เจ้า	ภิรณ	หน.สนง.
พ.อ.เต็ก	ปุ่นเซง	รอง ๑
พ.อ.โพ	ทัน	รอง ๑
พ.อ.เตี้ย	ชท	รอง ๑

สนง.วิศวกรรม

พล.ต.เฮง	สง	หน.สนง.
พ.อ.แวงค	นรินทร์	รอง ๑
พ.อ.ลี	เปงเฮียง	รอง ๑
พ.อ.กวาง	เอียง	รอง ๑

สนง.น้ำมันเชื้อเพลิง

พล.ต.ยิม	ชาวี	หน.สนง.
พ.อ.ซอม	โชะจา	รอง ๑
พ.อ.แกว	ซอมเอือน	รอง ๑
พ.อ.ควง	บุนเอง	รอง ๑
พ.อ.คุณ	วูด	รอง ๑

สนง.สื่อสาร

พล.ต.พอน	นารา	หน.สนง.
พ.อ.ควง	จิตรา	รอง ๑
พ.อ.ชก	วิเศษ	รอง ๑
พ.อ.เมี้ยะ	แดน	รอง ๑
พ.อ.เปท	จันทา	รอง ๑

สนง.กิจการพลเรือน

พล.ต.เมี้ยะ	ชาวอน	หน.สนง.
พ.อ.ปรม	ซอมอล	รอง ๑
พ.อ.กิม	โชะกุน	รอง ๑
พ.อ.ภุม	บุนทอน	รอง ๑

สนง.ประชาสัมพันธ์

พล.ต.เนียง	พาด	หน.สนง.
พ.อ.เนียง	เอง	รอง ๑
พ.อ.จุม	สมบัติ	รอง ๑
พ.อ.จัน	ชาวัต	รอง ๑

สนง.กำลังพลสำรองและกองหนุน

พล.ต.ปรัก	มารดี	หน.สนง.
พ.อ.สุน	ชาน	รอง ๑
พ.อ.เปียน	ปู่ก	รอง ๑
พ.อ.เพียก	ชาวอน	รอง ๑

สนง.สุขภาพ

พล.ต.เวง	บุญลาย	หน.สนง.
พ.อ.เฮง	วันศักดิ์	รอง ๑
พ.อ.กวง	ชาติ	รอง ๑
พ.อ.ทู	ทาฤทธิ์	รอง ๑

สนง.ตรวจกิจการทั่วไป

พล.ต.ลี	คิบุญ	หน.สนง.
พ.อ.มูม	ชาวี	รอง ๑
พ.อ.ยีก	ปุ่นพี	รอง ๑
พ.อ.แกว	ดำ	รอง ๑
พ.อ.ซัน	ทาวัด	รอง ๑

สถาบันตุลาการทหาร

พล.ต.นัย	ทล	ประธานสถาบัน ๑
พ.อ.จัน	ชอมอาน	รอง ๑
พ.อ.จาย	กิมชาน	รอง ๑
พ.อ.เซก	โชะววรรณ	รอง ๑

สถาบันอัยการทหาร

พล.ต.ชาว	ชก	ประธานสถาบัน ๑
พ.อ.ลิ้ม	ฮะ	รอง ๑
พ.อ.มูล	ชารี	รอง ๑

รพ.เป็ริยะเกตุเม็ยเลีย (พระเกตุมาลา)

พ.อ.เกิว ตรี หน.รพ.๑

โรงเรียนแพทย์ทหาร

พ.อ.दन โชะคน หน.โรงเรียน

บก.กองเสช.สูงสุด

สำนักงานส่วนบังคับบัญชา

พล.อ.แก	กีมยาน	เสนาธิการสูงสุด
พล.อ.ยีก	บุญชัย	รอง เสช.๑
พล.อ.เม็ยะ	โชะเพ็ยบ	รอง เสช.๑
พล.อ.ปล	ซาเร็อน	รอง เสช.๑
พล.ท.ลี	เซงสง	รอง เสช.๑
พล.ท.คีม	ชอกัณ	รอง เสช.๑

สำนักงานเสนาธิการสูงสุด

พล.ต.ทู	ซุน	หน.สนง.เสนาธิการสูงสุด
พ.อ.จาย	กิมเม็ง	รอง ๑
พ.อ.สุม	รัฐธา	รอง ๑
พ.อ.อุ	ซียุน	รอง ๑

สำนักงานตรวจกิจการทั่วไป บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.แซน	จ่อมรุง	หน.สนง.
พ.อ.มม	ชอกัณท์	รอง ๑
พ.อ.อิน	รักษาโชะวัติ	รอง ๑

สำนักงาน สช.1 บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.คำ	วุทธิ	หน.สช.1
พ.อ.มวน	โชะมงกล	รอง ๑
พ.อ.โอน	โตน	รอง ๑
พ.อ.เจ็ย	เขมรา	รอง ๑

สำนักงาน สช.2 บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.เจีย	สุทธา	หน.สช.2
พ.อ.เม็ยะ	เรน	รอง ๑
พ.อ.ตม	สะ	รอง ๑
พ.อ.กิม	บุญเจื่อน	รอง ๑

สำนักงาน สช.3 บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.เจีย	ชารอน	หน.สช.3
พ.อ.เป็ว	ชวัน	รอง ๑
พ.อ.เมมา	โชะววรรณ	รอง ๑
พ.อ.ปรีะ	ชอมอล	รอง ๑

สำนักงาน สช.4 บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.ม็อก	ชาริน	หน.สช.4
พ.อ.ปน	ฮวน	รอง ๑
พ.อ.จุม	ตงเฮง	รอง ๑
พ.อ.เวา	ชาริต	รอง ๑
พ.อ.พะเจา	ชะ	รอง ๑

สำนักงาน สช.5 บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.เปริยบ	ตัน	หน.สช.5
พ.อ.เค็ยว	นิต	รอง ๑
พ.อ.เตป	วิจิตร	รอง ๑
พ.อ.จัน	บุญทอน	รอง ๑

สำนักงานพัฒนา บก.เสช.สูงสุด

พล.ต.เม็ยะ	โชะววรรณ	หน.สนง.
พ.อ.ยี้ก	บุญฤทธิ์	รอง ๑
พ.อ.ดำ	คาวฤทธิ์	รอง ๑
พ.อ.แฉม	สัตยา	รอง ๑
พ.อ.อ๊ก	แยม	รอง ๑

ภาคผนวก ก.คณะกรรมการประสานงาน กัมพูชาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงาน

พระราชอาณาจักรกัมพูชา

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

รัฐบาล
ที่ 29

อนุกฤษฎีกา

เรื่อง การก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานกับกองทัพไทย

รัฐบาล

- อ้างถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
- อ้างถึง พระราชกฤษฎีกา ลง 24 ก.ย.2536 เรื่อง การแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีที่ 1 และ นายกรัฐมนตรีที่ 2 แห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา
- อ้างถึง พระราชกฤษฎีกา ลง 14 ก.ค.2536 เรื่อง การก่อตั้งพระทรวงกลาโหม และ เสนาธิการสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา
- เพื่อเสริมความสัมพันธ์และงานกับกองทัพไทย นำไปสู่ความสงบและความปลอดภัยตามแนวชายแดนกัมพูชา – ไทย
- ตามข้อเสนอของรัฐมนตรีร่วมกระทรวงกลาโหม

มาตรา 1

การก่อตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อประสานงานกับกองทัพไทย ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีที่ 1 และนายกรัฐมนตรีที่ 2 และเป็นผู้บัญชาการกองทัพแห่งชาติกัมพูชาพร้อม ซึ่งมีสมาชิกภาพดังนี้.-

1. พล.อ.เตียบ บัน	รมต.ร่วมกระทรวงกลาโหม	เป็นประธานร่วม
2. พล.อ.เตียบ จำรัส	รมต.ร่วมกระทรวงกลาโหม	เป็นประธานร่วม
3. พล.อ.ปลต ซาเรื่อน	รองเสนาธิการสูงสุด	เป็นรองประธาน
4. ๑พล.๑ อง เชียน	รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	เป็นรองประธาน
5. พล.ต.จอมเริญู เจียต	ผบ.หน่วยป้องกันชายแดน	เป็นสมาชิก
6. พล.ต.เจีย สุตทา	ฝอ.2 กองเสธ.สูงสุด	เป็นสมาชิก
7. พล.ท.ชม สุเจียต	หน.กองสืบสวน บก.สูงสุด	เป็นสมาชิก

8. พล.ต.ลาย บุนชง	หน.สนง.ประสานงานระหว่างประเทศ	เป็นสมาชิก
9. พล.ท.ชอม รัตติ	ผบ.ภท.3	เป็นสมาชิก
10. พล.ต.ดวง สุคนธ์	รอง ผบ.ภท.5	เป็นสมาชิก
11. พล.ท.คั่น ชาเวื่อน	ผบ.ภท.4	เป็นสมาชิก
12. พล.ร.ท.อุง ซอมคั่น	ผบ.ทร.	เป็นสมาชิก
13. พระองค์เจ้า พล.อ.ท.นโรดม วัต วรณิ	ผบ.ทอ.	เป็นสมาชิก

มาตรา 2

การจัดตั้งคณะกรรมการถาวร ช่วยเหลือคณะกรรมการด้านการแก้ปัญหาในงานประจำวัน ดังมีรายชื่อสมาชิกต่อไปนี้

1. พล.อ.ปลด	ชาเรื่อน	เป็นประธาน
2. พล.ต.จอมเริญ	เจียต	เป็นสมาชิก
3. พล.ต.เจีย	สุคทา	เป็นสมาชิก
4. พล.ท.ชม	สุเจียต	เป็นสมาชิก
5. พล.ต.ปราภ	มารดี	เป็นสมาชิก
6. พล.ต.ลาย	บุนชง	เป็นสมาชิก
7. พล.ต.เกง	ชวน	เป็นสมาชิก
8. พล.ต.ยิม	ชาวี	เป็นสมาชิก
9. พ.อ.ชวน	จันชยา	เป็นสมาชิก

มาตรา 3

เพื่อการช่วยเหลือคณะกรรมการนี้ ในการแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างได้ผลดีในแต่ละพื้นที่ จำเป็นต้องจัดตั้ง รองคณะกรรมการ และหน่วยงานจำนวนหนึ่ง เพื่อประจำการตามภูมิภาคทหารต่าง ๆ โดยเฉพาะสมาชิก และหน้าที่ของรองคณะกรรมการ และหน่วยงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามคณะกรรมการเป็นผู้จัดและกำหนดให้

มาตรา 4

คณะกรรมการนี้มีภาระหน้าที่ประสานงานกับกองทัพไทย เพื่อหารือแก้ปัญหาให้ดีขึ้นในทุกเหตุการณ์ก่อการร้ายที่เกิดขึ้นอยู่ตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย ที่จะยังผลให้ก่อความไม่สงบ และไม่ปลอดภัยตามแนวชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศ

มาตรา 5

สถานที่ทำงานของคณะกรรมการถาวร กำหนดไว้ที่กองบัญชาการป้องกันชายแดนเสนาธิการสูงสุด

มาตรา 6

คณะกรรมการถาวรมีสิทธิใช้ตราของเสนาธิการสูงสุด

มาตรา 7

อนุกฤษฎีกาที่ 7 ลง 16 ม.ค.38 ถือเป็นโมฆะ

มาตรา 8

คณะรัฐมนตรี, รมต.ร่วมกระทรวงกลาโหม, เสนาธิการทหารสูงสุด, รมต.กระทรวงการต่างประเทศ, สถาบันที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีรายชื่อตามมาตรา 1 และมาตรา 2 ต้องปฏิบัติตามอนุกฤษฎีกานี้

มาตรา 9

พระราชกฤษฎีกานี้ มีผลบังคับใช้เป็นทางการ นับตั้งแต่วันลงนาม เป็นต้นไป

พนมเปญ 2 ก.พ. 38

นโรดม รณฤทธิ์
นายกรัฐมนตรีที่ 1

ฮุน เซน
นายกรัฐมนตรีที่ 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชอาณาจักรกัมพูชา
ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อนุสัญญา

ว่าด้วย การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานชายแดนกัมพูชา – ไทย

อ้างถึง รัฐธรรมนูญของพระราชอาณาจักรกัมพูชา

อ้างถึง พระราชกฤษฎีกา ลง 24 ก.ย.2536 เรื่อง การแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีที่ 1 และ นายกรัฐมนตรีที่ 2 แห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา

อ้างถึง พระราชกฤษฎีกา ลง 14 ก.ค.2536 เรื่อง การก่อตั้งพระทรวงกลาโหม และ เสนาธิการสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา

อ้างถึง อนุสัญญาที่ 29 อ.น.ก. ลงวันที่ 2 ก.พ.2538 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานร่วมกองทัพไทย

อ้างถึง ข้อตกลงที่ 17 ส.ส.ร. ลงวันที่ 8 ก.พ.2538 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานกัมพูชา-ไทย

แต่งตั้งหน่วยประสานงานร่วมกับกองทัพไทย ระวังป้องกันความสงบตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย

ข้อตกลง

มาตรา 1

คณะกรรมการประสานงานร่วมกองทัพไทย ที่ได้แต่งตั้งตามอนุสัญญา 29 อ.น.ก. ลงวันที่ 2 ก.พ.2538 เรียกว่า “คณะกรรมการประสานงานชายแดนกัมพูชา-ไทย” ภายใต้การนำของ นายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และ คนที่ 2 ของกัมพูชา เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดร่วมกัมพูชา ได้แก่ใจเพิ่มเติมต่อไปนี้

1. รัฐมนตรีร่วมกระทรวงกลาโหม	ประธาน
2. เสนาธิการสูงสุด	รองประธาน
3. รองเสนาธิการสูงสุด	สมาชิก
4. ปลัดกระทรวงคมนาคม	สมาชิก
5. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	สมาชิก
6. ผู้แทนสำนักงานคณะรัฐมนตรี	สมาชิก
7. ปลัดกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง	สมาชิก
8. รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	สมาชิก
9. เอกอัครราชทูตกัมพูชา ประจำกรุงเทพฯ ฯ	สมาชิก

10. ผบ.ทร.กัมพูชา	สมาชิก
11. ผบ.ทอ.กัมพูชา	สมาชิก
12. หน.บก.การยุทธ บก.ทหารสูงสุด	สมาชิก
13. หน.สำนักงานทหารกระทรวงกลาโหม	สมาชิก
14. หน.สำนักงานพลเรือนกระทรวงกลาโหม	สมาชิก
15. หน.สำนักงานสาธารณสุขกระทรวงกลาโหม	สมาชิก
16. ผบ.หน่วยป้องกันชายแดน	สมาชิก/เลขาธิการ
17. หน.สำนักงานพาณิชย์ต่างประเทศ	สมาชิก/รองเลขาธิการ

มาตรา 2

แต่งตั้งคณะกรรมการรักษาสันติภาพชายแดนทั่วไป เพื่อแก้ปัญหาประจำวันดังต่อไปนี้

1. เสนาธิการสูงสุดของกองทัพแห่งชาติกัมพูชา	ประธาน
2. รองเสนาธิการสูงสุด	รองประธาน
3. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	รองประธาน
4. รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	รองประธาน
5. รองปลัดกระทรวงพาณิชย์	สมาชิก
6. ผู้แทนสำนักงานคณะรัฐมนตรี	สมาชิก
7. ผู้แทนรัฐด้านกฎหมายกัมพูชารับผิดชอบตามแนวชายแดน	สมาชิก
8. เอกอัครราชทูตกัมพูชา ประจำกรุงเทพฯ ฯ	สมาชิก
9. รอง ผบ.นครบาลชาติกัมพูชา	สมาชิก
10. หน.สำนักงานสืบค้นและจารกรรม กองบัญชาการสูงสุด	สมาชิก
11. ผบ.หน่วยป้องกันชายแดน	สมาชิก
12. รอง ผบ.ทร.กัมพูชา	สมาชิก
13. รอง ผบ.ทอ.กัมพูชา	สมาชิก
14. หน.ฝ่ายยุทธการ เสนาธิการสูงสุด	สมาชิก
15. หน.ศุลกากร	สมาชิก
16. หน.กรมป่าไม้	สมาชิก
17. ประธานนายกกลางนครบาลพรมแดน กระทรวงมหาดไทย	สมาชิก
18. หน.หน่วยประสานงานนานาชาติ กระทรวงกลาโหม	สมาชิก
19. ประธานสำนักงานปราบปรามยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย	สมาชิก
20. รอง ผบ.หน่วยป้องกันชายแดน	สมาชิก/เลขาธิการ

21. หน.ฝ่ายยุทธการ กองทัพเรือกัมพูชา

สมาชิก/รองเลขาธิการ

มาตรา 3

แต่งตั้งคณะกรรมการระดับภูมิภาคทหาร สำหรับแก้ปัญหาในพื้นที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

ภูมิภาคทหารที่ 4

1. ผบ.ภท.4	ประธาน
2. รอง ผบ.ภท.4	รองประธาน
3. พวจ.พระวิหาร	รองประธาน
4. พวจ.อุดรมีชัย	รองประธาน
5. พวจ.เสียมราฐ	รองประธาน
6. ผบ.พล.3	สมาชิก
7. ผบ.พล.14	สมาชิก
8. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	สมาชิก
9. ฝ่ายตรวจคนเข้าเมือง จ.พระวิหาร, จ.อุดรมีชัย, จ.เสียมราฐ	สมาชิก
10. สนง.ภายในและสรรพากร จ.พระวิหาร, จ.อุดรมีชัย, จ.เสียมราฐ	สมาชิก
11. เจ้ากระทรวงพาณิชย์ จ.พระวิหาร, จ.อุดรมีชัย, จ.เสียมราฐ	สมาชิก
12. เจ้ากระทรวงกสิกรรม จ.พระวิหาร, จ.อุดรมีชัย, จ.เสียมราฐ	สมาชิก
13. หน.ฝ่ายเสนาธิการ ภท.4	สมาชิก/เลขานุการ
14. หน.ฝ่ายเสนาธิการ พล.3	สมาชิก/รองเลขานุการ
15. หน.ฝ่ายเสนาธิการ พล.14	สมาชิก/รองเลขานุการ

ภูมิภาคทหารที่ 5

1. ผบ.ภท.5	ประธาน
2. รอง ผบ.ภท.5	รองประธาน
3. พวจ.บันเตียเมียนเจย	รองประธาน
4. พวจ.พระตะบอง	รองประธาน
5. ผบ.พล.12	สมาชิก
6. ผบ.พล.7	สมาชิก
8. ฝ่ายตรวจคนเข้าเมือง จ.บันเตียเมียนเจย, จ.พระตะบอง	สมาชิก
9. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	สมาชิก
10. เจ้ากระทรวงพาณิชย์กรรม จ.บันเตียเมียนเจย, จ.พระตะบอง	สมาชิก
11. เจ้ากระทรวงกสิกรรม จ.บันเตียเมียนเจย, จ.พระตะบอง	สมาชิก

12. สนง.ภาษีและสรรพากร จ.บันเตียเมียนเจย, จ.พระตะบอง	สมาชิก
13. หน.ฝ่ายเสนาธิการ ภท.5	สมาชิก/เลขานุการ
14. หน.ฝ่ายเสนาธิการ พล.12	สมาชิก/รองเลขานุการ
15. หน.ฝ่ายเสนาธิการ พล.7	สมาชิก/รองเลขานุการ

ภูมิภาคทหารที่ 3

1. ผบ.ภท.3	ประธาน
2. รอง ผบ.ภท.3	รองประธาน
3. ผวจ.เกาะกง	รองประธาน
4. ผบ.ทร. (ด้านทะเล)	รองประธาน
5. ผบ.พื้นที่ปฏิบัติการรบ จ.เกาะกง	รองประธาน
6. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	สมาชิก
7. สนง.ภาษีและสรรพากร จ.เกาะกง	สมาชิก
8. เจ้ากระทรวงพาณิชย์กรรม จ.เกาะกง	สมาชิก
9. เจ้ากระทรวงกสิกรรม จ.เกาะกง	สมาชิก
10. ฝ่ายตรวจคนเข้าเมือง จ.เกาะกง	สมาชิก
11. ผบ.พัน.ป้องกันชายแดน จ.เกาะกง	สมาชิก
12. ผบ.พัน.เรือ ลว.ชายฝั่งทะเล	สมาชิก
13. เสนาธิการ ภท.3	สมาชิก
14. หน.ฝยก.ภท.3	สมาชิก/เลขานุการ
15. หน.เสนาธิการกองเรือด้านทะเล	สมาชิก/รองเลขานุการ
16. รอง ผบ.พื้นที่ปฏิบัติการรบ จ.เกาะกง	สมาชิก/รองเลขานุการ

มาตรา 4

เพื่อที่จะช่วยคณะกรรมการนี้ ในการแก้ปัญหาาร่วมกันให้ได้ผลดีตามพื้นที่ต่าง ๆ จำเป็นต้องจัดสำนักงานชุดปฏิบัติงานที่ประจำอยู่ตามภูมิภาคทหารต่าง ๆ ปฏิบัติภารกิจอย่างได้ผล และจะต้องอาศัยคณะกรรมการชายแดนทั่วไป และคณะกรรมการรักษาสันติภาพชายแดนทั่วไป เป็นผู้ดำเนินการ โดยกำหนดการปฏิบัติอย่างชัดเจน

มาตรา 5

คณะกรรมการนี้ มีภารกิจหามาตรการที่เหมาะสม เพื่อใช้ปฏิบัติการร่วมกันในการรักษาสันติภาพตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย, ออกคำสั่ง, นโยบายและแผน ให้คณะกรรมการภูมิภาค

สำนักงานและชุดปฏิบัติการ เพื่อปฏิบัติการติดต่อประสานงาน จัดตั้งคณะกรรมการเอกเทศ เพื่อ
แก้ไขปัญหาทุกรณีในขอบเขตของแต่ละคณะกรรมการ

มาตรา 6

สถานที่ทำงานของคณะกรรมการชายแดนทั่วไปอยู่ที่กระทรวงกลาโหม ส่วนคณะกรรมการรักษาสันติภาพชายแดนทั่วไป ทำงานอยู่ที่กองบัญชาการป้องกันชายแดนเสนาธิการสูงสุด

มาตรา 7

คณะกรรมการชายแดนทั่วไป มีสิทธิใช้ตราของกระทรวงกลาโหม คณะกรรมการรักษาสันติภาพชายแดนทั่วไป มีสิทธิใช้ตราเสนาธิการสูงสุด

มาตรา 8

จัดอยู่ในพวกอนุกฤษฎีกาที่ 29 อ.น.ก. ลงวันที่ 2 ก.พ.38

มาตรา 9

รัฐมนตรีร่วมสำนักคณะรัฐมนตรี, รัฐมนตรีร่วมกระทรวงกลาโหม, รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ, เสนาธิการสูงสุด กองทัพแห่งชาติกัมพูชา, ผบ.ตร.นครบาล, สถาบันหน่วยประสานและคณะกรรมการ ที่ระบุอยู่ในมาตรา 1, 2, 3 จะต้องปฏิบัติตามอนุกฤษฎีกานี้

มาตรา 10

อนุกฤษฎีกานี้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันลงนามของ รมต.ทั้งสองท่าน

พนมเปญ 19 ก.พ. 38

นโรดม รณฤทธิ์
นายกรัฐมนตรีที่ 1

ฮุน เซน
นายกรัฐมนตรีที่ 2

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

คำแถลงนโยบายของรัฐบาลไทย

คณะรัฐมนตรี คณะที่ 49

นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2535 - 23 กันยายน 2535

แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2535

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกรัฐสภาผู้มีเกียรติที่เคารพ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2535 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2535 นั้น ก่อนที่จะได้นำเรียนให้ทราบถึงนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน กระผมใคร่ขอเรียนข้อความบางประการให้ทราบเป็นเบื้องต้น ดังนี้

คณะรัฐมนตรีนี้ได้จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะกิจในขณะที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤติ และบอบช้ำอย่างหนัก อันเนื่องมาจากการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ยังผลให้เกิดความสับสนทางการเมือง ความชะงักงันของเศรษฐกิจบางภาค ความหวาดระแวงและความวิตกกังวลในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งหากปล่อยทิ้งไว้จะเกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศอย่างรุนแรง ประกอบกับเป็นที่ประจักษ์ชัดตามคำกราบบังคมทูลพระกรุณาของท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ในการนำชื่อกระผมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ที่ว่าการแต่งตั้งครั้งนี้ เพื่อจะได้ใช้กระบวนการทางรัฐสภาและรัฐธรรมนูญ คืบอำนาจอธิปไตยกลับไปให้ประชาชน เพื่อให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่องและมีความสมบูรณ์ และให้รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ มีโอกาสใช้ความสามารถในระยะเวลาอันสั้น ฟื้นฟูประเทศชาติให้เกิดเสถียรภาพในแนวทางสันติ เพื่อจะได้เป็นที่เชื่อถือนานาชาติต่อไป

เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์บ้านเมือง ความมุ่งหมายในการตั้งคณะรัฐมนตรีในลักษณะเฉพาะกิจและระยะเวลาอันมีจำกัดในการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว คณะรัฐมนตรีขอนำนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน เรียนให้ท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกรัฐสภาผู้มีเกียรติได้ทราบว่า รัฐบาลจะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงภายในประเทศ โดยยึดหลักสันติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจ และความรู้อันลึกซึ้งของชนในชาติ
 2. เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชน ที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำ และปัญหาอื่น ๆ
 3. ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูและเสริมสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนและนานาชาติ ประเทศ โดยจะสานต่อนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรี และยึดถือหลักความโปร่งใสและชัดเจน
 4. สานต่อนโยบายด้านการกระจายรายได้และการพัฒนาเกษตรกรรมและชนบท โดยเร่งรัดโครงการพื้นฐานต่อเนื่องจากที่ได้ริเริ่มไว้แล้ว อาทิ โครงการพัฒนาจังหวัด โครงการจัดหาน้ำสะอาดให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน และการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค
 5. เร่งดำเนินการโครงการสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ ที่ริเริ่มไว้แล้วให้รวดเร็วยิ่งขึ้น
 6. เร่งดำเนินการโครงการต่าง ๆ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่ออำนวยประโยชน์แก่ประชาชนตลอดจนกำกับดูแลพิธีการในวโรกาส มหามงคลดังกล่าว ให้เป็นไปตามกำหนดการโดยเรียบร้อยและสมพระเกียรติ
 7. ส่งเสริมและคุ้มครองป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะในการแสดงออก การรับรู้ และการรับทราบข่าวสารตามครรลองในระบอบประชาธิปไตย
 8. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้ตระหนักในความสำคัญและบทบาทของตนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และจะกำกับ ดูแล การเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยบริสุทธิ์และยุติธรรม
- สำหรับด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลจะปฏิบัติตามและเร่งรัดดำเนินการให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป

ในการดำเนินการตามนโยบายข้างต้นนี้ รัฐบาลขอยืนยันต่อท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกรัฐสภาผู้มีเกียรติว่า จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และทุ่มเทสติปัญญาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ตลอดจรรักษาความเป็นกลางในทางการเมืองอย่างเคร่งครัด โดยไม่ฝักใฝ่หรือให้ผู้อื่นให้โทษเพื่อประโยชน์ทางการเมืองแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ด้วยความร่วมมือและการสนับสนุนจากสมาชิกรัฐสภาผู้มีเกียรติทุกท่าน นโยบายของคณะรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดินจะสัมฤทธิ์ผล นำไปสู่ความสงบสุขของบ้านเมืองและการฟื้นฟูประเทศไทยให้เกิดเสถียรภาพ เป็นที่วางใจและเชื่อถือในหมู่ประชาชนและนานาชาติ และคณะรัฐมนตรีนี้จะส่งมอบการบริหารราชการแผ่นดินให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ามาใหม่ ตามกระบวนการทางรัฐสภาและบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญด้วยดีต่อไป

สุดท้ายนี้ กระผมขอเรียนยืนยันว่า คณะรัฐมนตรีจะบริหารราชการแผ่นดิน โดยยึดมั่นและรักษาคำสั่งปฏิบัติที่ได้ถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่เข้ารับหน้าที่ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและด้วยความตั้งใจอย่างแน่วแน่แท้จริง

คณะรัฐมนตรี คณะที่ 50

นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน 2535 - 13 กรกฎาคม 2538

แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ

กระผมนายชวน หลีกภัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง นายกรัฐมนตรี ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 23 กันยายน 2535 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 29 กันยายน 2535 นั้น บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน เรียบร้อยแล้ว จึงขอแถลงต่อรัฐสภา ดังต่อไปนี้

นโยบายการเมืองและการบริหารราชการ

รัฐบาลนี้ มุ่งเกื้อหนุนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และจะพัฒนาสถาบันการเมืองทั้งหลายให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติภารกิจอย่างสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพเพื่อรักษาประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งจะสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ โดยจะดำเนินการดังนี้

1. สนับสนุนการดำเนินการเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น
2. สนับสนุนกิจการของรัฐสภา ให้เอื้ออำนวยต่อการที่สมาชิกรัฐสภาจะทำหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ปรับปรุงกฎหมายพรรคการเมือง ให้สามารถรับการสนับสนุนจากรัฐและเอกชนได้ รวมทั้งให้พรรคการเมืองมีบทบาทในการพัฒนาการเมืองยิ่งขึ้น

4. ปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งทุกระดับ เป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสอดส่องดูแลการเลือกตั้งดังกล่าว

5. ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้รัฐสภามีบทบาทมากขึ้นในการตรวจสอบการรับจ่ายเงินของแผ่นดิน

6. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทุกระดับ และสื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชน มีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และความศรัทธาในวิธีการและเนื้อหาสาระของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่ว่าในด้านทฤษฎีหรือการปฏิบัติ

7. ส่งเสริมให้สื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชน มีสิทธิเสรีภาพในการรับรู้กิจการของรัฐ และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภายในกรอบของกฎหมาย มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างเที่ยงธรรม เป็นธรรม และรวดเร็ว

8. ปรับปรุงเร่งรัดการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยจะเน้นการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และการบังคับคดีให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม ตลอดจนเร่งรัดพัฒนาข้าราชการตุลาการ ให้มีความชำนาญในอรรถคดีตามสภาพของปัญหาในทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเตรียมการจัดตั้งศาลเฉพาะด้าน ทั้งจะส่งเสริมสถาบันตุลาการให้มีเกียรติศักดิ์ศรี สามารถดำรงอำนาจอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

9. พัฒนาคณาการและกระบวนการวินิจฉัยเรื่องราวร้องทุกข์ ตลอดจนเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้พร้อม เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งศาลปกครองให้ทันภายใน 4 ปี

10. กระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น โดยจัดให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับ ตลอดจนเพิ่มบทบาทและอำนาจในการตัดสินใจขององค์กรปกครองท้องถิ่น ให้อำนาจในการกำหนดนโยบายการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการวางผังเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย และจะส่งเสริมให้องค์กรปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล เป็นนิติบุคคล เพื่อให้มีความคล่องตัว และร่วมแก้ปัญหาของประชาชนในตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. ปรับปรุงหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยแก้ไขกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน ลดหรือขจัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และปรับปรุงประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน

12. บังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยเร่งรัดและกวาดล้างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ควบคู่ไปกับการ ปลูกฝังให้ประชาชนได้สำนึกและตระหนักในการเคารพกฎหมาย ในกรณีที่กฎหมายใดล้ำสมัยหรือไม่เป็นธรรม จะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกต่อไป

13. เพิ่มประสิทธิภาพระบบงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ให้สามารถอำนวยความสะดวกในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ด้วยการพัฒนาคุณภาพของเจ้าหน้าที่ จัดหาเครื่องมือ ตลอดจนพัฒนาเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการปฏิบัติภารกิจ

14. ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการและหน่วยงานของรัฐ ด้วยการพัฒนาองค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามดังกล่าว ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปรับปรุงระบบการควบคุมภายในของหน่วยงานของรัฐ ตรวจสอบให้มีการปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ การควบคุมภายในดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ในขณะเดียวกันจะสร้างขวัญกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยการยึดหลักคุณธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ ตลอดจนการปรับปรุงค่าตอบแทน และสวัสดิการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ

15. จะดำเนินการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม โดยคำนึงถึงความพร้อมและความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

นโยบายป้องกันประเทศ

รัฐบาลตระหนักถึงสถานการณ์ด้านความมั่นคงของโลก และความมั่นคงภายในซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับได้มีการเสริมสร้างสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ เพื่อนบ้านในภูมิภาคนี้ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงในทิศทางใหม่ ดังนี้

1. ปรับปรุงโครงสร้างกองทัพให้มีขนาดกระทัดรัด แต่มีกำลังพลที่เข้มแข็งและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อเป็นหลักประกันในการรักษาเอกราช อธิปไตย และผลประโยชน์ของชาติ

2. ปรับปรุงระบบกำลังสำรอง และการเรียกเกณฑ์ทหารให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ใหม่ ขณะเดียวกันจะส่งเสริมให้มีการร่วมมือในด้านการทหารกับมิตรประเทศให้มากขึ้น

3. ปรับปรุงหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทางทหารทั้งระบบ ให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ

4. ส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของกองทัพให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ รวมถึงการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทั้งทางบกและทางทะเล

5. บำรุงขวัญและกำลังใจของทหารชั้นผู้น้อย ด้วยการปรับปรุงสวัสดิการและจัดให้มีการฝึกอาชีพให้มากขึ้น เพื่อรองรับการประกอบอาชีพเมื่อออกจากประจำการ

นโยบายต่างประเทศ

รัฐบาลจะยึดมั่นในพันธกรณีที่มียุ่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและความตกลงต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และจะดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุประโยชน์แห่งชาติ ทั้งในด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและภูมิภาค ซึ่งให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกับนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสภาพภาพของประเทศไทยให้มีบทบาทมากขึ้น และมีโอกาสเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคมนาคมในภูมิภาคนี้ โดยจะดำเนินนโยบายดังนี้

1. ส่งเสริมมิตรภาพ สมานฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. เพิ่มพูนและพัฒนาความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินการในเขตการค้าเสรีอาเซียนประสบผลสำเร็จ
3. ส่งเสริมความสัมพันธ์และร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ และประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ภายใต้ระบบการค้าเสรี การแข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมทิบบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยคำนึงถึงความพร้อมภายในประเทศเป็นหลัก
4. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยเพิ่มบทบาทของไทยในการช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน อันจะเป็นการกระชับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างประชาชนชาวไทยกับประชาชนของประเทศเหล่านั้น
5. เสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล
6. อำนวยความสะดวก กลุ่มครอง ตลอดจนส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และธุรกิจภาคเอกชนไทยในต่างประเทศ

คณะรัฐมนตรี คณะที่ 51

นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2538 - 25 พฤศจิกายน 2539

แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติที่เคารพ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2538 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2538 นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินเรียบร้อยแล้ว ซึ่งกระผมจะได้นำเรียนให้ทราบถึงเจตนารมณ์ นโยบาย และเป้าหมายของการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีนี้

สืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยมองว่าหากระบบเศรษฐกิจของประเทศได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้ว ก็จะสามารถส่งผลให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจากการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ช่องว่างของรายได้ยังมีแนวโน้มสูงขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง สังคมมีความสับสนและมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น มีความย่อหย่อนของศีลธรรมจรรยา ละทิ้งค่านิยมอันดีงามของไทย โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคม กล่าวโดยสรุปการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของชีวิต ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ

คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดเป้าหมายหลักของการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อพัฒนาคนในสังคมให้มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา สามารถแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้ โดยไม่ทิ้งสภาพความเป็นไทย นโยบายของรัฐบาลที่กำหนดไว้ทั้ง 10 ด้าน จึงเป็นวิธีการไปสู่เป้าหมายให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีภูมิปัญญา มีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมทั้งมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้การพัฒนาทุกด้านเป็นไปอย่างสมดุล โดยมีรายละเอียดของนโยบาย ดังต่อไปนี้

นโยบายการเมืองและการบริหาร

รัฐบาลมีเจตนารมณ์มุ่งเกื้อหนุนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต จะพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง จะสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ รวมทั้งจะบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง ประสานผลประโยชน์ของคนในชาติและธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันดีงามของไทย ตลอดจนจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้บังเกิดความสุขความเจริญแก่ประชาชน โดยจะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาสถาบันการเมืองและการจัดทำแผนพัฒนาการเมือง

1.1 จัดทำแผนพัฒนาการเมืองที่สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยดำเนินการปฏิรูปทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบทางการเมือง

1.2 สนับสนุนให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน มาตรา 211 ทั้งนี้โดยคำนึงถึงข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย

1.3 สนับสนุนองค์กรรัฐสภา ให้สามารถทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติและตรวจสอบฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรประชาชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมือง

2. การปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เร่งรัดดำเนินการยกเลิกและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ โดยเฉพาะกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการกีดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารและการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน

3. การส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมือง

ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันการศึกษาทุกระดับ สื่อสารมวลชนทุกแขนงและองค์กรประชาชน ให้มีบทบาทในการถ่ายทอดและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ และความศรัทธาในกระบวนการเนื้อหาสาระ และบทบาทหน้าที่ในทางการเมืองของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินชีวิตประชาธิปไตย

4. การบริหารราชการแผ่นดิน

4.1 ปรับปรุงการบริหารราชการทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้ ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ด้วยการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการต่าง ๆ ให้

มีความเหมาะสม กะทัดรัด และพัฒนาระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ จัดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและไม่จำเป็น ปรับระบบการอนุมัติ อนุญาตให้มีหลักเกณฑ์ระยะเวลาในการดำเนินการและขอบเขตการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งเปิดเผยหลักเกณฑ์ระยะเวลาและขอบเขตการใช้ดุลพินิจดังกล่าวให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ ตลอดจนป้องกันและจัดการเลือกปฏิบัติและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน

4.2 ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ และหน่วยงานของรัฐให้ได้ผลอย่างจริงจัง ด้วยการพัฒนาและเสริมสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้มีระบบการตรวจสอบภายในหน่วยงานของรัฐ เสริมสร้างคุณธรรม จรรยาบรรณ และวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งสร้างเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยการยึดหลักคุณธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรประชาชน และสื่อมวลชนมีบทบาทในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

4.3 ปรับปรุงเงินเดือน ค่าตอบแทนของข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ให้สอดคล้องกับภาวะค่าครองชีพ ตลอดจนจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างสมฐานะ มีเกียรติศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงในการดำรงชีพ

5. การอำนวยความสะดวก

5.1 สร้างความเป็นธรรมในสังคม ด้วยการให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้องและหลักกฎหมายโดยเคร่งครัด

5.2 ปรับปรุงกระบวนการอำนวยความสะดวก ทั้งทางปกครอง ทางแพ่ง และทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาให้ทันสมัยเป็นระบบที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตลอดจนส่งเสริมให้มีหลักประกันในความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการ และองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทอย่างแท้จริง

6. การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น

6.1 กระจายภารกิจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของประชาชน ที่หน่วยงานของรัฐจัดทำให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองและแก้ไขปัญหาของตนเอง ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม เช่น ปัญหาการจราจร สิ่งแวดล้อม และมลภาวะ

6.2 กระจายรายได้ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้สามารถบริหารกิจการของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ เพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอิสระคล่องตัว และบังเกิดประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณให้สามารถรองรับกับรายได้ที่เพิ่มขึ้น

6.3 ให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นทุกระดับ โดยคำนึงถึงบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น ในระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสมานฉันท์ของประชาชน

6.4 ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองท้องถิ่นของตน และมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร การพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการวางผังเมือง

6.5 สนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นทุกระดับ สามารถบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

7.1 ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง ด้วยการสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานอย่างเต็มที่ ขยายงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้ความรู้ประชาชน องค์กรประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม รวมทั้งเร่งรัดปราบปรามการผิดและการค้ายาเสพติด ตลอดจนแหล่งอบายมุขอันเป็นสาเหตุของการก่ออาชญากรรมอย่างเด็ดขาด

7.2 พัฒนาระบบการป้องกัน บรรเทา และระงับอุบัติเหตุ ให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้วยการปรับปรุงประสิทธิภาพของหน่วยปฏิบัติทั้งในด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ สนับสนุนให้องค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการดำเนินการ รณรงค์และประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้และจิตสำนึกในการป้องกัน และระงับอุบัติเหตุแก่กลุ่มเป้าหมาย เช่น นักเรียน ผู้ใช้ถนน ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ และกลุ่มเสี่ยงภัยอื่น ๆ

8. การมีส่วนร่วมของประชาชน

8.1 ส่งเสริมให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจการของรัฐ และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในกรอบของกฎหมาย รวมทั้งสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเผยแพร่ข่าวสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

8.2 ส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้แย้งหลายฝ่าย โดยวิธีประชาพิจารณ์เพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐในการดำเนินงาน

นโยบายป้องกันประเทศ

รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างกองทัพให้มีประสิทธิภาพทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก โดยจะดำเนินการ

1. พัฒนาและส่งเสริมให้กองทัพมีขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างมีศักดิ์ศรีและสมเกียรติภูมิของทหาร โดยถือการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นความเร่งด่วนอันดับแรก

2. สนับสนุนให้กองทัพมีกำลังพล หลักนิยม เทคโนโลยี และยุทธโศปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับสงครามสมัยใหม่ และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทางทหารให้กองทัพสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต

3. จัดให้กองทัพร่วมมือกับส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจน ภายใต้กรอบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ในกิจการของทหารให้มากขึ้น

4. ส่งเสริมบทบาทของทหารไทยในสหประชาชาติ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกองทัพของประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ

5. เสริมสร้างระบบสวัสดิการและบำนาญขั้วทหารและครอบครัวทุกชั้นยศ และส่งเสริมกีฬาทหารเพื่อช่วยพัฒนากีฬาของชาติให้เป็นเลิศ

6. เชิดชูเกียรติของทหารผ่านศึก โดยเฉพาะทหารผ่านศึกที่พิการและทุพพลภาพ ให้ได้รับสิทธิและความเอื้ออาทรจากสังคมไทยเป็นพิเศษ

นโยบายต่างประเทศ

รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระ เป็นมิตรกับทุกประเทศ ปรับและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับนานาประเทศ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิชาการ และวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชาติ หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและความเจริญรุ่งเรืองของประชาคมโลก ตลอดจนยกระดับภาพลักษณ์ของไทยสู่ระดับที่เป็นจริงและเหมาะสม และเผยแพร่ภาพลักษณ์ของไทยให้เป็นประเทศที่มีความสามารถ มีความกระตือรือร้น และมีความรับผิดชอบ โดยจะดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือด้านการศึกษา วิชาการ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการรักษาสันติภาพในระบอบทวิภาคีและพหุภาคี

2. เพิ่มพูนความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย เพื่อการพัฒนา การร่วมมือแก้ไขปัญหา

และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยสนับสนุนให้มีการพบปะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องระหว่างภาค รัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน ตลอดจนสถาบันกองทัพของประเทศต่าง ๆ

3. เพิ่มพูนการมีส่วนร่วมในองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น องค์การสหประชาชาติ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization - WTO) องค์การเศรษฐกิจในภูมิภาค และองค์กรของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เพื่อยกระดับบทบาทและสถานภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ

4. ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ช่วยเสริมสร้างและเกื้อกูลให้ประเทศสามารถใช้ประโยชน์จากแนวโน้มการจัดระเบียบการค้าใหม่ ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก เช่น ในกรอบของ องค์การการค้าโลก ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation - APEC) เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area - AFTA) รวมทั้งความร่วมมือในกรอบของเหลื่อมเศรษฐกิจ เพื่อเชื่อมอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่น เพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และเพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้านมีความมั่นคงก้าวหน้า

5. ส่งเสริมบทบาทของการประชุมอาเซียน ว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF) และให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายการทูตในการประชุมดังกล่าว เพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6. ปรับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะในทางการทูตด้วยการให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อให้สามารถสนับสนุนการเจรจาทางการค้า การลงทุน การส่งออก การดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการสนับสนุน คุ้มครองดูแลและพิทักษ์ประโยชน์ให้แก่นักลงทุนไทยและคนไทยในต่างประเทศ

7. ปรับเปลี่ยนฐานะจากประเทศผู้รับการช่วยเหลือผู้การเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน

8. สร้างบทบาทนำในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นบทบาทสร้างสรรค์และภาพลักษณ์ของประเทศในความเป็นประชาธิปไตย การยึดถือความถูกต้องเป็นธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชนและการรักษาสมดุลทางนิเวศวิทยา

คณะรัฐมนตรี คณะที่ 52

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2539 - 9 พฤศจิกายน 2540

แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ท่านประธานรัฐสภาและสมาชิกผู้ทรงเกียรติที่เคารพ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2539 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2539 นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินเรียบร้อยแล้ว โดยมีเป้าหมายหลักของการบริหารราชการแผ่นดินที่จะเกิดทุนและยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะสถาปนาความเชื่อมั่นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สรรค์สร้างความสำเร็จสามัคคีและนำมาซึ่งการอยู่ดีกินดีของประชาชน จะเร่งรัดผลักดันการปฏิรูปการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด จะเร่งฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัวและพัฒนาศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก รวมทั้งให้มีการกระจายประโยชน์ของการขยายตัวทางเศรษฐกิจไปสู่ประชาชนทุกกลุ่ม จะผลักดันให้มีการปรับทัศนคติและระบบการทำงานของภาครัฐจากการปกครองประชาชน มาเป็นการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน และปรับระบบการทำงานของภาครัฐจากที่เป็นผู้คิดเองทำเอง มาเป็นระบบที่ร่วมคิดร่วมทำกับภาคเอกชนและประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขณะเดียวกันจะส่งเสริมและรณรงค์ให้ประชาชนในชาติมีวินัยอย่างจริงจัง รวมทั้งจะเร่งรัดกระจายเงิน กระจายงาน และกระจายคนให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นขั้นตอน กล่าวโดยรวมแล้วรัฐบาลจะดำเนินนโยบายเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้รับการบริการที่ดี มีการศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา และอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี

คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินไว้ 11 ด้าน โดยมีรายละเอียดของนโยบาย ดังต่อไปนี้

นโยบายด้านการเมือง

รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะเกิดทุนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยจะดำเนินการ

1. เร่งรัดผลักดันการปฏิรูปการเมือง โดยสนับสนุนให้สภาร่างรัฐธรรมนูญมีอิสระในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชนและสื่อสารมวลชน มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
3. เร่งรัดผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และให้มีศาลปกครองขึ้นเป็นเอกเทศจากระบบศาลยุติธรรม โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ
4. ส่งเสริมและสนับสนุนรัฐสภาและพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันที่มีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

นโยบายด้านการบริหาร

รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน และวางรากฐานสำหรับการพัฒนาประเทศในอนาคตเพื่อเผชิญกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยจะดำเนินการ

1. นโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินและการบริการประชาชน
 - 1.1 ปรับลดบทบาทของรัฐจากที่ เป็นผู้ดำเนินการมาเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ กำกับดูแล รักษา กติกา วางแผนและประสานงาน และส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาเป็นผู้ลงทุนและดำเนินการแทน ในกิจการที่รัฐไม่มีความจำเป็นต้องดำเนินการเอง
 - 1.2 ปรับโครงสร้างหน่วยงานของรัฐให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และสนองตอบต่อเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ
 - 1.3 ปรับปรุงกลไกและวิธีการบริหารงบประมาณแผ่นดิน ให้การจัดสรรงบประมาณตอบสนองต่อนโยบายและเป้าหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 - 1.4 ผลักดันให้มีการปรับทัศนคติและระบบการทำงานของภาครัฐ จากการปกครองประชาชน มาเป็นการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริการของรัฐให้เป็นที่พอใจของประชาชน
 - 1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐนำอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่และในการให้บริการประชาชน จัดทำระบบฐานข้อมูลตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จังหวัด และระดับชาติ และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ

1.6 พัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีสมรรถนะสูงขึ้น และให้ได้รับเงินเดือน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ สัมพันธ์กับคุณภาพของงานและสอดคล้องกับภาวะค่าครองชีพ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างสมฐานะ มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2. นโยบายด้านการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น

2.1 ปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน เร่งรัดการกระจายภารกิจหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นมากขึ้น และถ่ายเทบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ไปสู่องค์กรปกครองท้องถิ่นตามความเหมาะสม

2.2 เร่งรัดการกระจายรายได้ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน และเพียงพอที่จะบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเร็ว

3. นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.1 ให้ประชาชนมีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจการของรัฐ และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.2 ให้มีการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ในปัญหาสำคัญของชาติ

3.3 ให้ประชาชนและสื่อมวลชนสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้มากยิ่งขึ้น

4. นโยบายด้านการอำนวยความสะดวก

4.1 ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลโดยการจัดตั้งระบบงานระดับข้อพิพาทและข้อขัดแย้งในสังคม โดยการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท และโดยวิธีอนุญาโตตุลาการ

4.2 ให้บริการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ประชาชน และสนับสนุนบทบาทของทนายความในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

4.3 พัฒนาบุคลากรและกระบวนการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ของประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็วและทั่วถึง เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

5. นโยบายด้านการปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ปรับปรุงระบบกฎหมายให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน และวางรากฐานสำหรับการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง

นโยบายป้องกันประเทศ

รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและเสริมสร้างกำลังทหารให้มีประสิทธิภาพทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ จะรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยจะดำเนินการ

1. นโยบายด้านการรักษาความมั่นคงของรัฐ

1.1 พัฒนาและเสริมสร้างให้กำลังทหารมีขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

1.2 สนับสนุนให้กำลังทหารมีโครงสร้างกำลังพล หลักนิยม เทคโนโลยี และยุทธวิธีที่เหมาะสมสำหรับสงครามสมัยใหม่ และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทางการทหาร รวมทั้งพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต

1.3 ส่งเสริมให้กองทัพมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นของรัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ในกิจการของทหารมากขึ้น

1.4 ปรับปรุงระบบการคัดเลือกทหารให้เป็นไปด้วยความสมัครใจ

1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพมีส่วนร่วมในการช่วยผลิตกำลังคน เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ผ่านการคัดเลือกทหาร

1.6 เสริมสร้างระบบสวัสดิการ บำรุงขวัญกำลังพลและครอบครัว รวมทั้งส่งเสริมกีฬาทหารเพื่อช่วยพัฒนากีฬาของชาติให้เป็นเลิศ

1.7 ส่งเสริมและสนับสนุนการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกและครอบครัว ให้มีรายได้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

2. นโยบายด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.1 ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและการค้ายาเสพติด ยาบ้า และสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอื่น รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงมหันตภัยและโทษของสิ่งดังกล่าว

2.2 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านอุบัติเหตุและสาธารณภัย รณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและระงับอุบัติเหตุและสาธารณภัย

2.3 ป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย และภัยแล้ง รวมทั้งให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายหลังประสบภัยดังกล่าวโดยเร่งด่วน

นโยบายด้านต่างประเทศ

รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระและมีเอกภาพ โดยจะดำเนินการ

1. เสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในเอเชีย และสนับสนุนการสร้างสันติภาพของโลก
2. จัดปัญหา อุปสรรค และขยายความสัมพันธ์ในทุกด้านกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย
3. ดำเนินนโยบายที่ช่วยเสริมสร้างและเกื้อกูลให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเจรจาพหุภาคีด้านเศรษฐกิจ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค โดยเน้นการทูตเพื่อขยายผลประโยชน์ของไทยในการเจรจาแก้ไขปัญหาและกฎระเบียบในด้านการค้าและการลงทุน การส่งเสริมการส่งออก การดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ การสนับสนุนเอกชนไทยที่ทำธุรกิจในต่างประเทศและการส่งเสริมการท่องเที่ยว
4. เพิ่มบทบาทไทยในองค์การระหว่างประเทศทุกระดับ
5. ให้ความร่วมมือกับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ในการแก้ปัญหาซึ่งจะมีผลกระทบต่อมนุษยชาติ
6. เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานทูต เพื่อการบริการประชาชนในต่างประเทศ
7. ขยายงานการส่งเสริมและเผยแพร่ประเทศไทย โดยเน้นความเป็นประชาธิปไตยและคุณค่าที่งดงามของสังคมไทย ด้วยวิถีทางทางการทูตและการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์

คณะรัฐมนตรี คณะที่ 53

นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 - ปัจจุบัน

แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2540 นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินเรียบร้อยแล้ว โดยยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และคำนึงถึงบทบัญญัติในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อีกทั้งมีเป้าหมายหลักที่จะเร่งรัดแนวทางการปฏิรูปทางการเมือง ปฏิรูประบบราชการ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งมุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสิทธิมนุษยชน และดำเนินการให้มีการบังคับใช้กฎหมายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การพัฒนาในระยะยาวโดยเร็วที่สุด

ในสภาวะปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีตระหนักดีว่าปัญหาเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องเร่งรัดแก้ไข คือ ปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและปัญหามาตรฐานการครองชีพ หากไม่ได้รับการแก้ไขหรือผ่อนหนักให้เป็นเบาอย่างทันท่วงที ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศได้ รัฐบาลจึงมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยเร่งด่วนเป็นลำดับแรก ด้วยการระดมความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชาติ เพื่อให้เกิดพลังในการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ เพราะถ้าพึ่งรัฐบาลฝ่ายเดียวย่อมไม่สามารถผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จโดยเร็วได้ จำต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างกันทั้งในปัญหาและความเข้าใจในแนวทางการแก้ปัญหา แล้วร่วมมือกันอย่างจริงจังทั้งภาคีรัฐภาคเอกชนและประชาชน โดยถือประโยชน์และอนาคตของชาติเป็นเป้าหมายหลัก ถ้าทำได้ดังนี้ก็เชื่อว่าจะสามารถนำประเทศให้กลับคืนสู่ภาวะปกติได้ทันการณ์ โดยรัฐบาลพร้อมที่จะเป็นแกนกลางในการเคลื่อนกลไกทุกส่วน ทั้งที่อยู่ในภาครัฐและภาคเอกชน ให้เดินหน้าแก้ปัญหาทุกปัญหาในจังหวัดเดียวกันอย่างสอดคล้องต้องกัน

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของประเทศเชื่อว่าเสียหายไปทั้งหมด บางส่วนยังอยู่ในวิสัยที่จะเดินหน้าต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุกแขนงของประเทศให้กลับฟื้นคืนสู่ภาวะปกติ และพร้อมที่จะเป็นพลังผลักดันการพัฒนาต่อไปในอนาคตอย่างเต็มศักยภาพ รัฐบาลทราบดีว่าการดำเนินการในครั้งนี้อย่างยากลำบาก และตกอยู่ในเงื้อมมือเวลาที่จำเป็นต้องทำอย่างเร่งรีบ และเงื้อมมืองบประมาณแผ่นดินอันจำกัด แต่รัฐบาลเชื่อมั่นว่าด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชาติ ประกอบกับหลักการสำคัญในการบริหารงานของรัฐบาล อันได้แก่ การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ซื่อตรง และโปร่งใส น่าจะเป็นปัจจัยให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่ประเทศชาติและประชาชนกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ได้

เพื่อความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติของรัฐบาลอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 นโยบายการเมือง การปกครอง การบริหารราชการ ความมั่นคง และการต่างประเทศ ส่วนที่ 2 นโยบายการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการสองระยะ ได้แก่ ระยะเร่งด่วน และระยะปานกลาง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความรุนแรงของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งเพื่อให้เห็นเป้าหมายที่มุ่งเร่งให้บังเกิดขึ้นแต่ละขั้นตามลำดับ ดังนี้

นโยบายการเมืองและการบริหาร

รัฐบาลนี้มุ่งพัฒนาและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต โดยจะดำเนินการดังนี้

1. นโยบายการเมือง การปกครอง และการบริหารราชการ

1.1 การปฏิรูปทางการเมือง

1.1.1 เร่งรัดการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายอื่น ๆ กฎข้อบังคับ และการดำเนินการอื่นใด เพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือเพื่อให้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์และบังเกิดผลในทางปฏิบัติ โดยจะจัดทำแผนปฏิบัติการ กำหนดเค้าโครงการ ดำเนินการ ระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จ และหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ให้ชัดเจน ทั้งจะเร่งดำเนินการออกกฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ในส่วนของคณะรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.1.2 สนับสนุนกิจการขององค์กรทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นใหม่ หรืออยู่ระหว่างเตรียมการจะจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในด้านอัตราค่าจ้าง งบประมาณ ภาระการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจในฐานะองค์กรควบคุมหรือตรวจสอบทางการเมือง เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจในฐานะองค์กรควบคุมหรือตรวจสอบทางการเมือง การปกครองและการบริหารราชการ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการบริหารทรัพยากรสื่อสารของชาติ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ

1.1.3 คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักวิชาการ และสื่อมวลชนทั้งของรัฐและเอกชน ในการให้การศึกษาอบรม ค้นคว้าวิจัยหรือปฏิบัติหน้าที่ของตน รวมทั้งส่งเสริมให้มีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบ วิธีการ และเนื้อหาสาระของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองดำเนินไปในแนวทางที่เป็นรูปธรรมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.1.4 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งจะกำหนดมาตรการในการตรวจสอบ ตลอดจนชักจูงความเข้าใจกับ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ มิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว โดยให้สถาบันการศึกษาและสื่อสารมวลชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทด้วย

1.1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยวิธีการประชุมปรึกษาหารือกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน การทำประชาพิจารณ์ หรือประชามติแล้วแต่กรณี โดยให้สถาบันทางวิชาการ สื่อสารมวลชน องค์กรอาชีพ ภาคเอกชนและองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ เข้ามามีบทบาทในการร่วมดำเนินการ

1.1.6 จัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติด้วยกระบวนการคัดเลือกที่ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง เพื่อร่วมกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จัดทำแผนพัฒนาการเมืองและมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ แล้วประกาศใช้ต่อไป

1.2 การปฏิรูประบบบริหารราชการ

1.2.1 ปรับปรุงและเร่งรัดการจัดโครงสร้างและระบบงานของกระบวนการยุติธรรม ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเสมอภาค

1.2.2 ปรับปรุงระบบงานภาคราชการ และรัฐวิสาหกิจให้เป็นระบบเปิด โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ปราศจากการเลือกปฏิบัติและเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม โดยการจัดทำแผนพัฒนาระบบราชการและมาตรฐานคุณภาพงานราชการ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

1.2.3 ปรับปรุงคุณภาพข้าราชการในการทำงาน โดยเน้นผลงานการมีคุณภาพ ความซื่อสัตย์สุจริต การจิตสำนึกในการให้บริการประชาชน และมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานคุ้มกับผลตอบแทน โดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพและการส่งเสริมขวัญกำลังใจข้าราชการ

1.2.4 ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทั้งในวงราชการและวงการเมือง ด้วยการเร่งออกกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ในระหว่างนี้จะพัฒนาระบบบริหารราชการของหน่วยงานทั้งหลายที่มีอยู่แล้ว ให้นำบุคลากรมีความพร้อมและทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.2.5 เร่งรัดการออกกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดแผนและขั้นตอนดำเนินการเป็นการด่วน ระบุอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างราชการส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันอย่างชัดเจน เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและบทบาทเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพิ่มสัดส่วนการแบ่งสรรภาษีอากรให้แก่ท้องถิ่น นอกจากนี้จะดำเนินการปรับปรุงรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีเพียง 4 รูปแบบ คือ

- (1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
- (2) เทศบาล
- (3) องค์กรบริหารส่วนตำบล และ
- (4) การปกครองรูปแบบพิเศษ

ทั้งนี้ สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ส่วนผู้บริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นอาจจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือโดยความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและระยะเวลาที่เหมาะสม

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.2.6 ลดบทบาทดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ พร้อมกับสนับสนุนให้ภาคเอกชนไปดำเนินการร่วมกับรัฐหรือแทนรัฐอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายเพิ่มประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และลดภาระการลงทุนของภาครัฐเป็นสำคัญ รวมทั้งจะไม่ดำเนินการใด ๆ ที่มีผลให้เกิดการผูกขาด ทั้งนี้จะอาศัยมาตรการทางกฎหมายเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ารับช่วงงานบริการประชาชนได้คล่องตัวมากขึ้น ส่วนการคุ้มครองผู้ใช้บริการให้ได้รับบริการที่เพียงพอ มีคุณภาพ ในราคาที่เป็นธรรม ก็จะดำเนินการไปพร้อมกัน โดยจัดทำแผนแม่บทขึ้นเป็นกรอบกำกับดำเนินการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

1.2.7 เร่งรัดให้มีการออกกฎหมายใหม่ หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและสตรี การสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส การสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การขจัดความไม่เป็นธรรมในสังคมและในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน การปฏิรูปหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยดำเนินการในลักษณะของการปฏิรูปกฎหมายอย่างเป็นระบบ

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

นโยบายป้องกันประเทศ

รัฐบาลมุ่งสานต่อนโยบายความมั่นคงที่ดำเนินการมาก่อนแล้ว โดยกำหนดนโยบายเพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนบางประการ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคและในโลก ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของกองทัพในการปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งในการร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์และความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ โดยใช้ศักยภาพของกองทัพที่มีอยู่แล้ว

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างกองทัพให้กะทัดรัดแต่ทันสมัย มีการพัฒนาหลักนิยม การเตรียมกำลังกองทัพ การจัดระบบกำลังสำรอง การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและบำรุงรักษายุทโธปกรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้กำลังพลมีความพร้อมและความสามารถในการปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพพัฒนาระบบสวัสดิการและศักยภาพอื่น ๆ แก่กำลังพลทหารผ่านศึกและครอบครัว ในด้านอนามัย การกีฬา การฝึกอาชีพ เพื่อให้มีสถานะ เกียรติยศ ศักดิ์ศรี และสามารถกระทำภารกิจอื่นเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตามศักยภาพที่มีอยู่ได้

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพพัฒนากำลังพลทุกระดับ เพื่อนำความรู้และทักษะ โดยเฉพาะด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพทย์ การพยาบาล และความมีระเบียบวินัย มาใช้ในการพัฒนากองทัพ และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ การผลิตบุคลากรสาขาขาดแคลน การให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน การรักษาระเบียบวินัยในสังคม การบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ปัญหาสถานะแวดล้อม และการร่วมมือกับเอกชนในเรื่องอื่น ๆ

นโยบายการต่างประเทศ

รัฐบาลยึดมั่นในพันธกรณีที่มีตามกฎบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาและความตกลงต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี และจะเน้นการปรับบทบาทของไทยให้เห็นเด่นชัดในความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก ดังนี้

1. ส่งเสริมมิตรภาพ สมานฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยใช้ศักยภาพและประสบการณ์ทางการทูตของไทยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2. เพิ่มพูนและพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการให้เขตการค้าเสรีอาเซียนประสบผลสำเร็จ โดยครอบคลุมถึงผลผลิตด้านการเกษตรและการบริการ ตลอดจนผลักดันให้มีข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม การลงทุน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

3. ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ภายใต้ระบบการค้าเสรี โดยให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมมือบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยคำนึงถึงความพร้อมภายในประเทศเป็นหลัก

4. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้จะมุ่งเน้นกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค

5. เสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล

6. อำนวยความสะดวก คุ้มครอง ตลอดจนส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และธุรกิจภาคเอกชนของไทยในต่างประเทศ

7. ร่วมมือบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการคุ้มครองและส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

ประวัติผู้เขียน

พันเอก ชีระ อุดมะ เกิดวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2496 ที่จังหวัดหนองคาย สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (กongsapok) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปีการศึกษา 2520 ได้สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก รุ่นที่ 66 ปี พ.ศ.2531 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโทวิทยาศาสตร์ ที่ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2540 ปัจจุบันรับราชการที่ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย